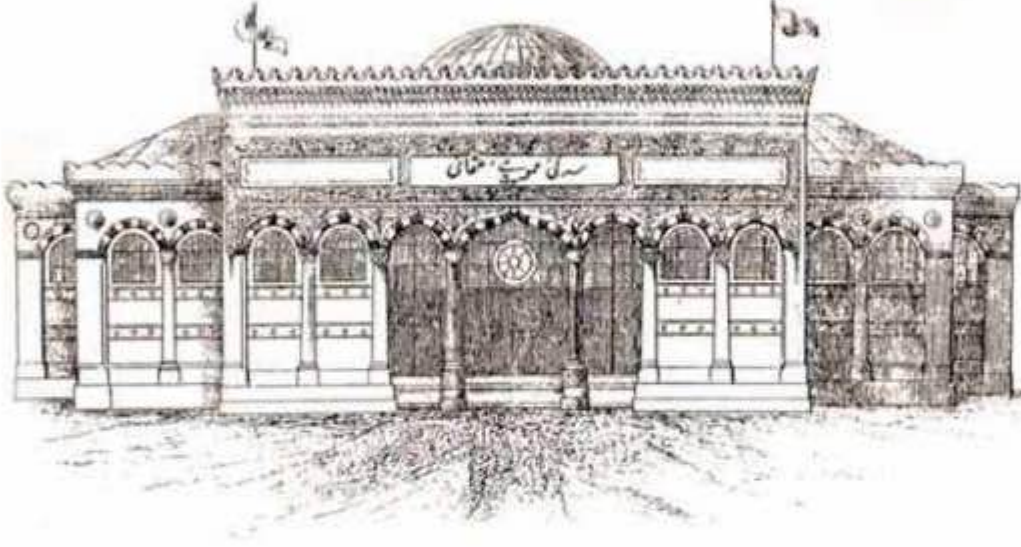

TÜRK FUARCILIK TARİHİ

Türk Fuarçılık Tarihi

Türk Fuarçılık Tarihi

ISBN 978-975-01664-6-4

PROJE
ALPASLAN BAKI ERTEKİN

PROJE DANIŞMANI
İSMAIL ŞEN

HAZIRLAYANLAR
ŞEFİK MEMİŞ
İSMAIL ŞEN

TASARIM
MURAT ARSLAN

DİZGİ VE TASHİH
BETÜL ÖZKAN

1. BASKI, İSTANBUL 2007
2. BASKI, İSTANBUL 2025

Atatürk Havalimanı Karşısı 34149 Yeşilköy-İstanbul
Tel : (0212) 468 52 00 ✦ Fax : (0212) 465 55 59
www.idtm.com.tr

İçindekiler

Fuar ve Fuarcılığın Gelişimi	15
Osmanlı Dönemi	29
1851 Londra Evrensel Sergisi	31
1855 Paris Evrensel Sergisi	38
1862 Londra II. Evrensel Sergisi	47
1863 Sergi-i Umumi-i Osmani Sergisi	52
1867 II. Paris Evrensel Sergisi	68
1873 Viyana Evrensel Sergisi	82
1889 Paris Evrensel Sergisi	90
1893 Chicago Evrensel Sergisi	95
1894 Dersaadet Ziraat Ve Sanayi Sergi-i Umumisi Projesi	123
1900 Paris Evrensel Sergisi	127
1909 Bursa Sergisi	131
Cumhuriyet Dönemi	155
İstanbul Dünya Ticaret Merkezi	187

Değerli İstanbullular,

Ülkemizin sanayi ve ticaret alanında çağdaş dünyaya entegre olma gayretleri ile başlayan Türk fuarcılığı, 1851 yılında katıldığımız Londra Sergisi'nden bu yana çok önemli mesafeler kat etti. Hiç şüphesiz; bu gelişmelerde başı çeken ve tarihe yön veren, Türkiye'nin dışı açılan kapısı, medeniyetler başkenti İstanbul ve onun çalışkan müteşebbisleriydi. Bunun en açık örneğini 1863 yılında İstanbul'da At Meydanı'nda Sergi-i Umumi-i Osmanî adı altında açılan uluslararası fuarda görüyoruz. Bu fuar, ülke olarak çağdaş gelişmeleri takip etmek konusundaki ısrar ve kararlılığımızın işaretidir.

İşte bu tarih bilinciyle, İstanbul Büyükşehir Belediyesi olarak, çevre düzenlemelerinden ulaşım kadar her alanda yaptığımız çalışmalarla İstanbul'u sağlam bir fuarcılık altyapısına kavuşturduk.

Avrupa ve Asya'nın koordinasyon merkezi niteliğindeki bu müstesna kentin ulaşım, erişim ve iletişim sorunlarının çözümü için her yıl bütçemizin yaklaşık yüzde 60'ını yatırımlara ayırarak, kenti yeniden kurguluyoruz.

Bunun doğal sonucu olarak son 3-4 yıldır başta sektörel fuarcılık olmak üzere turizm, kongre, spor ve kültür - sanat alanlarından büyük dönüşümler ve önemli gelişmeler yaşanıyor.

Artık fuarcılık sektörü ve bu sektörde dünya devleri ile rekabet eden bilinçli yatırımcılarımız, yaşanan bu değişimi hem kendilerinin hem de sektörün lehine çevirmeyi başarıyorlar.

Bundan dolayı başta tekstil, moda ve dericilik sektörleri olmak üzere Türk fuarcılığı birçok alanda dünyanın ilgisini üzerine topluyor. Bir yandan bu alanlarda yapılan bazı fuarlar markalaşmaya başlarken diğer yandan bilişim, otomotiv gibi sektörlerde büyük adımlar atılıyor.

Büyükşehir Belediyesi olarak, amacımız ülkelerin kalkınmasında, farklı kültürlerin buluşmasında önemli katkıları olan fuarcılık ile İstanbul'un yıldızını daha parlatmak, bu ayrıcalıklı kenti daha ileri taşımaktır.

Nasıl ki; Hannover CEBIT ve EXPO, Berlin ITB, Frankfurt kitap, Paris ve Milano moda, Avrupa'nın en büyük fuar merkezine sahip olan Basel mücevher ve saat fuarıyla öne çıkıyorsa, İstanbul da dünya çapında ilgi gören en az bir fuarla bu alanda öne çıkmalıdır. Dünyada adı fuarlarla veya festivallerle anılan kentler var: Hannover, Cannes, Rio gibi. İstanbul da yılda en az bir kez böyle bir aktivite ile dünyanın gündemine gelmelidir.

Bu vesile ile kültür alanındaki katkılarına Türk Fuarcılık Tarihi başlıklı kitapla devam eden İstanbul Fuar Merkezi'ne ve bu değerli çalışmanın hazırlanmasında emeği geçen herkese en içten dileklerle teşekkür ediyorum.

Hazırlanan bu değerli eserin, 2010 Avrupa Kültür Başkenti İstanbul'a ve fuarcılık sektörümüze önemli kültürel katkılar sunacağına gönülden inanıyorum.

Kadir TOPBAŞ
İstanbul Büyükşehir Belediyesi

Dünya ekonomisi küreselleşme sürecinde uluslararası ticaretin daha fazla önem kazandığı günümüzde, fuarların önemi de buna paralel olarak artmaktadır. Büyük bir tirizlikle yürütülen çalışmalar sonucu elde edilen son teknolojilerin ve ürünlerin sergilendiği yerler olması dolayısıyla fuarlar, ekonomik ve sosyal hayatın bir aynası olduğu gibi, aynı zamanda da dış ekonomik ilişkilerin de bir göstergesidir.

Son yıllarda işadamları ve sanayiciler arasında internet'in tanıtım ve pazarlama amaçlı kullanımı yaygınlaşmış olmasına rağmen, üretici ile tüketicileri bir araya getirerek yüze yüz iletişimin yararlarını sunması açısından fuarlar önemini hala korumaktadır.

Dünya nüfusunun artması ile birlikte başgösteren ekonomik sıkıntılar firmalar tarafından aşılmaya çalışılmakta, rekabetin en büyük silahlarından birisi olan tanıtım ise firmaları yeni arayışlara itmektedir. İşte bu noktada da fuarlar devreye girmekte ve uluslararası rekabet bir kat daha önem kazanmaktadır.

Günümüzde, başta Asya olmak üzere yeni bölgesel ekonomilerin oluşması, fuarcılık sektörüne yeni bir boyut kazandırdığı gibi, ülkemize de önemli fırsatlar sunmaktadır. Bu nedenle fuarcılığımız ile ilgili altyapıyı güçlendirmek; yapısal dönüşümleri gerçekleştirmek ve küresel marka haline gelmiş fuarlarımızın sayısını arttırmak durumundayız. Bunun başarılması halinde ülkemiz, uluslararası arz ve talebin bulunduğu, stratejik bir iş platformu haline gelecektir. İhracata ve turizme dayalı bir ekonomik büyümeyi hedefleyen Türkiye, fuarcılık alanında sektörel bir derinlik kazanarak bu atılımı gerçekleştirmelidir.

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği olarak, Türk fuarcılık sektörünün bütün bu hedeflere ulaşacağına olan inancımız tamdır. 5174 sayılı Kanun'un Birliğimize verdiği görev ile yurt içi fuarcılık alanında yeni bir dönem başlamıştır. Türk özel sektörünün en üst düzeyde temsilcisi olarak, üstlenmiş olduğumuz sorumluluğa büyük önem veriyoruz. Birliğimiz, sahip olduğu etkinlik ve gücü, Türk fuarcılık sektörünün, geliştirilmesi yolunda kullanma ve bu konuda üzerine düşen her türlü görevi yerine getirme konusunda kararlıdır.

Ülke olarak sahip bulunan değerlerin, uluslararası pazarlarda temsil edilmesine ve iddialı ürünlerin tanıtımına ve uluslararası ilişkilerin gelişmesine vesile oldukları için bu tür organizasyonları gerçekleştiren firma ve kuruluşları kutluyorum.

Bu vesileyle Türk Fuarcılık Tarihi adlı eseri yayın hayatımıza kazandıran "İstanbul Fuar Merkezi"nin değerli yönetici ve çalışanlarını tebrik ediyor, bu eserin dünya ve ülkemiz fuarcılığı açısından hayırlı ve uğurlu olmasını temenni ediyorum.

M. Rifat HİSARCIKLIOĞLU
TOBB Başkanı

Türkiye’de fuarcılığın geçmişiyle ilgili kamuoyunun yeterli bilgisi ne yazık ki yoktur. Yurtiçinde ilk düzenlenen, yurtdışında ise ilk katıldığımız fuarlar hakkında ilgililerin bile bilgileri eksiktir. “Türk Fuarcılık Tarihi” adlı bu önemli çalışmanın taslaklarını incelediğimde şaşırduğımı itiraf etmeliyim. Özellikle 19. yüzyılın ikinci yarısında hemen tüm uluslararası fuarlara katıldığımızı büyük bir gururla gördüm. Üstelik binlerce katılımcı ve 15 bin metrekare gibi büyük alanlarla...

Fuarlar hiç şüphesiz ekonominin can damarlarıdır. Ürünlerin, satış noktalarından tüketiciye, kullanıcılara kadar ulaşmasını sağlayan en önemli araçlardan biridir. Fuarlar, ekonominin iletişim arenasıdır. Sanayinin, ekonominin gelişmesiyle fuarlar da gelişir, büyür ve çeşitlenirler.

Bu bilinç doğrultusunda, Türkiye ekonomisini ve sanayisini geliştirmek amacıyla dünya standartlarında fuarcılık hizmetleri gerçekleştiren İstanbul Fuar Merkezi, fuarcılık dünyamıza önemli bir hizmette daha bulunuyor. “Türk Fuarcılık Tarihi” adlı bu eseri yayınlayarak ülkemizde fuarcılığın yerleşmiş bir geleneği olduğunu hatırlatıyor ve daha büyük hedeflere heyecanla yönelmemizi sağlamak için ilham veriyor.

Ekonomi tarihimize önemli bir katkı olacağına inandığım bu eseri yayınladıkları için, başta İDTM yetkilileri olmak üzere, emeği geçen herkesi kutluyor, bu önemli kitabın, fuarcılık tarihimize yönelik çalışmalarda bir başlangıç olmasını diliyorum.

Saygılarımla

Murat YALÇINTAŞ
İTO Yönetim Kurulu Başkanı

Fuarlar, bir ülkenin sanayi, ziraat, küçük sanat ve güzel sanatlar ürün, mamul ve eserleriyle memleket hayatına ait teşkilat ve meselelerini gösterip anlatmak için devlet, kurum ve fertlerin teşebbüsüyle kurulan ve açılan yerlerdir.

Tarihi oldukça eskiye dayanan fuarların uluslararası bir nitelik kazanması 19. yüzyılın ikinci yarısına rastlamaktadır. Bu yüzyıl, Batı ülkelerinde evrensel fuarlar dönemidir. 1851 yılında, sanayileşmenin başladığı ülke İngiltere'de Londra Evrensel Fuarı ile başlayan süreç, Avrupa'nın diğer başkentlerinde ve ABD'de devam etmiştir. Bu sergilerle Batı dünyası ekonomi ve sanayide elde ettikleri başarıyı ortaya koymuşlardır. O nedenle 19. yüzyıl evrensel sergilerini, "Batı'nın kendini alkışladığı yeni ve büyük ayinlere" benzeten yaklaşım oldukça doğru görüştür.

Evrensel sergiler, artık genişlemiş olan dünyanın mikro ölçekte bir araya getirildiği platformlar olarak da değerlendirilebilir. Dolayısıyla bu mikro dünya, sanayi ve teknolojiye elde edilen gelişmelerin kutlandığı, sadece sanayi ve ticaret bağlamında değil, kültürel anlamda da tüm insanlık deneyiminin ve birikiminin göz önüne serildiği bir niteliğe bürünmüştür.

Türk sergicilik tarihinde de bu evrensel sergilerin önemli yeri vardır. Ticaret ve sanayimizin gelişimi ve dünya ile entegre bir yapıya kavuşma arzusunu pekiştiren bu sergilere, Osmanlı İmparatorluğu, ilk kez düzenlenen Londra Sergisi ile birlikte büyük oranda katılmıştır. Bu bağlamda Türkiye'nin fuarcılık serüveni de başlamıştır. Cumhuriyet dönemiyle yeni ve farklı bir ivme kazanan Türk fuarcılığının, sembol fuarı İzmir Fuarı olmuştur. Tüm alanlarda bir kalkınma hamlesi başlatan genç Cumhuriyet, fuarcılığı önemli bir enstrüman olarak kullanmıştır.

İşte bu ve buna benzer yaklaşımların somut olarak ortaya konduğu, Türk sergi geleneğinin detaylı bir şekilde incelemeye çalışıldığı bu eserle, fuar tarihimize küçük bir giriş ama önemli bir katkıda bulunmayı amaçladık.

İstanbul Fuar Merkezi olarak, fuardaki geleceğimizin sergicilikteki geçmişimizin üzerinde yükseldiğinin bilinci içinde, fuar dünyamıza yeni hedeflere doğru yükseltmek için gayret gösteriyoruz. Bu gayretin tarihe not düşen unsurlarından biri de Türk Fuarcılık Tarihi adlı bu eserdir.

Zevkle okumanız dileğiyle...

Saygılarımla

Alpaslan Baki Ertekin

Genel Müdür

Türk Fuarçılık Tarihi

Fuar ve Fuarcılığın Gelişimi

Fuar ve fuarcılık nedir?

Fuar kavramı içeriğinin genişliği ve çeşitliliğinden olsa gerek, üzerinde anlaşma sağlanmış bir tek biçimde tanımlanamamaktadır. Çeşitli bilimsel disiplinlerin, fuarcıların, pazarlama iletişimcilerinin, aslında birbirinden pek de uzak olmayan fuar tanımları vardır. Öncelikle sözlüklerden başlamak üzere çeşitli fuar tanımları şunlardır:

“Belli zamanlarda, belli yerlerde ticari mal sergilemek üzere açılan büyük sergi.”¹

“Fuar ulusal olduğu gibi uluslararası da olabilir. Özellikle yeni malların

Fuar, ticari ürün ve hizmetlerin belirli zamanlarda ve bu tip faaliyetler için özel olarak hazırlanmış mekanlarda sergilendiği, arz ve talep taraflarını buluşturan, periyodik olarak gerçekleşen pazarlama iletişimi faaliyetleridir.

sergilenmesini ve tanıtılmasını sağlar. Turizm bakımından da önemlidir. Turistik tesisleri de kapsar.”²

“Ürünlerin, sanat yapıtlarının vb. halkın gezip görmesini, tanınmasını sağlayacak biçimde toplu olarak sergilenmesi.”³

“Belli zamanlarda, belli yerlerde mal sergilemek için açılan büyük Pazar.”⁴

Bu tanımın aynısı Meydan Larousse ansiklopedisinde vardır: “Belli zamanlarda, belli yerlerde mal sergilemek için açılan büyük Pazar.”⁵

“Fuarlar, firmaların ürün ve hizmetlerini ziyaretçilere sundukları, alıcı ile satıcıların karşılaştıkları ve birebir temas kurdukları etkinliklerdir. Fuarlar, iletişim karmaşasının içinde yer alan ve bunları izlemeye gelenlerle yüzyüze ilişkilerin kurulduğu en önemli iletişim araçlarından.”⁶

“Ekonomik, sosyal ve politik faaliyetlerin birleştirilip bütünleştirilmesini sağlamaya çalışan organizasyonlardır.”⁷

“Fuarlar örgütlerin ürün ve hizmetlerini ziyaretçilere sundukları, alıcı ve satıcıların karşılaştıkları etkinliklerdir.”⁸

“Çeşitli malların alınıp satıldığı, önceden tespit edilmiş belli bir yer ve zamanda periyodik olarak kurulan büyük pazarlardır.”⁹

Aynı tanım Cumhuriyet Ansiklopedisinde de vardır: “Çeşitli malların alınıp satıldığı, önceden tespit edilmiş belirli yer ve zamanda periyodik olarak kurulan büyük pazarlardır.”¹⁰

Daha geniş ve fuarcılığın tüm faaliyetlerini kapsayan bir tanım da şudur:

“Fuar, ticaretle ilgili ürün ya da hizmetlerin, teknolojik gelişmelerin, bilgi ve yeniliklerin tanıtımı, Pazar bulunabilmesi ve satın alınabilmesi, teknik işbirliği, geleceğe yönelik ticari ilişki kurulması ve geliştirilmesi için, belirli bir takvime bağlı olarak, düzenli aralıklarla, genellikle de aynı yerlerde gerçekleştirilen bir tanıtım etkinliğidir.”¹¹

Tüm bu tanımlar fuar ve fuarcılığı çeşitli biçimlerde ifade etmektedirler. Olabildiğince kısa ve kapsayıcı bir biçimde fuarı şöyle tanımlayabiliriz: Fuar, ticari ürün ve hizmetlerin belirli zamanlarda ve bu tip faaliyetler için özel olarak hazırlanmış mekanlarda sergilendiği, arz ve talep taraflarını buluşturan, periyodik olarak gerçekleşen pazarlama iletişimi faaliyetleridir.

Fuar faaliyetini düzenleyen, fuar mekanlarını ürün sergilenmesine hazır hale getiren, ürünlerini sergilemek isteyen firmaların katılmalarını, ziyaretçilerin ise fuardan haberdar olmalarını ve ulaşmalarını sağlayan, kısaca tüm fuar süreçlerini organize eden kişi ve kurumlar fuarcılık faaliyeti gerçekleştirmektedirler.

Fuarların Gelişimi

Fuarların ilk biçiminin yerel pazarlar ve takas mekanları olduğu sanılmaktadır. İnsanların avcı-toplayıcı dönem sonrası tarımsal faaliyetlere başlamaları ve yerleşik düzene geçmeleriyle ilk kez kendilerine yetenden fazla ürün üretmeye başlamaları "takas"ı gündeme getirir. Önceleri mevsimlerin durumuna göre sürekli göç halinde bulunan ve buldukları coğrafyanın kaynakları tükendiğinde yer değiştiren insan topluluklarının, mevsimlerin ve dolayısıyla da birtakım bitkilerin periyodunu fark ettikten sonra "tarım" faaliyetine yöneldikleri sanılmaktadır. İlk tarım yapan insan topluluklarının kalıntılara Anadolu ve Mezopotamya'da rastlanır. Periyodik olarak ürün eken ve olgunlaştıktan sonra biçen insanlar yeni bir takım bilgi ve teknolojileri de hızla geliştirmeye başlamışlardır. Su baskınlarının ne zaman gerçekleşeceğini anlamaya çalışırken, astronomik gözlemleri ve takvimi, su baskınlarından sonra tarlaların sınırını doğru olarak bulabilmek için de geometriyi geliştirmişlerdir. Dolayısıyla bilim ve teknolojinin gelişiminde tarımın belirgin bir etkisi olmuştur. Bilginin gelişmesi ve saban gibi tekerlek gibi teknolojik bir takım araçların tarımsal faaliyetlerde kullanılmaya başlanmasıyla elde edilen ürün büyük oranda artmaya başlamıştır. Elde edilen ve tüketilemeyen "fazla ürün"ün pazarlanması, önceleri sadece yakın topluluklar arasında ve takas usulüyle gerçekleşmeye başlamıştır. Yani bir toplum elindeki buğdayı vermiş diğer topluluktan zeytin ya da hayvan almıştır. Sonraları bu takas ürünlerinin içine teknolojik araçlar, saban, çanak, ok-yay, eyer ve benzeri ürünler de girmiştir. Elbette ki bu araçlar ilk çağların katma değeri en yüksek ürünleriydi.

Zamanla denizciliğin gelişmesi, paranın kullanılmaya başlanması, güçlü devletlerin ortaya çıkıp kara ve deniz yolculuğu güvenliğini sağlamaya başlamaları ile ticaret büyük bir sıçrama gerçekleştirmiştir. Ticaretin kısa mesafelerin sınırlamasından kurtulup uzun mesafelere ulaşmaya başlaması ile kültürler ve toplumlar arası ilk barışçıl ilişkiler kurulmuştur. Ticaret sayesinde toplumlar kavgasız ilk ilişkileri kurmuş ve birbirlerinin bilgi birikimlerinden yararlanmaya

Zamanla denizciliğin gelişmesi, paranın kullanılmaya başlanması, güçlü devletlerin ortaya çıkıp kara ve deniz yolculuğu güvenliğini sağlamaya başlamaları ile ticaret büyük bir sıçrama gerçekleştirmiştir

Bu yoğun ticari dönemde ürünler şehirlerden şehirlere, limanlardan limanlara büyük bir hızla taşınmaya başlamıştır. İşte ticari anlamda ilk sergiler bu limanlarda ve kervanların uğrak yerleri olan kervansaraylarda görülmüştür.

başlamışlardır. Antik dünyanın bu ticari iletişimi özellikle Akdeniz kıyı kentlerinde büyük bir bilimsel ve kültürel patlamanın yaşanmasını sağlayacaktır. Ticaret sayesinde yeni bir dünya şekillenmekte ve her şey hızla değişmektedir.

Bu yoğun ticari dönemde ürünler şehirlerden şehirlere, limanlardan limanlara büyük bir hızla taşınmaya başlamıştır. İşte ticari anlamda ilk sergiler bu limanlarda ve kervanların uğrak yerleri olan kervansaraylarda görülmüştür.

Ürünlerin sergilenmesine yönelik ilk yazılı belge İncil'dir. İncil'de Pers Kralı Ahasuerus (Xerxes I)'un ülkesinin gücünü ve zenginliğini göstermek için, M.Ö. 5. yüzyılda, 180 gün süren bir sergi gerçekleştirdiği belirtilir. Bu tarihten çok daha önceleri, yaklaşık M.Ö. 2000'li yıllardan beri, ilk fuarların, pazarların kurulduğu bilinmektedir:

“Saptanan zamanlarda ve yerlerde malların takası için yapılan fuar açma geleneği kesinlikle çok eskidir. M.Ö. 2000 yıllık devrede, tüccar kervanlarının Suriye, Filistin, Mezopotamya ve Mısır'daki en önemli dini festivallere katıldıkları bilinmektedir. Yazının icadından sonra ticaretin seyri, belgeler üzerinde de izlenebilmektedir.”¹²

İlk zamanlarda gerçekleştirilen fuarların aslında günümüzdeki panayırlar olduğunu da özellikle belirtmek gerekir. Bu dönemin fuarları, bahar ve yaz aylarında, özellikle kış sonrası ve hasat sonrası dini şenliklerle birlikte gerçekleşen şenlikler sırasında gerçekleşiyordu. Havanın ısınması ve sonra da hasadın veriminin kutlanması için gerçekleşen kutlamalarda, ürünlerin takasının ve alınıp satılmasının

sağlandığı pazarlar da kurulurdu. Bu sosyal ve dinî içerikli festivallerin ticarî faaliyetlerle buluşması yazının icadından önce gerçekleşmiştir. Kurumsallaşması ise süreç içinde gerçekleşmiş, Akdeniz uygarlığının ilk imparatorluklarında somut olarak görülmeye başlanmıştır. Yunan ve Roma uygarlıklarında şehrin siyasi ve ticari merkezi olan “Agora” Akdeniz şehirciliğinin temelini oluşturmuş, sonraki tüm uygarlıklarda şehirler bu merkez çevresinde gelişmiştir.

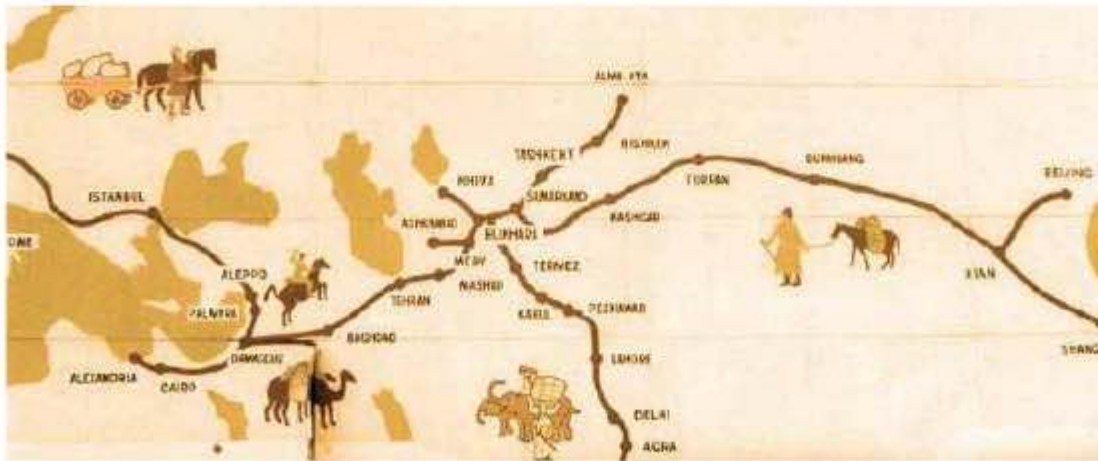
Anadolu'nun ilk dönemlerinden günümüze kadar, şehirler merkez çarşı etrafında gelişmiştir. Türklerin Anadolu toprakları üzerinde kurduğu en geniş imparatorluklar, Selçuklu ve Osmanlı İmparatorluklarında da en küçük kasabadan büyük şehirlere kadar tüm yapılanma dinî, siyasi ve ticarî merkez sayılabilecek “çarşı”nın çevresinde gelişmiştir.

Akdeniz uygarlığının en geniş sınırlara ulaşan imparatorluklarından olan Roma İmparatorluğu, işgal ettikleri şehirlerde ticareti geliştirmek için limanlar, pazar yerleri, sergiler kurmuşlardır. Romalıların ticaretin gelişmesini sağlamak için yaptıkları diğer en önemli girişimler ise, meşhur yolları ve yolların güvenliğini sağlayan askeri sistemleridir.

Kuzey Afrika, Asya ve Avrupa'nın oluşturduğu “eski dünya ticarî alanı”nda, tuz, baharat, değerli madenler, teknolojik ürünler ve köleler sürekli naklediliyordu. Bu nakil, Kral Yolu üzerindeki Efes, Ninova, Babil, Persepolis, İpek Yolu üzerindeki Shansi, Buhara, Semerkant, Kefe, Baharat Yolu üzerindeki Çin, Hindistan, Seylan, Körfez ve Doğu Akdeniz limanlarında yoğunlaşıyordu. Bu üç önemli ticarî yol binlerce yıl boyunca önemini korumuş ve yolların hakimi olan imparatorluklar zenginliklerin toplandığı yerler olmuşlardır. Yolların son hakimi olan Osmanlı İmparatorluğu'nun da önemini ve gücünü kaybetmesinin nedenlerinden biri coğrafi keşiflerle denizlerden yeni ticari yolların bulunmasıdır.

Üç büyük ticarî yolun geçtiği tüm şehirlerde, limanlarda ve bazı duraklarda büyüklü küçüklü pazarlar, fuarlar kurulmuştur. Birbirinden farklı şehirlerden, hatta ülkelerden gelen tüccarların birbirleriyle ticaret yapmaya başladığı mekanlar haline gelen fuarlarda, farklı milletlerden, farklı dilleri konuşan insanlar bir araya

Kuzey Afrika, Asya ve Avrupa'nın oluşturduğu “eski dünya ticarî alanı”nda, tuz, baharat, değerli madenler, teknolojik ürünler ve köleler sürekli naklediliyordu. Bu nakil, Kral Yolu üzerindeki Efes, Ninova, Babil, Persepolis, İpek Yolu üzerindeki Shansi, Buhara, Semerkant, Kefe, Baharat Yolu üzerindeki Çin, Hindistan, Seylan, Körfez ve Doğu Akdeniz limanlarında yoğunlaşıyordu.

geldikçe anlaşmaları zorlaşmıştır. Bu anlaşma zorluğu, ölçme, tartma ve kalite standartlarının belirlenmesini zorunlu kılmıştır. Giderek, herkesin uyacağı ticari kuralların belirlenmesi de gerekmiş ve bu pazarlar ve fuarlar, yerel ve bölgesel ticari kuralların milletlerarası boyuta ulaşmasını sağlamaya başlamışlardır. Günümüzdeki ticaret hukukunun oluşmasını sağlayan faktörün fuarlar olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Avrupa'nın en karanlık dönemi olan Ortaçağ boyunca ticaret de olumsuz etkilenmiş, özellikle Müslüman ve Musevî tüccarları korumak için özel bazı önlemler alınmak zorunda kalınmıştır. Kilise ve Krallıklar tüccarların korunmasını sağlayarak gelirlerini artırmış, Ortaçağ boyunca fuarlar kilisenin içinde ya da yakın çevresinde düzenlenmiştir.¹³

Tarım çağı boyunca ticaret, pazar, panayır ve fuarlar ile çeşitli sergilerde sürmüş, ürün olarak da tarımsal ürünler, baharat, maden, tarım aletleri, mücevher alınıp satılmıştır. Sanayi devrimi ile üretimden ticarete, kültürden ekonomik ilişkilere kadar her şey gibi, fuarlar da dönüşüme uğramıştır. Sanayi devrimi sonrası gerçekleştirilmeye başlayan sanayi fuarlarında yeni teknolojiler ve sanayi ürünleri öne çıkmış, kelimenin gerçek anlamıyla dev boyutlara ulaşmıştır. Milyonlarca kişinin ziyaret ettiği, milyonlarca metrekarelik alan kaplayan dünya fuarları uluslar arası ilişkilerin gelişmesine, teknolojik yeniliklerin hızlanmasına yok açmışlardır. Birinci ve İkinci Dünya Savaşları sonrasında 19. yüzyılın dev fuarları daha çok ihtisas fuarlarının gelişmesiyle küçülmüştür. Açık oldukları süre ve aralarındaki periyot kısalan büyük sanayi fuarları hala sürmektedir. Özellikle 2007 yılında Türkiye'nin Partner Ülke olduğu Hannover Messe Sanayi Fuarı, büyük sanayi fuarlarının en önemlilerindedir.

1990 sonrası artan küreselleşme sürecinde ulusal ve uluslararası fuarların önemi daha da artmaya başlamıştır. Sadece ticaretin değil, üretim süreçlerinin, işgücünün ve bilginin de küreselleştiği bu dönemde fuarlar çok çeşitlenmekte, nitelik ve nicelik açısından sürekli gelişim göstermektedirler.

- 1- Türkçe Sözlük, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Dil Kurumu, Ankara 1988, C. 1, s. 516
- 2- Orhan Hançerlioğlu, Ekonomi Sözlüğü, Remzi Kitabevi, İstanbul 1976, s. 80
- 3- Tansel Gülsoy, Reklam Terimleri ve Kavramları Sözlüğü, Adam Yayınları, İstanbul 1999, s. 184
- 4- Pars Tuğlacı, Okyanus Ansiklopedik Sözlük, Cem Yayınevi, İstanbul 1985, C. 3, s. 834
- 5- Meydan Larousse, C. 7, s. 299
- 6- Ayla Okay, Kurum Kimliği, MediaCad Yayınları, İstanbul 2000, s. 202. Aktaran: Ahmet Bülent Göksel, ve Çiğdem Sohodol, Stratejik Fuar Yönetimi, MediaCad Yayınları, İstanbul 2005, s. 17
- 7- Mustafa Durmaz, "Fuar Kavramı ve Önemi", İzmir Ticaret Odası Dergisi, İzmir, 1985, s. 4. Aktaran: Göksel ve Sohodol, s. 17
- 8- Demet Gürüz, Halkla İlişkiler Teknikleri, Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, No: 1 İzmir, 1993, s. 77. Aktaran: Göksel ve Sohodol, s. 17
- 9- Ersin Faralyalı, "Fuarlar Öncelikle Tanıtım Açısından Önemlidir", İstanbul Ticaret Odası Dergisi, İstanbul, Eylül 1985, s. 27 Aktaran: Göksel ve Sohodol, s. 17
- 10- Cumhuriyet Ansiklopedisi, C. 5, s. 1455 Aktaran: Göksel ve Sohodol, s. 18
- 11- Göksel ve Sohodol, s. 18
- 12- The New Caxton Eneyelopedia, Fairs, The Caxton Publishing Limited, Londra, C. 7, s. 2335. Aktaran: Göksel ve Sohodol, s. 21
- 13- Tamer Kayacıklı, "Pazarlar, Panayırlar, Fuarlar...", EXPO Dergisi, Ünlü Dil Hizmetleri ve Yayıncılık A.Ş., İstanbul, Ekim-Kasım 1995, S. 2, s. 16. Aktaran: Göksel ve Sohodol, s. 23

Panayırdan Fuara

Panayırlarla beraber gezen zanaatkârlar, aletlerin yenilerini satarken, eskilerin de tamirlerini gerçekleştiriyorlardı. Bu arada giysi ve ziynet eşyaları ihtiyacı da büyük oranda panayırlar vasıtasıyla karşılanıyordu.

Panayır binlerce yıldır, zanaatkârlar ile kendi kendilerine yetebilen tarım topluluklarını buluşturan yegane kurum olagelmıştır. Geçimlerini tarım ve hayvancılık uğraşısıyla sağlayan sanayi öncesi topluluklar, yılda birkaç kez gerçekleştirilen panayırlar sayesinde “kendilerinin üretmediği her şey”e ulaşabiliyorlardı.

Neydi bu üretilmeyen şeyler? Baharat, buz, tuz, saban, çapa, giysiler, saraciye aletleri, ziynet eşyaları ve saire. Baharat çok önemliydi, çünkü buzdolabının kavram olarak bile olmadığı, dağdan getirilen sıkıştırılmış karın da çok dayanmadığı bir dönemde etleri korumanın hemen tek yolu baharat ve tuzdu. Saban, çapa gibi tarım aletleri tarım için, saraciye malzemeleri de hayvancılık için zorunlu ihtiyaçlardı. Panayırlarla beraber gezen zanaatkarlar, aletlerin yenilerini satarken, eskilerin de tamirlerini gerçekleştiriyorlardı. Bu arada giysi ve ziynet eşyaları ihtiyacı da büyük oranda panayırlar vasıtasıyla karşılanıyordu. Panayırların genellikle hasattan sonra gerçekleşmeleri düğün sezonu ile çakışmasını ve düğün alışverişlerinin de panayırlarda yapılmasını sağlıyordu.

Bu arada panayırların eğlence ihtiyacının da giderildiği yerler olduğunu belirtmekte fayda var. Ne sinema ne de televizyonun adlarının bile telaffuz

Özellikle sanayileşen bölgelerde kurulan panayırarda bölgede üretilen sanayi ürünleri de sergilenmeye başlanmış, panayırda eş zamanlı olarak çeşitli yerel fuarlar da doğmaya başlamıştır.

edilmediği binlerce yıl boyunca “dünyanın öbür ucundan ve büyük fedakârlıklarla” getirilmiş her türlü mahlukat ve alet edevat her zaman ilgi görmüştür. Aslanlar, kaplanlar, maymunlar, şarkı söyleyen deniz kızları, ip canbazları, göz bağcılar belki de panayırların en çok ilgi gören köşelerini işgal ettiler.

Hülâsa panayırlar binlerce yıl süren tarım ekonomisinin kalbinin attığı yerler oldu. Dünyadaki binbir garip hayvandan yeni icat aletlere kadar her şey panayırlarla dolaştı “eski dünyayı”... Panayırlar eskiden “senevî pazar” olarak adlandırılmıştı. Adı üstünde yılda bir kez kurulan pazar. Haftalık pazarlardan en temel farkı da sadece tarım ürünleri ağırlıklı pazarlar olmamasıdır.

Coğrafi olarak da gayet özenle seçilmiş bölgelere kuruldu panayırlar. Birden çok köyün ortasına ya da önemli bir kasabanın kenarına... Böylece büyük bir kitleye aynı anda ulaşabiliyorlar, bir hafta, on günlük konaklamadan sonra birkaç günlük mesafedeki diğer panayır alanına gidiyorlardı. Hasat sonrası uğradıkları yerlere güz başlangıcında bir kez daha uğruyorlardı. Bu ikinci panayır güz panayır olarak adlandırılır. Bu sistem Türkiye’de ve dünyanın bazı bölgelerinde hala sürmektedir. Elbette ki içeriği büyük değişim geçirmiş ve “eğlence” tarafı öne çıkarak, gezici bir lunaparkı andırır bir hale gelmiştir. Ancak Türkiye’deki bazı panayırların fuarlaşma eğilimi göstermeye başladıklarını da belirtmekte fayda var. Özellikle sanayileşen bölgelerde kurulan panayırarda bölgede üretilen sanayi ürünleri de sergilenmeye başlanmış, panayırda eş zamanlı olarak çeşitli yerel fuarlar da doğmaya başlamıştır.

Yerel panayırların fuar özelliği kazanması olarak özetleyebileceğimiz bu doğal süreç batıda bundan çok önce başlamıştı; tam olarak sanayi devriminden hemen sonra. Panayırlar satıcı ile alıcıyı buluşturan “pazarlar” olmaları dolayısıyla ortaya çıkan her türlü yeni ürünün de sergilendiği “satış noktaları”ydı. Üstelik bu satış noktaları binlerce yıllık tarım çağı boyunca en yenilikçi pazarlar olma özelliğini korumuşlardı. Bu nedenle her türlü yenilik gibi sanayi ürünleri de panayırlarda yer almaya başladı. Zamanla sanayi ürünlerinin daha bir ağırlık kazandığı panayırlar oluşmaya başladı. Bu panayırlar eski deyimle “numune panayırlarıydı”.

Bazı panayırların özellikleri zamanla dönüştü ve üretici ile tüccar arasında ilişki kurulan, siparişlerin alındığı bir biçim almaya başladı. Çeşitli sanayi ürünlerinin sergilenmeye başladığı numune panayırları zamanla fuarlara dönüşecektir. Panayırların, sergi ve fuarlara dönüşmesi sadece işlevlerini değil hedef kitlelerini de değiştirecektir. Birkaç köy için düzenlenen panayırlar, sergi ve fuar kimliği kazandıkça, önce bölgesel sonra milli ve sonunda da milletlerarası bir yaygınlığa ulaşmışlardır.

Dönüşümün bir başka etkisi de sergilenen ürünlerin çeşitliliği konusunda olmuştur. Panayırlar ve pazarlarda hatta daha sonraları sergilerde “genel ürünler” sergilenirken, ürünlerin olağanüstü çeşitlenmesi neticesinde konuların sınırlanması gündeme gelmiştir. Özellikle günümüzde önemi artmış olan uzmanlık fuarlarının sayısı yüzlerle ifade edilmektedir.

Fuar Türleri

Binlerce yıllık bir geçmişi olmasına rağmen fuarların çeşitlenmesi geçen yüzyıl artmıştır. Bilimsel ve teknolojik gelişmelerin artması, arge yatırımlarının ve buna bağlı olarak verimliliğin yükselmesi ve küreselleşme süreci fuarların önemini artırmış, çeşitlenmelerine yol açmıştır. Pazarlama iletişimi açısından önemi giderek artan değişik açılardan sınıflandırılabilir: İçerik olarak, coğrafi kapsam olarak vs... Tüm bu kriterlere göre fuarlar şu şekilde sınıflandırılabilirler:¹

- > Genel Fuarlar
- > İhtisas Fuarları
 - ▶ Büyük İhtisas Fuarları
 - ▶ Küçük İhtisas Fuarları
 - ▶ Endüstriye Göre İhtisaslaşmış Fuarlar
 - ▶ Pazar Bölümüne Göre İhtisaslaşmış Fuarlar
 - Tüketici Fuarları
 - Entegre Fuarlar
 - Solo Fuarlar
- > Coğrafi Bölümlendirme
 - ▶ Bölgesel Fuarlar
 - ▶ Ulusal Fuarlar
 - ▶ Uluslararası Fuarlar

Genel Fuarlar

Özellikle sanayi devriminden sonraki ilk dönemde sürekli düzenlenen ve dev boyutlara da ulaşmış fuarlardır. Genel olarak tüm tarımsal ve sanayi ürünlerinin sektörel ayırım gözetilmeksizin sergilendiği fuarlardır. "Yatay fuarlar" olarak da tanımlanan bu tip fuarlarda işlenmemiş maden cevherlerinden tarımsal ürünlere, tüketim mallarından sanayi makinelerine kadar her tür ürün bir arada sergilenirler. Genel fuarların katılımcı profili kadar ziyaretçi profili de çok çeşitli olmakta ve bu çeşitlilik bazı sorunlar doğurmaktadır. Öncelikle bu tip fuarlarda ürün çeşitliliği sunum sorunları doğurmakta, ziyaretçilerin çeşitliliği ve uzman olmayan ilgisiz kişilerin çokluğu fuardan alınacak sonucu olumsuz etkileyebilmektedir.

Genel fuarlar uluslar arası boyutlarda bir ülkenin ya da bir bölgedeki ülkelerin sanayi ürünlerinin tanıtılmasına yönelik oldukları gibi (Hannover Messe, Çin İhraç Ürünleri Fuarı vs), belirli bir işadamı gurubunun ürettiklerini sergilemeye yönelik de olabilmektedirler (MÜSİAD Fuarları gibi).

Son yıllarda gerçekleşen fuarlara bakıldığında genel fuarların tüm dünyada hızla azaldığı, ihtisas fuarlarının da arttığı görülmektedir. Bu konuda bir istisna olarak Çin'in sanayi ürünlerinin sergilendiği genel fuarlardan söz edilebilir. Çin son yıllarda gerçekleştirdiği sanayi ve ihracat hamlesini her yıl defalarca düzenlenen genel sanayi fuarlarına borçludur.

İhtisas Fuarları

“Dikey fuarlar” olarak da adlandırılan ihtisas fuarları, genel fuarların aksine bir ya da birkaç sektördeki ürünlerin sergilendiği fuarlardır. Örneğin, Yapı Fuarı, Kapı Fuarı, Isıtma – Soğutma Fuarı, Boya Fuarı, Catering Fuarı, Pencere Fuarı... İhtisas fuarlarının katılımcıları da sadece belirli bir sektörün aktörleri olmaktadır. Bu katılımcı profiline uygun olarak ziyaretçiler de genellikle fuarın düzenlendiği sektörle ilgili olan kişiler olmaktadır. İhtisas fuarları genellikle halka açık olarak düzenlenmelerine rağmen sektörle ilgili kişilerce daha çok ilgi görmektedirler. Bu durum da ihtisas fuarlarının genel fuarlara göre daha etkin olduklarını göstermektedir. Sektörlerin tüm aktörleri ihtisas fuarlarında bir araya gelmekte, ürünleri, hizmetleri ve aktörleri tanımakta, tanışmaktadır. Adres güncellemeleri, satınalma araştırmaları, yeni bayi ve satış noktası arayışları hep ihtisas fuarlarında gerçekleşmektedir.

İhtisas fuarları, genellikle hitap ettikleri sektörlerin uzmanlarının bizzat organize ettiği ya da organizatörlerin uzmanlardan yararlandığı fuarlardır. Bu nedenle ihtisas fuarı organizasyonları ciddi bir araştırma ve birikimin etkisiyle gerçekleşmektedir. İhtisas fuarlarının bu özellikleri dolayısıyla, bir pazarlama iletişimi kanalı olarak etkinlikleri daha da artmaktadır.

Tüm bu avantajları dolayısıyla özellikle sanayileşmiş ülkelerde ihtisas fuarları giderek artmakta, genel fuarlar da azalmaktadır. İhtisas fuarlarının genel fuarlarla kıyaslandığında diğer avantajları da şöyle sıralanabilir:

- Fuar işletmecilerinin daha verimli çalışma gereği duymaları,
- İhtisas fuarlarının uluslararası iş ilişkilerini ve turizmini artırması,
- İhtisas fuarları sayesinde, ülkelerin güçlü oldukları sektör ve alanlarda kendi ağırlıklarını artırmalarını sağlayacak bir ilişki ağı yaratmaları,
- Fuar organizatörlerinin, ihtisas fuarları düzenlerken, konuyla ilgili uzmanlıklarını artırmaları ve daha başarılı organizasyonlar gerçekleştirmelerinin zemininin hazırlanması,
- İhtisas fuarlarında, ilgili kişilerin tüm sektörü bir arada bulma ve inceleme imkanına kavuşmaları,

- İhtisas fuarlarında sektördeki rakiplerin birbirlerinin durumunu izlemelerinin kolaylığı gibi nedenlerle ihtisas fuarcılığının popülaritesi sürekli artmaktadır.²

İhtisas fuarlarıyla ilgili söylenebilecek en önemli noktalardan biri de özellikle sanayileşmiş ülkelerdeki etkinliğinin giderek artmasıdır. Az gelişmiş ülkelerdeki fuarların daha çok genel fuarlar olduğu gözlenmektedir. Sanayileşmemiş ülkelerde nitelik ve nicelik açısından ekonomik gelişme gerçekleşmediği için, ihtiyaçlar da pazar da zayıf kalmaktadır. Bu durumun sonucunda da düzenlenen fuarlar, tüm sektörlerin ürün ve hizmetlerinin sunulduğu genel fuarlar olmaktadır. Oysa sanayileşmiş ülkelerde herhangi bir sektör için düzenlenen fuarlarda bile dev fuar alanları yetersiz gelmektedir. Tam olarak sanayileşmiş sayılmasa da Türkiye’de bile bazı ihtisas fuarları yüksek katılım talebiyle ortaya çıkan fuar alanı yetersizliği dolayısıyla bölünmek zorunda kalmaktadır. Bileşim Fuarcılık ve Hannover Messe Türkiye tarafından düzenlenen, sanayi ürünleri fuarı WIN, Türkiye’nin en büyük fuar alanlarından birine sığamadığı için, 2007 yılında iki fazda gerçekleştirilmek zorunda kalındı.

İhtisas fuarlarının bir başka önemli özelliği de hangi sektör için düzenleniyorsa o sektörün en yoğun dönemi sayılan “sezon”undan hemen önce gerçekleştirilmeleridir. Örneğin promosyon fuarları yılbaşından bir ay kadar önce gerçekleştirilir. Böylece promosyonun en yoğun dağıtıldığı yılbaşından önce sektördeki tüm firmalar ürün yelpazelerini hedef kitlelerine tanıtır ve kataloglarını dağıtırlar. Buna benzer biçimde inşaat fuarları sektörün en yoğun biçimde çalışacağı yaz aylarından önce gerçekleştirilir. Mobilya fuarları baharın ilk ayında, eğitim fuarları ise eylülünden önce gerçekleştirilir. Bu sayede sezonun en iyi biçimde değerlendirilmesi hedeflenir.

Genellikle 4 günlük olarak düzenlenen ihtisas fuarları, 3 ile 7 günlük de olabilmektedirler. Ancak fuar sayısının arttığı ve fuar alanı sıkıntısının giderek arttığı Türkiye’de fuarların süresi 4-5 günü geçmemektedir. Bu sayede, yerleşme, fuar süresi ve fuar alanının boşaltılması dahil, fuar alanının en çok bir hafta işgal edilmesi hedeflenir. Daha uzun süreli fuarlarda, genellikle bir haftalık periyotlarla

kiralanan alanın kirası yükseleceğinden fuar maliyetleri artacaktır. Bu durum da fuar organizatörlerinin yer satışlarına kadar yansıyacak bir takım olumsuzlukları beraberinde getireceğinden, 4 günden uzun fuarlara pek rastlanmamaktadır. Daha uzun fuarlar, fuar yoğunluğu az Anadolu kentlerinde düzenlenebilmektedir.

İhtisas fuarlarının bir başka önemli özelliği ise düzenledikleri sektöre yönelik öğrenim gören öğrencilerin de yoğun biçimde ilgi gösterdikleri fuarlar olmasıdır. Örneğin konusunda en büyük ihtisas fuarı olan Yapı İstanbul Fuarı'nı her yıl ciddi miktarda mimarlık ve mühendislik bölümü öğrencileri ziyaretçi olarak görmektedir. Bu ziyaretlerle öğrenciler öğrenim gördükleri sektörlerle ilgili tüm yeniliklerden haberdar olmak ve incelemek olanağı bulmaktadırlar. Öğrenciler, pratik olarak sektörleriyle ilgili bilgilenmektedirler. Böylece ihtisas fuarlarının öğrenim kalitesini yükseltmek gibi bir özelliği de ortaya çıkmaktadır.

İhtisas fuarları kendi içinde de çeşitli bölümlere ayrılmaktadır. Bunlar, büyük ihtisas fuarları, küçük ihtisas fuarları, endüstriye göre ihtisaslaşmış fuarlar, pazar bölümüne göre ihtisaslaşmış fuarlardır.

Büyük İhtisas Fuarları

İleri derecede uzmanlaşmış ve genellikle sadece işadamlarının ziyaretine açık fuarlardır. Büyük ihtisas fuarlarında çok sayıda ithalatçı ile tanışılabilen ve bayi ve satış noktalarıyla da temas kurulabilmektedir.

Küçük İhtisas Fuarları

İşlevleri büyük ihtisas fuarlarıyla benzer olsa da, genellikle perakendecilere yönelik olmaları ve kapsamının küçüklüğü ile ayrışır. Bu tip fuarlar fuarların çoğunluğunu oluşturmaktadırlar.

Endüstriye Göre İhtisaslaşmış Fuarlar

Oldukça spesifik fuarlardır. Sadece belirli bir endüstri dalına hatta alt dalına yönelik olarak düzenlenirler. Hacimleri düşük, katılımcıları da ziyaretçileri de az olmasına rağmen çok işlevseldirler. Özellikle ve sadece uzmanlara yönelik oldukları için sıradan ziyaretçilerin ilgi duymadığı fuarlardır. Bu sayede uzmanların bulunduğu bir fuar tipi olmaktadır. Sonuçta endüstriye göre uzmanlaşmış fuarlarda acente ve distribütör bulunması çok daha kolay gerçekleşmektedir.

Pazar Bölümüne Göre İhtisaslaşmış Fuarlar

Bu tip fuarlar genellikle perakendeciye, satış noktalarına yönelik fuarlardır. Bu fuarlarda perakende sektörünün yenilikleri tanıtılmaktadır. Hacimleri çok küçük olabilmekte ve küçük hacimli fuarlar küçük salonlar veya otellerde gerçekleştirilebilmektedirler.

Tüketici Fuarları

Hedef kitlesi bakımından genel fuarlara benzetilebilecek tüketici fuarlarına toplumun her kesiminden insanlar ilgi gösterebilmektedirler. Tüketici fuarlarında toplumun geneline yönelik ürünler sergilenmektedir. Tüketici fuarları firmaların yeni ürün tanıtımları ve satış geliştirme çabaları açısından çok faydalı olabilmektedirler.

Ancak dağıtım ağını kuramamış firmalara fuar dışında dağıtım olanağı olmayacağından, bu firmaların büyük perakendeciler vasıtasıyla bu tip fuarlara katılması tavsiye edilir.

Entegre Fuarlar

Herhangi bir temel ürün veya hizmet ile ilgili bütün ürün ve yarı mamul ile hammadde, ekipman ve hizmetleri kapsayan entegre fuarlardır.

Solo Fuarlar

Bir ülkenin bir başka ülkede düzenlediği, sadece düzenleyen ülkeye ait ürün ve hizmetlerin sergilendiği fuarlardır. Türk İhraç Ürünleri Sergileri tipik solo fuarlardandır. İyi bir tanıtımla gerçekleşecek ciddi bir hedef kitle katılımı bu tip fuarların başarılı olmasını sağlar. Çünkü solo fuarların en büyük avantajı fuarda rakip ülkelerin firmalarının bulunmamasıdır.

Coğrafi Bölümlendirme

Fuarlar düzenledikleri alanlar dışında ziyaretçi ve katılımcı açısından hitap ettikleri hedef kitleye göre de sınıflandırılırlar. Buna göre fuar türleri ise şöyledir:

Bölgesel Fuarlar

Belirli ve sınırlı bir bölgeye hitap eden fuarlardır. Türkiye’de bir il ya da birkaç ili kapsayacak şekilde düzenlenen fuarlar bölgesel fuarlardır. Örneğin: Kayseri Yapı Fuarı, Denizli Tekstil Fuarı vs.

Ulusal Fuarlar

Fuarın düzenlendiği ülkenin firmaları dışında katılımcı firmanın olmadığı fuarlardır. Bu fuarlara yabancı ülke firmalarının katılımına izin verilmez.

Uluslararası Fuarlar

Uluslararası fuarlar, birden çok ülkeye ait firmaların, kendi ülkelerinin tanıtımı doğrultusunda belirli bir strateji izlediği fuarlardır. Bir fuarın uluslararası nitelik kazanması için bazı şartlar gereklidir. Bu şartlardan bazıları şunlardır: Fuarın 3 yıl üst üste gerçekleşmiş olması, yabancı katılımcıların, katılımcıların tümüne oranının yüzde 15 olması, yabancı katılımcılara satılan metrekare oranının toplam metrekarenin yüzde 10’unu aşması, yabancı ziyaretçi sayısının toplam ziyaretçi sayısının yüzde 2,5’ünü aşması. Bu şartlar UFI (Uluslararası Fuarlar Birliği) tarafından belirlenir.

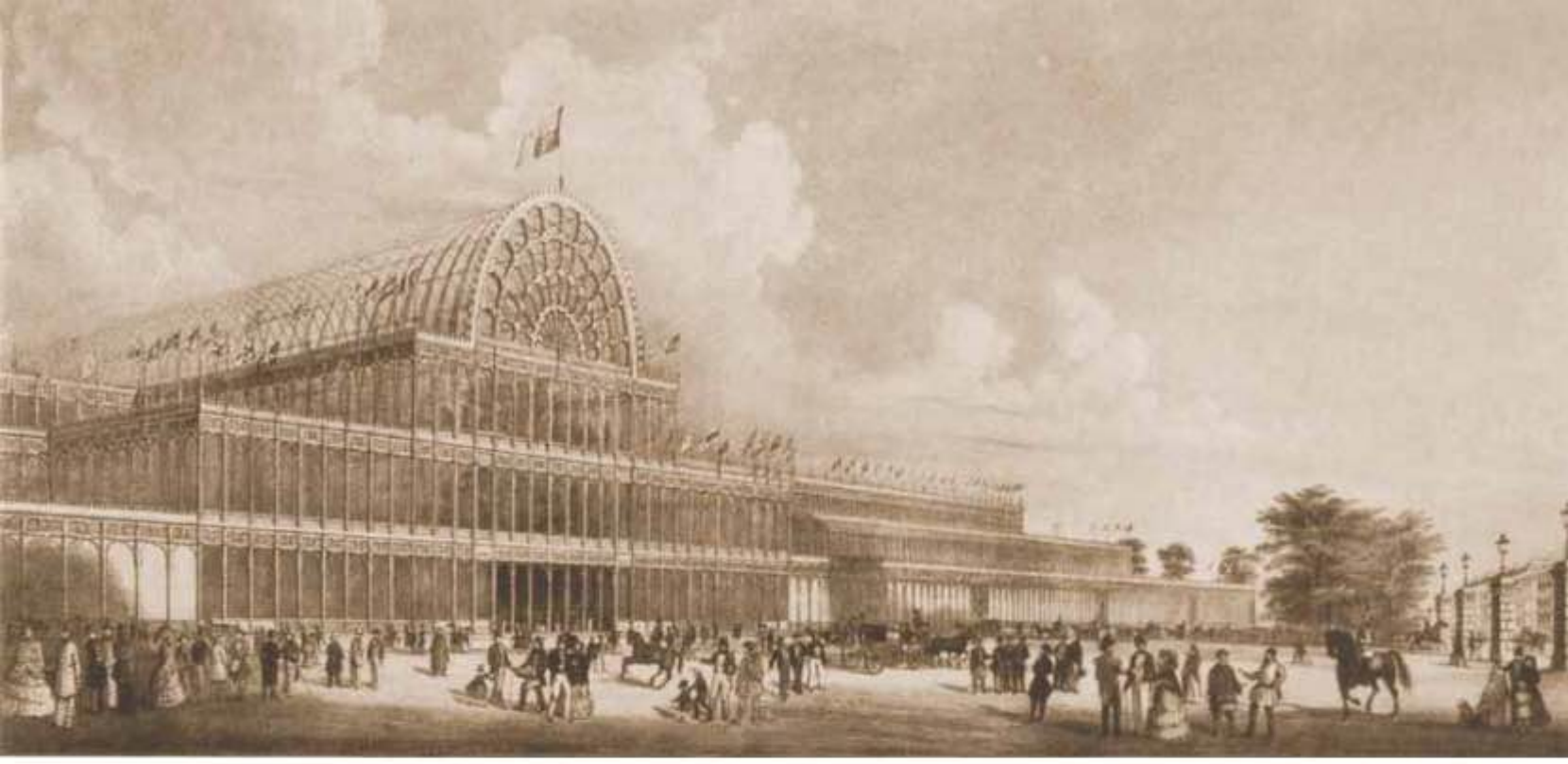
1. Ahmet Bölent Göksel, Çiğil Sohol, Stratejik Fuar Yönetimi, MediaCat Yayınları, İstanbul, 2005, s. 42-50
2. Göksel ve Sohol, s. 45

Osmanlı Dönemi

EXPOSITION DE 1900

Pavillon de la Turquie

1851 Londra Evrensel Sergisi

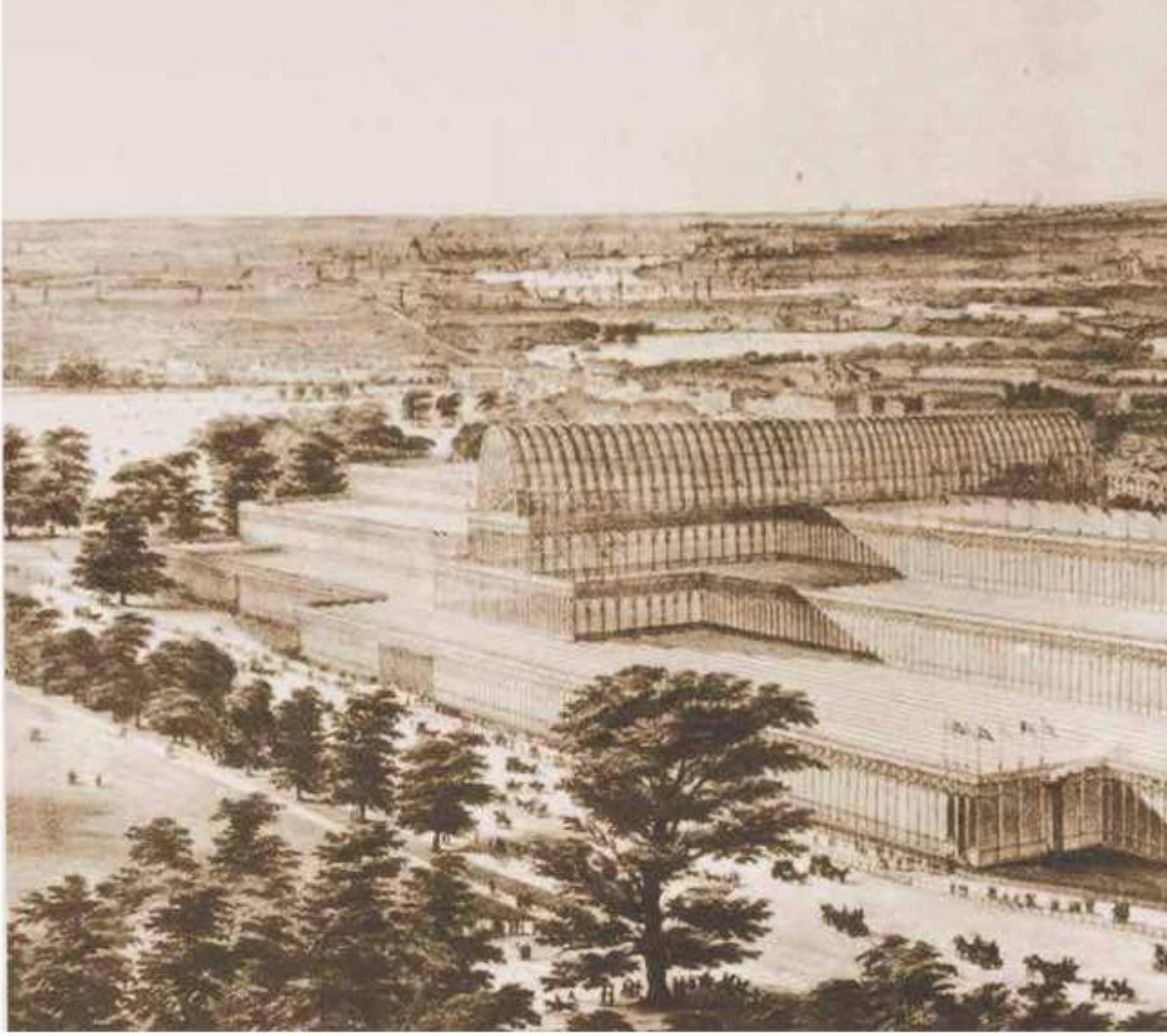
İngiltere tarafından 1851 yılında gerçekleştirilen Londra Büyük Sergisi, ilk uluslararası sergidir. Tüm milletlerin yer aldığı uluslararası bir sergi açma fikri, Fransa'da 1949 yılında düzenlenen ulusal bir sergiyi ziyaret eden Sir Henry Cole tarafından ortaya atılmıştır.¹ İngiltere Parlamentosu'nun bu öneriyi kabul etmesinin ardından, Sergi için bir komisyon oluşturularak hem büyük bir sergi binası inşası için hem de bütün ülkelerin sergide yer alması için çalışmalara başlanmıştır.

Londra Büyük Sergisi, uluslararası ve kültürler arası iletişimde yeni bir çağ başlatmıştır. Dünya çapındaki bu ilk büyük buluşmanın mimari tacı ise demir ve cam bir anıt olan Kristal Saray'dır. Kristal Saray, bir döneme damgasını vurmuş ve uzun bir süre sergi salonları için model işlevi üstlenmiştir. O dönem sergi anlayışı, sergiye katılan ülkelerin havasını, toplum yaşantısını aktaran bir mekan oluşturma düşüncesine sahiptir. Ne yazık ki, daha sonraları sergilerin giderek büyümesi, önemli bir ticarî rol üstlenmesiyle birlikte bu tür mekanlar ve yapılar pratik olmaktan çıkmıştır.

Londra Hyde Park'ta açılan serginin mimarlığını Joseph Paxton, süpervizörlüğünü de Matthew Whyatt üstlenmiştir. 26 dönüm alan üzerinde açılan sergiyi, 6 milyonu aşkın ziyaretçi gezmiştir. Ayrıca sergiye, aralarında İngiltere'nin yanı sıra ABD, Fransa, Felemenk ülkeleri, Osmanlı İmparatorluğu gibi ülkelerin de bulunduğu 28 ülke, 17 bin 62 sergiciyle katılmıştır. Sergiye çeşitli ülkelerden 22.000 dengin üzerinde eşya gönderilmiş, Çin'den de gözlemciler gelmiştir. Londra Sergisi'nde yenilik olarak, tabancalar, takma dişler ve telgraf gibi buluşlar da ye almıştır. Sergi, 1 Mayıs – 11 Ekim 1851 tarihleri arasında 6 ay süreyle açık kalmıştır.²

Dünya çapındaki bu ilk büyük sergisinin mimari tacı, demir ve cam bir anıt olan Kristal Saray'dır. Kristal Saray, bir döneme damgasını vurmuş ve uzun bir süre sergi salonları için model işlevi üstlenmiştir.

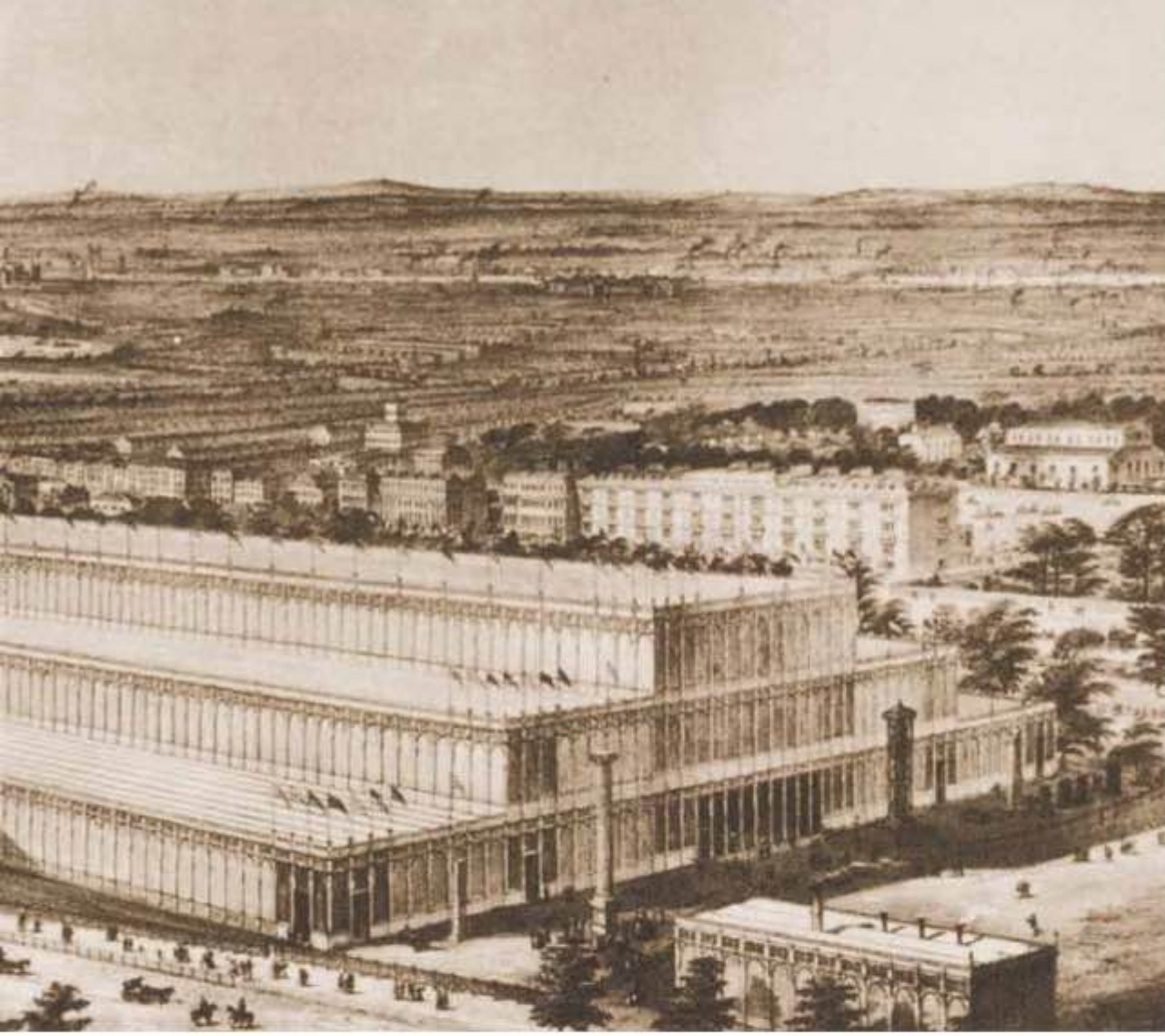
Osmanlı İmparatorluğu'nun evrensel fuarlara katılma gerekçesi şuydu: "Ülke topraklarının verimliliğini göstermek, Osmanlı tebasının tarım, sanayi ve sanat alanlarındaki kabiliyetini kanıtlamak, Padişahın ülkenin gelişmesi yolunda sarf ettiği gayreti ortaya koymak..."

İlki Londra'da düzenlenen ve daha sonra diğer ülkelerde de yapılmaya başlanan uluslararası sergilerin en önemli özelliği, insanlığın 'son ve üstün eseri' olan makine devriminin ürünlerini gözler önüne sermektir. Bunda da en büyük paye hiç şüphesiz sanayileşmenin öncül ülkesi İngiltere'ye aitti. 18. yüzyılın başlarından ilk serginin gerçekleştirildiği 1851 yılını kapsayan 50 yıl içinde sanayi alanında o kadar büyük gelişmeler elde edilmiş, makine, teknik ve mamül olarak o kadar çok şey keşfedilip yapılmıştı ki, gerçek anlamda insanlık yeni bir dönem yaşıyordu. İngiltere'de bu altın dönemini haklı olarak bir evrensel sergiyle tüm dünyaya göstermek istedi ve Kraliçe Viktorya, Osmanlı İmparatorluğu'nu da Londra Sergisi'nde görmek arzusunu Sultan Abdülmecit'e ilettiler. Osmanlı'nın İngiliz dostluğuna ehemmiyet verdiği bu dönemde, Sultan Abdülmecit, Kraliçe'nin bu davetini olumlu karşılayarak, kabul etti.³

Böylece bu ilk evrensel sergide Osmanlı İmparatorluğu da yerini aldı. Dönemin etkin gazetesi Ceride-i Havadis'te 24 Zilkade 1266 tarihinde, sergiye ilişkin yayınlanan hükümet bildirisinde, İmparatorluğun sergiye katılmaktaki amacı şöyle anlatılmaktadır:

"Ülke topraklarının verimliliğini göstermek, Osmanlı tebasının tarım, sanayi ve sanat alanlarındaki kabiliyetini kanıtlamak, Padişahın ülkenin gelişmesi yolunda sarf ettiği gayreti ortaya koymak..."⁴

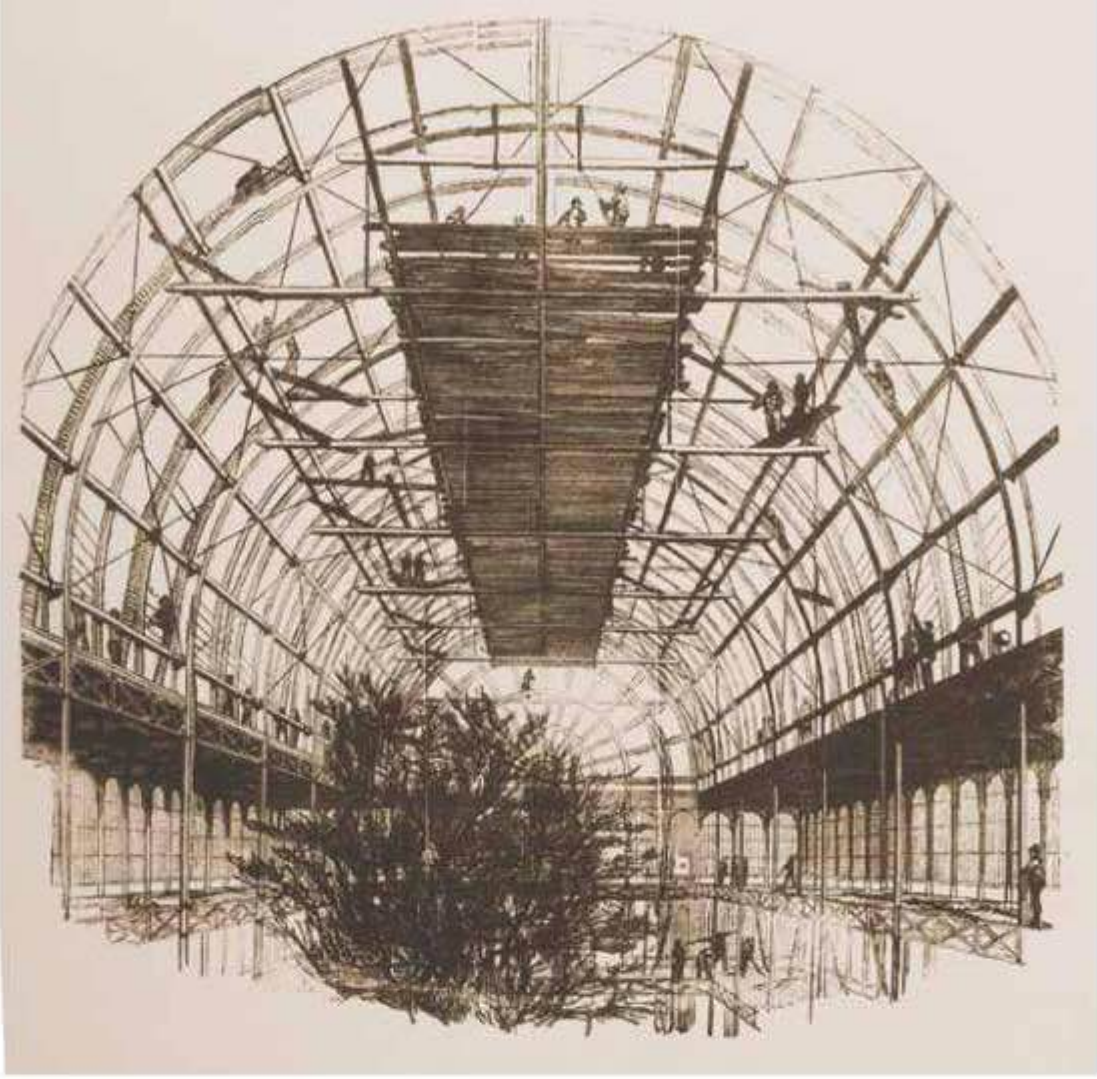

Hiç şüphesiz Osmanlı İmparatorluğu'nu sergiye katılmaya sevk eden diğer önemli bir neden de Tanzimattan sonra gelişen Osmanlı-İngiliz dostluğudur. 1838 yılında Osmanlı Devleti arasında imzalanan Ticaret Anlaşması da ülke ekonomisinin dış ticarete açılmasını kolaylaştıracak bir nitelik taşıyordu.

Yine 27 Zilkade 1266 (4 Ekim 1850) tarihinde yayınlanan bir genelgeyle her türlü toprak ürünleriyle sanayi mamullerinden seçilecek numunelerin sergiye gönderilmek üzere toplanılması emredildi.⁵ Böylece sergiye götürülecek ürünler için geniş çaplı bir çalışma başlatılmıştır. Bu doğrultuda teşhir edilecek eşyaların tespitiyle mahalli meclis ve memurlar görevlendirilmiştir. Mahalli görevlilerden seçilen emtianın üzerine 'bölgesi, sahibi ve fiyatı' yazılı bir şekilde Nafia Nezareti'ne göndermeleri istenmiştir. Daha evvelki yerel panayırlardan farklı olarak, ilk kez bir evrensel sergiye iştirak edileceği için, çeşitli bilgilendirmelerde gerçekleştirilmiş, uluslar arası sergilerin ne olduğu, niçin önemli olduğu, sergiye hangi mal ya da ürünlerin gönderilmesi gerektiği detaylı bir şekilde belirtilmiştir.

Bunun yanı sıra gönderilen ürünlerin 1267 senesinin Mart ayından önce Londra'ya yola çıkarılacağı hatırlatılarak, Şubat'ın ilk on günü içinde bütün ürünlerin Nafia Nezareti'ne teslim edilmesi istenmiştir. Ayrıca vaktinde yetiştirilmeyen ürünlerden de mahalli meclis ve memurların sorumlu tutulacağı özellikle vurgulanmıştır.

Osmanlı ürünlerine ayrılan salon İngiliz Kraliçesi Victoria başta olmak üzere bir çok ziyaretçi tarafından gezilerek onların takdirini kazanmıştır.

Bir adet, bir top ya da bir okka şekilden sınırlı olarak toplanan eşyalar, Londra'ya gönderilmeden önce İstanbul'da bir ön sergileme yapılmıştır. Sadece devlet yöneticilerinin, büyükelçilerin, esnaf ve tüccarların gezebildiği kısa süreli bir mini sergi düzenlenmiştir.⁶ İmparatorluğun çeşitli bölgelerinden 700 üreticiye ait geleneksel tarım ve el sanatları ürünleri 200 sandıkla, Feyz-i Bahri firkateynine yüklenerek, İstanbul'dan Londra'ya doğru yola çıkarılmıştır.

Musurus Bey, Mustafa Paşa, Cemaleddin Paşa ve diğer yüksek rütbeli memurların bulunduğu heyetin de içinde bulunduğu gemi, hava şartlarının kötüleşmesi nedeniyle vaktinde İngiltere'ye ulaşamıştır. Nisan sonunda Londra'ya varan Osmanlı heyeti Crystal Palace'taki açılışa yetişememiştir.⁷ Alelacele sergi alanındaki yerlerine yerleştirilen Osmanlı ürünleri, gecikme nedeniyle ilk sergi kataloğunda yer almamıştır. Londra Sergisi'ndeki Osmanlı bölümü, Zohrab ve Major'un yönetimi altında düzenlenmiştir.

Osmanlı ürünlerine ayrılan salon İngiliz Kraliçesi Victoria başta olmak üzere bir çok ziyaretçi tarafından gezilerek onların takdirini kazanmıştır. Özellikle tarım ürünleri ve el işleri gerek kalite gerekse çeşit bakımından ziyaretçilerin dikkati çeken başlıca ürünler arasındaydı. Serginin sonuna doğru kurulan komisyonlar tarafından 170'i büyük olmak üzere 3088 madalya dağıtılmıştır. Osmanlı ürünleri de büyük oranda ödüle layık görülmüştür.

1851 Londra sergisi uluslararası ilk sergi olması dolayısıyla burada çeşitli ülkelerden gönderilmiş bir çok tarım ve sanayi ürünleri ile sanat eserlerini bir arada görmek mümkün olmuştur. Sergilenen eşyalar arasında dikkati daha çok yeni icat edilmiş makine, alet ve cihazlar ile modern makinelerde imal edilmiş dokumalar çekmiştir. Osmanlı İmparatorluğu ise sergiye geleneksel tarım ürünleri ve el sanatları ile katılmıştır. Bunların başlıcalarını gerek sayı gerekse kalite bakımından Mısır ve Tunus'tan gönderilenler oluşturmuştur.

Sonuç olarak, serginin konusunu sanayi devrimini müteakib Batı'da tarım, sanayi ve sanat alanlarında kaydedilen gelişmeler oluşturmasına rağmen, Osmanlı tarım ürünleri ile bazı tekstil mamullerinin tanıtılması bakımından faydalı olduğu söylenebilir.

Londra Büyük Sergisi'ne götürülen ürünler:

- Elvan kösele, meşin, sahtiyan, güderi, tirşe, boyalı-boyasız postaki ve kaplan postu.
- Çeşitli şal, çuha şalı, sof, şayak, miska kadife, aba ve kebe, yün keçeden mamul kepenek ve külah, deve ve keçi tüyünden dokunmuş çul ve çuval, işlemeli çuha, seccade, kilim, halı, heybe, torba, kuşak, kolan, kemer, dizgin, yular, çanta, şerit, yastık, sedir ve masa örtüleri.
- Canfes, ipekli ve pamuklu alaca, kutlu, ipekli ve pamuklu gömleklik kumaş, ince ve kalın çeşitli bezler, basma.
- Yatak ve yorgan yüzleri, bir ve iki telli kuşak, başörtü, hakber ve sewayi.
- Berber ve hamam takımları, futa, peşkir, peştamal ve el havluları, mahrama, yağlık, mendil, çevre, uşkur, kese, sofraya bezi ve peşkiri, ipekli ve pamuklu çarşaf, yatak bağı, İngiliz ipliği alacağı, sırmalı veya sade maşlahlar, sarık takke, çorap ve bunlar gibi giyim eşyaları.
- İbrişik, ipek, pamuk ipliği, keten ipliği, urgan, ip, kendir, yün ipi, halat, kaytan, şerit kınnap, saçak, kemer, etek bağı, Leh kılaptanından şerit, kaytan ve oya, her türlü elbise harcı, çeşitli madeni tel ve tekstil hammaddeleri.
- Hurma yaprağı, kamyş, toz, ot, söğüt dalı ve samandan örülmüş hasır, sepet, seccade, yelpaze, sineklik ve bunlara benzer şeyler.
- Ağaç, kemik, balık pulu, sedef, boynuz, kösele, meşin, sahtiyan, güderi ve tirşeden mamul silahlık, palaska, sepet, sandık, çetrik, pabuç, kaşık, tarak, fildişi tarak, kehribar takımı, kiraz ve yasemin tütün çubukları, nargile, para kasaları, okka ve divitden birer tane; kılıç, bıçak, kama, balta, nacak, keser, testere, bıçkı, hızar, satır gibi kesici aletlerle bel, kazma kürek, çekiç, orak tırpangibi bağ-bahçe aletleri.
- Fağfur, frenk ve Kütahya madenlerinden yapılmış billur, cam, kase, bardak, tabak, çay ibriği, su testisi, mürekkep hokkası, lüleci ve çömlekçi çamurundan imal edilmiş testi, bardak çanak, çömlek, küp, kavanoz ve benzeri eşyaları.

- Altın gümüş gibi madenlerden mamul süs eşyaları.
- İmparatorluğun çeşitli bölgelerinden çıkartılan madenlere ait numuneler.
- Bunlardan bazıları: Zımpara madeni, pota toprağı madeni, tebeşir madeni, güherçile madeni, pekmez toprağı, nişadır madeni, lüleci ve çömlekçi çamuru toprağı.
- Bileği taşı, köstere taşı, balgami taşı, somaki taşı, mermer taşı, kireç taşı, ve kara taş.
- Sade, düz ve kabartmalı yazı kağıtları, çiçekli ve renkli kağıt, mukavva, karton, ve duvar kağıtları.
- Pirinç, haşhaş, susam, darı, yulaf, gibi hububat çeşitleri.
- Kırmızı siyah çekirdekli-çekirdeksiz kuru üzüm, incir, hurma, kestane, fındık, erik, elma, dut, vişne ve kayısı kuruları, keçi boynuzu, tulum, kaşar ve lor peyniri, kuru kaymak, pastırma, sucuk, pekmez, pestil, bal, tarhana, bulgur, erişte ve daha bunlar gibi gıda maddeleri.
- Gülyacağı, ıtıyağı, biberyağı, kekikyağı, çitlenbikyağı, pelinyağı, taflanyağı, çiçekyağı, ve nane suyu.
- Karagünlük ve karagünlük kabuğı, katran, zift, çak sakızı, ada sakızı, kükürt ve benzerleri.
- Tereyağı, sadeyağ, içyağı, mum, balmumu, zeytinyağı ve haşhaşyağı.
- Zamk, palamut, çamkabuğı, beyaz ve yeşil mazi, çehri, alboya için asbur çiçeğı, mahmuziye ve güherçile taşı, kalye taşı, göz taşı, zoya yapılız toprak, neft yağı bezir yağı, acı kireç, balık tutkalı, çarık tutkalı, ökse ve meyan kökü.
- Zeytin, keten tohumu kenevir gibi yağ elde edilen maddeler.⁸

Sergide ödüllendirilen Osmanlı ürünleri:

- İyi kaliteli ve bol çeşitli tarım ürünleri için Osmanlı İmparatorluğu.
- Mısır Valisi Abbas Paşa ve Tunus Valisi Ahmet Paşa'ya büyük madalya.
- Gaşiye ve kese işlemleri için Tunus Valiliğı'ne,
- Çevre işlemleri için Sofyalı Anakadın'ın kızlarına,
- Arnavut kesimi elbiseler için Osmanlı İmparatorluğu'na,
- Şıb şıb, işlemleri için Bohçaçı Hanım'a,
- Kehribar çubuk takımı için İstanbul'dan Uzunçarşılı Hacı Naim Ağa'ya,
- Şıb şıb işlemleri için Hoca Karabettin'in Hanımına,
- Yine şıb şıb işlemler için Ayşe Hanım ve gelinine,
- Tunus'tan gönderilen Şıb Şıblar için Tunus Valiliğı'ne,
- Fes, şal ve kefiyeler için Tunus Valiliğı'ne,
- İpek, pamuk ve ketenden mamul kumaşlar için Tunus Valiliğı'ne,
- Kağıt makasları için Hasan ve Tahir Ağalar ile Hoca Kirkor Zımmiye,

- Sofya'da imal edilmiş makaslar için Sofya Sancağı'na,
- Mısır'dan gönderilen gül ve çiçek suyu şişeleri için Mısır Valiliği'ne,
- Beykoz Fabrika-i Hümayunu mamulleri için fabrika yönetimine,
- Tunus'ta imal edilen ve çeşitli makine ve değirmenlerde kullanılan demir kanatlar için Tunus Valiliği'ne,
- İstanbul'dan gönderilen tarak ve kaşıklar için ilgili esnaf teşkilatına,
- Kehribar imali için Hoca Mehran Bazergan'a,
- Yine kehribar imali için İstanbul'dan Uzunçarşılı Said Ağa'ya,
- Yasemin çubuk, Edirne sabunu, mum ve Yemen şekerini için Osmanlı İmparatorluğu'na,
- İtiryat için Tunus Valiliği'ne,
- Bursa İpekli dokumaları için ilgili fabrika ve atölyelerin yönetimine,
- İnşaat taşları için Mısır Valiliği'ne,
- Demir madeni için Bozca Ada'ya,
- Hurma için Esseyid Muhsin'e,
- Sert buğday, bal ve tütün için Osmanlı İmparatorluğu'na,
- Tütün için Mustafa Haydar'a ,
- Diğer bazı toprak mahsulleri için Abdülhamit'e,
- Aynı şekilde bazı tarım ürünleri için Tunus'tan Mahmuddin'e
- Pamuk için Abdurrahim Oğlu'na
- Mısır'da yetiştirilen sarı mısır ürünü için Mısır Valiliği'ne,
- Deri nünuneleri için Üsküdarlı bedbağ ustalarından Hacı Ali Ağa'ya,
- Rugan deri için Midilli Adası sakinlerinden Pinto'ya,
- Yapağı için Yüzbaşı Mehmet Ağa'ya,
- Çatma yastık için Üsküdarlı Hacı İbrahim Ağa'ya
- Bürüncek için Hacı Mustafa Ağa'ya,
- Kağıt mamulleri için Düzoğlu'na
- Mısır'dan gönderilen Arapça, Farsça ve Türkçe 165 kitap için Mısır Valiliği'ne.⁹

1. Erik Mattie, World's Fairs, Princeton Architectural Press, 1998, Amsterdam, s.12.

2. Mattie, a.g.e., s.11.

3. Adnan Giz, "Dünya Sergilerinde Türk Mamülleri", İstanbul Sanayi Odası Dergisi, Sayı 18, 15 Ağustos 1967, s.11.

4. Rıfat Önsoy, "Osmanlı İmparatorluğu'nun Katıldığı İlk Uluslararası Sergiler ve Sergi-i Umumi-i Osmani (1863 İstanbul Sergisi), Belleten 185, 1983, s.195.

5. Giz, a.g.e., s. 11.

6. Önsoy, a.g.e., s.196.

7. Önsoy, a.g.e., s.197.

8. Önsoy, a.g.e., s.196-197.

9. Önsoy, a.g.e., s.198-199.

1855 Paris Evrensel Sergisi

Londra'da açılan ilk evrensel sergiden sonra ikinci sergi, 1853 yılında ABD'nin New York şehrinde açılmıştır. Ancak mesafenin uzak oluşu gibi nedenlerden dolayı Osmanlı İmparatorluğu bu sergiye katılamadı. New York Evrensel Sergisi'nden iki yıl sonra bu kez Fransa'nın başkenti Paris'te üçüncü uluslararası sergi açıldı. İmparatorluk, ikinci uluslararası sergi deneyimini buraya katılarak yaşadı. Serginin, İngiltere ve Fransa'nın Osmanlı'nın yanında Rusya'ya karşı savaştığı 1855 Kırım Savaşı'na rastlamasına rağmen sergiye ilgi oldukça büyük olmuştur. Osmanlıların, bu sergiye katılmalarında, İngiltere ve Fransa ile ittifak içinde bulunması da önemli bir nedendir.

Esasen Paris Evrensel Sergisi, Fransa İmparatoru III. Napolyon'un sanayi, ticaret ve sanata karşı liberal yaklaşımını göstermek istemesinin bir sonucu olarak düzenlenmiştir. III. Napolyon, bu uluslararası gösteri için büyük ve hesapsız harcamalar yaparak, gücünü ispat etmek, ne denli ilerici fikirlere önem verdiğini vurgulamak istemiştir.

Serginin açılışını Fransa İmparatoru Napolyon ile İngiltere Kraliçesi Victoria birlikte yapmışlardır. III. Napolyon'un serginin açılışında dile getirdiği bir gerçek, bugüne de ışık tutması ve onu Avrupa'nın birliğine ilişkin ilk işaretleri veren devlet adamı kılması bakımından ilginçtir: "Bu sergi, Avrupa'nın tek bir aile oluşturmasına büyük katkıda bulunacaktır."¹

Kırım Savaşı nedeniyle müttefik olduğu Fransa'da düzenlenen bu sergiye Osmanlı devletinin yanı sıra Osmanlı basını da büyük ilgi göstermiştir. Sergiyle ilgili haberler, özellikle Ceride-i Havadis gazetesinde hem öncesinde hem sonrasında sıklıkla yer almıştır. Sergi için oluşturulan komisyon, katılacak ürünlerin bir an önce eyaletlerden gelmesini temin etmek için zaman zaman gazetelere haber sızdırmıştır. Bunlardan biri de 22 Cemaziyelevvel 1271 (10 Şubat 1855) tarihinde Ceride-i Havadis'te yer almıştır. Haberde, "Paris'te açılışı kararlaştırılan sergiye diğer devletler tarafından her türlü eşyanın gönderileceği gibi Memalik-i Mahrusa (Korunmuş Osmanlı ülkeleri) ürünü olarak Saltanat-ı Seniyye (Yüce saltanat) tarafından da gönderileceğine dayanarak geçende bütün valiler, mutasarrıflar ve diğer memurlara bu hususta emir verilmiş ve tebliğat yapılmıştı" hatırlatmasında bulunularak, bu konuda diğer eyaletlerden daha hızlı davranan Halep eyaleti takdir edilmiş ve İstanbul'a yakın olduğu halde henüz ürünlerini göndermeyen eyaletlere örnek olarak gösterilmiştir.

Konuyla ilgili haber şöyle devam etmektedir:

"...Halep eyaleti dahilinde bulunan yerlerin mahsulatı ve sanayi ürünleri kapsamında istenilmiş bulunan eşya bu sefer tamamen ve eksiksiz olarak gelmiş olup gelen eşyanın görünüm ve güzelliğine rağmen yüce zatınızın bilgileri çerçevesinde olduğu gibi oralar ahalisinin medeniyet usullerinin semeresi (meyvesi)

22 Cemaziyelevvel 1271 (10 Şubat 1855) tarihinde Ceride-i Havadis'te yer alan bir haberde Paris Sergisi'ne gönderilecek eşyanın ulaştırılmasında bütün eyaletlerden daha hızlı davranan Halep Eyaleti'nden övgü ile bahsedilmektedir.

حوادث داخلی

ماہجاریتک اون سکرینی صالی کوی بالشوکتہ والا لالہ بابعلالی واریسی جہاز شدہ کوی سخی پاکال محمود اقبال بابغوبیناھی وایسرہ سگری لشریف سعادت البیغ حضرت شہنشاہی شرفوقوعہ اولشدر

روم ایلی اردوی ہمایونہ ماموردولتو اوجا پاشا حضرت تریک فوکشدالی عزتو رسید اقدی بہ

صربہ ہمایون اعالی زکاب ہمایون شاہلہ توبیجی بایرلرین رقمو حسین آقاپہ

فریم طرفدن بوکرہ اتان حوالہ کورہ روسہ ایپرا مطورینک ایکی نفر اولغلیلہ رقتدار خاصہ عسکری بودقہ روسہ تک سواسنیول اردوسہ کلوب اولدہ موجود اولان عساکرک دول تلتہ اردو کاکھلری اوزرینہ قلت هجوملرین صورت نشکی کوسسٹریک لوم واعدیر قصدتہ بولغلیلہ عساکر مرحوم طرفدن اعدا خوف انکیر ووحشت امیر سردو بیاتہ مایدن قلفغین مذکور خاصہ عسکری مامبارینک دردینی کیچیمسی فرانسزلک دردینی نومردہ کی طایفہ سہ ہجوم کوسسٹریک فرانسہ تک قرق ایلمی لابند بر تاج بولک عسکر توت آتش اصولہ ارفندن امداد ظہورینہ قدر بولری یقلاشد پروب بوسول اوزرہ روسہ تک عساکر کثیرہ سنی اون بش ادم برہ وک کینور دکاری حاللہ فرانسہ اردو کاکھدن اوسکرینی لابند عساکر کاکہ پاشہ اولک روسہ لیری ایکی طرفلی آتش ایچیدہ راققدن صکرہ کوس کوسسٹریک وقت سولکی عمارتہ سبلہ بانعقب روسہ لیری کیروسنہ فرار ایتمہلر در روسہ لیر فرانسہ عساکرین بی اتناظن ایدرک سچان بولاری بوزوق ایچون برطاق چاہ وغازم عوادولت سارہ کینور شلرسدہ بو پادردی کوردکلری کی چلہ سنی بر اقوب غایہ ہاگہ جانر ندونہ ترک کینلر در بومار بہ دہ روسہ لیدن خلی تلف وجمروح اولوب بریولک ضابطلری چند نفر ضابطان عسکر بہ دخی مضروب سیف اتلاف قلمش وقرق پدی نغور روسہ عسکری دخی امیر ایدش اولدینی و فرانسہ عسکرین ایکی ضابط ایلمیش ایکی خرفوت وجمروح وقوعہ اولدینی قرین تحقیق اولشدر

پارسہ کنادی مصمم اولان اکسپوزیسیونہ دول سارہ

طرفدن ہر نوع اشیا کوندرلہ جک اولدینی مٹلور اتان محروسہ محصول اولوقی جانب سلطنت سایدن دخی کوندرلہ حکمن کینت کیندہ باغجہ ولایہ عقلم حضرت تہ منصرفین کریم و مامورین سارہ امر واندہ سار یوروشدی حلسا بانی داخلہ کالان عمار محمولات و صوبانندن اولہ رق استغیش اولان کیشا بر کرہ تمام وکاملا وورود ایش اولوب استیاق واردہ تک ایش واطلافتہ نظر اسامہ مہاروقاہ حضرت شاہلہ اوزر اعاہایتک اصول مقببت نغمسی اولان ہر دولو صوابہ فرہو بہ استکمال و اجرائہ عین و احتیاطی و حلیہ و البیغ دولتو پاشا حضرت تریک دخی بوسورکہ اشیا مذکورک جارجانی ارسال و اسرا سہ یعنی حلسا بانی اوزاق عمل اولدینی سالہ ہر یون اول کوندرلہ واقع اولان عسکر و اقدملری طوغریسی سبابان تحسین و تقدیر اولدیندن اصلان کیفیتہ اینداز اولدینی

جانب سردار اکرمی ایلم سواسنیول جانبہ مامور اولان جود فوز کوندر حضرت شہنشاہی لازمہ سچون اندہ سچانندن حرب یکسما بوشیم وار ذاق سارہ تک بر ارفعوس اسکلہ سہ اولان دخی نغرا سواسنیول طرفہ نقل وار سال اولغندہ اولدینی و بو خصوصہ اندہ و البیغی دولتو رسمت پاشا حضرت تریک مامورین سارہ و بوجوہ طرفدن اقدام وغیر اولغندہ ایوی و بولرک سرعت سوق و تہیبی ایچون سفاین لازمہ بہ تحصیل ایندہ لیری و مواد سارہ نقلہ سہ بیلیمین و میران کرماندن سعادتلو فہم پاشا دخی بالاردہ سببہ بول طرفدن مخصوص مامور و تعین واعزام بوردینی استیاج و تحقیق اولغندہ

امارہ سنجیاقی داشلدن مزینون قضاسی مدبری اولوب بولاریک در سعادتہ بولان علی افانک امور حسابدہ دہ اعانہ تقدیرہ اقتدار ای اولدیندن منصف اولدینی غیرت و جہتی اقتصادی اوزرہ بوجلمت موجبہ الفخرہ حصہ دار لغندن محروم قائلین ایچون کیدو صلبدن حاصل اولان صغیر و کیر اون بش نغرا لادینک سلک التلال عسکری بہ ادخان اول ایدرک در سعادتہ بولان ایکی نغرا وغانی باب اولای سر عسکری بہ کونوروب باز درمش و کوجکلری دخی خدمات عسکر بہ بہ خلیگری حصواندہ استخدام اولوقی اوزرہ ستمدن زرقم ایندیش و افای موی الہک اون ایش اولدین بر دن خدمت عسکر بہ و ورسی طوغریسی ایلر جہت و کال مساعی وغیرتی اظہار اولشدر

اوسز با دولت فقہمہ سنک در سعادت سفیری بولان پارون دو بروق جانبلی عہدہ سہ بوکرہ دولت مشارالہا مالہ و کانہ

احالہ اولدہ رق برینہ موافقا موسو کول جانبلی نصب و تعین اولوش اولغندہ سفیر موی الہ جدا باری بخت نہ کوی مابین ہمایون حضرت شہنشاہی جانب عالیستہ کیدوسر سعادتن و بشیہ کتلا ووزرہ رسم واداک اجرائہ مبادرت اولشدر

انکترہ دولت فقہمہ سنک مقدا در سعادت مصلحت کداری اولوب یوندر اقدیمہ فرانسہ دولت فقہمہ سنک فریم اردوسہ وکیل تعین اولان جزال روز جانبلی سنک رتبہ عالیہ سسی بوکرہ زرقم قفشد ر

در سعادتہ بولان انکترہ عسکری قوماندانی لوردہ بولت جانبلیلہ اضر و مدہ بلا مور پاقامت ایدن ویلیسن جانبلی سنک رتبہ لری سیرالابلی ایکن بودقہ سہ جزالقی تنوائی حازر اولشدر

فرانسہ دولت فقہمہ سنک طرفون سخی فرہہ من عسکری قوماندانی جزال بوریہ جانبلی یوندر اقدم در سعادتہ کلوب برز اقامت ایدرک لیکن صلی کوی فریم جانبہ کتیش و عسا کر مذکورہ دخی الخلفہ در سعادتہ مقیم اولوب تدارکات مقضہلرک اقلدہ اسباب واعترام اولغلیری مصمم بولشدر

دولت مشا رہلساک فریم از دومی ایکی فرقیہ منقسم اولوب برینی اردو تک قوماندانی جزال بلیسہ و ایچہیب سنک جزال بوسکہ جانبلی اولدینی یوندر مقدم نغور و بیلان اولغندینی موی الہ جزال بلیسہ جانبلی جزایر قائمہ لغندہ بولوش ایچو کندن ارکان حرب ضابطانندن جزال بوریہ و جزال لاقون دہ وبل بر اولدینی حاللہ شدی فریم کینک اوزرہ مامبارینک اون سکرینی کوی در سعادتہ کتیش واریسی کوی موی الہ جزال بلیسہ و بوریہ جانبلی فرانسہ واپردنہ راکا فریم جانبہ کیدرک موی الہ لاقون دہ وبل جانبلی در سعادتہ قائلشدر

دولت مشارالہا عسا کر خاصہ سیکن عہدہ دینور در سعادتہ کلہرک فریم جانبہ کتیکہ اولدیندن شمدی بہ قدر کلوب کین عسکر ایکی تک الی اوچ نغور وسکسان اوچ ضابطہ بالغ اولشدر

حشمتلو فرانسہ ایپرا طوری حضرت تریک ذاتلرینہ مخصوص اولان واپور دونین قضا سببندن اردو ز جانبہ عسکر و اشیا نقل ایدن کیرہ بولردہ معاونت ایتک اوزرہ فرانسہ دن بریک بولکی سفینہ استعما لہ انکترہ طرفدن بویاچہ کلوب فریم طرفہ روان اولشدر

1855 Paris Sergisi Türk Fuarçılık Tarihi

7 Cemaziyelahir 1271 (25 Şubat 1855) tarihli ilgili gazetede, Paris'de düzenlenecek sergiye "büyük imparator, kral ve hükümdarların gelmesi" beklendiğinin altı çizilerek, "bu kişilerin ikametlerine ayrılacak saray ve misafirhanelerin döşenmekte olduğu ve süslemelerinin yapıldığı" belirtilmektedir.

حوادثنا اجنبیہ

انگلزہ ایلملر مہجہ حرب مادہ سنک شدت بولسی املندہ اولہرق
بوک اسباب حصولی دریش ایتکده بولده قتریدن بودقعہ
بجلس ملندہ محاربتک ایلرولسی کفینہ دار وکلای دونک
بروجہ مضلوب ہینلری کورلدیکی متضمن سرد اولسان
کلاملردن طولای وکلایک جہسی مستلردن استعقالیش
وکیفیت برهفندہ دن زیادہ مومی البہک استعقالی اوزرہ
قالوب شہر جادی الاولینک بکرمخی کونی داخلہ وکلی
سابق اصائلو اورد پالمستون جنابلری عہدہ سنہ انگلزہ
دولت فخبہ سی باش وکلایکی تفویض اوانش ومومی الہ
دخی دولت مشار الیہا قانون مرعسی اوزرہ وکلای
مومی البہک منصبہ سندلری تزیب وتبلیغی اجرا ایدوب
انجیق لورد قتریدن جنابلری خارجہ وکلاندہ واندن ہشہ
برفاج ذات دخی مستلردنہ قائم اولش ایدوی بکی التان اوراق
حوادث ماللردن مستخر جدر

انگلزہ دولت فخبہ سنک نرساہ زیدہ در دست اعمال و تنظیم
اولان دونتالینک کافہ سی کلہ جک ماہ مارہ قدر تجہیز وتجهیم
قلہ رق فرانسہ دولت فخبہ سی سفایبلہ برلکدہ بریوک
دکر تعلیمی اجرا اولوب لازم کلان محللہ سوق وارسال
اولملری مجلسہ قرار پذیر اولمشدر اہتمامات واقعہ بہ کورہ
اشبودونماز اوسورندہ بولده جق کہ شمدیہ دکن برتا ریجندہ
بو بلہ دونتا جقدیغی کورلماش اولہ جقدر

پارسدہ قلع وکشادی در دست اولان اکسپوزیسیونہ بیوک
ایمپراطور وقرال وحکمدارلرک عزیمتلی مامول ایدوکندن
اقاشلریشہ مخصوص سرای ومہمانخسہل فرش وتزیین
اولمقدہ بولدیغنی بلز پورل

حشمتلو فرانسہ ایمپراطوری حضر نلری جنابلریشہ
حشمتلو اوستریا ایمپراطوری حضر نلری جنابلردن بودقعہ

olan ve arzu edilen sanayinin her türlü ürünün tamamlama ve yerine getirme konusundaki özenlerinin yanı sıra Halep valisi devletlü paşa hazretlerinin de bu suretle anılan eşyaları çarçabuk göndermesi ve hızlı hareket etmesine yani Halep eyaleti uzak bir yer olduğu halde her yerden önce gönderilmesi için gösterilen özen ve itina ile gerçekleştirilen gayret ve çaba doğrusu takdir ve tebrik edilmeyi hak ettiğinden durumun ilan edilmesine gerek duyuldu."²

Yine Şubat 1855 tarihinde Ceride-i Havadis'te yer alan iki haberde içeriği itibariyle önemlidir. 7 Cemaziyelahir 1271 (25 Şubat 1855) tarihli ilgili gazetede, Paris'de düzenlenecek sergiye "büyük imparator, kral ve hükümdarların gelmesi" beklendiğinin altı çizilerek, "bu kişilerin ikametlerine ayrılacak saray ve misafirhanelerin döşenmekte olduğu ve süslemelerinin yapıldığı" belirtilmektedir.³

Kırım Savaşı nedeniyle, Paris Sergisi'nin yapılmayacağı yolundaki haberler de Osmanlı basını tarafından özenle yalanlanmış, yapılacağı dair haberler yer almıştır. Bu bağlamda 15 Cemaziyellevvel 1271 (3 Şubat 1855) tarihli Ceride-i Havadis nüshasında, serginin savaş nedeniyle yapılmayacağı yolundaki halk arasındaki konuşmalara değinilip serginin vaktinde ve saatinde açılması için her türlü hazırlığın devam ettiğine dikkat çekilmektedir. Bu yöndeki şayialardan etkilenerek, çalışmalarını ağırdan alacak sergi mimarlarına yönelik olarak şu ifadeler yer almaktadır:

“ ... (Sergi) binalarında ve diğer yerlerinde inşaat ve onarım sözleşmesi yaparak çalışmakta olan mimarlara belirtilmiş olan zamanda açılışa yetiştirmezlerse, yaptıkları işlerden doğacak olan ücretlerinin verilmeyeceği bildirilmiştir.”⁴

Osmanlı İmparatorluğu, bu sergiye katılacak ürünlerin belirlenmesi için, tıpkı 1851 Londra Evrensel Sergisi'ne olduğu gibi mahalli meclis ve memurları görevlendirdi. Onlardan bölgelerinden sergiye gönderilecek ürünleri seçmelerini ve muntazam bir şekilde İstanbul'a ulaşturmalarını talep etti. Yine İstanbul, İzmir, Selanik, Trabzon, Aydın, Halep, Niş, İskodra, Draman, Şam, Niğde, Bozok, Kayseri, Amasya ve Bursa başta olmak üzere İmparatorluğun birçok bölgesinden 2000 bini aşkın ürün toplandı. Seçilen ürünlere vergi ve gümrük muafiyeti tanınarak, ulaşım masrafları da hükümetçe üstlenildi. İlk kez bu sergiye, İmparatorluktan sanat eserleri gönderildi.⁵

Sergide yer alan Uşak, Görde; Demirci, Kula, Afyonkarahisar, Siva ve Hereke halı ve seccadeleri, Tophane Fabrika-i Hümayun ürünleri, Şam tüfekleri, beşli ve gümüş yıldızlı Yanya tabancaları, bakır ve bronzdan mangal, karavana ve tepsiler, davul, zurna, kemençe gibi Doğuya özgü müzik aletleri, çekmece dolap, nalın gibi süslü ve kabartmalı ahşap eşya, altın ve gümüş işlemler, İncirköy Fabrika-i Humayunu yapımı porselen ve cam eşyalar, Çanakkale seramikleri, Kütahya çinileri, fırınlanmış topraktan yapılmış çubuk lüle ve biblolar Osmanlı 19. yüzyıl el sanatlarının topluca görülmesine imkan sağlamıştır. Ayrıca bu sergide İstanbul'dan Pascal Artin'in tarafından yapılan ve Osmanlı, İngiliz ve Fransız ittifakını simgeleyen bir anıt projede yer almıştır.

Paris Evrensel Sergisi'nde ilk defa bölümlenmeye gidilerek, Tarım ve Endüstri ile Güzel Sanatlar olmak üzere iki ana bölüm oluşturulmuştur. Paris Sergisi, kendi türünde güzel sanatlara geniş yer ayıran ilk sergi olma özelliğini de taşımaktadır. Sanayi ve tarım ürünlerinin sergilenmesi için Endüstri Sarayı inşa edilirken, sanat ürünleri için de Güzel Sanatlar Sarayı yapılmıştır.⁶

Serginin Mayıs 1855'te açılması planlanmışken, Kırım Savaşı nedeniyle açılış bir ay ertelenmiştir. Sergide Bab-ı Ali'yi Hariciye Teşrifatçısı Kamil Bey temsil etmiştir.⁷

Sergi sonunda, sergilenen eşyaları ödüllendirmek için sergiye katılan devletlerin gönderdiği temsilcilerden oluşan komisyonlar kurulmuştur. Bu komisyonlar, yaptıkları değerlendirme sonrasında, Osmanlı ürünlerine 27 madalya ve 20 mansiyon ödülü vermiştir.⁸

Kırım Savaşı nedeniyle, Paris Sergisi'nin yapılmayacağı yolundaki haberler de Osmanlı basını tarafından özenle yalanlanmıştır.

(15 Cemaziyellevvel 1271 (3 Şubat 1855) tarihli Ceride-i Havadis nüshası.)

Osmanlı Devleti Kırım müttefik Fransa'nın Paris'te düzenlediği sergiye büyük destek vermiş ve savaşa rastlamasına rağmen serginin Londra Sergisi'nden "hiç farkı" olmadığı gazetelerde yer almıştır.

(Üstteki gazete kupüründe / Ceride-i Havadis, 6 Ağustos 1855)

Çok sık verilen Paris sergi haberlerinin birinde de sergiyi her gün binlerce asker ile devlet okulu öğrencilerinin ücretsiz olarak ziyaret ettiği belirtilmiştir.

(Altta ki gazete kupüründe / Ceride-i Havadis, 6 Ağustos 1855)

1955 Paris Sergisi'ne katılım, Londra Sergisi gibi yoğun olmuştur. Hatta sergi sonrası gazetelerde yer alan haberlere göre, Londra'dan Paris'e gelen komisyon da savaş şartlarına rağmen "Paris Sergisinin açılması, mevcut şartlara rastlamasına rağmen Londra Sergisinden hiç farkı olmadığını" tescil etmiştir.⁹

Yine aynı habere göre sergiyi her gün 1.500 asker de ücretsiz olarak ziyaret etmiştir. Ayrıca devlet okulları öğrencilerine de haftada bir kere sergiyi gidip görme ve inceleme imkanı verilmiştir.¹⁰

Paris Sergisi sonrasında, Osmanlı hükümeti, Kırım Savaşı müttefik Fransa'ya bir jest yapmıştır. Sergide yer alan ürünler, sergi sonrasında satışı bedeli ya da daha fazla bir değerde satılarak, elde edilen gelire bir piyango tertip edilerek ve gelirinin Kırım Savaşı'na katılan Fransız askerlerine verilmesi kararlaştırılmıştır. Konuya ilişkin Ceride-i Havadis'te yer alan haber şöyledir:

"Paris'te açılmış olan serginin kontrolü asaletli Prens Napolyon Hazretlerinin uhdelerine havale edilmiş olup serginin sona ermesinde Devlet-i Aliyye'nin (Yüce Osmanlı Devleti) ve diğerlerinden bazılarının sergide bulunan malları, kazancı ve ticareti sonucunda elde edilecek para miktarı, Fransa Büyük Devleti'nin zaferler kazanmış askerlerinden Kırım ordularına yazılmış ve burada gayret ve başarı göstermiş olanlarına bağışlanması ve verilmesi kararlaştırılmış olduğu geçenlerde açıklanarak yazılmıştı.

Bahsi geçen mallar ve eşyalar mevcut hali ile satılması durumunda elde edilecek değeri ile piyango çekilişi düzenlenmesi halinde iki kat değer bulacağı düşünülerek yukarıda anılan Prens tarafından piyango düzenlenerek yazılmak isteyenlere ilan edildiği Paris gazetelerinde görülmüştür."¹¹

Paris Evrensel Sergisi'nde yer alan Osmanlı ürünleri:

- İzmit fabrika-ı Hümayunu'nda dokunmuş olan 55 adet elbiselik kumaş, yünlü dokuma, iç çamaşır, şal ve keçe nümuneleri,
- Uşak, Görsek, Demirci, Kula, Afyonkarahisar, Sivas ve Hereke'den gönderilmiş 52 adet halı ve seccade,
- Büyük bir kısmı Zeytinburnu Fabrika-ı Hümayunu mamulü olan 61 çeşit yünlü ve pamuklu dokuma ile Yeniköy (Boğaziçi) atölyelerinde imal edilmiş renkli mendiller,
- Ereğli fabrikası mamulü olan tafra, saten, kadife ve ipekli dokumalar, Şam kumaşları, Serez yünleri, Bursa tülleri, Kıbrıs krepleri ve helali adı verilen tül dokumalardan oluşan 168 adet numune,
- Keçe, İnce kumaş, merinos dokumaları, çuha habanileri üzerine yapılmış işlemlerden müteşekkil 68 adet numune,
- 37 adet ham ipek, kaytan, düz ve bükülmüş keten ve pamuklu ipliği numunesi
- 31 adet şerit numuneleri, bunlar arasında özellikle kılıç kınları, kuşak, kemer ve at koşumları,
- Beyrut atölyeleri ile Hereke Fabrika-i Hümayunu mamulü 10 adet kurdele ve şerit numunesi,
- 13 adet tuhafiyeci nümunesi, bunlar arasında bilhassa Fehane-i Hümayunu'nda imal edilmiş fesler ile Konya ve Amasya'dan gönderilmiş keçe, tekke ve çorap,
- Ekseriyeti Selvi Burnu Fabrika-i Hümayunu mamula 53 adet kösele, kürk, maroken deri, kuzu, çakal ve kaplan derileri numunesi,
- Kandiye ve İstanbul'daki askeri atölyelerden gönderilmiş 15 çift kundura, potin ve terlik,
- 12 adet şark tipi eyer,
- Tophane Fabrika-i Hümayunu mamulleri, Şam tüfekleri, beşli ve gümüş yıldızlı Yanya tabancalarından müteşekkil 44 adet ateşli ve kesici silah,
- 15 adet hırdavat numunesi,

Paris sergisindeki Osmanlı eşyaları satılarak bir piyango düzenlenmiş ve geliri de Kırım'da savaşan Fransız askerlere bağışlanmıştır.

(Ceride-i Havadis, 21 Ocak 1856)

- Bakır ve bronzdan mamul 20 adet mangal, karavana, tepsi vs.
- Davul, zurna, kemençe, gibi şarka mahsus 23 adet müzik aleti,
- Manastır, Şam, Yanya ve İşkodra gibi bölgelerden gönderilmiş 50 adet moda ve süs eşyası,
- 107 adet çekmece, dolap ve nalın gibi ağaç mamulü süslü ve kabartmalı eşya,
- 30 adet mermer, kaymak taşı, damarlı taş, siyah Kudüs taşı ve diğer taş mamulleri numunesi,
- 29 det seramik mamulleri, bunlar arasında özellikle İncirköy Fabrika-i Hümayunu mamulü porselen ve cam eşyaları, Çanakkale çanak çömlekleri, Kütahya çinileri, fırınlanmış topraktan mamul çubuk lüle ve biblolar.
- Krem, güzel kokular, kokulu sabun, Kızanlık ve Kandiye gül ve sirke suları ile Konya nane suyundan oluşan 20 adet parfüm numunesi
- 18 adet şeker ve şeker mamulü, bunlar arasında İstanbul lokumu, sebze ve meyva ezmeleri, pekmez vs.
- Kıbrıs ve Kandiye şarapları, Kızanlık ve Kandiye rakıları ile Gemlik sakızlarından oluşan 13 numune
- 24 adet zeytin, susam, ceviz, badem ve haşhaş yağı numunesi,
- 12 adet tuz ve amonyak numunesi, bunlar arasında şap, güherçile, soda ve sodyum klorür,
- Buğday, çavdar, mercimek ve fasulye unu ile patates nişastasından oluşan 27 numune,
- 32 adet meyva, bitki ve tohum numunesi, bunlar arasında Sayda şeker kamışı, beyaz Halep mantarı ve Kandiye kaparıleri,
- Çoğu Sakız Adası'ndan gönderilmiş sakız , Konya'dan gönderilmiş çam sakızı ve Serez'den gönderilmiş katran tortusundan oluşan 7 adet zank ve reçine numunesi,
- 6 adet kök ve lif numunesi,
- Kök boya, Yanya kırmızı boyası, safran, Kudüs çiviti ve Konya Sumak ağacı yaprağından oluşan 19 adet boya ve tanen numunesi,
- 36 hayvansal ürünler, bunlar arasında bal, balmumu, deve ve tavşan içyağı, koza, keçi kılı, Sayda kırmızı böceği, Kandiye sünger ve mercanı,
- Dövme demir, Lübnan ve Manastır'dan gönderilmiş maden, Demirhisar ve Nevrekop'dan gönderilmiş demir sülfat, Drama ve Trabzon'dan gönderilmiş gümüş galen, bakır, bakır sülfat, bakır pirit, krom ve krom oksit ve İzmir'den gönderilmiş kırmızı topraktan müteşekkil 28 numune,
- Nevrekop'tan gönderilmiş ametist, Bursa'dan gönderilmiş amyant, Sivas'tan gönderilmiş zımpara taşı, Edirne'den gönderilmiş talk, mika, tebeşir ve kireç taşı, Tokat'tan gönderilmiş oniks, Lübnan'dan gönderilmiş sarkit ile Kandiye'den

gönderilmiş renkli mermerlerden oluşan 39 adet numune,

- 15 yanabilir maden numunesi, bunlar arasında Kastomonu ve Lüsnan'dan maden kömürü, linyit, bitum, kükürt, Halep'den katran ve Kandiye'den gazyağı,
- Nihayet sıvı minareler içerisinde Manastır'dan gönderilmiş atlara içirilen bir adet demir ihtiva eden su numunesi.¹²

Paris Evrensel Sergisi'nde ödül alan Osmanlı ürünleri:

- Maden alaşımı için İstanbul'dan Mihranduzoğlu'na,
- Tarım ürünleri için Trablusgarp eyaletine,
- İpek kozaları için Beyrut'dan Mourgue et Comp. ile Hamadi'ye,
- İncir ürünü için Aydın Vilayeti'ne,
- Susam yağı için Edirne Vilayeti'ne,
- Yumuşak buğday için Konya Vilayeti'ne,
- Kuru üzüm için İzmir Vilayeti'ne,
- Mısır ürünü için Canik Sancağı'na,
- Fıstık ürünü için Halep Vilayeti'ne,
- Arpa için Amasya Vilayeti'ne,
- Beyaz buğday için Kandiye'ye,
- Kuru üzüm için Filipe Vilayeti'ne,
- Kıbrıs ve Olimpiya Dağı şarapları için Bursa'dan Falkeysen et Comp.'na,
- İlaç ve tıbbi cihaz koleksiyonu için İstanbul'dan Della-Sudda'ya,
- Şark silah arması için Osmanlı İmparatorluğu'na,
- Siyah yün korseler için İzmir Fabrika-i Hümayunu'na,
- Sarı ve kırmızı bakır mamulleri için Anadolu ve Rumeli eyaletlerine,
- Kurdele ve şeritler için Hereke Fabrika-i Hümayunu'na,
- Ham ipek için Beyrut'tan Dalgue Mourgue,
- Ham ipek için Bursa'dan Agop Çubukcuyan'a,
- Beyaz ibrişimler için Bursa'dan Pavlaki'ye,
- Bütün İmparatorlukta yapılan altın ve gümüş işlemler için Osmanlı İmparatorluğu'na,
- El işi ve yün örgüler için Yanya Vilayeti'ne,
- Çeşitli dokuma ve başlıklar için Feshane-i Hümayun'a,
- Keçe mamulleri için Bursa'dan Ali Ağa'ya,
- Arap kesimi örgüler için İstanbul'dan Hacı Bekir Ağa'ya,
- Arnavut kesimi işlemeli elbiseler için İstanbul'dan Mustafa Ağa'ya,

- Vişne ağacından imal edilmiş ağızlıklar için İstanbul'dan Artin'e,
- Keten ve pamuklu giysiler için Trabzon'dan Fabrikatör Hacı Usta'ya,
- İşleme ve dantelalar için İstanbul'dan Gülmezoğlu'na,
- Süslü terlikler için İstanbul'dan Hacı Hüseyin Ağa'ya,
- Pipo ve bastonlar için Afyon Karahisar'dan Ahmet Usta'ya,
- Takke ve benzeri mamuller için İstanbul'dan torbacılar Kahyası Mustafa Ağa'ya,
- Çeşitli ağızlıklar için Sivas'taki atölye sahiplerine,
- Kırmızı topraktan mamul lüleler için İstanbul'dan Hurşit Ağa'ya,
- İşlemeler için bayan Marie'ye,
- Tütün keseleri için İstanbul'dan Stefan'a madalya,
- Osmanlı-İngiliz ve Fransa ittifakını sembolize eden bir anıt projesi için İstanbul'dan Pascal Artin'e.¹³

1. Semra Germaner, "Osmanlı İmparatorluğunun Uluslararası Sergilere Katılımı ve Kültürel Sonuçları", Tarih ve Toplum Dergisi, Sayı 95, Kasım 1991, s.34.
2. Ceride-i Havadis, 22 Cemaziyelevvel 1271, Numara 727.
3. Ceride-i Havadis, 7 Cemaziyelahir 1271, Numara 729.
4. Ceride-i Havadis, 15 Cemaziyelevvel 1271, Numara 726.
5. Önsoy, a.g.e., s.199.
6. Germaner, a.g.e., s.34.
7. Önsoy, a.g.e., s.200.
8. Önsoy, a.g.e., s.202.
9. Ceride-i Havadis, 22 Zilkade 1271 (6 Ağustos 1855), Numara 751.
10. Aynı haber, Ceride-i Havadis, 22 Zilkade 1271(6 Ağustos 1855), Numara 751.
11. Ceride-i Havadis, 13 Cemaziyelevvel 1272 (21 Ocak 1856)
12. Önsoy, a.g.e., s.200-202.
13. Önsoy, a.g.e., s.203.

1862 Londra

II. Evrensel Sergisi

Osmanlı İmparatorluğu'nun katıldığı üçüncü uluslararası sergi de, ikinci kez iştirak ettiği Londra II. Evrensel Sergisi'dir. Kensington Garden'da kurulan sergi sarayı bir ana bina ile iki yan bölümden oluşmaktaydı. Pavyon sisteminin geçerli olduğu bu sergide, her pavyon köşk biçimindeydi. Ayrıca sanayi ve tarım ürünlerinin yanı sıra güzel sanatlar için de sergide bir bölüm ayrılmıştı. Bu sergi için dönemin sadrazamı Fuad Paşa'nın oğlu Nazım Bey, Osmanlı'yı temsilen sergi komiseri olarak görevlendirilmiştir.¹

Londra sergisi için yayımlanan 29 Cemaziyelâhir 1278 tarihli bir takrirde, ilk kez ürünlerin uluslararası sergilere gönderilmesinin İmparatorluk hazinesine önemli malî yükler ve külfetler getirdiği hatırlatılır. Bu nedenle

de Mayıs 1862 tarihinde açılacak sergiye iştirak edilmemesinin düşünüldüğü vurgulanarak, "ancak bu durumun Osmanlı İmparatorluğu'nun ziraat, sanayi ve sanat sahalarındaki ilerlemesinden yabancı devletlerin şüphe etmelerine sebep olabileceğinden" bu düşünceden vazgeçildiği ifade edilir. Yine de malî sıkıntılar sebebiyle, bazı sınırlamalar getirilir ve sadece maden, hububat ve sanayi ürünlerinden oluşan numunelerin masrafları devlet tarafından karşılanacağı beyan edilir. Ayrıca Londra II. Evrensel Sergisi'nde I. Londra ve Paris sergilerinde dikkati çeken mamullerin tekrar teşhir edilmesinin faydalı olacağı kanaati de paylaşılır.²

Bu dar imkanlara rağmen Osmanlı İmparatorluğu'nun II. Londra Sergisi'nde ürünlerini sergilediği alan, I. Londra Sergisi'ne göre iki misli alandan daha fazladır. İmparatorluktan gelen ürünler 25 pavyonda sergilenmiştir. II. Londra Sergisi'nde de Osmanlı ürünleri büyük çapta ödül almıştır. Sergi sonunda kurulan uluslararası jüriler tarafından yapılan değerlendirmede, Osmanlı ürünleri 83 madalya ile 44 mansiyon kazanmıştır.

Londra'da ikinci kez düzenlenen Evrensel Sergi Kensington Garden'da kurulmuştu ve bir bina ile iki yan bölümden oluşmaktaydı.

Sanayi devriminin başladığı İngiltere'de ilk kez düzenlenen Evrensel fuarlara İngilizlerin de ilgisi oldukça yoğun olmuştur. (Üstte)

Modern anlamda sanayinin oluşmasını sağlayan ve seri üretimin başladığı İngiltere'de düzenlenen sergiye, Henry Bessemer de yeni icad ettiği bir makinayla katıldı. (Alta)

Londra'ya gönderilecek eşyalarla ilgili işlemleri yürütmek üzere Ticaret Müşteşarı Server Efendi'nin başkanlığında bir komisyon kurulur. Sergiye ilgi, beklenenin üzerinde olur. Zira çeşitli sektörlerden sergiye katılmak üzere 787 üretici müracaat eder.³

Gönderilen mallar arasında çoğunluğu İmparatorluğun muhtelif bölgelerinde yetiştirilen buğday, arpa, çavdar, mısır, pirinç, tütün, pamuk, ipek, kuru sebze ve meyvalar bulunmaktadır. Ayrıca bu sergide Osmanlı topraklarında çıkarılan madenlerin numuneleri de önemli bir yer tutmaktaydı. Bunlar arasında demir madeni, bakır madeni, gümüş madeni, taş kömürü, potasyum nitrat, şap ve mermer numuneleri bulunmaktaydı. Sergiye gönderilen sanayi numuneleri ise, devlete ait fabrikalar ile İmparatorlukta yaygın bulunan küçük atölyelerden imal edilen yünlü, ipekli ve pamuklu kumaşlar, İstanbul, İzmir ve Selânik'te yapılan el işlemleri, halı seccade ve silahlardan müteşekkildi.⁴

Şunu belirtmek gerekir ki, sergilenen Osmanlı ürünleri arasında her zaman bir mücevher gibi değerlendirilen işlemeli kılıçlar, altın ve gümüş kakmalı özgün desenli silahlar, Uşak, Manisa, Selanik, Şam, Adana ve Filibe'de dokunmuş halılar, mobilya olarak sedir ve yastıklar, sedef ve inci kakma kutular, küçük masalar ve tabureler, pirinç mangal, ayrıca kuyumculuk ve mücevharat örnekleri, özel kokulu hamurdan yapılmış pişmiş toprak bilezikler, yasemin ve kehribar çubuklar, işleme dantel ve kehribar çubuklar, işleme dantel ve örgüler, Lyon ve Milano kumaşlarıyla yarışan Hereke Fabrika-i Hümayunu'nda dokunmuş ipekli ve kadifeler, Edirne oyma ağaç işleri, müzik aletleri, fincan zarfları, sigara kutuları,

telkâri objeler, fildişi, bağa, sedef, mercan ve Hindistan cevizi kabuğundan oyma olarak yapılmış küçük eşyalar da yer almıştır. Bu eşyalar, sergiye gezenler tarafından ilgiyle izlenmiştir.

Osmanlı imparatorluğu'nun bu tür uluslararası sergilere katılmasındaki amacı, daha çok Tanzimat ve Islahat Fermanında vaat edilenlere uygun olarak ülkede tarım, sanayi ve sanat

Fig. 20. The Shaggy Indian at the International Exhibition London, 1862

alanlarında yapılan hamleleri özellikle Avrupa devletlerine göstermeye yöneliktir. Ayrıca ifade etmelidir ki, bu sergiler sayesinde Osmanlı İmparatorluğu hammadde kaynakları ve tarım ürünleri bakımından büyük potansiyele sahip olduğunu göstererek yabancı devletlerin dikkatini çekmiştir. Osmanlı İmparatorluğu'nun zengin bir tarım ülkesi olmanın yanında, özellikle 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren sanayindeki belirgin gerilemeye rağmen dokumacılık, el sanatları, bedbağcılık gibi branşlarda Avrupa ile rekabet edebilecek seviyede olduğunu göstermiştir. Bu bağlamda Bursa, Şam, İstanbul, Filibe, Halep, Antep ve Uşak gibi şehirlerin de hâlâ eski önemlerini muhafaza ettikleri görülmektedir.⁵

Ödül kazanan Osmanlı tebasının isimlerinin incelenmesiyle de belirlenebileceği üzere, Osmanlı ticarî faaliyetinde olduğu gibi endüstriyel faaliyetlerde de gayri müslimler ile yabancılar söz sahibi idiler. Bu sergilerin Osmanlı İmparatorluğu açısından diğer bir önemi de Batı sanayi ile Osmanlı sanayi arasındaki farkın bariz olarak anlaşılmasıdır.

II. Londra Sergisi'ndeki Osmanlı ürün ve pavyonları:⁶

- Maden ve taş ürünleri (37 üretici)
- Gıda ürünleri (80 üretici)
- İmalatta kullanılan bitkisel ve hayvani mamuller (94 üretici)
- İmalatta kullanılan makine (Şam'dan Beyazıt Efendi)
- Lokomotif (İstanbul'dan S. Balyan)
- Ziraat alet ve makineleri (3 imalatçı)
- Silah (16 İmalatçı)
- Müzik aletleri (2 imalatçı)
- Pamuk (52 üretici)
- Keten ve kenevir (18 üretici)
- İpek ve kadife (57 üretici)
- Yünlü ve karışık kumaşlar (83 üretici)
- Halı (44 üretici)
- İşleme, dantel ve örgüler (30 üretici)
- Halı (44 üretici)
- Meşin ve koşum takımları (58 imalatçı)
- Giyim eşyaları (53 imalatçı)
- Kağıt, kitap ve büro malzemeleri (7 imalatçı)
- Mobilya (32 imalatçı)
- Hırdavat (17 imalatçı)

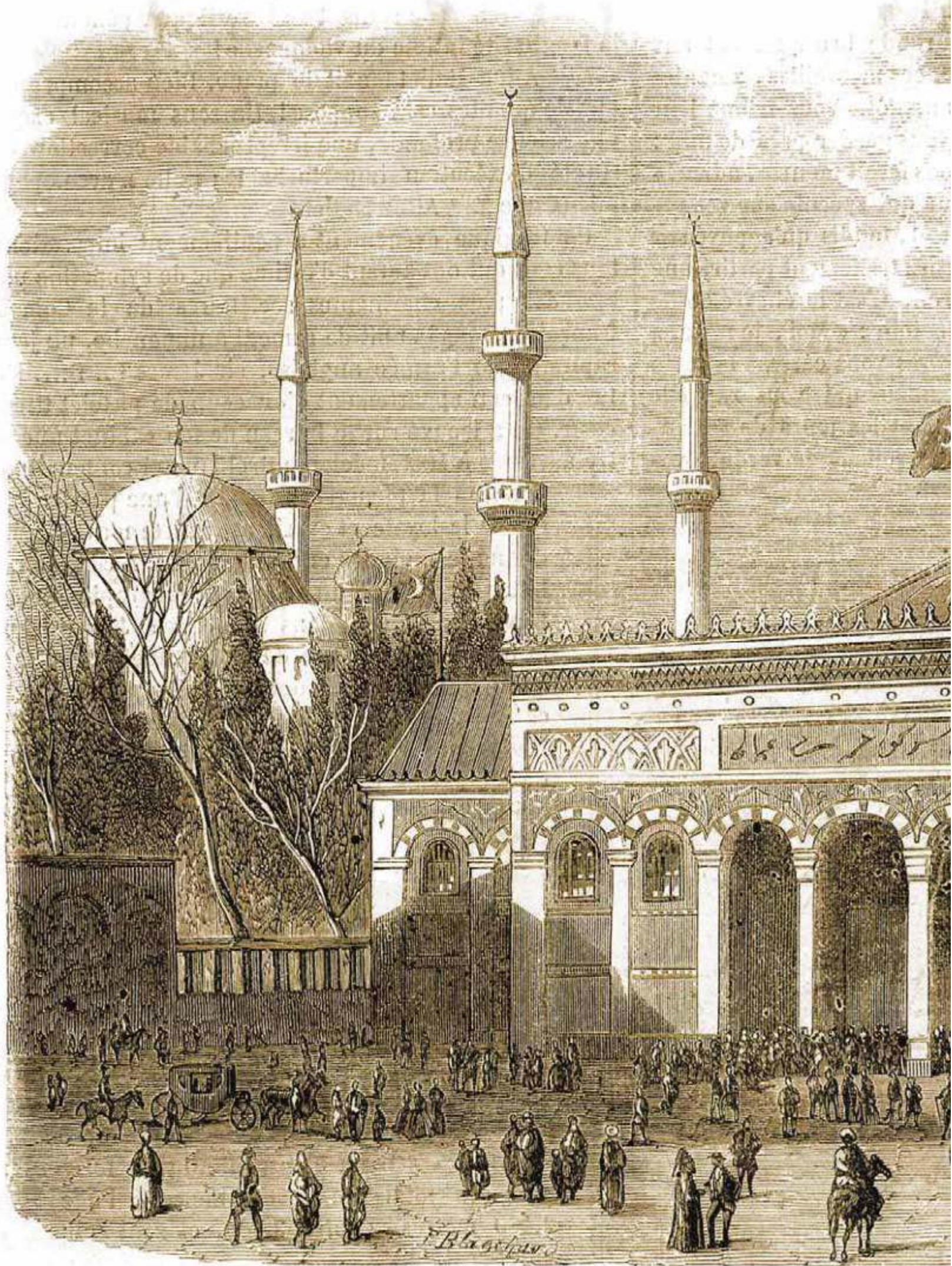
- Kesici aletler (15 imalatçı)
- Kuyumculuk ve mücevherat işleri (17 imalatçı)
- Toprak işleri (22 imalatçı)
- Eski kitap, ağızlık vs. gibi çeşitli eşyalar (22 iştirakçi)
- Güzel sanatlar (M.P. Mussurus)

II. Londra Sergisi'nde ödüllendirilen ürünler:

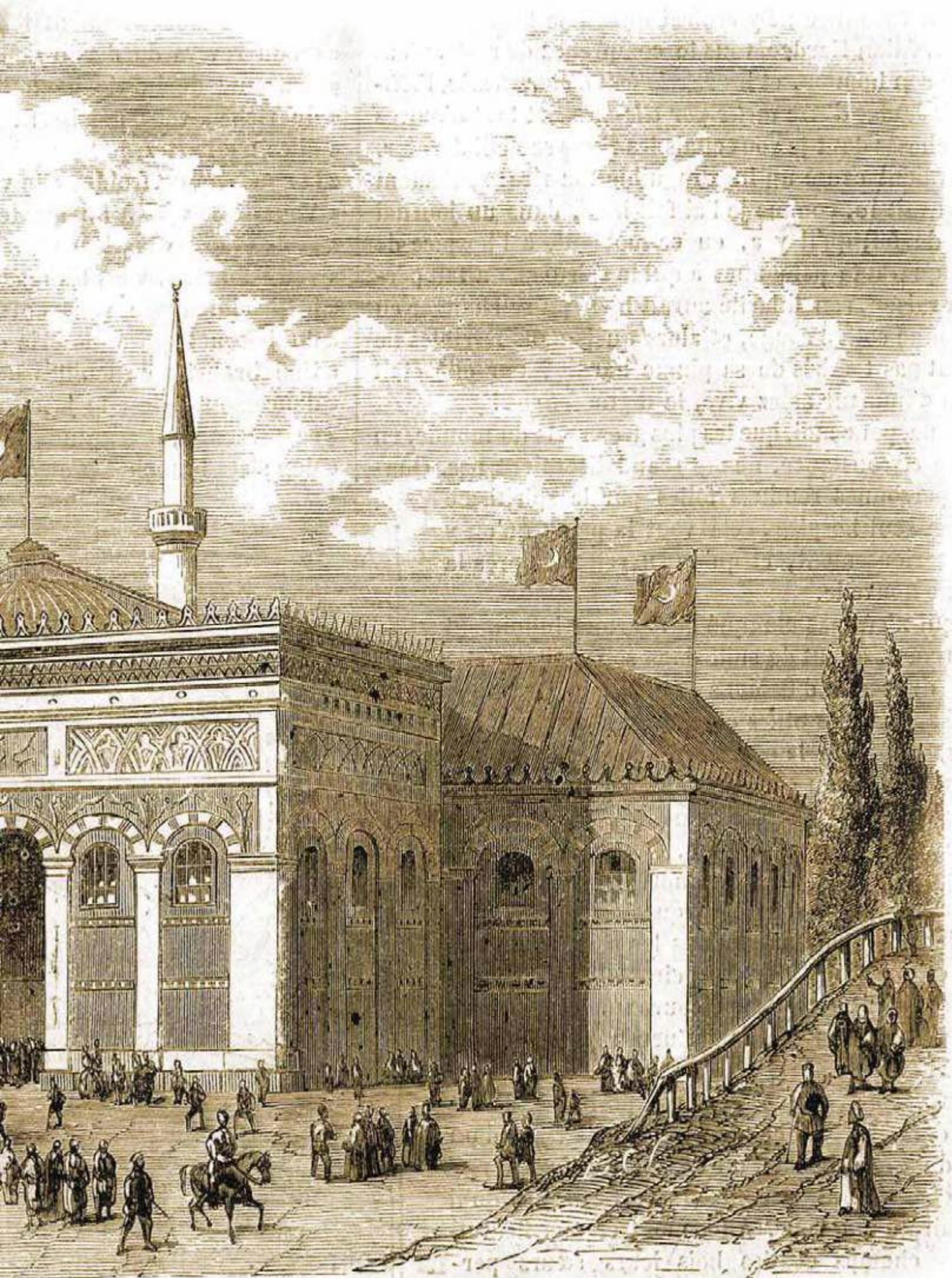
- Gıda maddelerinde un numuneleri için Selânik'ten Dobrila'ya, Drama ve Filibe Valiliklerine,
- Buğday numuneleri için Halep'ten Mehmed Raşid ve Selânik Valiliği'ne,
- Üzüm çeşitleri için Sisam Valiliği'ne,
- Üzüm ve incir çeşitleri için İzmir'den P. Giudici'ye,
- Şaraplar için Kandiye ve Kıbrıs valiliklerine,
- Yumuşak buğday numuneleri için Adana, Akkâ, Ankara, Balıkesir ve Aydın valiliklerine,
- Nohut için Kandiye Valiliğine,
- Susam numuneleri için Çanakkale Valiliğine,
- Haşhaş numuneleri için Kütahya Valiliğine,
- Çavdar numuneleri için Lübnan ve Musul Valiliğine,
- Mısır numuneleri için Sarı Şaban'a,
- Hurma numuneleri için Lübnan Valiliği'ne,
- Rakı ve şarap numuneleri için Köprü'den Burunoğlu Kevork ile Halep'den Mehmet Raşid'e,
- İmalatta kullanılan bitkisel ve hayvani mamullerden, yaprak tütün için Drama, Lazkiye, Serez, Lübnan ve Hasköy valiliklerine,
- Puro ve sigaralar için Theodoridi'ye,
- Mum ve balmumu için Ali Ringa'ya,
- Alizarin için Balıkesir Valiliği'ne,
- Sakız ve alizarin için Şam Valiliği'ne,
- Sumak ve alizarin için Şam Valiliği'ne,
- Alizarin, tentür ve kazı için Bursa Valiliği ve Mustafa Oğlu'na,
- Palamut için İzmir'den Malini Ağa'ya,
- Alizarin ve sakız için Kütahya Valiliği'ne,
- Sarı buğday için Sivas Valiliği'ne,
- Çeşitli sanayi bitkileri için İzmir'den Sidney Maltass'a,
- Tütün numuneleri için Şam ve Sarı Şaban valiliklerine,

- Silahlardan, tüfek ve tabancalar için ilgili fabrika ve atölyelere,
- İşlemeli kılıçlar için Hetum'a,
- Çeşitli çaptaki tüfek, tabanca ve kılıçlar için Adana Valiliği'ne ve Mustafa Ağa'ya,
- Müzik aletlerinden çeşitli ziller için İstanbul'dan Avedis'e,
- Şark müzik aletleri için Toplu'ya,
- Aynı kişilere diğer bazı müzik aletleri için mansiyon;
- İpekli dokuma ve kadifelerden sergiye iştirak eden devlet dokuma fabrikalarına,
- Ham ipek için Bonnal freres, Brutto, Hermissian, Manassa, Pavlaki ve Torosoğlu'na,
- Kadife ipekli dokumalar için Hereke Fabrika-i Hümayunu'na,
- İşlemeli kumaşlar için Halep ve Şam valiliklerine,
- Ham ipekler için Abe, Yakob Fano, Halim Ağa, Fettana, Ceizi Yanko, Papasoğlu ve Vuccino'ya,
- Karışık kumaşlardan, ipek ve pamuk karışımı dokumalar için Şam, Bursa ve İstanbul valiliklerine,
- Pamuk ve yün karışımı ve yünlü dokumalar için Filibe Valiliği'ne,
- Halılar için Uşak, Manisa, Selânik ve Filibe valiliklerine,
- İşleme ve danteller için İstanbul'dan Hidayet Efendi, Vehirarky Ağa, Yakob Ali ve Bayan Yıldızyan'a,
- İstanbul'dan Kostaki, Canikoğlu, Artin ve Bayan Takouy'a,
- Kürk ve deriler için Osmanlı İmparatorluğu'na,
- Giyim eşyalarından işlemeli milli kıyafetler için Gabriel Osman'a, Hama ve İşkodra valilikleri ve Şakir Efendi'ye,
- Çeşitli ayakkabılar için Edirne Valiliği, İskender ve Mehmet Ağalar ile Manoli'ye,
- Elbise, iç çamaşır ve ayakkabılar için Hacı Ahmet, Bourdjouk, Cebri Abdelghani, Nisnani, Salih Efendi, Abdullah ve Selim Ağalara,
- Parfümeri, süs eşyası ve benzeri mamullerden sigara ağızlıkları için Hüseyin Usta ve Ahmet Ağa'ya,
- Tesbih ve kehribar için Hasköy (Bulgaristan) Valiliği'ne,
- Kokulu maddeler için Girit Valiliği'ne,
- Parfüm çeşitleri için Girit Valiliği'ne.

1. Germaner, a.g.e., s.34-35
2. Önsoy, a.g.e., s.203.
3. Önsoy, a.g.e., s.203.
4. Önsoy, a.g.e., s.204.
5. Önsoy, a.g.e., s.206.
6. Önsoy, a.g.e., s.204.
7. Önsoy, a.g.e., s.205-206.

VUE EXTÉRIEURE DE L'EXPOSITION UNIVERSELLE I

DE CONSTANTINOPLE. — D'après un croquis de M. Montani.

1863

Sergi-i Umumi-i Osmanî

İstanbul sergisinin amacı, diğer sergilerden farklı olarak, Osmanlı ekonomisinin sorunlarını tespit ederek onlara çözüm aramaktır.

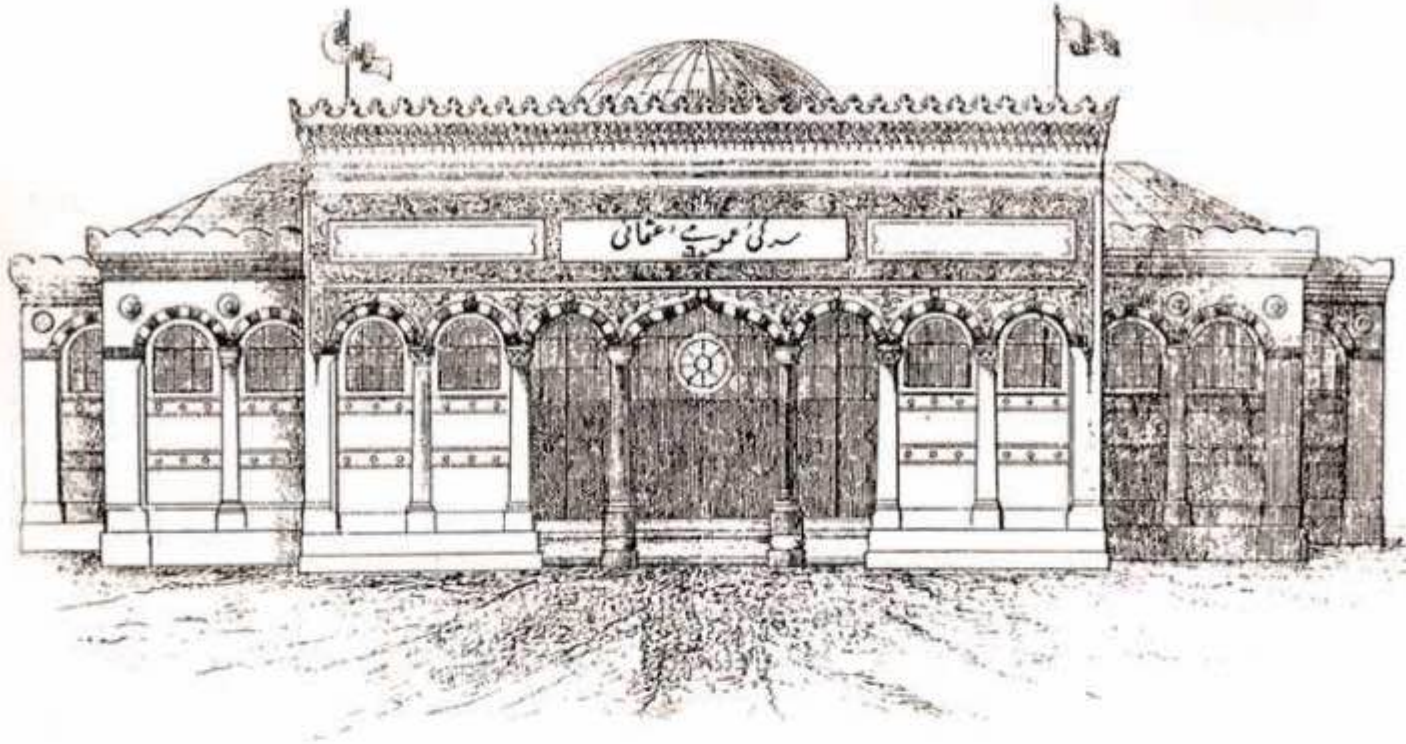
Sanayileşmeyle birlikte seri üretime geçen ve böylece ekonomik üstünlüğü ele geçiren Avrupa ülkeleri, diğer ülkelerdeki pazarlara da girmeye başladılar. Bunun doğal sonucu olarak başta İngiltere, Fransa, Avusturya ve daha sonra ABD olmak üzere, yeni pazar arayışlarını klasik panayır ve sergi geleneğinin ötesine taşıyarak, evrensel sergileri başlattılar. 19. yüzyıl ortalarında başlayan bu hummalı sergi fırtınası, Osmanlı İmparatorluğu'nu da etkiledi ve Bab-ı Ali, bu kapsamda İstanbul'da iki sergi düzenlemeye karar verdi.

Bu sergilerin birincisi 1863 yılında yapılması planlanan Sergi-i Umumi-i Osmanîydi. Diğer sergi ise 1894 yılında düzenlenmesi düşünülen Dersaadet Ziraat ve Sanayi Sergi-i Umumisi'ydü. Ancak, İstanbul'u derinden sarsan ve büyük kayıplar ile maddi hasarlar oluşmasına neden olan meşhur 1894 depremi, ikinci serginin gerçekleştirilmesini engelledi. Hükümet, büyük çaplı harcamalar gerektiren deprem yaralarını sarmakta bile zorlanıldığını dikkate alarak, zaten kısıtlı olan mali kaynakların sergi için harcanmamasına karar verdi.

Osmanlı İmparatorluğu'nun 1863 yılında düzenlediği Sergi-i Umumi-i Osmanî'nin tarihi, Avrupa ve Amerika'da açılan büyük dünya sergilerinden hemen sonraya rastlaması nedeniyle önemlidir. Çünkü bu tarihten önce 4 önemli dünya sergisi yapılmıştır ve Osmanlı devleti, Amerika'da düzenlenen dışında kalan diğer üç sergiye, 1851 Londra Sergisi, 1855 Paris Sergisi ve 1862 Londra Sergisi'ne kapsamlı bir şekilde katılmıştır. 1853 New York Sergisi'ne ise hem mesafenin uzunluğu hem de nakliye masraflarının yüksekliği nedeniyle iştirak edilememiştir. 1863 İstanbul Sergisi'nin, Batılılaşma reformlarına ve şehir imarına büyük önem veren Sultan Abdülaziz'in hükümdarlığının ilk yıllarında gerçekleştirilmiş olması da ayrıca önemlidir.

Ayrıca Osmanlı devleti, özellikle 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren, 1856 Paris Anlaşmasıyla elde edilen barış dönemini değerlendirerek, ekonomiyi içinde bulunduğu kötü durumdan kurtarmak ve yerli üretimi ve sanayiye teşvik etmek amacıyla bazı önlemler almaya başladı. Böylece Batı'nın üretim yöntemlerini alarak Osmanlı ekonomisine bir rekabet gücü kazandırmayı amaçlıyordu.¹ Bu amaçla yürürlüğe konulan tedbirlerden biri de "ülkede üretilen malların kalite, çeşit ve fiyatlarını görmek, üreticinin sorunlarını tespit etmek, başarılı olanları ödüllendirmek" için bir sergi açılmasıydı.

Bu tedbirin içinde dikkate değer nokta şudur ki, İstanbul sergisinin amacı, diğer sergilerden farklı olarak, Osmanlı ekonomisinin sorunlarını tespit ederek onlara çözüm aramaktır.

Bâb-ı Âli, sergiye verdiği önemi göstermek için, sergi işlerini yürütmek üzere kurduğu komitenin başına, dönemin Maliye Nazırı Prens Mustafa Fazıl Paşa'yı getirdi.² Komitede, ayrıca, Hariciye Teşrifatçısı Kâmil Bey, Sadrazam Fuad Paşa'nın oğlu Nazım Bey, Ticaret Müsteşarı Server Efendi ve devlet ricalinden Agaton Efendi de bulunmaktaydı.³ Daha evvel düzenlenen dünya sergileri formatında ama daha küçük ölçekte gerçekleştirilen Sergi-i Umumi-i Osmanî, hükümetin bir Osmanlı sanayisi oluşturma, milli sanayiye destekleme kararlılığını da ortaya koyuyordu.

Sergide sadece yerli ürünlerin teşhir edilmesi düşünülüyse de daha sonra bundan vazgeçildi. Avrupa ülkelerinde icat olunan yeni makine ve aletlerinin Osmanlı'nın gelişimi için faydalı olacağı düşünülerek, yabancı ürünlerin sergilenmesine ve bu amaçla getirilecek 'makine ve edavat'ın gümrükten muaf tutulmasına karar verildi.

Sergi yeri olarak, hem merkezî konumu hem de tarihî önemi nedeniyle geniş ve açık bir mekan olan At Meydanı'nda karar kılındı. Daha evvel Sultanahmet'te mevcut bazı binaların üzerinde durulduysa da bunların ihtiyacı kâfi gelmeyeceği düşünülerek vazgeçildi. Tercümân-ı Ahval Gazetesi'nde yayınlanan bir makaleye göre, bu mekanlardan biri de Bezm-i Alem Valide Sultanisi (Valide Mektebi)'nin bulunduğu boş arsaydı.⁴ Böylece buraya inşa edilecek sergi binasının, sergi bitiminden sonra yıkılmayıp Çarşı-yı Osmanî adıyla kalması arzu edilmişti. Fakat bu alan yeterince büyük olmayınca buradan vazgeçilmişti.⁵

Sergi için Osmanlı İmparatorluğu'nun yeni vizyonunu ortaya koyması için "tarz-ı cedid"e uygun özel bir bina yapılması planlandı. Binanın inşaatı Mustafa

Sergi yeri olarak, hem merkezî konumu hem de tarihî önemi nedeniyle geniş ve açık bir mekan olan At Meydanı'nda karar kılındı.

Sergi binasını tasarlama ve gerçekleştirme işi, zaten İmparatorluk için çeşitli faaliyetler yürüten iki Fransız mimara, Marie-Augustin-Antoine Bourgeois ile Leon Parvillee'ye verildi. Sergi binası, otuz bin İngiliz lirasına mal oldu.

Fazıl Paşa, Mısırlı Sarraf Kevork, Eramian ve Oppenheim'den oluşan bir kumpanyaya ihale edildi.⁶ Sergi binasını tasarlama ve gerçekleştirme işi, zaten İmparatorluk için çeşitli faaliyetleri yürütülen iki Fransız mimara, Marie-Augustin-Antoine Bourgeois ile Leon Parvillee'ye verildi. Sergi binası, otuz bin İngiliz lirasına mal oldu.⁷

Hazinenin içinde bulunduğu ödeme güclüğü dikkate alınarak, bütün masrafların, Tertip Komitesi tarafından karşılanması, buna karşılık giriş ücretlerinden elde edilen gelirin de Komite'ye bırakılması görüşü benimsendi.

Bab-ı Âli, bu sergiye o kadar önem veriyordu ki, 22 Aralık 1862 tarihinde serginin kuruluş ve çalışma esaslarını belirleyen 61 maddelik, "Sergi-i Umumi-i Osmanî Nizamnamesi" adı altında özel bir kanun çıkartıldı.⁸ Bu nizamname dönemin gazetelerinde yayınlanmakla kalmadı, aynı zamanda, bütün vilayet ve kazalara da bir genelgeyle gönderildi. Bu genelgeyle mahalli yöneticilerden, serginin önemin halka anlatılarak, "çiftçi, esnaf ve tüccarı sergiye katılmaya teşvik etmeleri" istenerek, katılımcılara her türlü kolaylığın gösterileceği vaat edildi.

Daha önceki dünya sergilerine katılım öncesinde yapıldığı gibi, İstanbul ve diğer taşra vilayetlerinde sergiye gönderilecek malların belirlenmesi için, komiteler kuruldu. Vali ve kaymakamların başkanlık ettiği komitelerde çeşitli meslek gruplarından temsilciler de bulunuyordu. Komitelerin seçtiği eşyalar, güvenilir kişiler vasıtasıyla sergilenmek üzere İstanbul'a gönderildi. Teşhir edilecek bu eşyalar da her türlü vergiden muaf tutuldu.

Yurt dışından gönderilecek alet ve makinelerin seçimi için de Avrupa ülkelerindeki Osmanlı elçi ve konsolosları vazifelendirildi. Bu vasıtayla gelen alet ve makinelerin nakliye masrafları devlet tarafından karşılandı ve gümrük vergisi alınmadı.

1863 Sergisi'nde mallar, 13 ayrı pavyonda teşhir edildi.⁹

1. Tarım ve orman ürünleri,
2. Un, şeker, şeker mamulleri, sirke ve meşrubat,
3. Ham ve işlenmiş maden, madencilikle ilgili alet ve makine, mermer, alçı taşları, inşaat malzemesi, odun ve maden kömürü,
4. Sanayi ve el sanatları ile ilgili alet ve makine, saat, anahtar, ateşli silah ve kesici aletler,
5. Altın ve gümüş mamulleri, süs eşyaları,
6. Koza, ham ve işlenmiş ipek, pamuk, yün ve tiftik,
7. İpek, pamuk, yün ve tiftik mamulleri
8. Toprak ve cam mamulleri, itriyat, tesbih, çam sakızı, boya ve mum,
9. İşlenmiş deri ve deri mamulleri
10. Elbise, türlü giyim eşyaları, el işleri, havlu ve sofrta takımları,
11. Sandalye, masa, kütüphane gibi ağaç işleri, müzik aletleri, keçe, halı, kilim ve hasır,

12. İnşaat model ve resimleri, kara kalem ve boyalı resimler, düz ve kabartma haritalar,

13. Matbaacılıkla ilgili harf ve makineler ile cilt işleri. Mimarisi Bourgeois ve iç dekorasyonu

Leon Parville tarafından yapılan Sergi Ana Binası üç kapılı ve dikdörtgen şeklindekiydi. Yaklaşık 2 bin 500 metrekarelik bir alana yayılan Ana Bina'nın ana cephesinin ortasında, binanın geri kalan kısmından daha yüksek, mazgalı çatı profilli ve kemerli kapalı, çıkıntılı bölüm bulunmaktaydı. Üç kemerli revakın üzerine "Sergi-i Umumi-i Osmanî" yazılı bir kitabı konulmuştu. Bina tasarımının esası, daha önceki dünya sergilerinden alınmıştı. Böylece bölmelere ayrılabilen geniş bir salon oluşturulmuştur. Bununla birlikte özellikle cepheler İslam mimarisinden esinlenen renkler taşıyordu. Bir anlamda sergi binası, mimari tarz olarak neo-İslam bir üslûp taşıyordu.¹⁰

İç kısım ise, tarım ürünlerinden dokumalara, sanayi ürünlerinden madenlere, deri eşyasından mobilyalara kadar uzanan geniş ürün yelpazesini sergilemek için 13 bölüme ayrılmıştı. En geniş bölüm, Osmanlı'nın tarımdaki gücünü göstermek amacıyla, farklı bölgelerden gelen 212 buğday cinslerine ayrılmıştı.¹¹ Avrupa ülkelerinden getirilen makineler ise ana binanın güneyinde, yerli ürünlerden ayrılmış ek bir binada teşhir edilmişti.

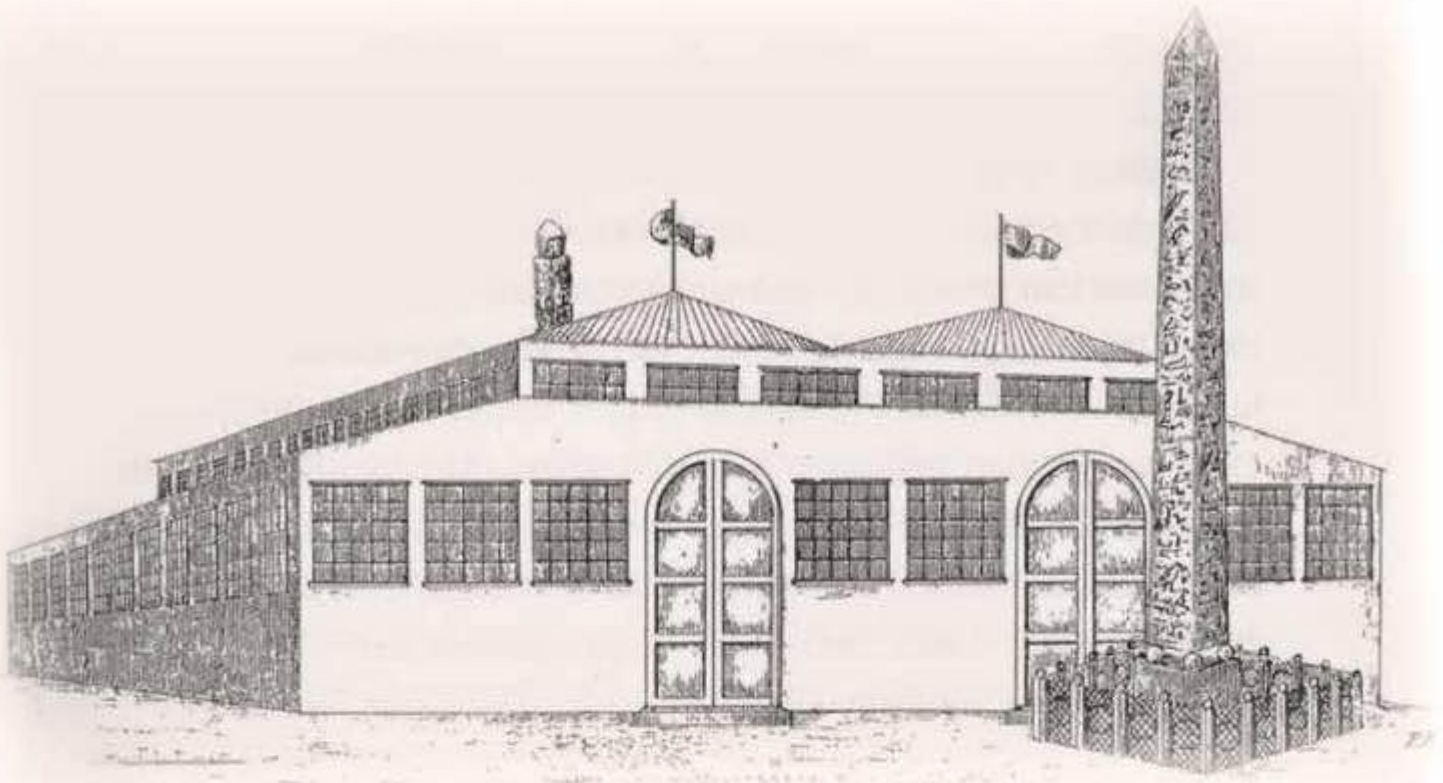
Sergi'nin açılışının Ramazan ayının ilk günü yapılması planlıyordu.¹² Ancak hazırlıklar yetişmeyince Sergi-i Umumi-i Osmanî, 9 günlük bir gecikmeyle 27 Şubat 1863'te, Ramazan ayının dokuzuncu gününe rastlayan Cuma günü açıldı. Sultan Abdülaziz, Ayasofya Camii'nde Cuma namazını kıldıktan sonra, sergi binasına gelerek açılışı gerçekleştirdi. Açılışta, ayrıca Mısır Hidivi İsmail Paşa, Sadrazam Yusuf Kâmil Paşa, Hariciye Nazırı Âli Paşa, Serasker Fuad Paşa ve diğer vekiller de hazır bulundular.¹³ Sultan Abdülaziz, ilk gün 4 saat boyunca sergiyi gezdi. Sergiden o kadar memnun kalmış olmalı ki, padişah ertesi gün de sergiye gelerek, pavyonları ziyaret etmiştir. Bu memnuniyetinin bir sonucu olarak, Sultan Abdülaziz, halkın da görmesi için, Hazine-i Hümayun'da muhafaza edilen kıymetli taşların da teşhir edilmesini istemiştir.¹⁴ Ayrıca 21 Ramazan'da Valide Pertevniyal Sultan da Şehzade Yusuf İzzettin Efendi ve Saraydan bir grupla birlikte sergiyi gezdiler.¹⁵

Sergide İmparatorluğun çeşitli bölgelerinden gönderilmiş on bin kalemin üzerinde ürün teşhir edilmiştir. Sergilenen ürünlerin zenginliği, bir övünç kaynağı olmuştur.

Yukarıda da belirtildiği gibi sergide en geniş mekanı, İmparatorluğun hemen

Sultan Abdülaziz'in fermanıyla hazırlıklarna başlanan Sergi-i Umumi-i Osmanî, 27 Şubat 1863'te Ramazan ayının 9. gününe rastlayan bir Cuma günü Sultan ve vükelanın (bakanların) hazır bulunduğu bir törenle açıldı.

Sergi-i Umumi-i
Osmani'nin yabancı
ölkelerden gelen makine
ve aletler için ayrılan
bölümü de ana binanın
arka tarafına, Dikilitaş'ın
yanına yapıldı.

hemen her tarafından gönderilmiş olan tarım ürünleri almaktaydı. Ürünlerin fiyatları dünya piyasalarından daha ucuzdu. Sergide yer alan tarım ürünlerinin başlıcaları şunlardı: Buğday, çavdar, yulaf, arpa, mısır, pirinç, tütün, pamuk, keten ve kenevir, yün, ipek böcekçiliği. Orman ürünleri de zengin ağaç çeşitleriyle sergide yerini almıştı: Meşe, çam, ceviz, şimşir, selvi, söğüt, kavak, şimşir, kayın, kara ağaç, akça ağaç, kızıl ağaç, yabani fındık, ardıç ağacı.¹⁶

Maden pavyonunda ise İmparatorluğun dört bir köşesinden gelen maden numuneleri bulunuyordu. Kurşun, gümüş, altın, şap, demir, bakır, grafit, cıva, taş kömürü, göl, kaya ve deniz tuzları, kükürt, arsenik sülfür, zırnık, kireç, granit, alçı, lüle taşı, piroksen, zebercet, şeffaf oksit, bazalt, pirit, demir sülfür, mermer, sarı ve kırmızı mermer, çeşitli yumuşak ve sert çeşitli taşlar. Ayrıca burada kaydetmek gerekir ki bu mermerlerden yapılmış masa, konsol, ocak ve vazo gibi mermer eşyalar da teşhir edilmiştir.¹⁷

Dokumacılık bölümünde ise genel hatlarıyla ifade etmek gerekirse, yünlü ve ipekli kumaşlar, masa örtüleri, hamam takımları, el havluları, yatak takımları, perdeler, ipekli peştamal, kadifeler, ipek kravat ve çoraplar, çok sayıda yünlü ve pamuklu dokumalar, başörtüleri ve çoraplar, yazmalar, renkli basma ve pazen, iç çamaşırı, halı ve kilim ve seccadeler yer alıyordu. Ayrıca pavyonda bir çok eyaletten gelen sığır derisi, meşin ve sahtiyan gibi ürünlerde yer alıyordu. Koyun ve keçi derisi numuneleri ile bunlardan yapılan ayakkabı, potin ve terlikler de sergide teşhir ediliyordu. Yine tabanca, bıçak kılıfları, keman yayları, eyer ve at koşumları, bel kemerleri ve palaskalar, terlik, bavul, para cüzdanları, deri elbiseler de bulunuyordu.¹⁸ Özellikle Beyoğlu Kışlası Kundura atölyesinde yapılan askeri potinler, Sultan Abdülaziz başta olmak üzere birçok ziyaretçinin takdirini toplamıştır.

Tarım ve dokumacılıktan sonra en geniş pavyon ateşli silahlara ayrılan bölümdü.

Burada ateşli ve kesici silahlarla, ordu araç ve gereçler sergileniyordu. Bunlar arasında top, obüs veya havan topu, süvari ve piyade tüfeği, tabanca, kundaklı bronz donanma topu, filinta ve deniz piyade tüfeği, kılıç, kama, süngü, kanca, mızrak ve ok gibi kesici ve delici silahlar, küçük çaplı savunma tüfekleri, miğfer ve çelik zırhlar, eski Türk tipi işlemeli tüfek ve tabancalar, fişeklik, av elbiseleri gibi ürünler yer alıyordu.¹⁹

Müzik bölümünde ise keman, piyano, korno bariton, trampet ve ney gibi müzik aletleri teşhir edilmiş ve en büyük ilgiyi piyanolar görmüştür.

Yabancı ürünler pavyonu

Sergi-i Umumi-i Osmani'nin yabancı ülkelerden gelen makine ve aletler için ayrılan bölümü de, tıpkı serginin açılışı gibi gecikmiştir. Gerekçe de bu eşyaların teşhir edileceği binanın yapımının zamanında tamamlamasıdır. Sonuçta dış ülkelerden gelen eşyalarla aynı cins yerli ürünlerin de sergilendiği pavyon, 45 günlük bir gecikmeyle 13 Nisan 1863 Cuma günü açılmıştır.²⁰

Bu eşyalar arasında, tek ve çift demirli pulluklar, harman makineleri, dövenler, tırpanlar, değirmenler, süt sağma makineleri, pamuk temizleme ve balya makineleri, tek ve çift tekerlekli el arabaları, sulama motorları gibi ziraat makineleri ve aletleri, tekerlekli yangın tulumları, Viyana menşeli bıçkı, keser, çekiç, testere, rende, törpü, bıçak, terazî, kantar ve para kasaları bulunuyordu. Aynı bölümde teşhir edilen yerli eşyalar ise dokuma tezgahları ile çeşitli iş kollarında kullanılan alet ve edavattan oluşuyordu.²¹

Sergideki diğer aletler arasında çoğu Fransız ve İngiliz firmalarına ait olan küçük baş hayvanların kulaklarına işaret koymakta kullanılan makineler, ot kıyma ve pamuk balyalama makineleri bulunuyordu. Sergide Fransız ve İngiliz yapımı olmak üzere yedi beygir gücünde 4 hareketli motor da bulunuyordu. Bu motorların tamamı satılmıştır. Pavyonda bu aletleri tanıtmak, kullanımını göstermek ve denemek üzere yabancı teknik adamlarla mühendisler de hazır bulunmuştur. Yabancı makine ve aletler, ilk kez İmparatorlukta gösterildikleri için büyük ilgi görmüş, neredeyse yerli ürünleri gölgede bırakmıştır.²²

Avrupa'dan getirilen makine ve aletler, sergi kapanmadan önce Serdar-ı Ekrem Ömer Paşa'nın çiftliğinde, diğer bakanlar kurulu üyelerinin de bulunduğu bir ortamda, denenmiştir. Bu deneme neticesinde, sözkonusu alet ve makinelerinin ülke tarımının gelişimi için yararlı olduğu görüşüne varılmıştır.²³

Sergi hakkında genel bilgiler

Genel olarak 1863 Sergisi, büyük ilgi görmüştür. Haftanın 7 günü açık olan sergiyi, erkekler haftanın beş günü , kadınlar ise haftanın iki günü Çarşamba ve Cumartesi günleri gezebilmiştir. Sergiye giriş ücreti olarak ilk günler Cuma ve Cumartesi günleri 6 kuruş, diğer günler ise 3 kuruş alınmıştır.²⁴ Ancak giriş fiyatları, herkesin sergiyi gezebilmesi için daha sonra indirilmiştir. Katılımı özendirmek için toplu ulaşım ücretleri indirilmiştir. Sözelimi İzmit halkının sergiyi görmek

Haftanın 7 günü açık olan sergiyi, erkekler haftanın beş günü, kadınlar ise haftanın iki günü Çarşamba ve Cumartesi günleri gezebilmiştir. Sergiye giriş ücreti olarak Cuma ve Cumartesi günleri 6 kuruş, diğer günler ise 3 kuruş alınmıştır.

Sergi-i Umumi-i Osmanî, yaklaşık 5 ay açık kalmıştır. Böylece 27 Şubat 1863'te büyük bir törenle açılan sergi, 1 Ağustos 1863'te kapanmıştır. Sergiyi, 150 bin kişinin ziyaret ettiği ve giriş ücreti olarak da yaklaşık 45 bin kuruş gelir elde edildiği tahmin edilmektedir. Sergi binası ise 1865 yılında yıkılmıştır.

için gösterdiği ilgi sebebiyle vapur ücretlerinde yüzde 50 indirimli tarife uygulanmıştır. Diğer yandan Avrupa ülkelerindeki sergilerde olduğu gibi sergi alanı içinde dinlenme ve eğlence mekanları açılmıştır. Cuma ve Cumartesi günleri ise "Asâkir-i Nizamiye-i Şahane Muzikası" tarafından halka konserler verilmiştir.²⁵

Sergi-i Umumi-i Osmanî'nin Avrupa ülkelerindeki yankısı da büyük olmuştur.

Deyim yerindeyse sergi büyük çapta bir ticaret ve turizm faaliyetinin başlamasını sağlamıştır. Aralarında gazetecilerin, sanayicilerin ve tüccarların bulunduğu çok sayıda yabancı, sergiyi gezmek için gruplar halinde İstanbul'a gelmiştir. Sergi sebebiyle İstanbul'a gelen bu kabileler, modern anlamda İmparatorluk sınırları içinde gerçekleşen ilk turizm faaliyetini gerçekleştirmiş kabul edilir. 1863 Nisan başlarında gelen 142 kişilik grubu 450 kişilik başka bir grup takip etmiştir. Sonuncular İstanbul'da beş gün kaldıktan sonra İzmir'e geçerek oradan da memleketlerine dönmüşlerdi. Aynı tarihlerde Triyeste üzerinden gelen Viyanalı bir grup ise iki gün sergiyi gezdikten sonra İstanbul ve Boğazları görmek maksadıyla daha bir süre İstanbul'da kalmıştır. 25 kişilik bir İngiliz kafilesi ise Nisan sonrasında İstanbul'a gelmiştir. Fransız ve İngiliz iş ve sermaye çevreleri de sergiye yakın ilgi göstermişlerdi. Nitekim Nisan ortalarında Parisli fabrikatör ve iş adamlarından oluşan 10-15 kişilik bir grup sergiyi gezmek, siparişler almak ve Osmanlı İmparatorluğu'nda üretilen malları yakından görmek amacıyla İstanbul'a gelmiştir.²⁶

Fransız, İngiliz ve Avusturya gazeteleri de sayfalarında sergiye geniş yer ayırmıştır. Times gazetesi de sergi süresince İstanbul'da bir muhabir bulundurmuştur.

Her sergide olduğu gibi 1863 Sergisi'nde de başarılı üreticilere ödül verilmesi kararlaştırılmıştır. Bu amaçla, her pavyon için ayrı bir ödül komitesi oluşturulmuştur. Birinci, yedinci, onuncu ve onbirinci pavyonlar için 7'şer kişilik; ikinci, dördüncü, beşinci, altıncı, sekizinci, dokuzuncu, onikinci ve onüçüncü pavyonlar için 5'er kişilik ve nihayet üçüncü pavyon için ise yerli ve yabancı uzmanlar oluşan bir karma jüri tesis edilmiştir. Üçüncü pavyonda karma bir jüri kurulmasının nedeni, bu pavyonda ziraat alet ve makinelerinin sergilenmesidir.²⁷

Değerlendirmeler sonucu Halep eşyasını teşhire memur Şeyh Mustafa Efendi, Beyrut eşyasını teşhire memur Abdülkadir Efendi, Şam eşyasını teşhire memur Abdülkadir Efendi, Diyarbakir eşyasının teşhire memur Abraham, Bağdat eşyasını teşhire memur İskender, Yanya eşyasını teşhire memur Kosto Piço, Halepli iş adamlarından Anton Zati ve M. Donato, Dersaadet eşyasını teşhire memur Dr. Filori beşinci mecdiye nişanına lâyük görülmüştür. Yabancı firmalardan ise Ransomes, Garret et Fils, Ganneron ile mühendis ve teknikerler de muhtelif mecdiye nişanlarıyla taltif edilmişlerdir.²⁸

Sergi-i Umumi-i Osmanî, yaklaşık 5 ay açık kalmıştır. Böylece 27 Şubat 1863'te büyük bir törenle açılan sergi, 1 Ağustos 1863'te kapanmıştır. Sergiyi, 150 bin kişinin ziyaret ettiği ve giriş ücreti olarak da yaklaşık 45 bin kuruş gelir elde edildiği tahmin edilmektedir. Bu gelir, masrafların ancak beşte birini karşılayabilmiştir. Aradaki fark ise Sultan Abdülaziz tarafından karşılanmıştır. Sergilenen ürünlerin büyük kısmı ise satılmıştır. Satılamayan ürünler ise devlet tarafından, sahiplerince

belirlenen fiyat üzerinden satın alınmıştır.³⁰ Sergi binası ise 1865 yılında yıktırılmıştır.³⁰

Özetle söylenebilir ki Sergi-i Umumi-i Osmani tam anlamıyla hedefine ulaşmıştır. Bu sonuçlardan biri de sergi, bir Islah-ı Sanayi Komisyonu ve büyük şirketler kurulması fikrini doğurmuştur ki, bu iki olay da o dönem için çok önemlidir ve derhal hayata geçirilmiştir.

İmparatorluğun dört bir yanından getirilip de sergide teşhir edilen ürünler bazı gerçeklerin de idrak edilmesini sağlamıştır. Şöyle ki, sergiye gelen 10 binin üzerindeki ürünlerin niteliği ve çeşidi, İmparatorluğun geniş bir hammadde kaynağına sahip olduğunu ortaya koymuştur. Yine sanayi bakımından kendine yetebileceğini, verimli topraklara sahip olunduğu görülmüştür.

Eyaletler arasındaki iletişimsizlik nedeniyle o güne kadar ithal edilen bazı malların yerli kaynaklardan karşılanabileceği anlaşılmıştır. Bir eyaletin ihtiyacı diğer eyaletten temin edilebilecektir.

Yöneticiler açısından ise anlaşılmıştır ki, bazı bölgelerde üretilen mallarda küçük müdahalelerle ıslah çalışmaları yapılabilecektir. Ayrıca sergi nedeniyle İstanbul'a gelen üreticiler, esnaf, sanatkâr ve işadamları ise hem birbirleriyle tanışmış hem de devlet yetkililerine sorunlarını aktarma fırsatı bulmuşlardır.

Sergide yer alan yabancı alet ve makineler ortaya koymuştur ki, Avrupa ülkeleriyle İmparatorluk arasında önemli ve büyük bir teknik mesafe bulunmaktadır. Bunun kapatılması için büyük gayretler gösterilmesi gerekmektedir.

Yine sergi, yabancıların dikkatini İstanbul'a çekmiştir. Böylece birçok yabancı işadamı ve ziyaretçi İstanbul'a gelerek, hem yerli mallar için müşteri olmuşlar hem de ürettikleri alet ve makineler için İmparatorluğun önemli ve büyük bir pazar olduğunu keşfetmişlerdir.

Sergi-i Umumi-i Osmanî madalyaları:

1863 Sergisi'ne katılan ve komisyonlar tarafından ödüle layık görülenlere sergi için özel olarak hazırlanan madalyalar hediye edildi. İki seri halinde çıkarılan madalyaların birinci serisi altın, gümüş ve bakırdandı. Ön yüzünde defne dalı içinde Sultan Abdülaziz'in tuğrası, tarih ve altta da 'ziraat' ve 'sanaat' kelimeleri bulunuyordu. Arka yüzünde ise çeşitli zirai aletlerin sembolleri vardı. Altın madalyaların çapı 44 mm, ağırlığı ise 63,40 gramdı.³¹

İkinci seride yer alan madalyaların ön yüzünde ise büyük bir hilal vardı. Hilalin içinde ise 'el-müstenid bi't-tevfikatu'r-rabbaniye Abdülaziz Han meliku'd-devletu'l-osmaniye', yani 'İlahi yardıma dayanan, Osmanlı devleti sultanı Abdülaziz Han' yazısı yer alıyordu. Arka yüzünde ise sergi için özel yapılan ana binanın resmi ile, bu resmin üzerinde yer alan 'Sergi-i Umumi-i Osmanî' yazısı yer alıyordu.

Madalyaların yazıları hattat Abdülfetaf tarafından yazılırken, bina resmi de Robertson tarafından çizilmiştir.

Sergiye gelen 10 binin üzerindeki ürünlerin niteliği ve çeşidi, İmparatorluğun geniş bir hammadde kaynağına sahip olduğunu ortaya koymuştur. Yine sergi sayesinde Osmanlı Devleti'nin sanayi bakımından kendine yetebileceği, verimli topraklara sahip olduğu görülmüştür.

Belgelerle Sergi-i Umumi-i Osmanî

1

1863 İstanbul Sergi Komisyonu Başkanı Mustafa Fazıl Paşa'nın Sadaret'e sunduğu takrir:⁴²

“Yüksek makamlarınca uygun görüldüğü takdirde, sergi binasının özel bir kumpanya tarafından inşasına karar verilmiştir....”

Başbakanlık Osmanlı Arşivlerinde bulunan belgeye göre, Mustafa Fazıl Paşa, 23 Cemaziyülevvel 1279 (16 Kasım 1862) tarihinde, sergi yerinin seçimi, sergi binasının yapımı için bulunan çözümü Sadaret Makamına bir takrir sunar. Takririn sadeleştirilmiş özeti şöyledir:

“Yüksek makamlarınca bilindiği gibi, Padişahımız tarafından Ramazan ayında açılması irade buyurulan Ekspozisyon itihaz edilecek yerin, her tarafa yakın ve yeni tarzda olması gerektiğinden, İstanbul'un merkezi sayılabilecek yerlerindeki bazı binalar muayene edilmiş ve hiç biri elverişli bulunmayarak, yeni bir sergi binasının inşasından başka çare ve imkan hatıra gelmemiştir. Allah Padişahımızın ömrünü artırsın, şu sergi konusundaki emir ve arzularının memleketin servet ve bayındırlığını

artırma yolunda ve halk efkârında yaratacağı faydalı ve politik etkiler düşünülürse, her türlü masraftan kaçınılmaması gerekir. Fakat hazinenin durumu göz önünde tutularak, bazı muteber tüccarlarla konuşulmuş ve sergi binasının bir özel kumpanya tarafından inşasına karar verilmiştir. Sergi yeri olarak merhum Bezm-i Alem Valide Sultanın kapalı fırın civarındaki mektebinin bahçesi (şimdiki İstanbul Kız Lisesi) bu işe elverışı görülmüştür. Yüksek makamlarınca da uygun görüldüğü takdirde, Ramazandan evvel bitirilmek üzere, geçici bir sergi binasının inşasına hemen başlanacaktır.”

Belgelerle Sergi-i Umumi-i Osmanî

Sergi binasının yapımı için Sadaret tarafından Saray'a sunulan tezkire²³

2

“Sergi binası için hazineden para çıkmasının güçlüğü nedeniyle Mustafa Fazıl Paşa'nın dahil olduğu bir kumpanya tarafından gereken masrafın yapılması yüksek iradenize arz olunur...”

Sadaret makamı, Fazıl Paşa'nın sergi binasının yapımı için bulduğu çözüm, Sadaret Makamı tarafından bir tezkereyle Saray'a arz edilmiştir. Tezkerede konu şu şekilde ifade edilmiştir:

“Bir süreden beri Avrupa ülkelerinde, ticaret ve sanayinin geliştirilmesi amacı ile açılan sergilerin büyük faydaları görüldüğünden, Padişahımız sayesinde memleketimizin ürünlerine ve mamullerine münhasır olmak üzere, Ramazan ayı başında bir sergi açılması ve bu işin bir komisyona havalesi Padişahımız tarafından irade buyurulmuştu. Her şeyden önce, işin süratle başarılması için, böyle şeylere hevesli ve yapıcı bir zata havalesi gerektiğinden, değer ve haysiyeti ve gösterdiği arzu bakımından bu görev Mustafa Paşa hazretlerine verilmiş ve emri altında bir komisyon kurulmuştu. Sergi için önce muntazam ve güzel bir yer yapılması lazım olduğundan, gerçi gezenlerden akçe alınarak yapılacak masrafın ileride karşılanması mümkün olmakla beraber, bu iş için Hazineden para çıkarılmasının güçlüğü sebebiyle, Mustafa Paşanın da dahil olacağı bir kumpanya tarafından gereken masrafın yapılması yüksek iradeye arz edilmiştir.”

Sultan Abdülaziz ise, 27 Cemaziyülevvel 1279 tarihli iradesi ile serginin bu esas dahilinde yapılmasını onaylamıştır.

Belgelerle Sergi-i Umumi-i Osmanî

3

Sergi-i Umumi-i Osmanî hakkında Takvim-i Vekâyi'de resmi bir tebliğ yayımlanarak, serginin düzenlenmesi ve ürünlerle ilgili ayrıntılı bilgi verilmiştir.³⁴

“At Meydanı’nda modern bir tarzda ve sağlam bir şekilde yeniden bir sergi salonu inşâsı işine şu bir iki gün içerisinde girişilecektir...”

“Yüce padişahın tahta oturduğu uğurlu, iyilik ve güzelliklerle dolu gündün beri Memâlik-i Şahane'nin (Osmanlı ülkesinin) mamur hale gelmesine, gelişmesine ve zenginleşmesine yol açacak imkanların artırılması konusunda icra buyrulan ve fiili eserleri bütün alemin gözü önünde olan yüce halifenin almış olduğu bu konudaki tedbirler kapsamından olmak üzere iş bu bin iki yüz yetmiş dokuz senesi şerefli Ramazan'ının başlangıcından ülke içerisinde üretilen mahsullerden ve sanayi yapımı ürünlerden meydana gelen Dersa'adet'te bir büyük sergi açılmasına ilişkin güzelliklerle dolu padişah iradesi ve yüce hükümdarın ifadesi bu konuda yayınlanmış ve şerefle ortaya çıkmış olarak gerekli olan eşyanın getirtilmesini ve hazır bulundurulmasını, konu ile ilgili araçlar ve diğer ayrıntıları görüşerek düzenlemek üzere irade-i seniyye ile oluşturulan özel komisyonun başkanlığı daha sonra Maarif-i Umumiye Nâzırı (Genel Eğitim Bakanı) devletli Mustafa Fazıl Paşa³⁵ hazretlerine verilmiş ve yüklenilmiştir. Eyâlât-ı Şahâne'de (Osmanlı ülkesi eyaletlerinde) sanayi (endüstri) ve sana'at (meslek) ürünlerinin nakil ve gönderilmesi konusunda gösterilen kolaylıklar ve padişahın sağladığı büyük destekler ve bunların niteliği ile ilgili basılan beyan-nâmelerle her tarafa yayınlanmış ve ilan edilmiş olduğundan Dersa'adet'çe de herkesin bilgisinin ve haberinin olması için bir sureti ve adı geçen komisyonda görevli üyelerin isimleri aşağıya çıkarılmış ve ilan edilmiştir.

Yüce ve saygın Padişah'ın kudretli gölgesinin ve himayesinin etkisi ile oluşturulan bir kumanya aracılığıyla Sultan Ahmed Han (Allah yerini güzelleştirsin) camii civarında bulunan At Meydanı'nda modern bir tarzda ve sağlam bir şekilde yeniden bir sergi salonu inşâsı ile ilgili husus yüce padişahın keremli izinin alınmasına bağlı olduğundan şu bir iki gün içerisinde inşâ edilmesi işine başlanacak ve girişilecektir. Söz konusu sergi her ne kadar Memâlik-i Mahrûse-i Şahâne (Korunmuş Osmanlı ülkelerinin) eşyasına özgü ise de Avrupa'da vapur aracılığıyla ve daha farklı kolaylaştırıcı yollar ve biçimlerde işletilen tezgahlarda üretilen malların yüce padişahın inayeti ile bu tür yenilikleri ve keşifleri bizzat gözlemleyerek üretim ve ürünlerin gelişmesi doğru sebep ve araçlarının ortaya çıkması için Avrupa'da endüstri ve sana'at alanlarında yeni icat olunmuş kolay kullanılabilir makine ve araçların gönderilmesini isteyenler olduğu halde sadece bu tür şeylerin de kabulünde ve bunlar için sergi civarında bir özel ve uygun yerin düzenlenmesi

Belgelerle Sergi-i Umumi-i Osmanî

ve ayırılmasına karar verilmiş olup ülke içerisinde gelen ürünler gibi bahsi geçen makine ve araçlar da gümrük vergilerinden muaf tutulmuştur.

Yabancı uyruklulardan Memâlik-i Şahane'de (Osmanlı ülkelerinde) fabrikası olanlar ve diğer türden esnaflık edenlerin ürünleri dahili-iç ürünlerden sayıldığından dolayı bunlar tarafından da sergiye katılmak isteyenlerin ürünleri memnuniyetle kabul edilecektir.

Osmanlı eyaletlerinden ürün gönderen ve Dersa'adet'te ürünlerinin örneklerini art eden her türden endüstri ve sana'at erbabı için bu sergi büyük bir sınav olduğundan burada satan bakımından benzerlerine üstün olan, sağlamlık ve güzellik bakımından ürünlerini talep edilen ürün düzeyine getirenlerin birbirine oranla derecelerini ve ürünlerinin kalite düzeyini tespit etmek için sanat ve bilgi sahibi olan uzman kimselerden oluşacak olan bir "Meclis-i Ehl-i Hibre" = "Uzmanlar Meclisi" adıyla bir özel cemiyet oluşturulmak ve var olmak üzere olduğundan bununla ilgili kararı ve buna dahil olacak ileri görüşlü ve bilgili kimselerden kimi değerli insanlar ile diğer üyelerinin isimleri daha sonra yayınlanıp ilan edileceğinden serginin iç düzenlenmesi ve sergilenen ürünlerin tespit edilecek türleri ve parçaları bir taraftan düzenlenip tanzim edildiğinden bunlar da sırasıyla basılıp yayınlanacaktır.

Anılan komisyon şimdiye kadar kendisine işaret olunan değerli zatın konağında toplanmış ise de bundan sonra Ticarethane'de bulunan Maarif-i Umûmiyye Nezâret-i Celîlesi (Genel Eğitim Bakanlığı) dairesinde her hafta Salı günleri toplanacaktır. Fakat sergide ürün sergileyecek olan esnaf her gün adı geçen bakanlığın dairesine başvurabileceklerinden iş bu durumun herkesçe bilinmesi amacı ile ilan edilir.

Komisyon Üyeleri

Dış İşleri Protokol Yöneticisi Kamil Bey

Meclis-i Vâlâ üyelerinden Nâzım Bey

Ticâret Müsteşarı Server Bey

Değerli Ağaton Efendi

Beyannâme Sureti

Her eyalet ve ilden düzenlenip gönderilecek eşya o eyaletin veya ilin ahalisinden güvenilir ve iş bilen bir adama teslim edilerek Dersaâdet'e gönderilecek olup bu görevlilere Yüce Osmanlı Devleti tarafından yol giderleri ve burada bulunacakları süre içerisinde günlükleri ödenecektir.

İşbu sergi için Dersaâdet'e gönderilecek eşyâdan gümrük ve diğer vergiler alınmayacak bunların nakliye giderleri de buldukları yerlerin mal sandıklarından verilecektir. Sergide ne kadar eşya satılır ise parası eyâlet veya vilayetten gelecek görevliye teslim edilerek hükûmet kanalı ile sahiplerine teslim ettirilecektir.

Belgelerle Sergi-i Umumi-i Osmanî

Gelen eşyâdan burada satılmayanların sahipleri tarafından tayin olunan değerleri Devlet Hazinesi tarafından kendilerine ödenecek ve bu paralar da eşyayı gönderecek kimseler vasıtasıyla ve yine hükûmet kanalı ile sahiplerine gönderilecektir.

Her yerde hâsıl olan eşya içinde emânet sûretiyle verilmek zahmetine değmeyen ufak tefek şeyler hükûmet tarafından satın alınarak gönderilecektir.

Dersâadet'te ortak veya adamları olan tüccar mallarını doğrudan doğruya onlara göndermekte serbest olacaklardır.

Sergide bulunmak için mallarını bizzat alıp getirmek isteyenler olması halinde bunlarla ilgili olarak hükûmet tarafından gerekli olan her türlü kolaylık sağlanacaktır.

Sanatında her kim benzerlerine üstün olur veyahut yeniden bir şey icat edip de icat eylediği şey güzel bulunur ise onlar benzerleri ve akranları arasında övünç sebebi olacak bir şekilde ödüllendirilecek ve işbu ödül de her türlü üründen anlar yeterli bilgi ve sanat sahibi adamlardan bir m uzmanlar meclisi teşkil olunarak bu meclisin ifade ve bilgilendirmesi üzerine sahiplerine gönderilecektir.

İşbu sergi Memâlik-i Şahâne'de (Osmanlı Ülkelerinde) yapılmakta olduğu halde bir süreden beri İstanbul'ca unutulmuş her türlü eşyayı halka gösterip alım satıma yeniden canlılık ve hareketlilik getirmek için hem bir büyük pazar hem de sanat ehline gerçekten güzel bir sınav alanı olduğundan herkesin benzerinden ve akranından geri kalmamak için özenip elden geldiğince çalışıp göndereceği eşyanın gerçekten temiz ve ilgili olmasına çaba ve gayret göstermesi lâzımdır."

....

"Ramazan-ı şerifte açılması kararlaştırılmış olan Sergi-i Umûmi-i Osmanîye Avrupa'dan meydana getirilen makine, alet ve edevat için başkaca iki bin arşın⁵⁷ genişliğinde binaların inşâ edilerek eklenmesi kararlaştırılmış ise de vaki işaretlere göre anılan binalar gelecek olan ürünleri alacak boyutta olmadığından bunun beş bin zirâ olmak üzere inşâsı ve anılan serginin Cuma, Pazar, Pazartesi, Salı ve Perşembe günleri erkeklere, Çarşamba ve cumartesi günleri kadınlara açık olarak hizmet vermesi, Cuma ve cumartesi altı, diğer günlerde ise üç kuruş giriş ücreti alınması son karar gereği olduğu, Selanik, Sayda ve Silistre eyâletlerinin tarım ve sanayi ürünleri de bu defa ilgili özel görevlileriyle beraber getirilerek Mehterhâne'de muhafaza edilmiş olup Bağdat eyâletinin ürünleri yola çıkılarak bunun için de Basra sahillerinden yola çıkarılıp şimdiye kadar asla emsâli görülmemiş bir şekilde sevgi gösterisinde bulunulduğu adı geçen yerden telgrafla bildirilmiş olduğundan ve serginin ortasında büyük bir havuz yapılmakta olup bunun suyu civarında bulunan "Hıyamiyye" Anbarı'nda, ki havuzdan nakledilerek Allah göstermesin bir kaza meydana gelir ise anında hâzır u hazırlıklı olmak üzere beş adet yangın söndürme tulumbası ve Bâb-ı Vâlâ-yı Zabtiyye (Güvenlik Kuvvetleri Yönetimi) tarafından düzenli bir şekilde ve yeterli miktarda tulumbacların da düzenli ve hazırlıklı bulundurmakta olduğu hususunda bilgi verilmiştir."⁵⁸

Belgelerle Sergi-i Umumi-i Osmanî

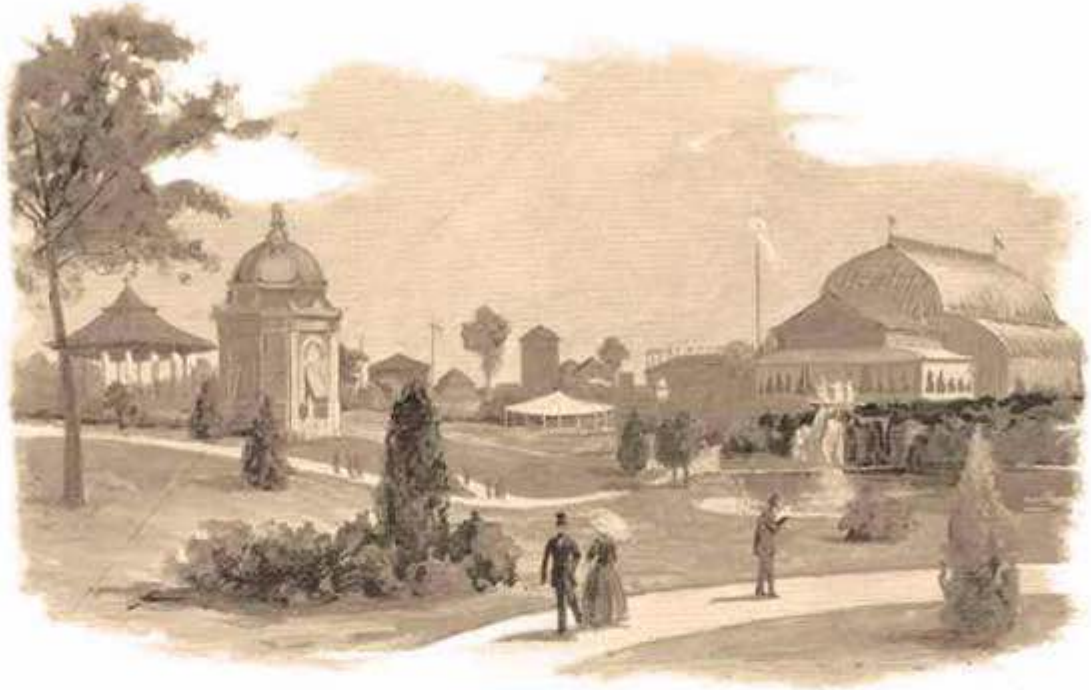
1. Önsoy, a.g.e., s.207.
1. Ergin, a.g.e., s.710.
3. Ergin, a.g.e., s.713.
4. Adnan Giz, "1863 İstanbul Sergisi", İstanbul Sanayi Odası Dergisi, Sayı 28, 15 Haziran 1968, s.24.
5. Ergin, a.g.e., s.710.
6. Önsoy, a.g.e., s.208.
7. Ergin, a.g.e., s.709.
8. Önsoy, a.g.e., s.209.
9. Önsoy, a.g.e., 209.
10. Zeynep Çelik, Çark'ın Sergilenişi, Tarih Vakfı Yayımları, İstanbul, 2005, s.150-151.
11. Çelik, a.g.e., s.152.
12. Ergin, a.g.e., s.710.
13. Ergin, a.g.e., s.710.
14. Ergin, a.g.e., s.710.
15. Giz, 1863 İstanbul Sergisi, s.25.
16. Önsoy, a.g.e., s.210-213.
17. Önsoy, a.g.e., s.218-220.
18. Önsoy, a.g.e., s.221-227.
19. Önsoy, a.g.e., s.229.
20. Giz, 1863 İstanbul Sergisi, s.35.
21. Önsoy, a.g.e., s.231.
22. Önsoy, a.g.e., s.232.
23. Ergin, a.g.e., s.710.
24. Ergin, a.g.e., s.714.
25. Çelik, Çark'ın Sergilenişi, s.152.
26. Giz, 1863 İstanbul Sergisi, s.25.
27. Önsoy, a.g.e., s.233.
28. Önsoy, a.g.e., s.234.
29. Önsoy, a.g.e., s.234.
30. Çelik, a.g.e., s.152.
31. Meydan Larousse, Cilt 147.
32. Adnan Giz, 1863 İstanbul Sergisi, s.24.
33. Giz, a.g.e., s.24.
34. Takvim-i Vekâî, 8 Cemâziyelâhır 1279 (Aktaran: Osman Nuri Ergin, Mecelle-i Umûr-ı Belediye, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, İstanbul, 1995, s.711-714).
35. Mısır eski Hıdivi Mehmed Ali Paşa'nın torunu, Hıdiv İsmail Paşa'nın kardeşi olan Mustafa Fazıl Paşa, Osmanlı bürokrasisinin çeşitli kademelerinde görev yaptıktan sonra 15 Cemâziyel-evvel 1282'de (6 Ekim 1865) Osmanlı Maliyesini yoluna sokacak "Meclis-i Hazin" (Hazine-i meclisi) başkanlığına getirilmiş ancak birkaç yıl sonra 4 Sevval 1282 (7 Şubat 1866) tarihinde Sultan'ın iradesiyle bu görevden azledildiği gibi Avrupa'ya sürgün edilmiştir.
36. Mal sandığı: Mal Müdürlüğü veznesi. (Çev.)
37. Mimarların kullandığı 1 arşın (Zira) = 0,757738 mt.(Çev.)
38. Takvim-i Vekâî, 5 Şaban 1279 (Aktaran: Osman Nuri Ergin, Mecelle-i Umûr-ı Belediye, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, İstanbul, 1995, s.714-715).

1867 II. Paris
Evrensel Sergisi

1 Nisan – 31 Ekim tarihleri arasında açık kalan II. Paris Sergisi, Champ de Mars'ta 165 dönüm arazi üzerine kuruldu. Geceleri de açık olan ilk sergidir.

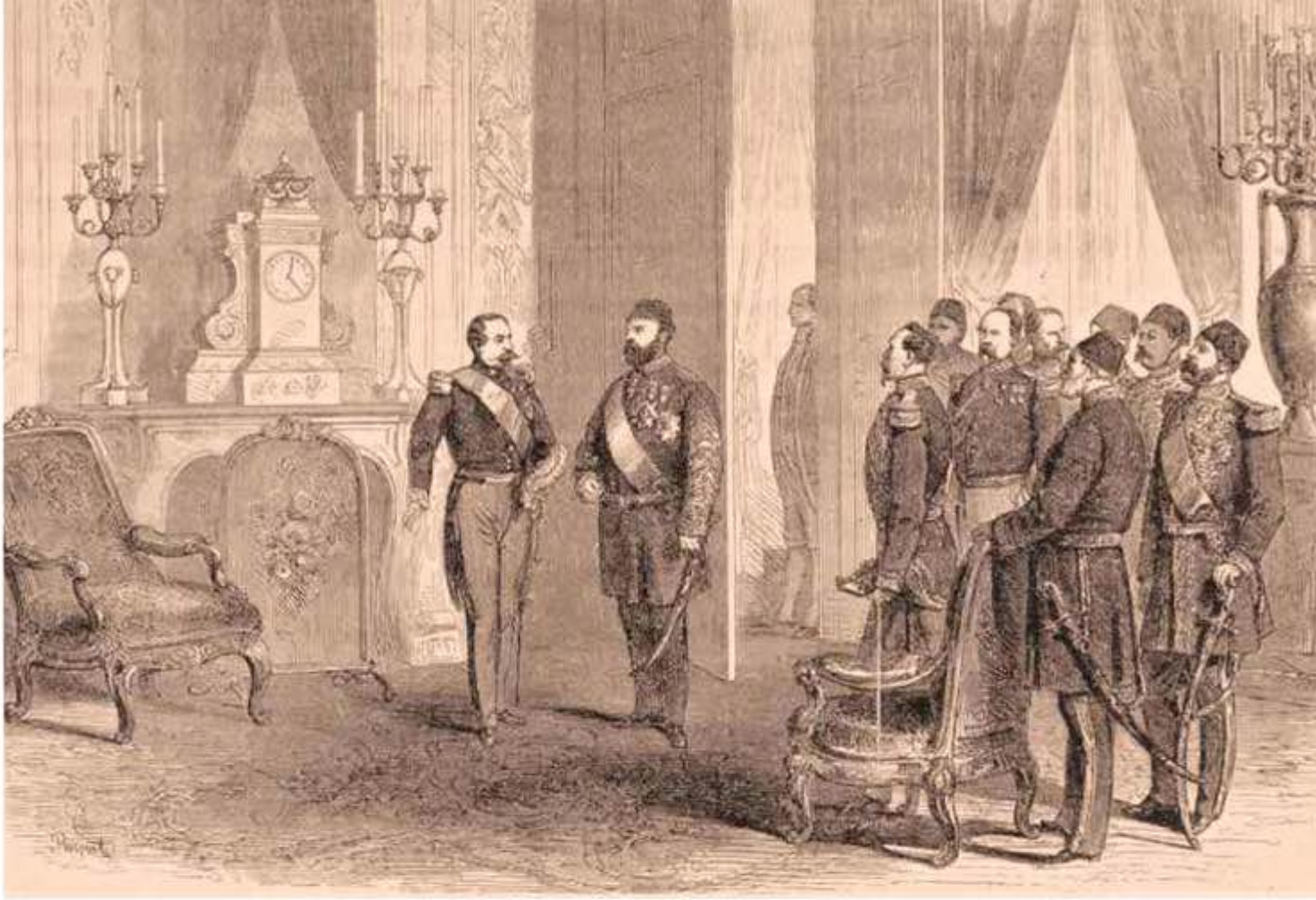
WOLFFE PAIR PARIS, 1867

1867 II. Paris Evrensel Sergisi

1 Nisan – 31 Ekim tarihleri arasında açık kalan II. Paris Sergisi, 1855 Sergisi'nin düzenlendiği Champs Elysees yerine daha geniş bir alana sahip olan ve 1789 Fransa ulusal sergisi için de kullanılan Champ de Mars'ta 165 dönüm arazi üzerine kuruldu. Sergi alanı, Seine nehri kıyısına kadar ulaşıyordu. 32 ülkeden 60 bin sergileyicinin katıldığı sergiyi 6.8 milyon kişi ziyaret etti.

Sergi yapılarının inşasında daha çok teknik ağırlıklı mühendislerinin sorumlu olması nedeniyle serginin mühendisliğini Jean-Baptiste Krantz üstlenirken Genel Komiserliğini 1855 Paris Sergisi'nden de sorumlu olan de Frederic Le Play yürüttü. Sergi alanının ana yapısı (The Main Building), 7 salonlu oval bir biçime sahipti. Ana yapı, Londra Sergisi'ndeki Kristal Saray gibi yeni bir mühendislik ve inşaat trendini de temsil ediyordu.¹

Bazı teknik yenilikler ve buluşlar da ilk kez bu sergide teşhir edildi. Bunlar arasında takma bacak, hidrolik asansör (ki sergide yer alan bu hidrolik asansörle ziyaretçiler ana binanın çatısına çıkarılıyordu), güçlendirilmiş beton, sallanır sandalye sayılabilir. 1867 Paris Sergisi, bazı ilklere de ev sahipliği yapmıştır. Sözelimi geceleri de açık olan ilk sergidir.² Yine ana binanın yanı sıra tematik pavyonlar da ilk kez bu sergide yer almıştır.

1867 Sergisi, Osmanlı İmparatorluğu için de o güne kadar katıldığı diğer 3 sergiden çok daha büyük bir öneme ve anlama sahiptir. Bunun temel nedeni ise, serginin açılışına Sultan Abdülaziz'in büyük bir heyetle ihtişamlı bir şekilde iştirak etmesidir. Açılışa sadece Sultan Abdülaziz değil, Avrupa'nın bütün önemli ülkelerinin liderleri katılmıştır. Bu liderler arasında Rus Çarı, Avusturya İmparatoru, Belçika, Portekiz, İsveç, Prusya kralları ve Galler Prensi de bulunmaktadır. Ayrıca Avrupalı birçok soylu da bu sergiyi ziyaret etmiştir.³ Bu nedenle II. Paris Evrensel Sergisi, sadece sanayi ve ticari bir işlev görmemiştir, aynı zamanda siyasi bir buluşma noktası olarak da öne çıkmıştır.

Sultan Abdülaziz, Osmanlı hanedanının savaş dışında bir amaçla İmparatorluk sınırları dışına çıkan ilk hükümdarıdır. Paris'te büyük bir merakla karşılanmıştır. Hatta o dönemin Fransız gazetelerine göre, Paris halkı, Padişah'ı görenler ve görmeyen diye ikiye bile bölünmüştür.⁴ Yine gazetelere göre sergi alanındaki Sanayi Sarayı'nda, İmparator III. Napolyon ve İmparatoriçe Eugenie'le birlikte bir törene katılan Sultan Abdülaziz'i burada yirmi ila otuz bin kişi izlemiştir. Yeri gelmişken belirtmeli ki, Sanayi Sarayı'nda Abdülaziz onuruna şahane bir dekor hazırlanmıştır. Yarım daire şeklindeki cam tavana altın yıldızlar işlenmiş, bol ve bükümlü bir kumaşla kaplanmıştır. Galerilerde yıldız dantellerle süslenmiş koyu vişne renkli perdeler asılmıştır. Ve yüksek altın kanepesiyle imparatorluk tahtı bütün salona hakim hale getirilmiştir. Muhteşem bir sahneyi andıran bu tahtta İmparator, İmparatoriçe ve Sultan Abdülaziz birlikte yan yana otururken, bin ikiyüz müzisyenden oluşan bir orkestra da müzik çalmaktadır.⁵ Sultan Abdülaziz ile III. Napolyon, burada sergide ödül kazananlara ödülleri vermişlerdir.

Sultan Abdülaziz, ziyaret süresince Parisliler nezdinde "gözel bir padişah" olmuştur. Nezaketi ve görgüsü, ince zevki ilgiyle takip edilmiştir.

Osmanlılar kendilerine ayrılan bölümde Bursa Yeşil Camii'nin küçültülmüş bir örneğini de inşa ettiler.

Sultan Abdülaziz, ziyaret süresince Parisliler nezdinde “gözcü bir padişah” olmuştur. Nezaketi ve görgüsü, ince zevki ilgiyle takip edilmiştir. Sözgelimi Sultan Abdülaziz'in Güzel Sanatlar Galerisini ziyareti, mobilya bölümünü incelemesi hep yakından takip edilmiştir.⁶ Ayrıca Sultan Abdülaziz'in Sergiyi ve Paris'i ziyareti, hem modernleşme kararlılığını, hem de Avrupa sisteminin bir parçası olma arzunu ortaya koyması bakımından ikna edici olmuştur. Yine Sultan Abdülaziz gibi Mısır Hidivi İsmail Paşa'nın da II. Paris Sergisi dolayısıyla Paris'i ziyaretleri, Avrupalıların romantik inançlarını kökten değiştirmiştir ve belli klişeleri sırt olmaktan çıkararak, kamuoyunun bakışında önemli değişim oluşturmuştur.

II. Paris Sergisi'nde ilk kez her ülke kendi mimarî üslûbuna uygun olarak biçimlendirilmiş bağımsız yapılar ya da yapı grupları yapmışlardı. Başta Osmanlı İmparatorluğu olmak üzere, İslâm ülkeleri de bu sergide kendi mimari zenginliğini yansıtan yapılar, tarihi birikimlerini yansıtan eserler inşa etmişlerdir. Bu yaklaşım, bu sergiden sonra gerçekleştirilen bütün evrensel sergilerde de sürdürülmüştür. Böylece Doğu'nun farklı ve zengin mimarî kültürü otantik bir biçimde Batı başkentlerinde sergilenmiş ve etkilemiştir.

Osmanlı ve Mısır mahalleleri, Paris 1867 Sergisi'nde birbirine bitişik olarak yerleştirilmiştir. Bağımsız tasarımlara dayanmakla birlikte, uyumlu bir yapı topluluğu oluşturmaları gözetilmiştir. Her iki mahalle de İslam şehirlerinin çıkmazlara açılan dolambaçlı sokaklarını yansıtacak bir şekilde, bilinçli olarak düzensiz kurulmuştur.⁷

Osmanlılar kendilerine ayrılan bölümde biri cami, biri Boğaziçi köşkü ve biri de hamam olarak üç önemli eser inşa ettiler. Bu üç yapının sınırları gelişi güzel belirlenmişti. Mekanın ortasında bir de çeşme bulunmaktaydı. Cami olarak Bursa Yeşil Camii'nin küçültülmüş bir örneği tüm ayrıntıları dikkate alınarak gerçekleştirildi. Köşk olarak ise, caminin hemen çıkışında sağ tarafta, Boğaz'ın Asya yakasında, o gün için bile ancak birkaç örneği kalmış eski köşklere esinlenerek yapılmış bir şaheser vardı. Köşk, vitraylarından iç süslemelerine kadar, bütün ziyaretçilerinin hayranlığını kazanmıştı. Hamam ise köşkün karşısında yer alıyordu ve geleneksel Türk hamamının minyatür bir örneğiydi. Hem hamamın cephesi, Kütahya çinileriyle kaplanmıştı.⁸ Osmanlı yapılarının tasarımı, İstanbul'da açılan Sergi-i Umumi-i Osmanî'nin salonlarının yapımında da görev alan Leon Parville tarafından yapılmıştır.⁹

Sultan Abdülaziz'in ziyareti vesilesiyle, Türk mahallesinin girişine bir zafer takı dikildi. Topkapı Sarayı'nın ana kapısına dönük göndermeleriyle ve üstünde padişah tuğrasıyla bu yapı, Zât-ı Şahane'nin varlığını simgelemektedir.

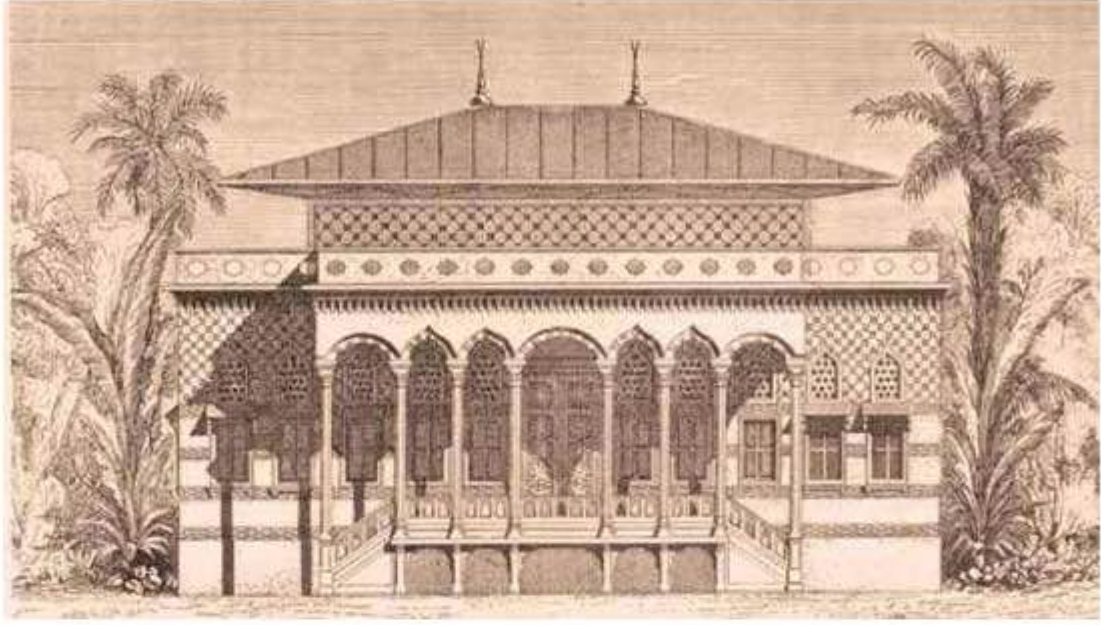
Sultan Abdülaziz'in ziyareti vesilesiyle, Türk mahallesinin (yani cami, köşk ve hamamın bulunduğu mekanın) girişine bir zafer takı dikildi.¹⁰ Topkapı Sarayı'nın ana kapısına dönük göndermeleriyle ve üstünde padişah tuğrasıyla bu yapı, Zât-ı Şahane'nin varlığını simgelemektedir. Osmanlı pavyonları gezen Sultan Abdülaziz, buradaki geleneksel Osmanlı yapı kültürünün örneklerini beğeniyle karşılamıştır.

Ancak 1867 Paris Evrensel Sergisi'ndeki Osmanlı pavyonları, Osmanlı anıtlarının dekoratif programlarından ziyade bunlardaki kompozisyonun rasyonalist öğelerini, yani Avrupa'nın saplantılı ilgi odağı olan yönü öne çıkarmıştır.

Osmanlı İmparatorluğu, 1867 Sergisi'ne 4 bin 946 sergileyiciyle katılmış ve Fransa ile İngiltere'den sonra en büyük katılımı sağlayan üçüncü ülke olmuştur.¹¹

İmparatorluk, sergide tarım, sanayi, el sanatları ve güzel sanatlar dallarındaki ürünlerinin teşhir edildiği 64 kategoriyle yer almıştır. İlk defa olarak bu sergide mimari çizim, proje, yağlı boya resim, fotoğraf ve yontuya özel bölüm ayrılmıştır. Yine Osmanlı İmparatorluğu, 1867 Sergisi'nde bilimsel çalışmalar, doğal tarih koleksiyonları ve arkeoloji alanlarında ilk kez katılım sağlamıştır. Mimari çizimler arasında İstanbul camilerinin kesit ve görünüşleri, Bursa camilerinin rölevaleri, İstanbul Altınca Daire Belediye mühendisi Leval'in bir viyadük projesi kayda değerdir. Güzel Sanatlar bölümünde ise Hamdi Bey'in eserleri önemlidir. Fotoğraf olarak da Abdullah Biraderler'in aralarında Sultan Abdülaziz'in fotoğraflarının da bulunduğu bir seri portre sergilenmiştir. Haliç görünüşleri, İstanbul halk giysileri de anmaya değerdir.¹² Osmanlı pavyonlarında bilimsel çalışmalar da sergilenmiştir.

Sergide ayrıca Boğaz'ın Asya yakasında, o gün için bile ancak birkaç örneği kalmış eski köşklere esinlenerek yapılmış bir şaheser vardı. Köşk, vitraylarından iç süslemelerine kadar, bütün ziyaretçilerinin hayranlığını kazanmıştı.

II. Paris Sergisi'nde Osmanlı pavyonlarında el sanatları dalında en ön sırada yer alan halılar ve diğer döşemelik kumaşlar 18. kategoride teşhir edilmiştir. Doğu ustalığının en görkemli dışa vurum ortamı olan Türk halıları, Fransız pazarında önemli bir pazar şansı da kazanmıştır. İmparatorluğun üç önemli halı üretim merkezi başta İzmir ve çevresi olmak üzere, Konya ve tüm Tuna vilayetleridir. Türk halıları kalitesine, desenine ve kullanımına göre sofralı, döşeme, sıralı ve seccade (küçük boyutlu halı) olarak dört gruba ayrılır. Uşak'ta kurulmuş olan büyük halı fabrikalarının müdürleri Hacı Ali Efendi ve M. Schiffmann bu sergiye çok sayıda sofralı tipi halı yollamışlardır.

Yine İstanbul'da üretilen ve eflatun zemin üzerine altın yaldızlı çiçek motifli, duvar kaplamasında kullanılan kadifemsi kumaşlar sergide yer alan dokuma örnekleri arasındadır. İpek halılar ile çuhaların büyük çoğunluğu da İstanbul'dan gönderilmiştir. Trabzon ve Konya'dan ise yere ya da kapılara konmak üzere üretilen keçe ve kebelere yollanmıştır.

1867 Sergisi'nde Osmanlı İmparatorluğu İstanbul ve eyaletlerinden gönderilen 217 farklı silah da sergilenmiştir. Tüfekler, tabancalar, gümüş, mercan ve fildişi kakma karabinler, hançerler, kılıçlar, kamalar, zümrüt ve yakutla bezeli son gümüşten kını olan yatağanlar, savatlı av bıçakları, Arap mızrakları, gergedan derisinden kalkanlar, kabartmalı ve boyalı ok ve yaylar bunlar arasında anılabilir.¹³

Osmanlı Sergisi'ndeki mobilyalar, genellikle sedef kakmalıdır. Bunun yanı sıra gümüş zihlarla belirginleştirilmiş abanoz ve bağa marköteri de kullanılmıştır. Ahşap bu zengin bezemenin altından kaybolmuştur.

Sonuç olarak halı, mobilya, silah, giysi ve diğer küçük eşya alanında da çeşitli zenginlikler sunan Osmanlı pavyonları o yılların mimariden resim sanatına, fotoğraftan giyim kuşama kadar Batı hayat tarzının ve sanatını etkileyen 'Doğu' modasının pekişmesinde büyük rol oynamıştır.

Belgelerle 1867 Paris Sergisi

1867 Paris Sergisi münasebetiyle "La Turquie A Propos De L'Exposition Universelle de 1867" adlı kitabı kaleme alan Frans Outendirck şöyle yazıyordu:

Sergideki eserler, Osmanlı'nın önyargılara ve haksızlıklara karşı cevabıdır

"Köşk, hamam ve cami, Champ de Mars'da bir sarayın üç ayağı şeklinde yerleşmiştir.

Batı, bu hakiki Doğu rönesansını alkışlamalıdır. Bu evrensel sergide Türkiye'nin ve bağlı eyaletlerinin harikulade bir esintisi vardır.

Bu orijinal sergideki malzemelere bakmadan önce Batılı düşünceye bir konuyu açıkça hatırlatmak lazım: Her ülke ve her devir kendi zaviyesine göre değerlendirilmelidir.

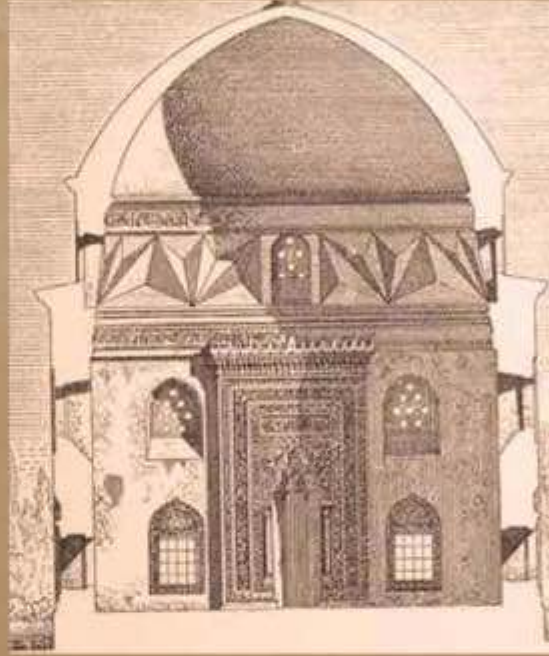
Coğrafi engellerden, yüzyılları bulan zaman farkından ancak bu şekilde sıynlabiliriz.

Hiç şüphesiz Osmanlı Sergisini, endüstrinin yeni misyonunun prizmasından süzerek değerlendirmeliyiz. Buharlılar ve mükemmeliyete ulaşan tüm makinaların hükmü acilen

konulmuştur. İstisnalar dışında aynı hüküm Doğu için de yapılacaktır. Oysa bu acelecilik, haksızlık ve absürtlük olacaktır. Doğu'da her şey sabit görünür, kamusal hayat her dem ayakta olan dine, dolayısıyla Tanrıya göre düzenlenir. Güzel, doğru ve gerçek buna göre ölçülür. Sekinetli, muktedir, şaka götürmez bir tılsım hayatı, sanayiye, kuralları düzenler.

Oysa biz Batıda seri üretim sisteminin içindeyiz. Pazanın ve ürünlerimizin hızlı ve bayağı olması şarttır. Doğudaysa meslek erbabını zorlayan böylesi bir sistem yoktur. Sükunetin temeli de buradadır. Bu karakteristik herhalde temel bir belirleyen olacak ki aynı havayı Champ de Mars'daki Osmanlı Sergisinde de hissediyoruz.

Türkiye ve bağlı eyaletleri sergisi iki ana parçaya ayrılmış: Sarayın içinde sergilenen malzemeler, parkta inşa edilmiş binalar. Türkiye esasen parktaki bu binalar yoluyla temsil ediliyor: Cami, köşk, hamam, sonrasında Mısır Edfou Tapınağı, Arap usulü kervansaray, Nil kıyısını tasvir eden binalar, Süveyş Kanalı

Sergide inşa edilen camiden bir kesit.

Bursa Yeşil Camii'ni küçük bir kopyası olarak inşa edilen caminin iç kısmı.

çalışmaların temsili, Tunus Beyinin Sarayı.

Cami, Bursa'da I. Mehmet tarafından 1412 'de yapılmış caminin küçük kopyası olarak inşa edilmiş. Bu cami Yeşil Türbe'nin gölgesinde anılır. Kopyasında tüm detaylarına kadar aslına sadık kalınarak sergiye taşınmış.

Bu cami, I. Mehmet, Beyazıt ve Sultan Murat dönemi mimarisinin örneği, mimari yasalarının sıkı bir numunesidir: Kare plan, onun üstünde kendi asma kısımlarıyla yükselen kubbe, bir "losanges" sistemi gibi, dairesel kemerlerini iki taraftan sertçe iç kısma doğru saptırmıştır.

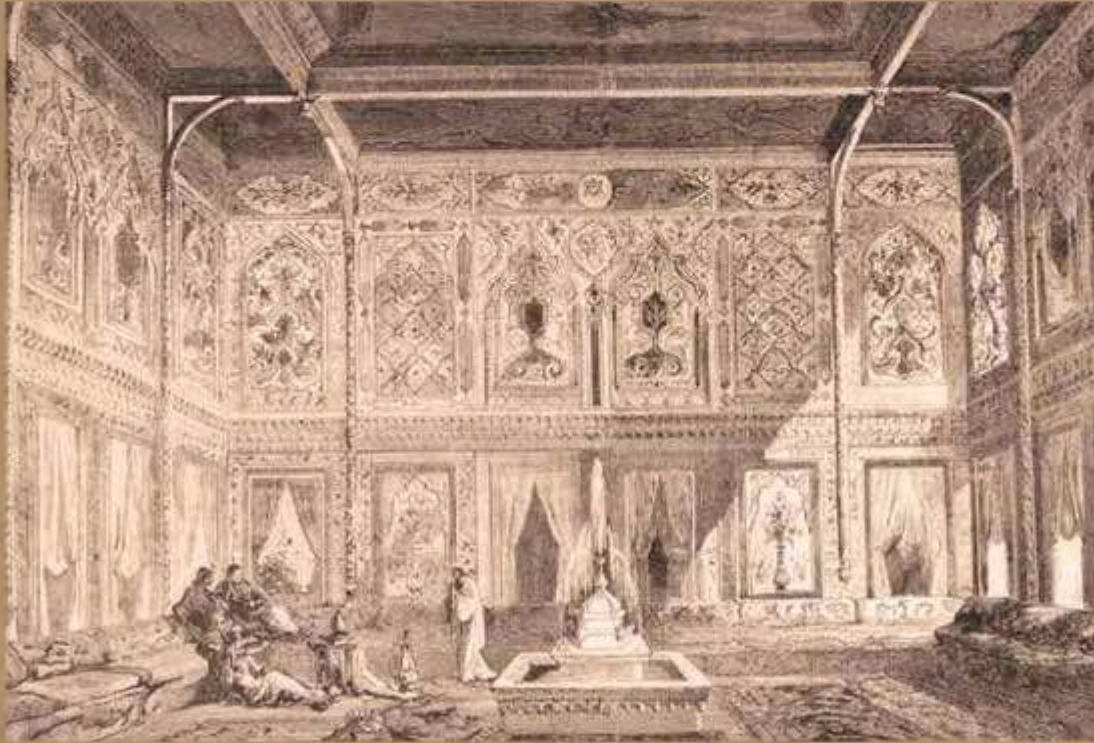
Bina teşkili dört kısma ayrılmış: Müminlerin huşu ile ayakkabılarını çıkardıkları sahanlık, sonra caminin ibadet edilen, önünde mihrap olan ana kısmı: Aynı kilisenin iç kısmını düşünün. Mihrab emaye tuğlalardan örülmüştür ve Mekke istikametini gösterir. Onun solunda imamın yüksek sesle Kur'an okuduğu minber

Belgelerle 1867 Paris Sergisi

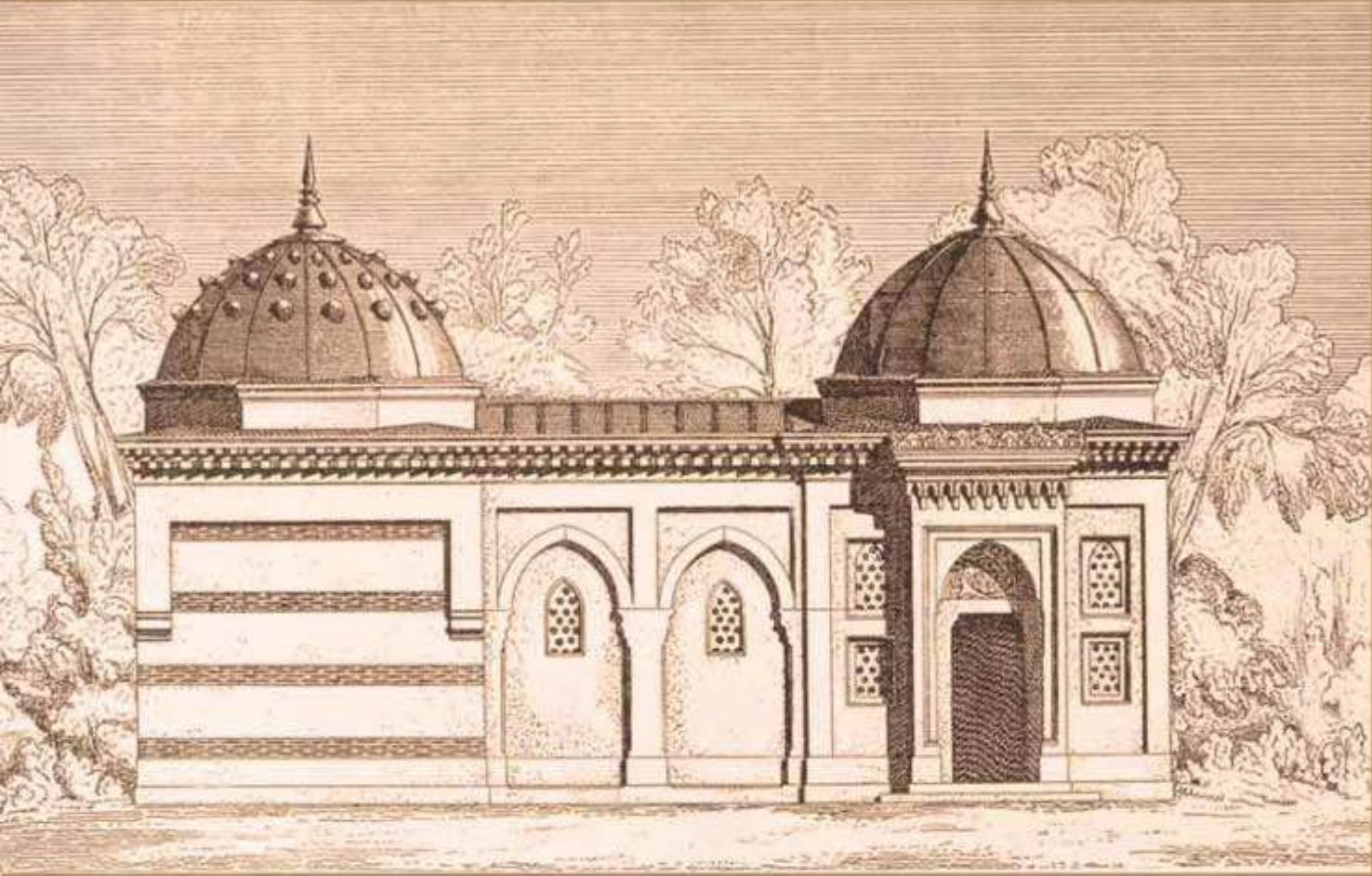
bulunur. Girişin solunda ve sağında olacak şekilde iki çardak vardır. Birinin altında Tanrı huzuruna çıkacak müminlerin abdest alacağı çeşme bulunur. Diğerine ise her gün 5 vakit olarak ifa edilen farz namazın vakitlerini gösteren bir duvar saati yerleştirilmiştir. Son olarak binanın kenarından dikçe fırlayan süslü minareyi görürüz. Minarenin tepesindeki üstü açık şerefeden müezzin, müminleri yüksek sesle ibadete çağırır. Anıtın dışı da aynı içi gibi zarıfcedir: Göbeği kemer oymalı giriş kapısı, tel kafesleri altın dantelalar gibi olan çardaklar, ışığı binlerce renk huzmesinde yansıtan dekupe camlar, kubbenin üstünde yükselen hilal, muhteşem minare ... Hepsisi göze hoş bir ahengi, azametin zerafette birleştiği bir üslubu yansıtıyor. Sıkı bir kural olduğundan içerde ibadet sırasında dikkati dağıtacak süslerden ve dekorlardan, görüntülerden kaçınılmış. Mihrabın iki yanındaysa altın harflerden, sanatsal tertip edilmiş iki adet yazı: Allah ve Muhammed.

Köşk ise Boğaziçi'nin Asya kıyılarında görülen hoş yapıların temsili bir kopyası şeklinde inşa edilmiş. Yapı hayal ürünü değildir. Tüm gerçekliğiyle Türk mimarisi işte böyledir: Giriş kapısı, sonra başlayan sahanlık, bina girişi, sağında ve solunda uzanan yapının esas iç kısımları, giriş sahanlığı, arkasında ona açılan büyük salon. Bu salon çok sayıda pencerele üç cepheden müteşekkildir. Pencereleler her yönden gelen rüzganı alıp içersini serinletip havalandıracak şekildedir. Yol ağzının yüksek kısımlarına asılı vitraylar cazibeli bir etki yayıyor. Vitraylar alçıdan plaklar üstüne delme çatılarla monte edilmiş. Avrupa'daki vitraylar gibi dökme sacı, kurşunla yapıştırılmış değiller. 4-5 cm kalınlığındaki vitraylarda hakiki danteller, kabartmalar, desenler var. Bu vitraylar cam üstündeki sıva kabartmalarının gölgelemesiyle günün farklı saatinde farklı farklı parlıyor.

Sergide inşa edilen Boğaziçi köşkünün iç görüntüsü.

Belgelerle 1867 Paris Sergisi

Champ de Mars'daki hamam binası ise boyutları hariç Türkiye'de bolca bulunan kamu binalarının hüviyetindedir.

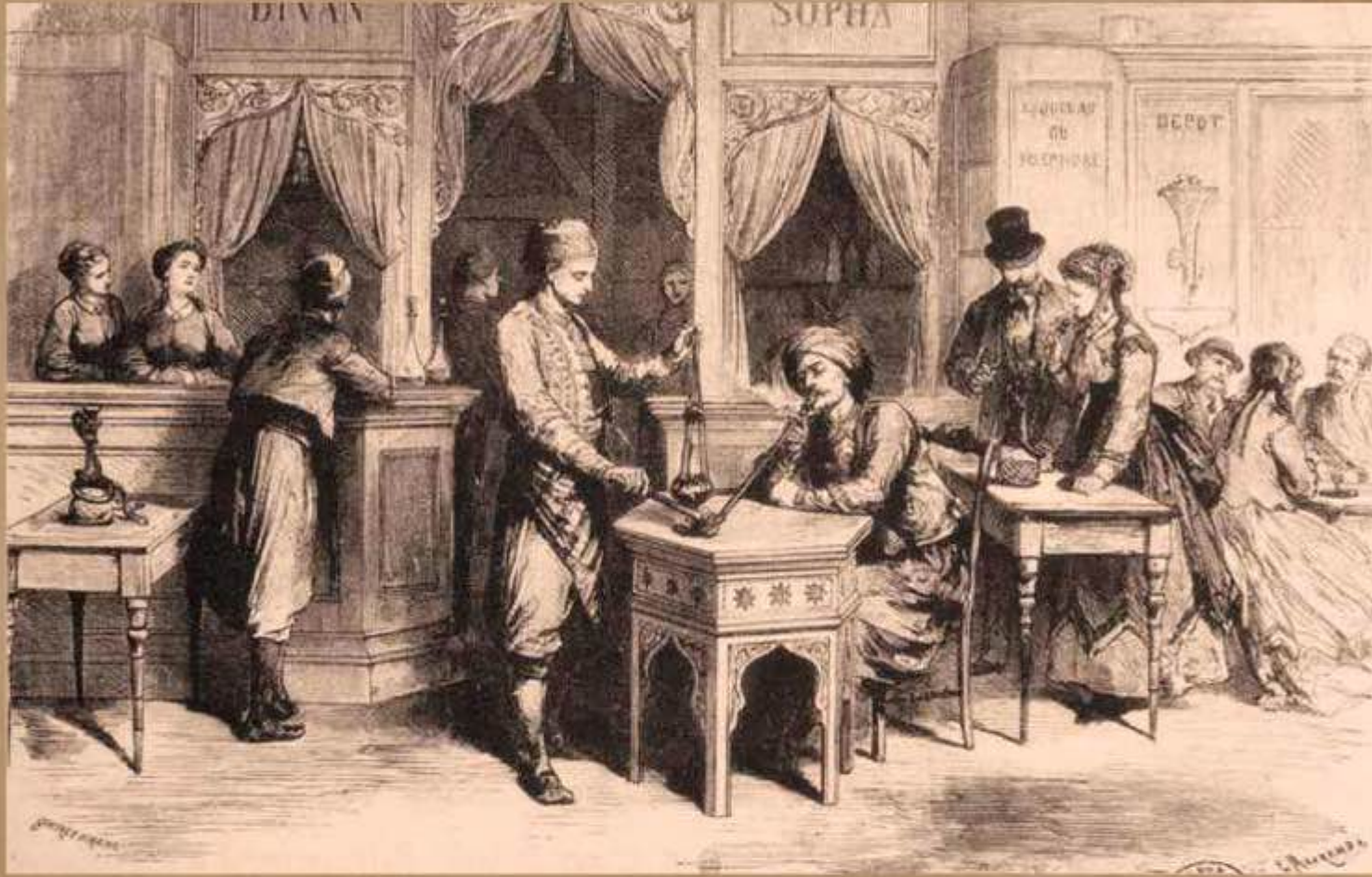
Köşkün içinin tamamı Doğuya özgü renk cümbüşüyle dekore edilmiş. İlk karmaşık bir fantezi gibi görünse de aslında görüntü, hiçbir şeyin şansa ve hevese bırakılmadığı sanatlı bir kombinasyon: Esasen şiirsellik, hakikat ve letafet üzerine kurulmuş bir sanat.

Salonun ortasında fiskiyeli bir havuz vardır. Etrafında yerden 30 santim yukarıda, ipek yastıklarla kaplı, kelimelerle anlatılmaz desenleri olan bir divan kurulmuş.

Yerlerde tüm çeşitleri ve renkleriyle İzmir kilimleri, pencerelerde ise nazik renkli perdeler var. Bu mekandaki her şey hülyalara, şiirselliğe ve narin duygulara hitap ediyor, Batının bilmediği şu ki, evet "barbarlar" böylesi bir debdebenin içinde yaşıyorlar. İçine sindiremeyecekse, o zaman ancak gıpta edecek.

Champ de Mars'daki hamam binası ise boyutları hariç Türkiye'de bolca bulunan kamu binalarının hüviyetindedir. Aynı bölümlenme, aynı aksesuar, aynı tertip. İç kısım her birinden kubbesi yükselen 3 kısımdan oluşur: İlk kısım banyo alacakların soydukları vestiyerden ibarettir. Burada her şey münasibince düzenlenmiştir. Milletın eşyalarının muhafaza edileceği yerler bellidir. İkinci salonsa artık yüksek derecede ısıtılmış bir mekandır. Burada nargile ve kahve içilir. Üçüncü salon muazzam sıcaktır. Döşemelerden duvarlara değin soba boruları her yere uzanır.

Belgelerle 1867 Paris Sergisi

Yükselen buharın sıyrılıp çıkabileceği bir aralık yoktur. Sobalar mekanı ve havuzdaki suyu ısıtıp dururlar. Bu terkinin içinde bir de banyo aleminin tamamlayıcı parçası masaj vardır. Masaj derdi de bitti mi, ziyaretçinin uzanıp yastıklara başını koyacağı ve tam bir rehavete koyulacağı, olmazsa olmaz keyf kısmı vardır. Hamamın tüm yapısı basitçe lüksten uzak yapılmış olsa da güzel bir zevki ve konforu barındırır.

Köşk, hamam, cami Champ de Mars'da bir sarayın üç ayağı şeklinde yerleşmiştir.

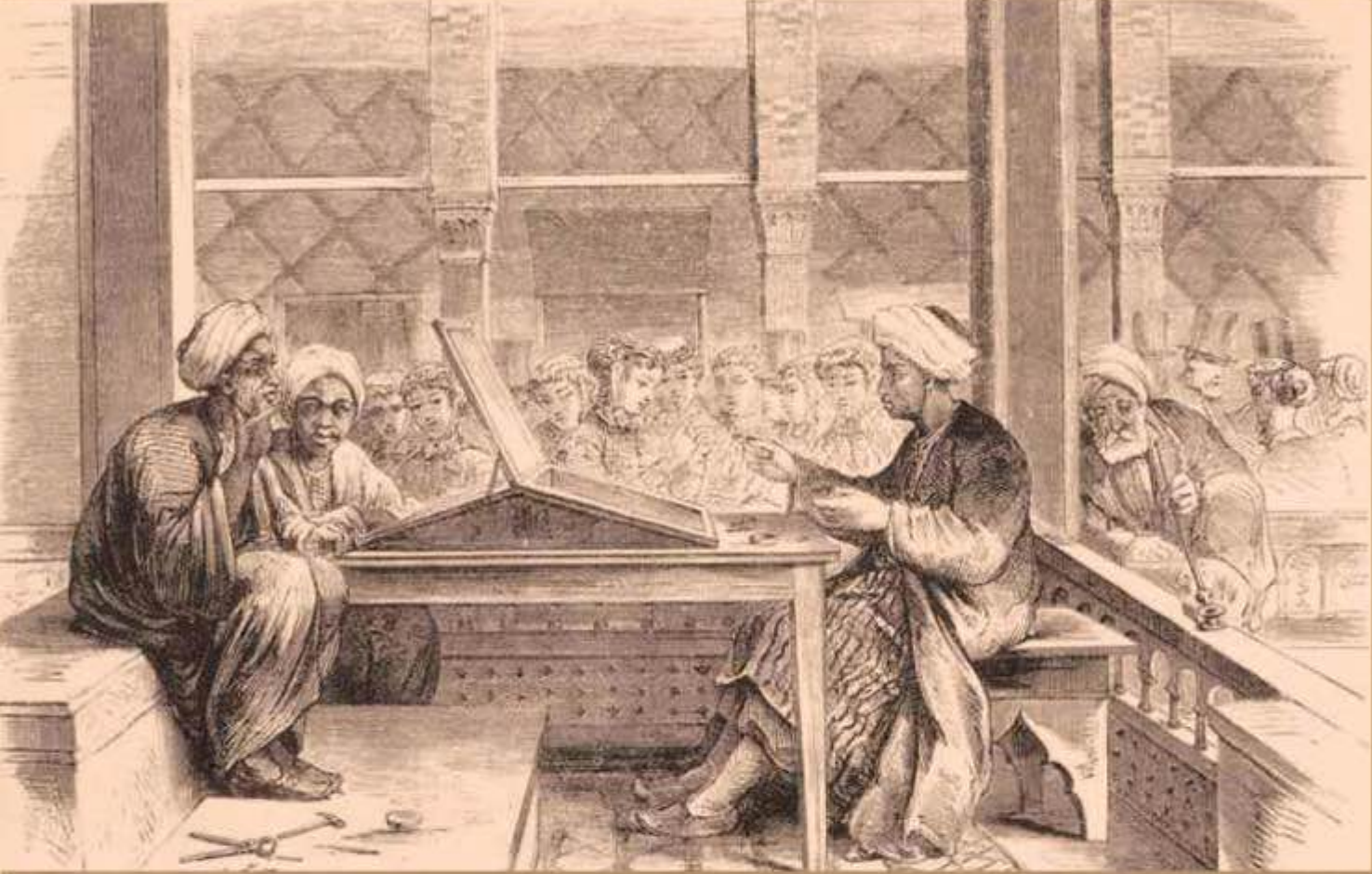
Güneşin şualarının kubbelerde parıldadığı ender zamanlarda alanı ziyaret edenler kendilerini Doğu hayali kurarken bulabilir.

Fakat Sen Nehri Boğaziçi değildir ve maalesef bizim gökyüzümüz de o kadar saydam mavilikte değildir. Görkem ve heybet dolu bir taç gibi göğe asılı o harikuladenin harikuladesi mavilikse Üsküdar'dan İstanbul'a uzanır.

Tunus Beyi'nin çok hoş mimarili sarayı orijinal bir görüntü arz eder. Cephesinin iki yanında kare burçlar yükselir. İkişer burcun üstünde yükselen sütunlar teras vazifesi gören galeriler oluşturuyor. Bu teraslara heybetli bir merdivenden çıkılabilir. Aşağıda 6 tane sfenks heykelleri uzanıyor.

Sergide bulunan Türk kahvehanesi, özellikle nargilesiyle Avrupalıların ilgi odağı olmuştur.

Belgelerle 1867 Paris Sergisi

Edfou Tapınağı ise tüm Mısır anıtları gibi devasa kısımlarını ince detaylarıyla vurguluyor.

Tapınak Karnak'daki tapınağın kopyası olarak inşa edilmiş. İri kesmelerin set set konumlandığı tapınağın çevresi kocaman sfenkslerle donatılmış.

Arap usulü kervansaray (Okkel), Edfou'nun yakınlarına kurulmuş. Dışarı yüksek duvarlarla çevrilidir. Kervansaray duvarlarının üstünde kapalı balkonlar mevcuttur. Balkonlar estetik kesme tel kafeslerle kapatılmış. Bu balkonlar, İslam mimarisinde hep görünür.

Diğer Mısır yapıları, anıtlara nazaran daha az önemlidir. Ama onlar da ne cevherler ve dersler barındırır. Nil'in ve Mısır'ın özet planını gösterirler: Mesela Kızıl Deniz ile Akdeniz'i, dolayısıyla Avrupa ile Hindistan'ı bağlayacak olan Süveyş Kanalı.

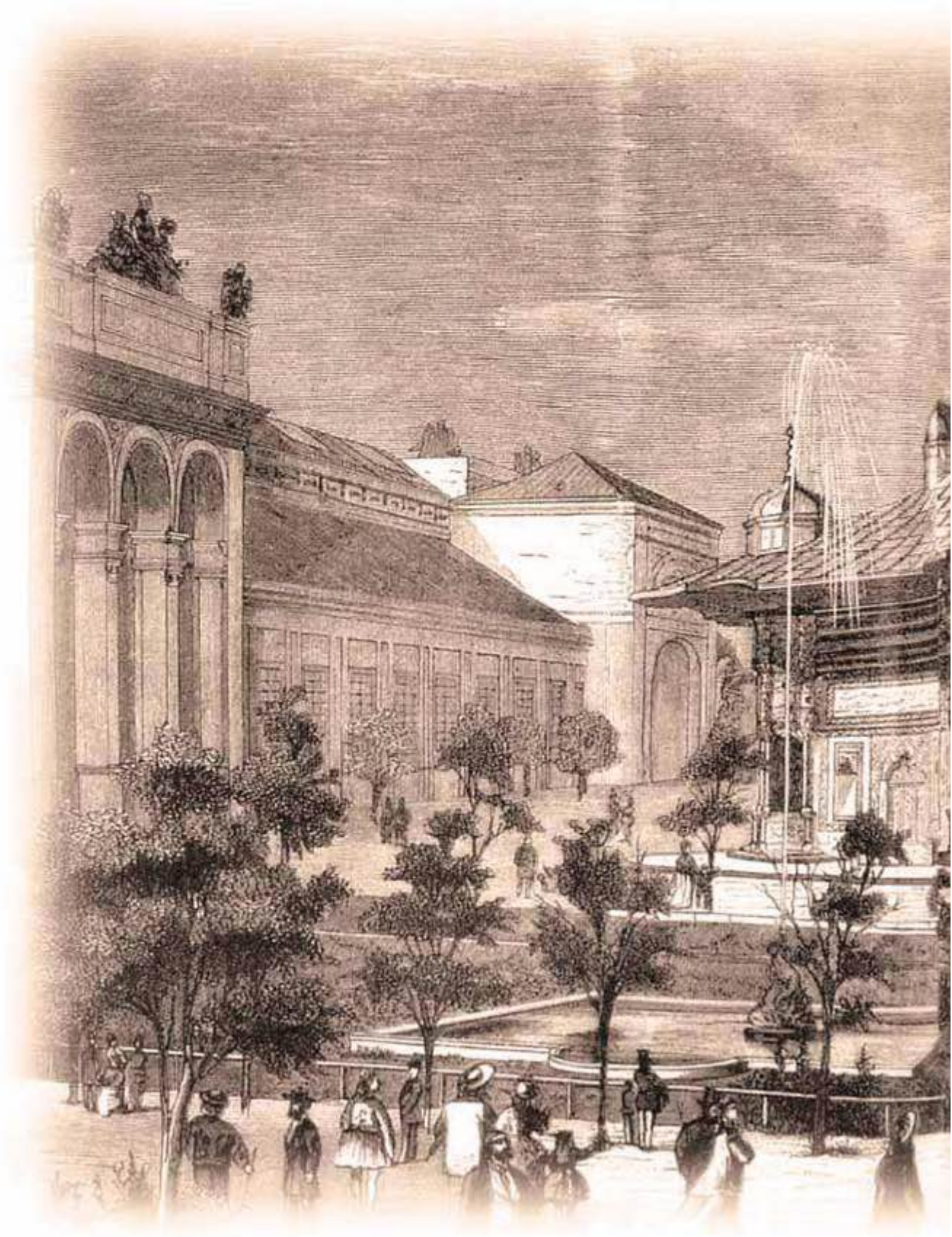
Bir yanda Edfou diğer yanda Süveyş: İki medeniyet bir arada. Biri insanlığın ahlaktan, dinden kaynaklanan mimarisi; diğeri de insanlığın refahını, maddiyatını güçlendirme arzusundan kaynaklanan mimari.

Sergideki bütün bu yapılar, tarifi mümkün olmayan etkiler bırakacaktır. Bunlar

Belgelerle 1867 Paris Sergisi

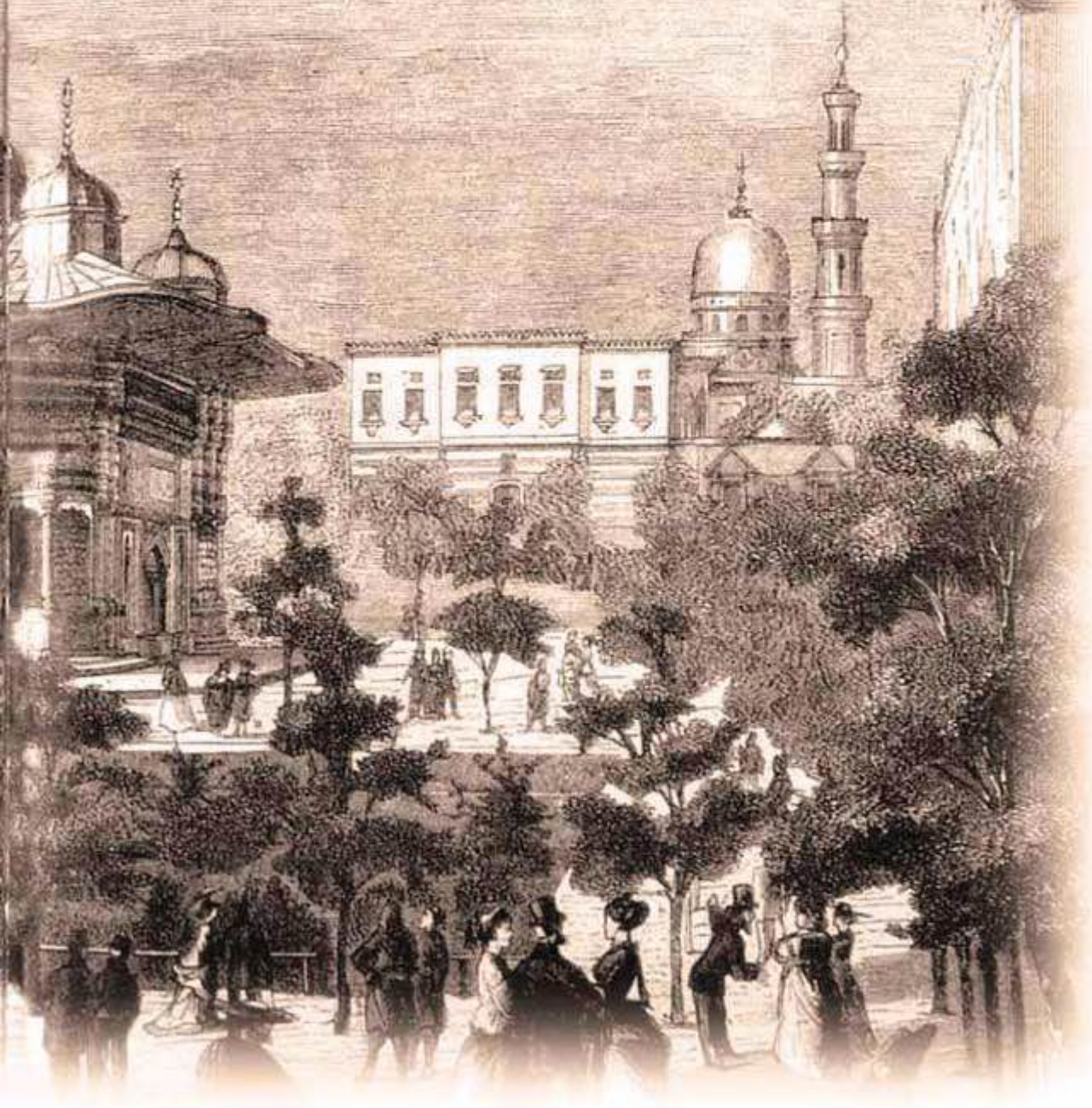
Osmanlı'nın ve bağılı ülkelerinin önyargılara ve haksızlıklara karşı cevabıdır. Sergiyi görenler, bu zevkli sanatları ve bunun ardındaki zeki toplumları idrak edecektir."

1. Erik Mattie, World's Fairs, s.20
2. Erik Mattie, a.g.e., s.19
3. Germaner, Osmanlı İmparatorluğu'nun Uluslararası Sergilere Katılımı ve Kültürel Sonuçları, s.36.
4. Çelik, Çark'ın Sergilenişi, s.35
5. Çelik, a.g.e., s.36
6. Çelik, a.g.e., s.38.
7. Çelik, a.g.e., s.63.
8. Frans Outendierck, La Turquie A Propos De L'Exposition Universelle de 1867, Paris, 1867, s.311-312.
9. Germaner, a.g.e., s.56.
10. Çelik, a.g.e., s.60.
11. Germaner, a.g.e., s.56.
12. Germaner, a.g.e., s.56.
13. Germaner, a.g.e., s.57.

1873

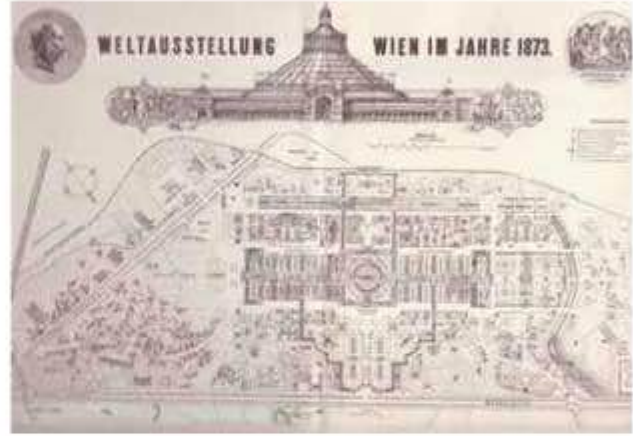
Viyana Evrensel Sergisi

Almanca konuşan ülkeler arasında ilk kez evrensel sergi düzenleme onuru, bu sergiyle birlikte Avusturya'ya ait olmuştur.

1873 Viyana Evrensel Sergisi

Osmanlı İmparatorluğu, Avusturya Macaristan İmparatorluğu tarafından 1873 yılında Viyana'da düzenlenen uluslararası sergiye de katılmıştır. Bu, İmparatorluğun katıldığı beşinci uluslararası sergidir. 1 Mayıs – 1 Kasım 1873 tarihleri arasında açık kalan sergi, daha önce kraliyet av alanı olarak kullanılan Prater'in şehir parkı haline dönüştürüldüğü, 42 dönümlük bir alan üzerine kurulmuş ve 53 bin stand yer almıştır. Sergiyi, 7 milyon ziyaretçi gezmiştir. Arşidük Regnier başkanlığında oluşturulan serginin, genel yönetimini ise Dr. Wilhelm von Schwarz-Sendborn üstlenmiştir. Almanca konuşan ülkeler arasında ilk kez evrensel sergi düzenleme onuru da böylece Avusturya'ya ait olmuştur. Ancak sergiye katılımı, Viyana Borsası'nın çökmesi, kolera tehdidi ve konaklamanın pahalı olacağı gibi nedenler, önemli ölçüde etkilemiştir.¹

Tuna nehrine paralel olarak yayılan sergi alanında Endüstri Sarayı ile birbirinden geniş avlularla ayrılmış ülkelere ait pavyonlar yer alıyordu. Sergi de ayrıca bir de Güzel Sanatlar Sarayı bulunuyordu. Osmanlı pavyonları, Rusya ve Mısır pavyonları gibi, serginin Doğu ülkelerine ayrılmış bölümündeydi. Osmanlı sergi

komiserliğini Osman Hamdi Bey yaparken, pavyon düzenlemelerini de Montani Efendi gerçekleştirmiştir.²

Osmanlı ve Mısır mahallelerinin 1867 Paris Sergisi'nde oluşturduğu emsal, 6 yıl sonra Viyana'daki formatı da etkilemiştir. Bir kez daha pitoresk peyzaj düzenlemesi iki teşhir alanını birleştirmiş ve fuar alanının çeperinde bir Müslüman köyü oluşturmuştur.

Viyana Sergisi'nde oluşturulan Osmanlı mahallesi yedi yapıdan müteşekkildi. Ana yapı, III. Ahmed Çeşmesi'nin çok özenli bir örneğidir ve Osmanlı pavyonlarının merkezi pavyonu niteliğindedir. Sergi Sarayı'nın doğu girişi ile Güzel Sanatlar Sarayı arasında yerleştirilmiştir.

Ana yapı olarak Sultan Ahmed Çeşmesi'nin seçilmesinin önemli nedenleri vardı: Öncelikle, ölçüleri pavyonlar için uygundu ve yakın geçmişe ait son derece göz alıcı bir anıttı. Daha da önemlisi Avrupa etkisi altında oluşan Osmanlı

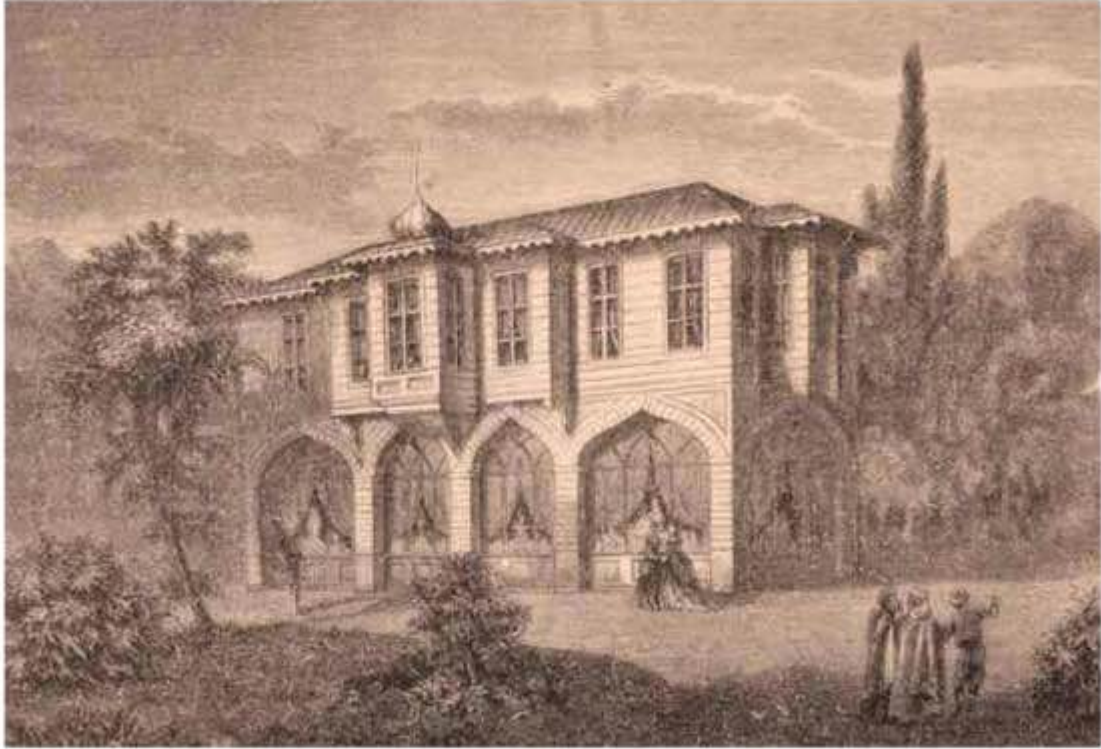
Viyana Sergisi'nde oluşturulan Osmanlı mahallesi yedi yapıdan müteşekkildi. Ana yapı, III. Ahmed Çeşmesi'nin çok özenli bir örneğidir ve Osmanlı pavyonlarının merkezi pavyonu niteliğindedir.

Bu sergiye yönelik bir ilk de, Hazine-i Hassa binasına, değerli mücevherlerin sergilenmesinden dolayı, görkemli bir hava verilmek için çok masraf edilmesiydi.

Istanbul köşklerinin bir örneği, tıpkı 1867 Paris Sergisi'nde olduğu gibi, aynı özelliklere sahip bir hamam, bir kahvehane ve bir bedesten.

Sergi Komisyonu Başkanlığını da yürüten Nafia Nazırı İbrahim Edhem Paşa tarafından, Viyana Sergisi için üç kitap hazırlanmıştır.

formlarının körpe bir yorumuydu. Çeşme, aslına uygun olarak tam ölçekli bir şekilde kopyalanmıştı. Cephe panolarının ayrıntıları, Osmanlı ustaları tarafından işlenmiş ve kullanılan malzemelerin çoğu da, başta çini olmak üzere İmparatorluk'tan getirilmiştir.³

Diğer yapılar ise padişaha ait Hazine-i Hassa (ki burada mücevher gibi değerli parçalar sergilenmiştir), İstanbul köşklerinin bir örneği, tıpkı 1867 Paris Sergisi'nde olduğu gibi, aynı özelliklere sahip bir hamam, bir kahvehane ve bir bedesten. Dönemin gazetelerinden Basiret'te yer alan bilgilere göre Osmanlı pavyonunda bir de porselen fırını bulunmaktadır. Viyana Sergisi'ndeki Osmanlı binalarının tasarımı, anıtlardan ve yerel geleneklerden izler taşımaktaydı. Bu yapılar, yani Osmanlı mimari üslûbunun daha gevşek yorumlarıydı.

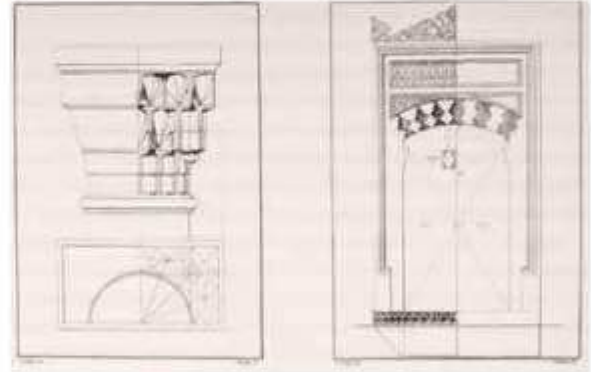
Bu sergiye yönelik bir ilk de, Hazine-i Hassa binasına, değerli mücevherlerin sergilenmesinden dolayı, görkemli bir hava verilmek için çok masraf edilmişti. Bu nedenle Osmanlı yönetimi, buradaki eşyaların sergi sonrasında kullanılması talimatını vermiş ve bu talimat doğrultusunda, mobilyalar başka amaçla tekrar kullanılırken, teşhir camakanları da ülkedeki okullara, müzelere ve devlet binalarına gönderilmiştir.⁴

Sergi Komisyonu Başkanlığını da yürüten Nafia Nazırı İbrahim Edhem Paşa tarafından, Viyana Sergisi için üç kitap hazırlattırılır. Birinci kitap Pascol Sebah'ın fotoğraflarıyla Osmanlı kıyafetlerini içeren ve hazırlanmasına Osman Hamdi'nin de katkıda bulunduğu, Les Costumes populaires de la Turquie en 1873 adlı

kitaptır.⁵ Les Costumes, bir belge kitap olmanın ötesinde, Osmanlı kültürünün 'bütünlük içindeki çeşitliliğini' göstermesi bakımından da önemlidir.

İkinci Osmanlı yayını ise, Marie de Launay, Montani Efendi, Boğuş Şaşıyan Efendi ve M. Maillard'ın ortak bir çalışması olan ve Osmanlı mimarisini detaylı bir şekilde tanıtan Usul-i Minari-i Osmani (L'Architecture Ottomane) adlı kitaptır.⁶

Osmanlı himayesinde çıkan üçüncü kitap ise Müze-i Hümayun'un Müdürü ve aynı zamanda sergi heyetinin üyesi P. A. Dethier'in kaleme aldığı Bosphore et Constantinople'dir. Kitapta Bizans ve klasik Osmanlı anıtlarının yanı sıra Darülfunun ve Harbiye Nezareti gibi 19. yüzyılın önemli eserlerine de yer verilmiştir.⁷

1873 Viyana Sergisi'ne Osmanlılar geleneksel el sanatları ve tarım ürünlerinin yanı sıra güzel sanatlar alanında da katılmıştır. Zaten sergi için özel olarak hazırlatılan üç eser güzel sanatlara verilen önemi göstermektedir. Aynı zamanda Osman Hamdi Bey'in tablolarının da sergide 6 madalya alması büyük iftihar vesilesidir.⁸

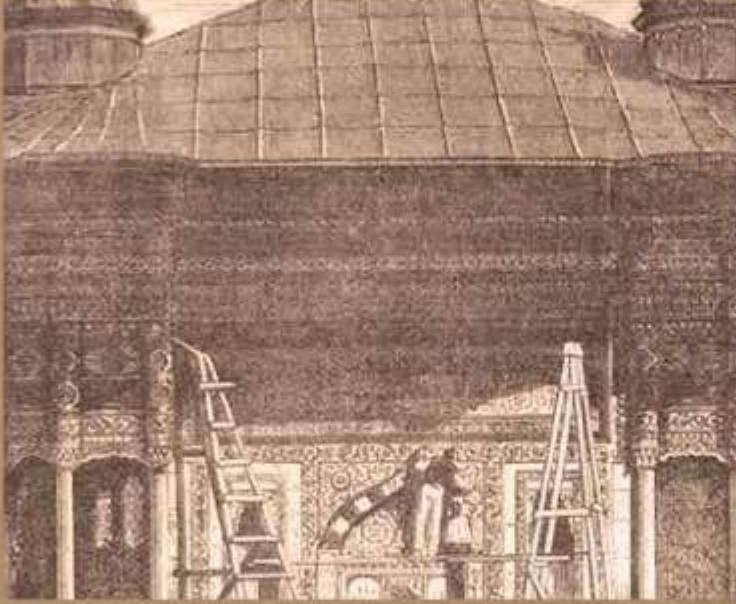
Belgelerle 1873 Viyana Sergisi

Basiret Gazetesi'ndeki bir haberde Viyana Sergisi şöyle anlatılıyor:

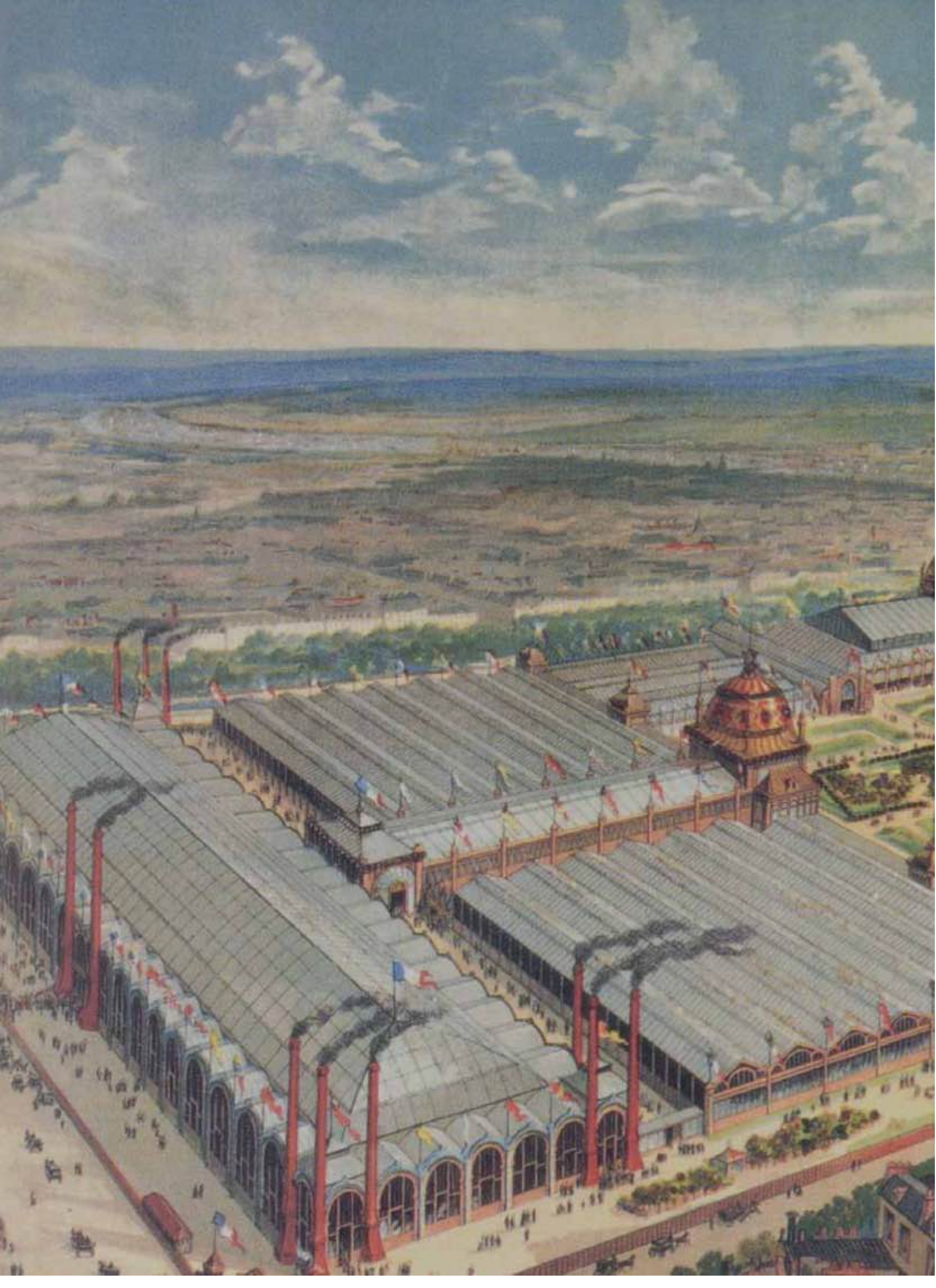
Sergideki Sultan Ahmed Çeşmesi'nin imalatı yalnız Osmanlı üstadlarına işlettirilmiş bulunmaktadır.

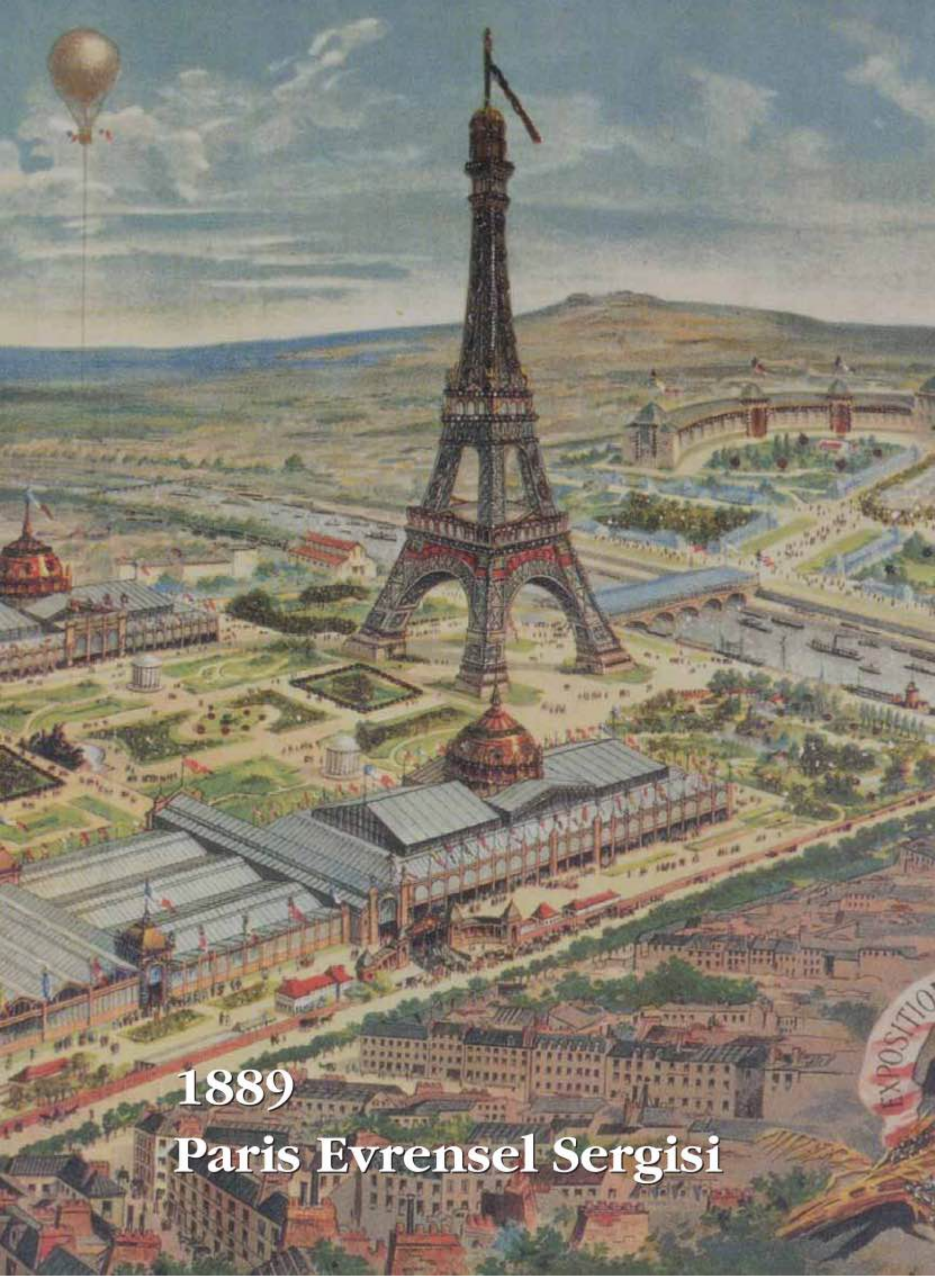
"Sergi ve âsar-ı nefise sarayları meyanesinde olup iki tarafında bahçe ve havuzlar bulunan bir mahall-i müntehabede Sultan Ahmed Han tâbe serâh hazretlerinin Ayasofyada vaki çeşmesinin bir numunesi yaptırılmakta ve bu imalatta yalnız Osmanlı üstadları işlettirilmekte bulunmuştur. Mezkûr çeşmenin mahalline vaz'ı ile yıldızından maada imalatı kalmayıp sergiyi temaşa edecek kesanın nazar-ı dikkatlerini celb ve davet edeceği derkârdır."

14 Ramazan 1289

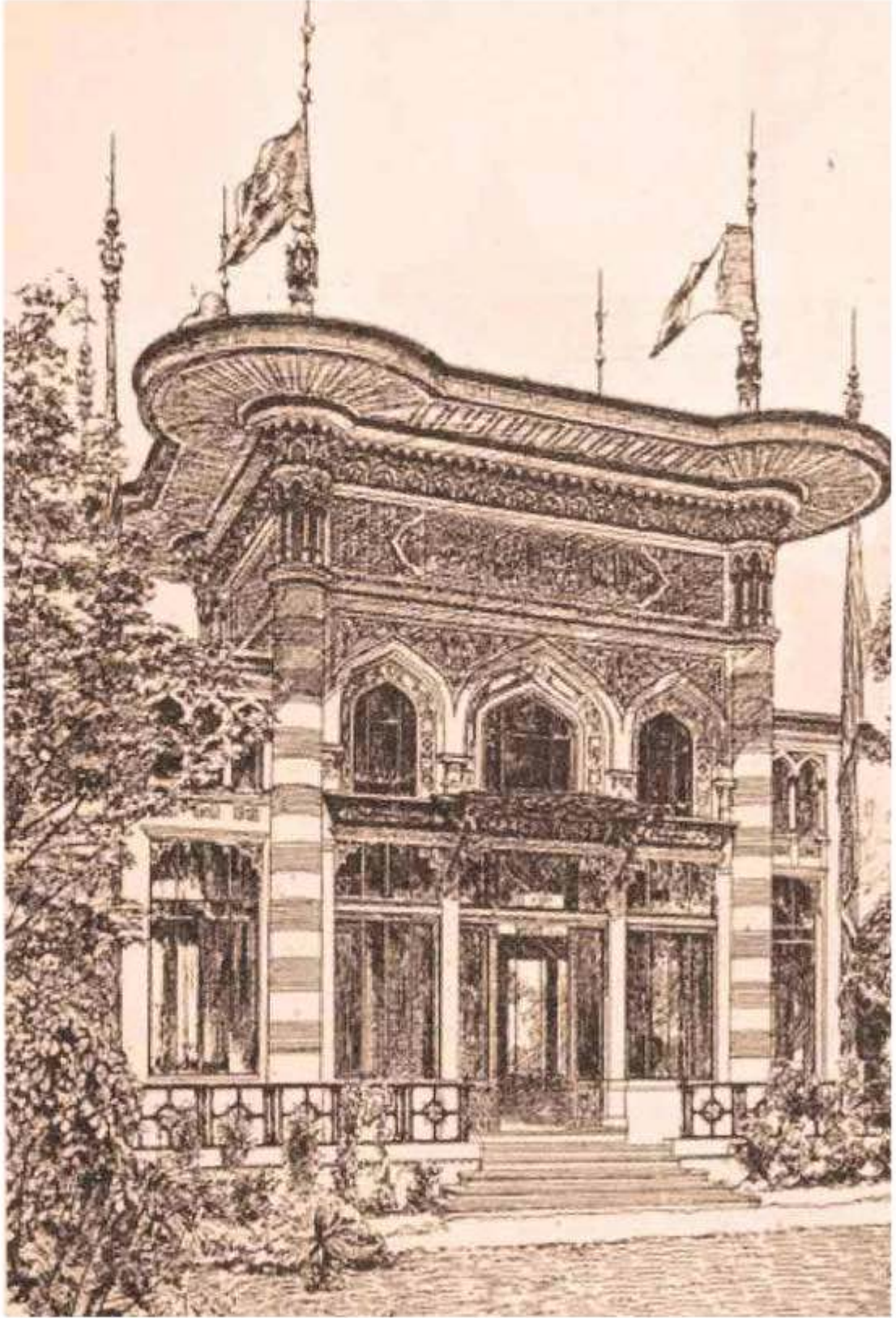
1. Erik Manie, World's Fairs
2. Germaner, a.g.e., s.38.
3. Çelik, a.g.e., s.69.
4. Çelik, a.g.e., s.114.
5. Çelik, a.g.e., s.40.
6. Çelik, a.g.e., s.48.
7. Çelik, a.g.e., s.49.
8. Germaner, a.g.e., s.38.
9. Germaner, a.g.e., s.38.

1889

Paris Evrensel Sergisi

1889 Paris Evrensel Sergisi

Fransız Devrimi'nin 100. yıldönümü nedeniyle düzenlenen 1889 Evrensel Sergisi, 6 Mayıs – 31 Eylül tarihleri arasında yapılmıştır. Sergi, daha evvelde sergiler düzenlenen Champ de Mars'ın yanı sıra Tracadero, Seine nehri kıyısı ve Esplanade des Invalides alanlarında, 237 dönüm arazi üzerine kurulmuştur. 61 bin 722 sergileyicinin yer aldığı sergiyi, 28 milyon 121 bin 975 kişi ziyaret etmiştir. Sergi yeniliği olarak pikapların yer almasını ve meşhur Eyfel Kulesi'nin yapımının bitirilerek açılması söylenebilir.¹

1889 Sergisi, daha öncekiler gibi bir uluslararası buluşma noktası olmaktan çıkıp Fransa'yı ve gücünü kutlayan 'ulusal' bir sergi haline dönüşmüştür. Bu nedenle Osmanlı'dan bu sergiye sınırlı katılım olmuştur.

1889 Paris Sergisi'ne, Osmanlı İmparatorluğu'nun da aralarında bulunduğu bazı ülkeler, Fransız Devrimi'nin 100. yılı kutlandığı için devrimin fikirlerini protesto etmek adına iştirak etmemiştir. Bu nedenle 1889 Sergisi, daha öncekiler gibi bir uluslararası buluşma noktası olmaktan çıkıp Fransa'yı ve gücünü kutlayan 'ulusal' bir sergi haline dönüşmüştür. Zaten katılımcılar arasından daha çok Fransız sömürgesi altında bulunan bölgeler öne çıkmaktadır. Yine de böylesi bir protesto tavrından yılmayan Fransa, serginin görkemli bir şekilde geçmesi ve gücünü göstermesi için büyük gayret sarf etmiştir.² Fransız sömürgelerine ayrılan devasa platformlar ve alanlar bunu yansıtmaktadır.

Ancak Osmanlı'nın sergi komiseri atamadığı, sergi komitesi kurmadığı bu sergiye bireysel katılımlar olmuştur. Sözgelimi dönemin önemli ressamı olan Osman Hamdi Bey ve Halil Paşa, eserlerini Güzel Sanatlar Pavyonu'nda teşhir etmiş ve madalya ile ödüllendirilmişlerdir.³

1. Mattie, a.g.e., s.75.

2. Çelik, a.g.e., s.84.

3. Germaner, a.g.e., s.39.

PRICE
25 CENTS.

أبو عبد الله
محمد بن عبد الله

THE CHICAGO FAIR ILLUSTRATED.

Copyrighted 1893 by J. B. Campbell.

١٨٩٣ سنة ميلاديه سنة شيكاغو عودت
ب. كبل مطبعه سنة باسطندر

امور تحريريه على خصوصيات المحبون صاحب امتياز مراجعت اولنور
صاحب امتيازك بخاره عنواني

صاحب امتياز : سليمان البستاني

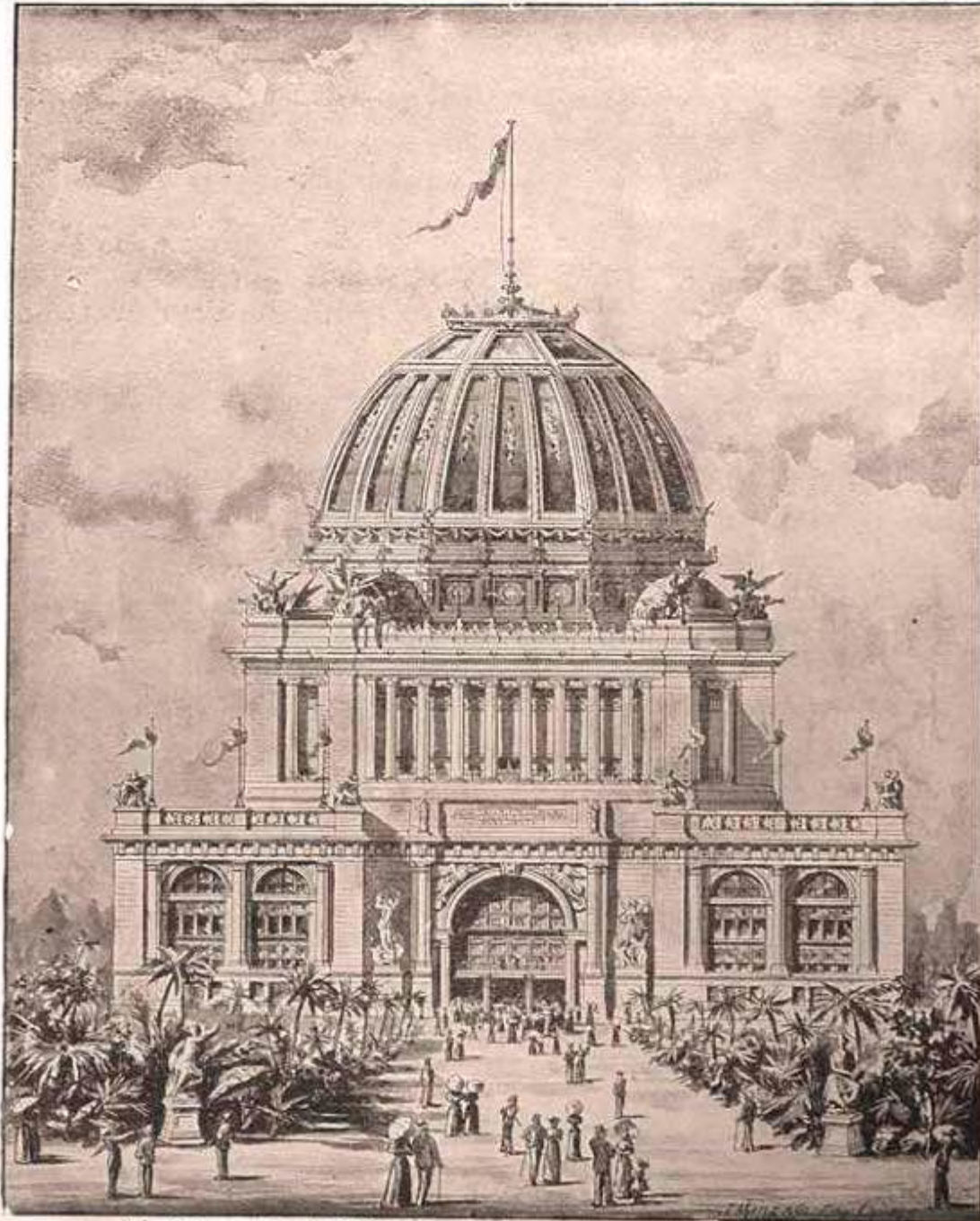
Address
all Editorial
Correspondence

S. K. BISTANY, Proprietor.

PRIVATE OFFICE, TURKISH VILLAGE, WORLD'S FAIR, CHICAGO.

اداره خانقاهي
مركزه محمديه عثمانلي كوردهي
دايره مخصوصه

Address all business letters to
J. B. CAMPBELL & CO.,
159 Adams St., CHICAGO, ILL., U. S. A.

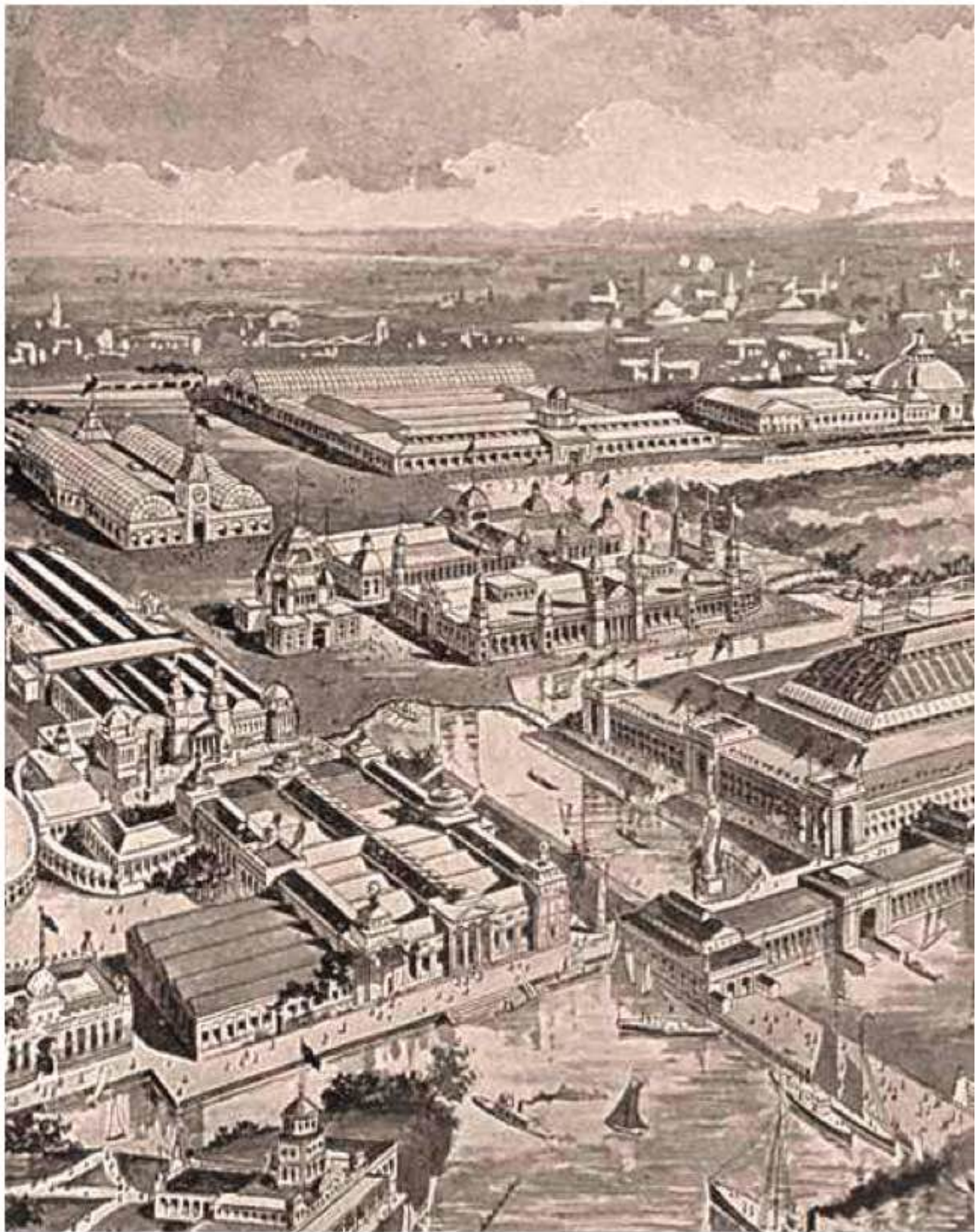

Administration Building.

اداره محمديه ساسي

مترجم : درسمعات مكتبه عثمانلي ماذون محمد بن علي

ABD'nin sanayi ve bilim alanlarında Avrupa karşısında elde ettiği gücü sergilemeye yönelik olan Chicago Sergisi, Michigan Gölü kenarında, Chicago nıhtımındaki Jackson Parkı'nda 686 dönümlük bir alanda gerçekleştirildi.

1893 Chicago Sergisi için, ABD'ye giden Osmanlı Sergi Komisyonu 'Müşavver Şikago Sergisi' adıyla bir mecmua da yayımlamıştır. Bu bölümde kullanılan görsellerin büyük çoğunluğu bu mecmuadan alınmıştır.

1893 Chicago Evrensel Sergisi

1 Mayıs 1893 tarihinde açılan 1893 Colomb Dünya Sergisi, 31 Eylül 1893 tarihinde kapandı. Dünyanın çeşitli bölgelerinden 50 ülkenin katıldığı 1893 Sergisi'nde 50 bin sergileyici yer aldı ve sergi 27 milyon 300 bin kişi tarafından ziyaret edildi. Burada sergilenen en önemli yenilikler el kamerası ve radyo idi.¹

ABD'nin sanayi ve bilim alanlarında Avrupa karşısında elde ettiği gücü sergilemeye yönelik olan Chicago Sergisi, Michigan Gölü kenarında, Chicago rıhtımındaki Jackson Parkı'nda 686 dönümlük bir alanda gerçekleştirildi. Sergi mimarisindeki gelişmeler çerçevesinde Chicago Sergisi için inşa edilen klasik üsluplu Beyaz Şehir, daha sonra kıtada doğacak 'güzel şehir' akımının da habercisi olmuştur. Ayrıca Chicago'daki klasik mimarinin etkileri, sonraki sergilerde de izlenecektir. Büyük ölçekli Chicago Sergisi, 1860'larda Paris ve Viyana'da planlanan sergilerden bu yana şehir ölçeğinde gerçekleştirilen en eksiksiz proje olarak kabul edilir.²

Chicago Sergisi, aslında ekonomik anlamda ABD'nin Avrupa'ya karşı ilk meydan okuması olduğu söylenebilir. ABD, hızla gelişen Avrupa ülkeleri sanayisine ve bilimsel ilerlemesine karşı gücünü gösterdiği ve her alanda Avrupalılarla rekabet edecek güçte olduğunu bu sergiyle göstermeyi amaçlamıştır.

Osmanlı İmparatorluğu'nun uzun bir aradan sonra, geniş çaplı katılım gösterdiği sergidir. Christophe Colomb'un Amerika kıtasını keşfinin 400. yıl dönümü nedeniyle düzenlenen bu uluslararası sergiye, Osmanlı İmparatorluğu, ABD Başkanı tarafından bizzat Sultan II. Abdülhamit'e özel bir heyet gönderilerek davet edilmiştir. Sultan II. Abdülhamit de derhal bir komisyon kurulmasını ve gerekli hazırlıkların hızla yerine getirilmesini ferman buyurmuştur.⁵

İmparatorluğu'nun sergi komiserliğini İbrahim Hakkı Bey ve yardımcısı Fahri Bey yürütmüştür.⁴

Osmanlı Pavyonu'nun resmi açılışı Sultan II. Abdülhamid adına İmparatorluğun Konsolosu Charles Henrotin tarafından 26 Haziran 1893'te açıldı. "Memalik-i Osmani" sergiye, örnek bir Türk köyü, çeşitli el sanatları, halı, kumaş, mobilya, çini, yerli silah gibi eşyalar ile bina ve gemi maketleri içeren bir pavyonla iştirak etmiştir. Osmanlı pavyonu Midway denilen bölümde bulunuyordu. Bu bölüm, bir buçuk kilometre uzunluğunda, yaklaşık yüz seksen metre genişliğinde ağaçlıklı yol biçimindeydi ve bu alan boyunca da egzotik misyonlar yerleştirilmişti.

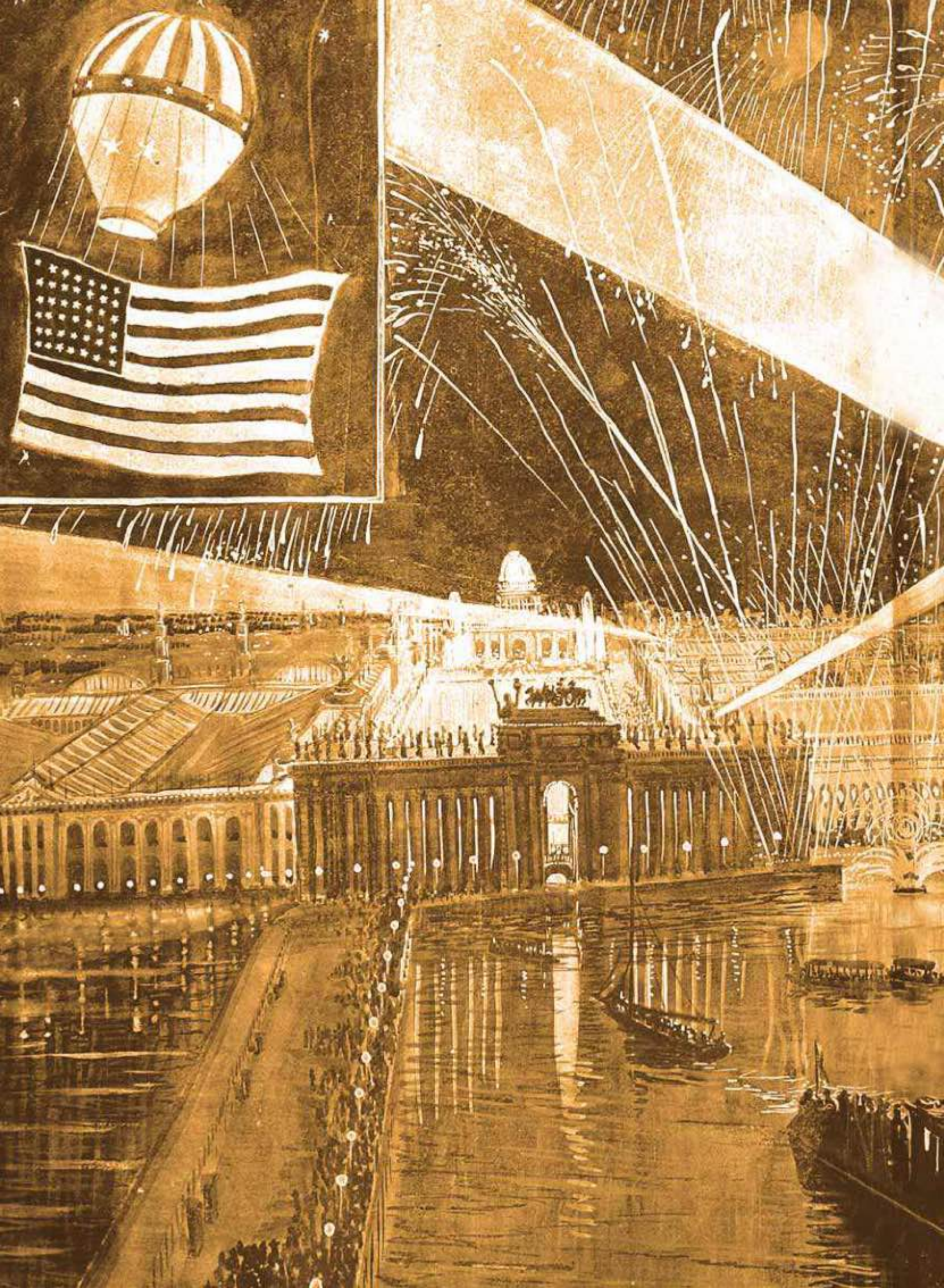
Osmanlı sergi alanında örnek bir köy kurulmuştu. Köyün bulunduğu Midway'de Osmanlı varlığını gösteren en önemli yapı, bir camiydi ve 1867 Paris Sergisi'nden bu yana sergilenen ikinci cami olma özelliğini taşıyordu. Özenli ve titiz bir çalışmanın ürünüydü. Yüksek kubbe ve minaresi, bu

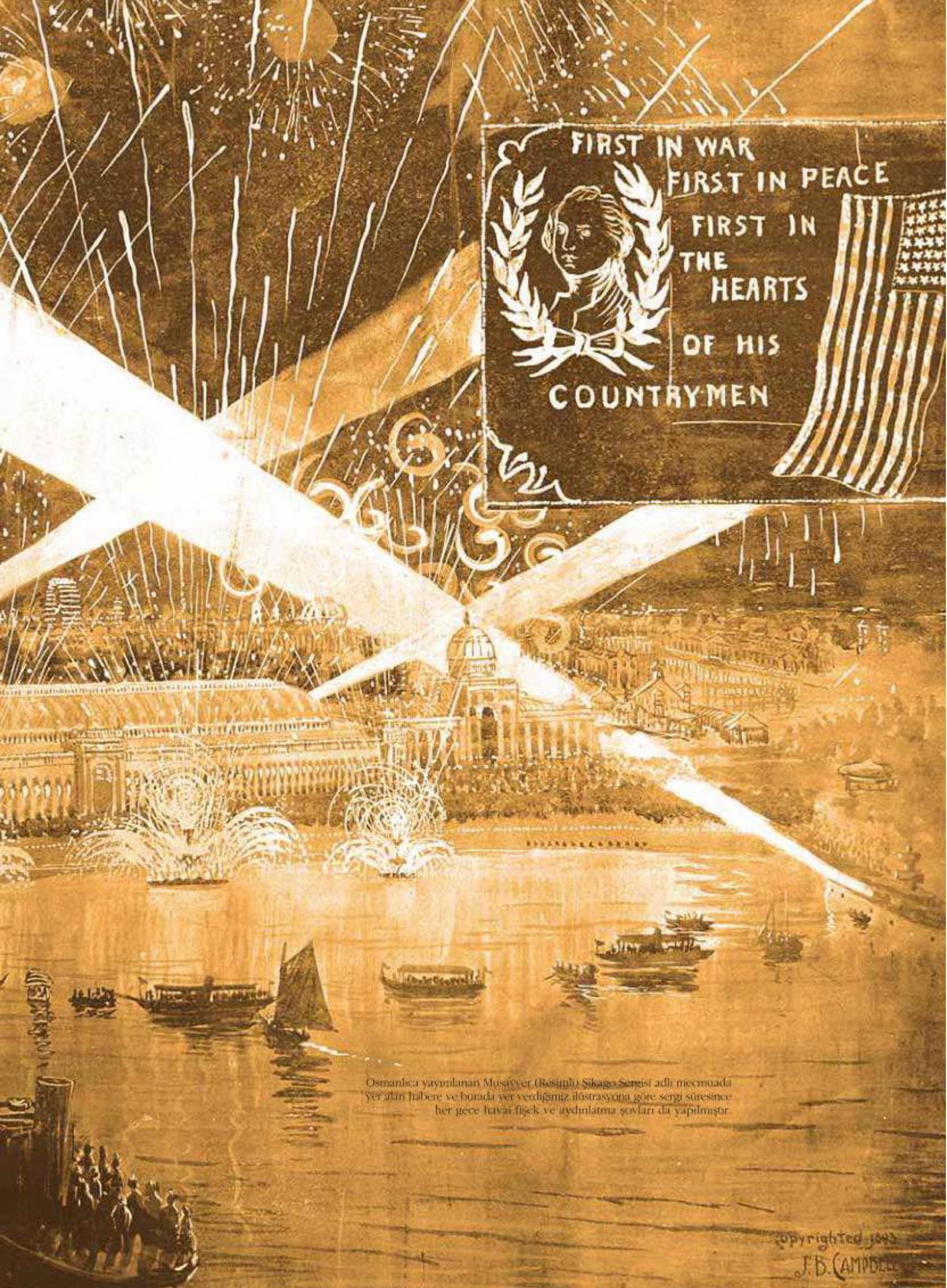

Devlet-i Aliyye'nin
Chicago Sergisi Birinci
Komiseri Hakkı Bey.
(Üstte)

Devlet-i Aliyye'nin
Chicago Sergisi İkinci
Komiseri Fahri Bey.
(Alta)

FIRST IN WAR
FIRST IN PEACE
FIRST IN
THE
HEARTS
OF HIS
COUNTRYMEN

Osmanlıca yatırımların Musıcyer (Resimli) Sıkago Sergisi adlı mecmuada yer alan habere ve burada yer verdiğimiz ilüstrasyona göre sergi süresince her gece hava fişek ve aydınlatma şovları da yapılmıştır.

Sergi Komiseri Hakkı Bey, bu çeşme için, "1703'ten 1730'a kadar süren III. Ahmet'in saltanatında ihtişam ve muhteşemliğin bir dönüm noktasıdır" diyordu.

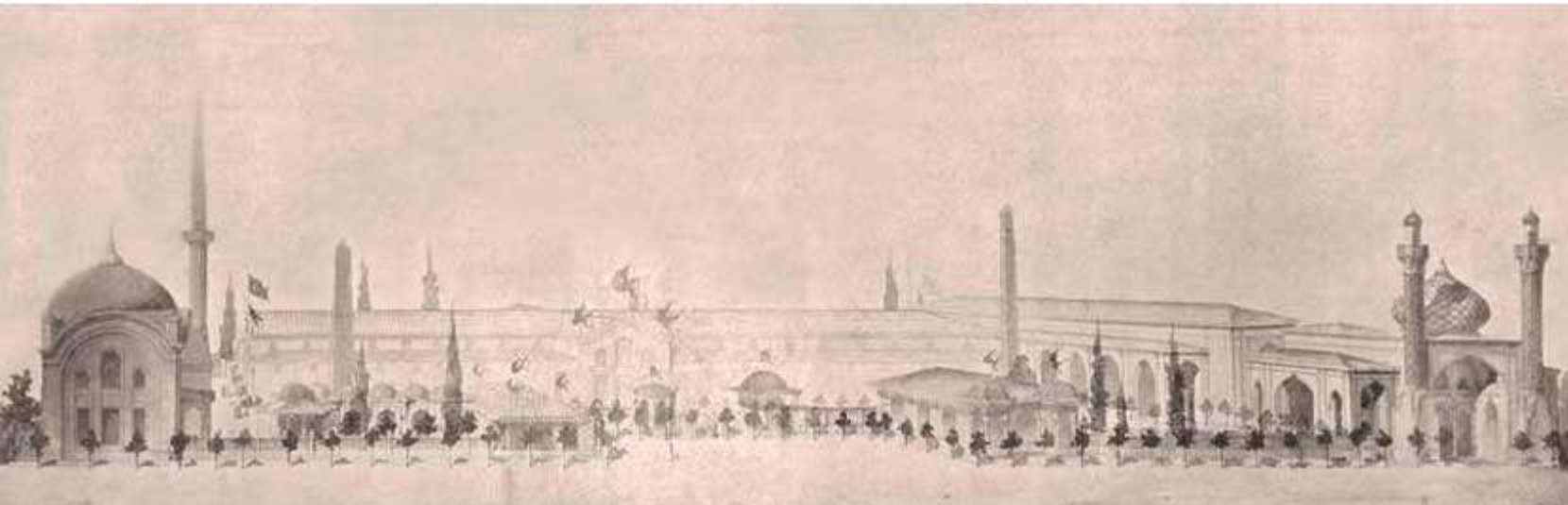

camiyi sadece Midway'in simgelerinden biri yapmakla kalmıyor, aynı zamanda Türk Köyü'nün girişini de işaretliyordu.⁵

Amerikan kaynaklarında belirtildiğine göre, Sergi'de Bab-ı Humayun'un yakınındaki çeşme, III. Ahmed Çeşmesi de model olarak seçilmişti. Ancak bu yapı, çeşmeden daha büyük olarak inşa edilmiş ve her ne kadar saçakları ve kubbeleriyle III. Ahmed Çeşmesi'ni andırsa da özgün modelden oldukça kopulmuştur. Sergi Komiseri Hakkı Bey, bu çeşme için, "1703'ten 1730'a kadar süren III. Ahmet'in saltanatında ihtişam ve muhteşemliğin bir dönüm noktasıdır" diyordu.⁶

Konstantinapol Sokağı olarak da anılan köy, Osmanlı İmparatorluğu'nun başkenti İstanbul'daki At Meydanı (Hipodrum)'u çağrıştıracak şekilde tasarlanmıştır. Bu alanın en önemli unsuru, At Meydanı'ndaki Mısır dikilitaşının ahşap bir örneğidir. Asıl anıttaki oyma harflerin aktarıldığı kalıplar parça parça Chicago'ya taşınmıştı. Belki de böylece ilk kez, İstanbul'un Bizans geçmişini Osmanlı kültürünün bir parçası olarak da sunmaktaydı bu sergi.⁷ Köyün ortasında bir Türk lokantası bulunuyordu. Genel özellikleri bakımından bu lokanta, Jackson Parkı'ndaki Osmanlı pavyonunun temalarını tekrarlıyordu. Sokağın diğer kısımlarında dükkanlar vardı. Sayılarının 40-50 tane olduğu tahmin edilen bu dükkanlar, Mısır Çarşısı şeklinde yapılmıştır. Çarşıda bir lokanta, bin kişilik bir tiyatro, bir cadde, büro olarak kullanılan on-onbeş ev, sokak başlarında ise şekerleme satan köşkler bulunuyordu.⁸ Ayrıca bir Türk tuluat binası ve dikilitaşın önünde bir de falcı çadırı yer alıyordu.

Midway'deki Türk Köyü'nün bütün unsurlarıyla genel görünümünü ifade eden bir illüstrasyon.

Ana pavyonda, Türk ülkelerinin en pahalı ve titiz imalatçılarının ipek ve iğne işi, altın ve gümüş nakış, mücevher, sabunlar ve parfümleri sergileniyordu. Yanındaki, divanlarla zenginleştirilmiş, halı kaplı, goblenli, püsküllü daha küçük ya da benzer bir pavyon, zarafeti ve lükslüğüyle Edgar Alan Poe'yu bile şaşırtacak nitelikteydi.⁹

Türk Köyü'nün içinde ayrıca Şam Eyaleti de Şam Sarayı adı verilen bir pavyon ve çadırla temsil ediliyordu. Bu amaçla Şam'da oymalı süsler Chicago'ya getirilmişti. Tuluat binasında her gün bir gösteri yapılırken Şam Sarayı'nda da her gün bir Şark düğünü canlandırılıyordu.¹⁰ Chicago Sergisi'nde Osman Hamdi Bey'in bir tablosunun sergilendiği de anlaşılmaktadır.¹¹

Sultan II. Abdülhamid, Osmanlı İmparatorluğu'na karşı Batı dünyasında saygı uyandırmak için farklı bir yöntem uygulayarak, Chicago Sergisi'ne, emsalsiz Osmanlı fotoğraflarından oluşan geniş bir koleksiyon gönderdi. Aralarında Sultan II. Abdülhamid'in kişisel albümlerinin de bulunduğu bu fotoğrafların büyük bölümü sergide teşhir edildikten sonra, Padişah'ın emri doğrultusunda ABD Milli Kütüphanesi'ne bağışlandı. Sultan Abdülhamid'in, iktidarı boyunca uyguladığı

Mr. Frinz'in Midway'de kurduğu dönme dolap.

مستر فرینک مدومے لهزانسه قوردیم، دونه دولاب

Sergi süresince ve sonrasında yayımlanan yerli ve yabancı gazetelerdeki yazılardan yola çıkılarak Osmanlı Devleti'nin, bu sergiyi hem ürünlerin teşhiri bakımından hem de ülke propagandasının yapılması açısından çok iyi bir şekilde değerlendirdiği söylenebilir.

'fotoğrafları bir propaganda' unsuru olarak kullanmak ilkesi, burada da geçerli olmuş ve 1.819 adet fotoğraftan oluşan albümler, doğru ve farklı bir Osmanlı imajı verilmesi için kullanılmıştır.

Şunu da belirtmek gerekir ki, döneminde uyguladığı denge politikasıyla İmparatorluğu'n parçalanması erteleyen ve Osmanlı'yı islahat ve yeni yatırım hareketleriyle güçlendirmeye çalışan Sultan II. Abdülhamit, Chicago Sergisi gibi uluslararası sergileri, ülkenin imajını güçlendirmek açısından önemsiyordu. Hedefi, Batıların gözünde 'hasta adam' olan İmparatorluğu'n ne kadar dinç ve üretken olduğunu göstermekti. Bu nedenle başta Sultan olmak üzere hükümet, tüccar ve esnaflar hiçbir fedakârlıktan kaçınmamıştır. Sergi süresince ve sonrasında yayımlanan yerli ve yabancı gazetelerdeki yazılardan Osmanlı Devleti'nin, bu sergiyi hem ürünlerin teşhiri bakımından hem de ülke propagandasının yapılması açısından çok iyi bir şekilde değerlendirdiği söylenebilir. Özellikle Sergi süresince Osmanlı pavyonunda yapılan şenlikler, Amerikalı ve Avrupalılara İmparatorluğu'n gücünü ve varlığını ispat etmek bağlamında önemli rol oynamışlardır.

Belgelerle 1893 Chicago Sergisi

ممولان

ادارہ عمومیہ تاسیسات (میدان شرف) ك منظره عمومیہ

Osmanlıca yayımlanan Chicago Sergisi bülteninde yer alan bir illüstrasyon:
Sergi yönetim binasından meydanın genel görüntüsü.

Belgelerle 1893 Chicago Sergisi

Sabah Gazetesi muhabiri Urfalıyan Efendi, Chicago'dan bildiriyor:¹²

“Tebay-ı Şahane tarafından yapılacak şenlikleri görmek için yüzellibin kişi akın akın sergiyi umumi mahalline toplandılar...”

1893 Colomb Dünya Sergisi, Osmanlı İmparatorluğu açısından, hasta adam imajının silinip dinamik ve güçlü bir devlet imajının yerleştirilmesi bakımından oldukça verimli geçmiştir. Böylece Sultan II. Abdülhamit Han'ın ortaya koyduğu propagandaya yönelik anlayış oldukça başarı kazanmıştır. 19. yüzyılın sonlarında İstanbul'da yayımlanan Sabah Gazetesi'nde neşredilen bir yazı tüm açıklığıyla ortaya koymaktadır. Gazetenin Chicago muhabiri Urfalıyan Efendi tarafından kaleme alınan mektup 19 Ağustos 1893 tarihli nüshada yayınlanmıştır.

“Şikago”da Saltanatı Seniye Komiseri Atufetlü Hakkı Beyefendi hazretleri ile muavini Sadettin Fahri Beyefendi sergide Osmanlı şubesinin inşaatı ve dairesini her yönden intizamlı ve mükemmel olabilmek için gösterdikleri gayret ve çabalardan dolayı cidden övülmeye ve takdir edilmeye layık bulunmaktadır.

Büyük bir coşkunlukla yapılan şenlikler Saltanatı Seniyenin yüksek şanına uygun surette tertip edilmiştir. Padişahımız sayesinde yirmidört saat devamlı şenlik ve merasim yapılmıştır.

Merasim günü Şikago'da bulunan bütün Osmanlı tebayı sadıkası için en şanlı ve şerefli bir gün olduğu gibi, bu şereften ecnebler ve Amerikalılar dahi büyük pay almışlardır.

O gün hava gayet latif ve berrak olup tebayı şahane tarafından yapılacak şenlikleri görmek için Amerikalılardan ve sair yabancı milletlerden yüzellibin kişi sabahtan başlayarak akın akın sergiyi umumi mahalline toplandıkları gibi, bunun birkaç misli halk da Midyev Plezans'da bulunan Osmanlı köyünün etrafını çevirmekte idiler. Gerek Türk Pazarı'nın ve gerek Osmanlı köyünün her tarafı ve camiyi şerif minaresi binlerce kandil ve lamba ile aydınlatılmış ve çeşitli bayraklar, flamalar ve Osmanlı armaları ile süslenmiş olduğu gibi, cadde ortasında inşa edilen takı zafer üzerinde Osmanlı bayrakları ile Amerikan sancakları dalgalanmakta idi.

Türk pazarının caddeye bakan kapısı önünde Süede kumpanyasının memurları ile sair Osmanlı tebası kişiler iki tarafa dizilmiş gelenlere buyur ediyorlardı. Bu sırada özel olarak getirilmiş bir bando Hamidiye Marşını çalmakta iken komiser Atufetlü Hakkı Beyefendi hazretleri ile Saadetlü Fahri Bey ve Saltanatı Seniyenin

Belgelerle 1893 Chicago Sergisi

Şikago Konsolosu bir faytona binmiş olarak Türk Pazarı'nın etrafına dizilmiş Osmanlı tebası arasından geçerek çarşının güney tarafına büyük kişiler için tertip edilen öğle yemeği ziyafeti mahalline gitmişlerdir. İşte bu sırada bütün tebayı Osmani, "Padişahım çok yaşa" nidaları ile etrafı çınlatmakta idiler.

Komiser ve yanındakilerin gelişinden evvel Mısır Hidivliği ve İran konsolosları ile tüccar ve memurlar dahi gelip iş bu şenliklere iştirak ederek Türk Pazarı adı verilen mahallin sağ tarafında sıra ile durmuş buldukları gibi, karşı tarafta dahi Bedevi Araplar at ve develeri üzerinde ve ellerinde mızraklar olduğu halde, bazıları kılıç-kalkan, bazıları cirit oynamakta ve bazıları dümbelek çalmakta idiler. Cezayirli de kendi aletlerine göre müzik gösterisi yapıyorlardı. Bunları seyreden binlerce halk Padişahımıza sevgi ve bağlılık gösterisinin bir nişanesi olarak "Binlerce yaşa Sultan Hamit Han" diye sedalarını yükseltiyordu.

Her tarafta bu kabilden merasim ve kutlama devam ederken davetliler çarşının güney kısmında bulunan ziyaret mahalline gelerek yemeğe oturmuşlardı.

İşbu ziyafette her sınıf ahali mevcut bulunmuş ve bunlara nefis yemekler ile biralar ikram olunmuştur. Yemek sırasında bir bando muzika Hamidiye Marşını çalmakta idi.

Yemeğin sonunda komiser Atufetlü Hakkı Beyefendi Hazreti Padişah adına bir nutuk söyleyerek bugünün Osmanlılar için şerefli bir gün olduğunu ve Osmanlı

Belgelerle 1893 Chicago Sergisi

tarihine özel bir şekilde geçmiş olacağını beyan etmiş ve orada hazır bulunanlar "Padişahım çok yaşa" nidaları ile mukabele etmişlerdir.

Bundan sonra bir Suriyeli ile Mısır Hidivliği şubesinin imamı Arapça, Osmanlı köyünün camisi imamı Cemil Efendi Türkçe olarak Padişahımız Efendimize şükran hislerini beyanla dua okudukları gibi, Saltanatı Seniye'nin Şikago Konsolosu Mösyö Hanri Şin de İngilizce olarak muhtasar ve gayet faydalı bir nutuk irad ederek Sergiyi Umumideki Saltanatı Seniye şubesinin mükemmelliğinden söz etmiş ve bu mükemmelliğin padişahımız sayesinde ortaya çıktığını şükranla belirtmiştir.

Saat üçte altı yüz kadar tebayı Şahane bir alay teşkil ederek ellerinde Osmanlı bayrakları ve armalar ve önlerinde bin bando muzika Osmanlı marşları çalarak yürümekte idiler. Alayın arkasında bedevi Araplar at ve develer üzerine gelerek, alay Türk Pazar'ında Saltanat Seniye namına inşa olunan özel daireye vardı. Bu alayla önde gitmekte olan İzmirli zenginlerin özel özel elbise ve giyim kuşamları ve sair tebayı Osmaninin kıyafetleri ve her tarafta son sınırına varan "Padişahım çok yaşa" sesleri ve binlerce insanın bu güzel manzarayı büyük hayranlıkla seyretmeleri gerçekten kolay anlatılabilen şeyler değildi. O kadar ki, serginin ilk açılışından beri bu kadar mükemmel şenlik görülmediğini Amerikalılar bile tasdik ve itirafta bulunmuşlardır.

Belgelerle 1893 Chicago Sergisi

Komiser beyefendiler alayın gelişinden evvel serginin özel idaresine varmış olup, resmi elbiselerini giymiş oldukları halde kapının önünde durmakta ve oradan geçmekte olan bütün tebayı Şahaneyi selamlıyorlardı.

Alay bu surette tamamen geçtikten sonra müzikacılar dairenin kapısı önüne sıralanarak Osmanlı marşlarını çalmış ve o sırada seyirciler de dairenin önünde toplanmıştı.

Bundan sonra, ecnebi memleketlerin sergi komiserleri ve Osmanlı tüccar ve muteber kişileri daireye çıkarak komisere resmi tebriklerini sunmuşlar ve ev sahiplerine şerbet ve şekerlemeler ikram edilmiştir.

Resmi tebrikler gece saat altıda sona ermiş ve bundan sonra komiser beyefendiler tarafından sergiyi umumide etrafı tahta perde çektilmiş olan açık bir mahalle tertip olunan baloya iki bin kadar kişi kabul olunmuş ve Avrupalı, Amerikalı misafirler saat on buçuğa kadar dans etmişlerdir.

Baloya gelenler arasında Şikago şehrinin ünlü kişilerinden birçokları mevcut olduğu gibi, sergiyi umumi müdürü General Devis de hazır bulunmuştur. Baloda kurulan bir büfede misafirlere pastalar, dondurmalar, limonatalar ve sair ikram edilmiştir.

Gerek bu dairenin içi ve gerek etrafı Süede kumpanyası tarafından halılar ile döşenmiş olduğu gibi, dairenin ve balo mahallinin kapıları üzerinde havagazı ile "Padişahım çok yaşa" levhası asılmıştı..."

Belgelerle 1893 Chicago Sergisi

1. Mathe, a.g.e., s.87.
2. Mathe, a.g.e., s.88.
3. Haydar Kazgan, "Osmanlı Sanayinin Dünya Açılması, 1893 Şikago Sergisinde Osmanlı Pavilyonu", Diyalog Dergisi, Şubat 1984, s.64
4. Germaner, a.g.e., s.59.
5. Çelik, a.g.e., s.91.
6. The Ottoman Pavilion, "World's Columbian Exposition of 1893-Paul V. Galvin Library Digital History Collection", (Çevrimiçi) <http://columbus.it.edu/dreamcity/00054085.html> (27 Mart 2007)
7. Çelik, a.g.e., s.91.
8. Germaner, a.g.e., s.59.
9. The Ottoman Pavilion, "World's Columbian Exposition of 1893-Paul V. Galvin Library Digital History Collection", (Çevrimiçi) <http://columbus.it.edu/dreamcity/00054085.html> (27 Mart 2007)
10. Çelik, a.g.e., s.93.
11. Germaner, a.g.e., s.59.
12. Kazgan, a.g.e., s.64-65.

Belgelerle 1893 Chicago Sergisi

Sergideki Osmanlı tebası çeşitli mahalli kıyafetler giyerek, ellerinde sancaklarla sergiden yola çıktılar ve Monroe Sokakı'na vardılar. Orada kendilerini beklemekte olan Şayners Fırkası'yla birleşerek alay tertip ettiler.

Şişli Müzesi, Chicago Sergisi'nin bir parçası olarak, Osmanlı tebasının sergideki mahalli kıyafetler giyerek, ellerinde sancaklarla sergiden yola çıktılar ve Monroe Sokakı'na vardılar. Orada kendilerini beklemekte olan Şayners Fırkası'yla birleşerek alay tertip ettiler.

Şişli Müzesi, Chicago Sergisi'nin bir parçası olarak, Osmanlı tebasının sergideki mahalli kıyafetler giyerek, ellerinde sancaklarla sergiden yola çıktılar ve Monroe Sokakı'na vardılar. Orada kendilerini beklemekte olan Şayners Fırkası'yla birleşerek alay tertip ettiler.

Şişli Müzesi, Chicago Sergisi'nin bir parçası olarak, Osmanlı tebasının sergideki mahalli kıyafetler giyerek, ellerinde sancaklarla sergiden yola çıktılar ve Monroe Sokakı'na vardılar. Orada kendilerini beklemekte olan Şayners Fırkası'yla birleşerek alay tertip ettiler.

Şişli Müzesi, Chicago Sergisi'nin bir parçası olarak, Osmanlı tebasının sergideki mahalli kıyafetler giyerek, ellerinde sancaklarla sergiden yola çıktılar ve Monroe Sokakı'na vardılar. Orada kendilerini beklemekte olan Şayners Fırkası'yla birleşerek alay tertip ettiler.

Dokuzuncu Eylül 1893, İstanbul'da çekilmiş bir fotoğraf. Üstte Hıncı Paşanın, altta Mustafa Paşanın fotoğrafları yer almaktadır. (Museum of the City of Chicago, Photo Collection)

Hıncı Paşa'nın Çizimi

Şişli Müzesi, Chicago Sergisi'nin bir parçası olarak, Osmanlı tebasının sergideki mahalli kıyafetler giyerek, ellerinde sancaklarla sergiden yola çıktılar ve Monroe Sokakı'na vardılar. Orada kendilerini beklemekte olan Şayners Fırkası'yla birleşerek alay tertip ettiler.

Şişli Müzesi'nde Sergilenen

Şişli Müzesi, Chicago Sergisi'nin bir parçası olarak, Osmanlı tebasının sergideki mahalli kıyafetler giyerek, ellerinde sancaklarla sergiden yola çıktılar ve Monroe Sokakı'na vardılar. Orada kendilerini beklemekte olan Şayners Fırkası'yla birleşerek alay tertip ettiler.

Şişli Müzesi, Chicago Sergisi'nin bir parçası olarak, Osmanlı tebasının sergideki mahalli kıyafetler giyerek, ellerinde sancaklarla sergiden yola çıktılar ve Monroe Sokakı'na vardılar. Orada kendilerini beklemekte olan Şayners Fırkası'yla birleşerek alay tertip ettiler.

Şişli Müzesi, Chicago Sergisi'nin bir parçası olarak, Osmanlı tebasının sergideki mahalli kıyafetler giyerek, ellerinde sancaklarla sergiden yola çıktılar ve Monroe Sokakı'na vardılar. Orada kendilerini beklemekte olan Şayners Fırkası'yla birleşerek alay tertip ettiler.

Belgelerle 1893 Chicago Sergisi

Osmanlı Bölümünün Açılış Merasimi

Serginin açılış günü Amerika tarihinin önemli bir faslını oluşturacaksa, Osmanlı bölümünün serginin misdohay plezans kısmında yer alacak olması hem Amerika tarihinde hem de İslam tarihi ile Osmanlı tarihinde önemli safhalar açacaktır.

Amerika'da doğu dünyasına ve özellikle de İslam alemine olan ilgi hakikaten Müslümanların sevindirecek derecededir. Fakat şurası bilinmelidir ki Amerikalılar Müslüman denilince Osmanlı tabiiyetindeki Türkleri kastetmektedir. Hatta Osmanlıların başlarına giydikleri fes de Müslümanlık alameti sayarlar. Buralarda Türklük ve Osmanlılık padişahımız sayesinde şeref ve önem kazanmıştır.

Bir Amerikalı Müslüman olursa veya İslam'a meylederse başına fes giyer.

Türk köyü denilen Osmanlı köyü özel bir girişi olan misdohay plezansın en önemli kısmında inşa edilmiştir. Misdohay plezansda ayrıca Cava köyü, Cezayir köyü, Kahire Sokağı, Marakeş Sarayı ve Kaşane-i İraniye gibi İslam kavimlerine mahsus bölümler de mevcuttur. Bunlardan Cava köyü ile Marakeş Sarayı hariç diğer yerler de Osmanlı tebası tarafından yaptırılmıştır. Bir Hollandalının imtiyazında olan Cava köyü ile bir Amerikalının imtiyazında olan Marakeş Sarayı hilafete bağlılığın bir göstergesi olarak hilal ve yıldızla müzeyyendir. Bizim köyümüzün hem imtiyaz sahibi hem de sakinleri çoğunlukla Osmanlı tebasındandır.

Türk köyünün batı girişi İstanbul'daki Süleymaniye Camii'nin küçük bir benzeri olan, beş vakit ezan okunan ve içerisinde değişik kavimlerden Müslümanların namaz kıldığı bir camiyle başlar.

Şrayners Fırkası'na mensup üç bin kişi Osmanlı köyünün açılış günü olan alafranga nisanın yirmi sekizinde Cuma günü şehir merkezindeki Medine Mabedi'nin bulunduğu Monro Street'de öğleden önce toplandılar. Tamamı fes giymişti. Bunlar içerisinde çok uzak şehirlerden gelen kimseler de vardı. Sergideki Osmanlı tebası çeşitli mahalli kıyafetler giyerek, ellerinde sancaklarla sergiden yola çıktılar ve Monro Sokağı'na vardılar. Orada kendilerini beklemekte olan Şrayners Fırkası'yla birleşerek alay tertip ettiler.

Alayın Tertibi

1. Eskortluk edecek polisler,
2. Osmanlı köyü imtiyaz sahiplerinden Rober Levi Efendi ve teşrifatçı olarak Şrayners Fırkası reislerinden bir şahıs,
3. Fes giydirilmiş altmış kişiden oluşan askeri bir muzıka,
4. Şikago Sergi-i Umumisi'ndeki Osmanlı Devleti'nin ikinci komiseri Fahri Bey ile katibi ve Şrayners Fırkası reislerinden General Smayt ile bir tabip,
5. Sergiden gelen ve ellerinde Osmanlı sancağı ile Amerikan bandırası tutun Osmanlılar,
6. Şrayners Fırkası Zuhaf Alayı'na mensup yüz kişilik eğri kılıçlı bir bölük,
7. Şrayners Fırkası,
8. Ahali temsilcileri.

2

Türk köyünün batı girişi İstanbul'daki Süleymaniye Camii'nin küçük bir benzeri olan, beş vakit ezan okunan ve içerisinde değişik kavimlerden Müslümanların namaz kıldığı bir camiyle başlar.

Belgelerle 1893 Chicago Sergisi

Şan ve şerefle haysiyet ve ciddiyeti birleştiren bu heyetin vakurane tavırları o derece heybetliydi ki görenlerin tüylerini ürpertiyordu.

Alayı oluşturan şahısların çoğunluğu Osmanlı, Amerikan ve Şrayners Fırkası sancakları taşıyordu. Bu suretle tertip olunan alay Hamidiye Marşı'nı çalarak Monro Sokağı'ndan hareket etti. Bu ayyıldızlı heyetin etrafı halk tarafından hale gibi sarılmıştı.

Bu manzarayı gurbet ellerinde bulunan bir Müslüman, bir Osmanlı değil bir Amerikalı bile serinkanlı bir şekilde seyredemiyordu. Şan ve şerefle haysiyet ve ciddiyeti birleştiren bu heyetin vakurane tavırları o derece heybetliydi ki görenlerin tüylerini ürpertiyordu. Alay Monro Sokağı'ndan göl sahilindeki Van Bovern Köprüsü'ne kadar geldi ve özel olarak hazırlanmış trene bindi.

Sergide kalan Osmanlılar bir çalgı takımının da yer aldığı bir bölük hazırladılar. Gazetemizin imtiyaz sahibi Bestani Efendi önderliğinde Altmışınca Sokak'taki tren istasyonuna gelerek alayı karşıladılar. Hep birlikte marşlar eşliğinde cadde ve sokakları dolaştıktan sonra Türk köyüne gelerek, yukarıda bahsi geçen caminin önünde durdular. Bu esnada yabancı devlet memurları da üniformalarıyla hazır bulundular. Kalabalıktan bazıları camiye girerek tahiyetülmescid namazı kıldılar. Osmanlı Devleti ile padişahımız için duada bulundular. Herkes sevincinden ağlıyordu. O sırada Komiser Fahri Bey aşağıda belirtilen konuşmasını yaptı.

"Ey bazırın ve ey İslam bayırhabları!

Bugün burada bu şekilde toplanmamızdan büyük bir memnuniyet duymaktayım. Bu memnuniyetimi bütün vatandaşlarım da paylaşmaktadır. Bir Osmanlı ve bir Müslüman için vatanlarından hayli uzak olan bu memleketlerde açılışımızı şerefliendiren bu Osmanlılık ve Müslümanlık bayırhablarıyla bir arada bulunmak cidden bahittir.

Burada toplanmamıza vesile olan Şikago Sergisi Amerika ve Şikago namına hatıralarımızda silinmeyecek izler bırakacaktır. Ayrıca bu sergiye katılmamızı sağlayan padişahımıza da müştereken duada bulunalım."

Bu konuşmadan sonra merasim bitti. Törene katılanlar Türk köyünde bulunan çarşıya girdiler ve önceden hazırlanmış olan sofralara oturdular. Yemekten sonra Türk köyünü gezmeye çıktılar. Akşama kadar orada eğlendikten sonra tren durağına kadar uğurlandılar. Uğurlama merasimi karşılama merasimi kadar coşkuluydu.

Tren hareket ettikten sonra uğurlama merasimine katılanlar Türk köyüne geri döndüler. İşte Osmanlı bölümündeki Türk köyünün açılış merasimi bu şekilde gerçekleşti.

Sorumlu Müdür
Süleyman Elbistani

(Musaver Şikago Sergisi, Sayı 2, s.14 ve 16.)

Belgelerle 1893 Chicago Sergisi

Osmanlı Dairesi (Pavyonu)

Serginin Cakson Park denilen kısmının kuzeyinde sergideki önemli binalardan biri olan balıkçılıkla ilgili alet ve edevatın teşhir edildiği, çeşitli balıkların bulunduğu büyük bir bina yer almaktadır. Bu binanın kuzeyinde oldukça işlek bir yol vardır. Bu yol Cakson Parkı'ndaki yolların en önemlisidir. Çünkü bu yol sergiye katılan devletlere ait köşklele sergiye ait büyük binaların arasından geçmektedir. Sergi binaları yolun güneyinde, katılımcı devletlerin köşklele de kuzeyinde bulunmaktadır. Bu yolun kuzeyinde ve zikredilen köşklele arasında sergiye mahsus binalardan yalnızca güzel sanatlar binası yer almaktadır.

Yol doğu-batı istikametindedir. Yolun başında sol tarafta Brezilya Cumhuriyeti'ne mahsus köşk yer almaktadır. Sağında sazdan yapılmış bir Japon kahvehanesi görülür. Buradan ileriye bakılırsa sağda balıklar dairesi göze çarpar. Solda, yani balıklar dairesinin tam karşısında, etrafı ağaçlarla çevrili gayet zarif bir köşk bulunmaktadır. Bu köşkün ne kadar zarif, ne kadar süslü olduğunu tarif etmek imkansızdır. Köşk, ağaçlar arasında gizlendiği için köprüden birden bire göze çarpmaz ise de, üzerinde dört köşesindeki küçük kubbeler ile ortadaki büyük kubbe ve bu kubbenin zirvesinde dalgalanan Osmanlı sancağı sayesinde derhal göze çarpmaktadır. Sancağı gören kimse o tarafa yöneldiği zaman ağaçların dalları arasından köşkün Beyrut'tan gelme oymalarla süslü duvarlarını görür. Bu manzara gerçekten pek güzeldir. Biz yanına varıp seyredelim. Bu köşk dört köşeli olarak düz bir yüzey üzerine, yoldan biraz içeriye yapılmış ve dört tarafına da birer kapı açılmıştır. Bu kapılar tamamen dört bir tarafa nazırdır. Köşkün yalnız kuzey ve güney kapılarının önü yol için ayrılarak etrafına daire şeklinde çimen ekilmiş ve bu çimenliğin içerisine çiçeklerle yer yer ay-yıldız şekilleri yapılmıştır. Köşkün asıl cephesi balıklar dairesine nazır güney cephesi olduğundan o taraftaki kapısı ziyaretçilere ayrılmış ve kuzey kapısı komiserlere mahsus olan daireye nazır olduğu için açık bırakılmıştır. Doğru ve batıya bakan kapıları dahilen kullanıldığı için kapatılmış ve işlemeyeceği için bu kapıların önüne yol açmağa gerek görülmeverek çimen ekilmiştir.

Köşkün zemini yerden yüksek olduğundan işleyen kapıları önüne sekiz on basamaklı merdivenler yapılmıştır. Köşkün güney ciheti cephe itibar olduğu takdirde karşısına balıklar dairesi, arkasına yani kuzeyine komiserler dairesi, doğusuna Venezuela ve batısına da Brezilya Cumhuriyetleri tarafından inşa olunan köşklele tesadüf eder. Köşkün dış duvarları tamamen Beyrut'tan gelme oymalarla yapılmış ve kapıları üzerine Feshane'nin kırmızı çukaları kaplanarak üzerleri ay-yıldızlarla süslenmiştir.

Bu ipekli kumaşlar tavanda bir renk cümbüşü oluşturduğundan manzarası hakikaten parlaktır. Bahsi geçen minderliğe de Hereke çatmalarından oturak yapılmış; etrafına uzun ve ortalara ikişer üçer metre mesafelerle yuvarlak yastıklar konulmuştur. Duvarları tamamen Hereke kumaşlarıyla örtülüdür. Zemine gayet güzel bir Uşak halısı serilmiş ve orta yere sedef kakmalı uzunca bir masa konulmuştur. Kapının iki tarafındaki köşklele Tersane-i Amire ustalarının elinden çıkma gayet nefis bir kütüphane ile bir yazıhane vardır. Pencerelelerine sırmalı

3

Köşkün dış duvarları tamamen Beyrut'tan gelme oymalarla yapılmış ve kapıları üzerine Feshane'nin kırmızı çukaları kaplanarak üzerleri ay-yıldızlarla süslenmiştir.

Belgelerle 1893 Chicago Sergisi

Davetliler beş yüz kişiden ibaret olduğu halde kabul olunanlar bin kişiye yakın idi. Bir çok kimse kabul olunmak için iltimas arıyor, davetliler yanlarında başkalarını da getirebilmek için izin istiyorlardı.

Şam perdeleri ile abani ve muhacir dokuması perdeler asılmıştır. Minderlerin ön köşelerine de sedef kakmalı yuvarlak iskemleler konulmuştur. Duvarlarına yer yer mozaik levhalar asılmış ve kapının tam karşısına padişah tuğrasının da bulunduğu gayet süslü bir levha yerleştirilmiştir. Kısaca salon öyle güzel bir şekilde düzenlenmiştir ki, bir benzerini değil sergide Şikago'da bile görmek mümkün değildir.

Yirmi altı haziran pazartesi günü öğleden sonra yukarıda tanıttığımız Osmanlı dairesinin güney kapısı önünde arkaları sıralı maşlahlı, başları sırmalı kefiyeli on iki Bedevi ile yine sırmalı olarak tozluklu, şalvarlı, mintanlı on iki kişi mevcut idi. Bunlar dairenin kapısı önündeki yolun iki tarafına dizilmişlerdi. Bedeviler Hamidiye Şirketi'nin sergideki Osmanlı At Meydanı süvarilerinden idiler. Diğerleri Türk köyü cemaatinden idi. Yolun caddeyle birleştiği noktada da altı tane sergi muhafızı görev yapıyordu. Cadde tamamen seyircilerle kapanmıştı. Fakat muhafızlar bu seyircileri Osmanlı dairesine geçirmiyorlardı. O gün dairenin açılış günü idi. Sergi memurları ile yabancı komiserlerinden ve konsoloslar ile Şikago ilerigelenlerinden beş yüz kadar şahıs açılışa davet olunmuşlardı.

Daire kapısının eşliğinde İkinci Komiser Fahri Bey ile Şikago Osmanlı Başşehbenderi Mösyö Şarl Hanrot görülüyordu. Görevli olarak komiser refakatinde bulunan Yüzbaşı Sabit ve Tevfik Beyler de mensup oldukları Süvari Birinci Mızraklı Alayı üniformalarını giymiş bir şekilde Fahri Bey ile Mösyö Hanrot'un yanında bulunuyorlardı.

Kapının sol tarafında çimenlik üzerinde ikinci alayın müzik takımı duruyordu. Dairenin arka tarafa düşen kuzey kapısından komiserler dairesinin kapısına kadar muntazam düz bir tahta köprü kurulmuş ve köprünün iki tarafına geniş sofalar yapılmış idi. Bu sofaların birisine muzikacıları oturtmak için sandalyeler konulmuş ve diğerine büfe yerleştirilmişti. Bu sofalarla köprünün üzerine köşkün tavanı hizasından süslü çadır kubbeleriyle gölgelikler yapılmış ve zeminlerine de kıymetli halılar serilmişti. Kabul merasimi öğleden sonra saat üçte başlayacaktı. Saat üçte Hakkı Bey kapının eşliğinde bulunan Fahri Bey ile Mösyö Hanrot'un ve zabıt beylerin ortasında göründü. Müzik Hamidiye Marşı'nı çalmaya başladı. Müzik sesi işitilen yerlerde bulunanlar köşkün bulunduğu yöne doğru koşuyorlardı. İzdiham yolu tamamen kapatmıştı. İzdihamdan dolayı ilerlemek mümkün değildi. Marş son bulduğu zaman hazır bulunanlar "Padişahım çok yaşa!" diye bağıştılar. İşte bu sırada seyirciler arasında bulunan bazı kimseler içeriye kimseyi geçirmeyen muhafızlara kartvizit şeklinde kağıtlar göstererek geçmeye başladılar. Bu kağıtlar davetiyelere ekli olarak gönderilen giriş biletleri idi. Hakkı Bey ziyaretçilerin bizzat karşıladığı ilk grubu alarak kabul salonuna götürdü. Zabıtlar ziyaretçileri karşılamakla görevli Fahri Bey ile Mösyö Hanrot'un refakatinde kaldılar. Daha sonra muzikacılar da özel olarak hazırlanan yere alındılar. Yazılan davetiyelerde davetlilerin saat üçte kabulüne başlanacağı ve kabul merasiminin saat beşte son bulacağı belirtilmişti. Lakin bu programı uygulamak mümkün olmadı. Davetliler beş yüz kişiden ibaret olduğu halde kabul olunanlar bin kişiye yakın idi. Bir çok kimse kabul olunmak için iltimas arıyor, davetliler yanlarında başkalarını da getirebilmek için izin istiyorlardı. Ziyaretçilere ikramda kusur edilmiyordu.

Belgelerle 1893 Chicago Sergisi

طلب ایشیورلری . زویره اکرام خصوصه تصور اولتیوردی . احضار اولشان ما کولات و متروبات انیس ایلی . کتلی کوشککک طرافته متنون اولیورلر . غریب و ترین و سطم و ترینه حیران قالیسورلری . تشیر اولان انیا بانکر حال محس اولنه قالیوردی . همه موج استغراب اولیوردی . چونکه اونادانلری بر چوقی شیخ تصادف ایشیورلری .

آمریکانلرک اورویلیلری ک شرف حظه کی معلوماتی بک ناقص و پاکشدر . بون طولایی کوشکک تشیر اولان انیا میانده طوریدو کی الکتزیک ماگنسی کی شیلر کولسی زوارک بک زیده استغرابی موجب اولیوردی . اطمان کتلی افکار محومه حرم اولان ناقص انسیله حیرت و استغراب ابله قیسورلر اما تحسینتوان اولیورلری . کیمجه کیمکک استقبوردی . بنا علیه رسم قوبه ساعت بنده ختام و بزمنک تکلی

مستوی برتخت کوبری فورلیش بو کوبرنک ایکی طرفه کینش صسلر پاتاش ایلی . و صسنلرک برتست موزیکه جبری اولیورلری ایچون صدالباز فورلیش و دیگرست بوقه برلشدیرلمشدر . و صسنلرله کوبرنک اوربسه کوشکک سفلی حداسدن مزین چادر قیلرله کولکککلر پاتاش وزینلرینه دخی قینشدر خالیل سرلشیدی . رسم قبول بعد ازوال ساعت اوچده باشلامچلیدی . ساعت یوقس چایورکین غلط قولو حقیق بات اقدی حصرلری قاپونک ایشیکده بونان لغری بک ابله موسیو هارونک وضاعط کتلیک بورنسنده کوردی . موزیکه مارش حمیدی چالعه باشلادی . موزیکه سسی ایشیدیلن برلرده بولسانر کوشکک بولدیلی جهته طوغری قوشوشیورلری . ازدحام بولی متون شون قالیوردی . ازدحامی سوکوب ایتری کیمکک متکلیشیوردی . مارش ختام بولدی . حصرلر ا پادشاهم چوقی پاتاش) ده

بو ایچلی قشتر سفلیک مرکزنده فرمیلر کیمکک ایشیکدن طاولانک منظره سی حقیقه پارلاقدر . ذکر اولان مسدولرک دخی هرکه چاتلرین منعه پاتاش و اطرافه لوزون و اورنلرله ایشیکلر اوجر مزوقه سفلر یورولاق یاسدغور قوشدر . دیوارلری دخی کمالا هرکه قاتلرله مستوردر . زمینده غایت کوزل بر عقالی خالیسی مبروش و اوربزه برده صمدوق قاتلی مستطیل بر نامه موصوعدر . قاپونک ایکی طرفه کی کوشلرله نرسه عاصره هنورولرکک اندن جنمه غایت نفیس برکتخانه ابله برانچاهه واردر . بجزملرینه صرمعلی شام برده لوله آتلی و مهسایر طولوموسی پردلر آسینلندر . مندرککلرک اولک کوشلرینه دخی صمدوق قاتلی مدور ایشیکلر وضع اولمشدر . دیوارلرینه حاجا موزیسیق لوجان تطبیق اولوش و قوبون کیردجه قارشوسیه کین جهته طغرای خرای پادشاهان حاوی غایت مری و لوجه آسینلندر . اطمان سالون بر صورتکه غریب اولمشدرکه برتانی سریکده دخی شیشاقیوه سیه کوردک تکلی اولماز .

بالتز وسید باغی داره سی Fisheries Building

بالمرشیدلر . اینته و صروده سرحیق آرسنده بولان بعض کیمهلر بجزیره کیمسین کیمربان محافلنلره قارت ویزیت شکنده کاندلر ارله اندرک کیمکک باشلامچلر . بو کاندلر دعوتنامه لره لفا کوهلرین دخول بیلنری ایلی . حقیق بک اقدی زوارک بالدان استیبال ایشیک برخی قافله سی آتوق قبول سالونه کوتوردی . لغری بلنه اقدی ابله موسیو هارون مننیل اولوق موفدرلرده وضاعط کتلیک ملوت ایشک اوردر . موسیو ایشیکلر رفته قالدیلر متعافاً موزیکه جبری دخی مخصوصاً حاصرلایش اولان موفده ایصال اولدیلر . بزرگان دفعوتنامه لره مدعوتنک ساعت اوچده قوله باشلامچلی ساعت بنده رسم قبول ختمه بولدی ایلی . لکن و ترینی تطبیق تکلی اولدی . مدعوون بش بورکیندن عبارت اولدی حاله قول اولسانر بیکه بالغ ایلی . بزجوق کیمسدر قبول اولوق ایچون انقاس لرا بولور مدعوون رفاقرده مصللر کی کیمه دتک ایچون مساعده

الفران حریرک بکری انقی پازر ایلسی کوی اولدن سکره لاده توصیف ایشیکلر داره عقلمانک جنوب قوبی اولکده آرقلری صرمعلی مصللی باشری صرمعلی کیملی اولان ایکی قیلدی ابله صرمعلی اولوق طولایی شاورلی متالی اولان ایکی کیمی موجود ایلی . بوتر داره کتلی قاپوسی اولکده کی بولک ایکی طرف دیزلمشدری . دیوارلر حیدر کتلیک سریکده کی حقیقی آن مدانی سواریلرین ایدیلر . دیگرلری ترک کوی حاصندن ایلی . اولولک جوده انصافی ایلن طغله دخی انی طر سرکی محافل کورولور ایلی .

جاده میرجه لره شون شون قیاقش ایلی . فقط محافلر بو سرجه لری داره تخنیه کیمبوردی . اوکون داره کتلی رسم کتلی کوی ایلی . سرکی مامورلری ابله ایسی قومیسرلرین و قونسلوسلر ابله شقالو معتران رحال و نسوانان بش بوز قدر کیمجه اوکون ایچون رسم کتله دعوت اولمشدری . داره قاپونک ایشیکده ایشکی قومیسر هرلوقلری بک اقدی ابله سلطنت سبک شقالو باش شیدری موسیو شال هارون کورولوردی . مامور قومیسر رفته قولان پورانی آت و تویق کتلی دخی ماموب اولدقلری سوزای برخی مرزاقن آتلی اولبولورده لری لایس اولوق لغری بک ابله موسیو هارونک پاتاش بولیوردی .

مدیر مسئولی : سلیمان البستانی

Belgelerle 1893 Chicago Sergisi

Hazırlanan yiyecek ve içecekler enfes idi. Gelenler köşklerin zerafetine meftun oluyorlar; tefriş, tezyin, tanzim ve tertibine hayran kalıyorlardı. Teşhir olunan eşya yalnızca hayran bakışları çekmekle kalmıyor, aynı zamanda ziyaretçileri hayrete de düşürüyordu. Çünkü umulmayan bir çok şeye tesadüf ediliyordu.

Amerikalıların Avrupalılar gibi doğu hakkındaki bilgileri pek eksik ve yanlış. Bundan dolayı köşkte teşhir olunan eşya arasında torpido gibi elektrik makinesi gibi şeyler görülmesi ziyaretçileri şaşırtıyordu. Kısaca gelenler kendilerine sunulan güzel eşyalara hayretle bakıyorlardı. Kimse gitmek istemiyordu. Dolayısıyla kabul merasimi saat beşte son bulmadı, saat yedi buçuğa kadar devam etti. Şimdiye kadar sergide bu kadar güzel, bu kadar parlak bir açılış merasimi görülmemiştir.

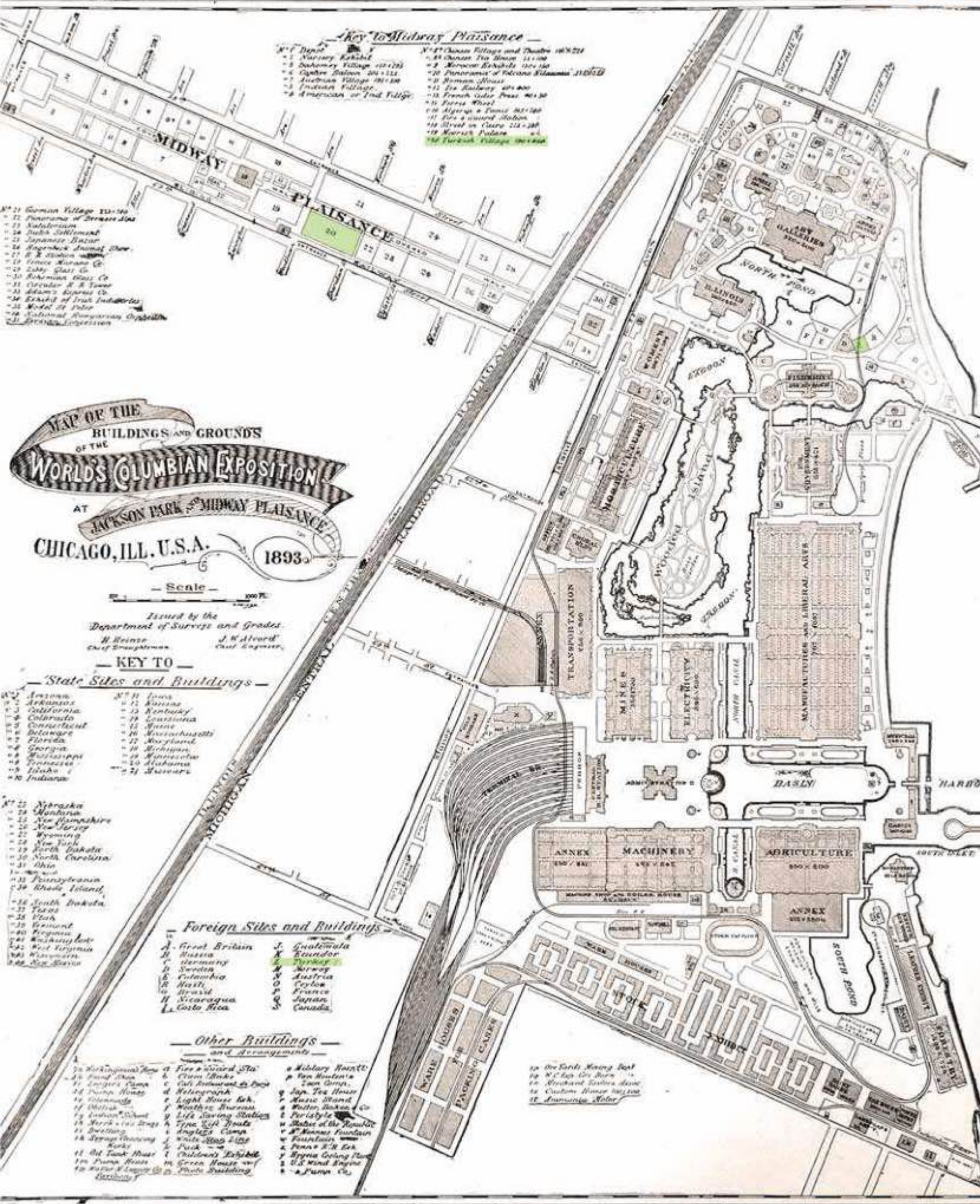
Köşkte on üç bin parça eşya teşhir olunmaktadır ki bunların tertip ve teşhir şekli ileride resimleriyle beraber sunulacaktır. Bazı kavimler gibi bir iki çeşit eşya için köşkün üç dört katı genişliğinde yer tutulmayıp, Osmanlı dairesinde yalnızca numune teşhiri yoluna gidilmiş ve bu suretle serginin asıl maksadına hizmet olunmuştur.

Kabul merasimi Başşehbender Mösyö Hanrot tarafından yapılan konuşmadan sonra muzıkanın Hamidiye Marşı'nı çalması ve "Padişahım çok yaşa!" dualarıyla sona erdi.

Sorumlu Müdür

Süleyman Elbistani

(Musavver Şikago Sergisi, Sayı 2, s.22 ve 24.)

Key to Midway Plaisance

- N° 1 Nursery Exhibit
- 2 Bohemian Village 100-120
- 3 English Village 101-111
- 4 Austrian Village 101-108
- 5 French Village
- 6 American or End Village
- 7 Chinese Village and Theatre 101-102
- 8 Chinese Tea House 111-110
- 9 Moroccan Exhibit 110-110
- 10 Museum of Polynesian Ethnology 110-110
- 11 Russian Village
- 12 Ice Railway 101-100
- 13 French Cafe 101-10
- 14 Ferris Wheel
- 15 Aladdin's Palace 101-100
- 16 Ice & Mineral Station
- 17 Street in Cairo 111-100
- 18 Moorish Palace
- 19 Turkish Village 101-100

MAP OF THE
BUILDINGS AND GROUNDS
OF THE
WORLD'S COLUMBIAN EXPOSITION
AT
JACKSON PARK & MIDWAY PLAISANCE
CHICAGO, ILL. U.S.A. 1893.

Scale — 100 FT. —
Issued by the
Department of Surveys and Grades.
H. Reine Chief Surveyor J. W. Alford Civil Engineer

KEY TO State Sites and Buildings

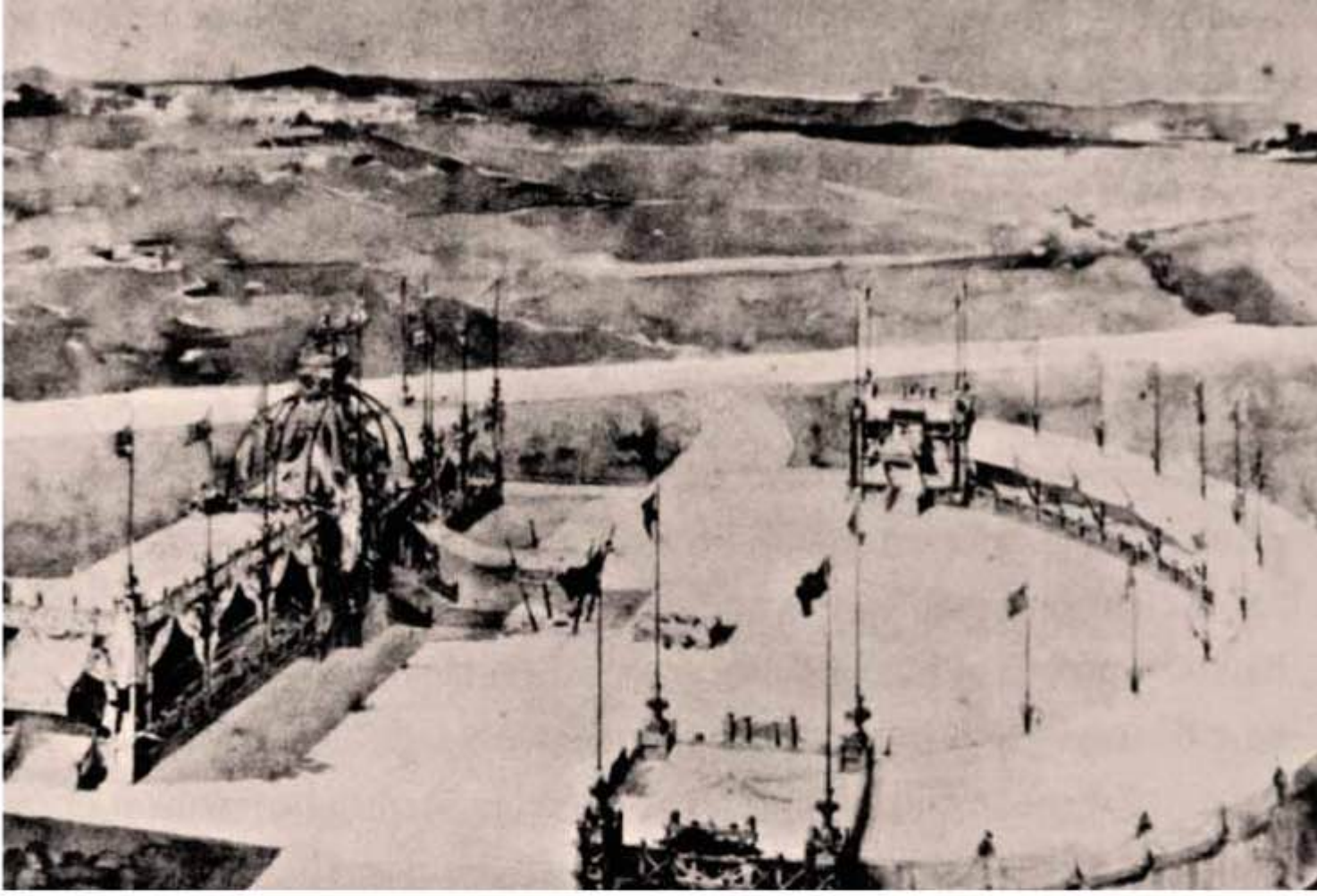
- 1 Arizona
- 2 Arkansas
- 3 California
- 4 Connecticut
- 5 Delaware
- 6 Florida
- 7 Georgia
- 8 Mississippi
- 9 Tennessee
- 10 Idaho
- 11 Indiana
- 12 Iowa
- 13 Kansas
- 14 Kentucky
- 15 Louisiana
- 16 Maine
- 17 Massachusetts
- 18 Michigan
- 19 Minnesota
- 20 Missouri
- 21 Nebraska
- 22 Nevada
- 23 New Hampshire
- 24 New Jersey
- 25 New York
- 26 North Carolina
- 27 North Dakota
- 28 Ohio
- 29 Pennsylvania
- 30 Rhode Island
- 31 South Dakota
- 32 Texas
- 33 Utah
- 34 Vermont
- 35 Virginia
- 36 West Virginia
- 37 Wisconsin
- 38 Wyoming

Foreign Sites and Buildings

- A Great Britain
- B Austria
- C Germany
- D Sweden
- E Columbia
- F Haiti
- G Brazil
- H Nicaragua
- I Costa Rica
- J Guatemala
- K Ecuador
- L Turkey
- M Norway
- N Austria
- O France
- P Japan
- Q Canada

Other Buildings and Arrangements

- 1 Fire & Water Sta
- 2 Canteen
- 3 Cafeteria
- 4 Helio-graph
- 5 Light House
- 6 Weather Bureau
- 7 Life Saving Station
- 8 Time Clock
- 9 Amphitheatre
- 10 White House
- 11 Park
- 12 Children's Exhibit
- 13 Green House
- 14 Photo Building
- 15 Military Hospital
- 16 Zoo Camp
- 17 Lap Tea House
- 18 Music Stand
- 19 Foster Bakers
- 20 Poristyle
- 21 Babes of the Round
- 22 St. Anne's Fountain
- 23 Fountain
- 24 Penn's S. H. Clock
- 25 Hygienic College
- 26 U.S. Naval Engine
- 27 Pump Co.

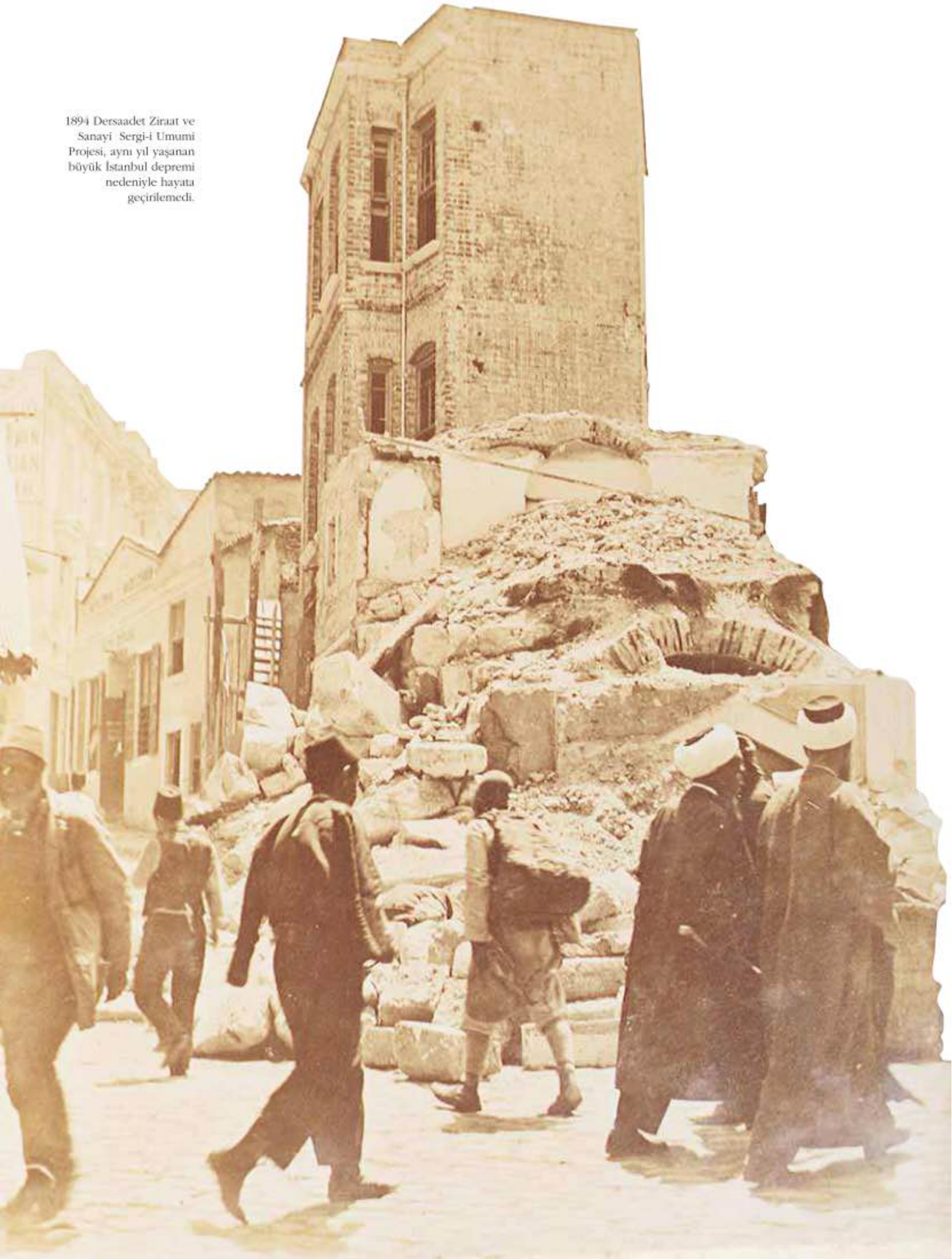
1894 İstanbul Depremi, Türkiye'nin ilk daimî sergisinin hayata geçmesini engelledi

Dersaadet Ziraat ve Sanayi Sergi-i Umumisi Projesi

Devlet-i Âliye, dünya sergilerine katılım ve İstanbul'da düzenlenen Sergi-i Umumi-i Osmani ile hem İmparatorluk topraklarında elde edilen ürünlerin teşhir edilmesinin sağladığı ekonomik canlılığı fark etti, hem de Batılı ülkelerin sanayi hamlesini ve gelişimini ülkeye adapte etmede önemli faktör olduğunu anladı. Bu nedenle Sultan II. Abdülhamid, sergi geleneğinin devam ettirilmesini istedi. Bu çalışmalar doğrultusunda, 1893 yılında "memleketin servet ve refahının inkişafını teşvik" amacıyla ikinci bir sergi düzenlenmesi projesi geliştirildi. Yine İstanbul'da yapılacak bu sergi için, Haliç'in kuzey yakasında, Şişli yakınında 142 bin metrekarelik bir alan seçildi.¹ Sergi adı olarak da İmparatorluğun başkentinden esinlenilerek, Dersaadet Ziraat ve Sanayi Sergi-i Umumisi ismi verildi.

Dersaadet Sergisi'nin İmparatorluğun katıldığı dünya sergileri ile 1863 Sergisi'nden en önemli farkı kalıcı olmasının planlanmasıydı. Sergi sadece kış aylarında kapalı

1894 Dersaadet Ziraat ve
Sanayi Sergi-i Umumi
Projesi, aynı yıl yaşanan
büyük İstanbul depremi
nedeniyle hayata
geçirilemedi.

olacaktı. Böylece Türk sergi tarihinde sürekli sergicilikte ve daimî sergi alanında bir ilk gerçekleştirilecekti.

İmparatorluğun tarım, sanayi ve sanat ürünlerinin yanı sıra yabancı malların da gösterime sunulacağı sergi, “İmparatorluğun toprak ve emek ürünlerinin eksiksiz bir derlemesini tarıma ve sanayiye dönük Avrupa'nın gözleri önüne” serecekti. Aynı zamanda da “yerli sanayici ve çiftçilerin kendi uğraşlarına ilişkin düşünce ufuklarını genişletecek ve Türkiye'yi ekonomik anlamda gittikçe daha az bağımlı hale getirme üzere gelişmelerini sağlayacak nitelikte yabancı üretim metot, model ve çeşitlerini gösterecekti.”²

Sergi bir çarşı olarak iki misli iş görecekti; ürünler satışa sunulacak ve alıcıların yanı sıra ziyaretçiler de kabul edilecekti. The Levant Herald and

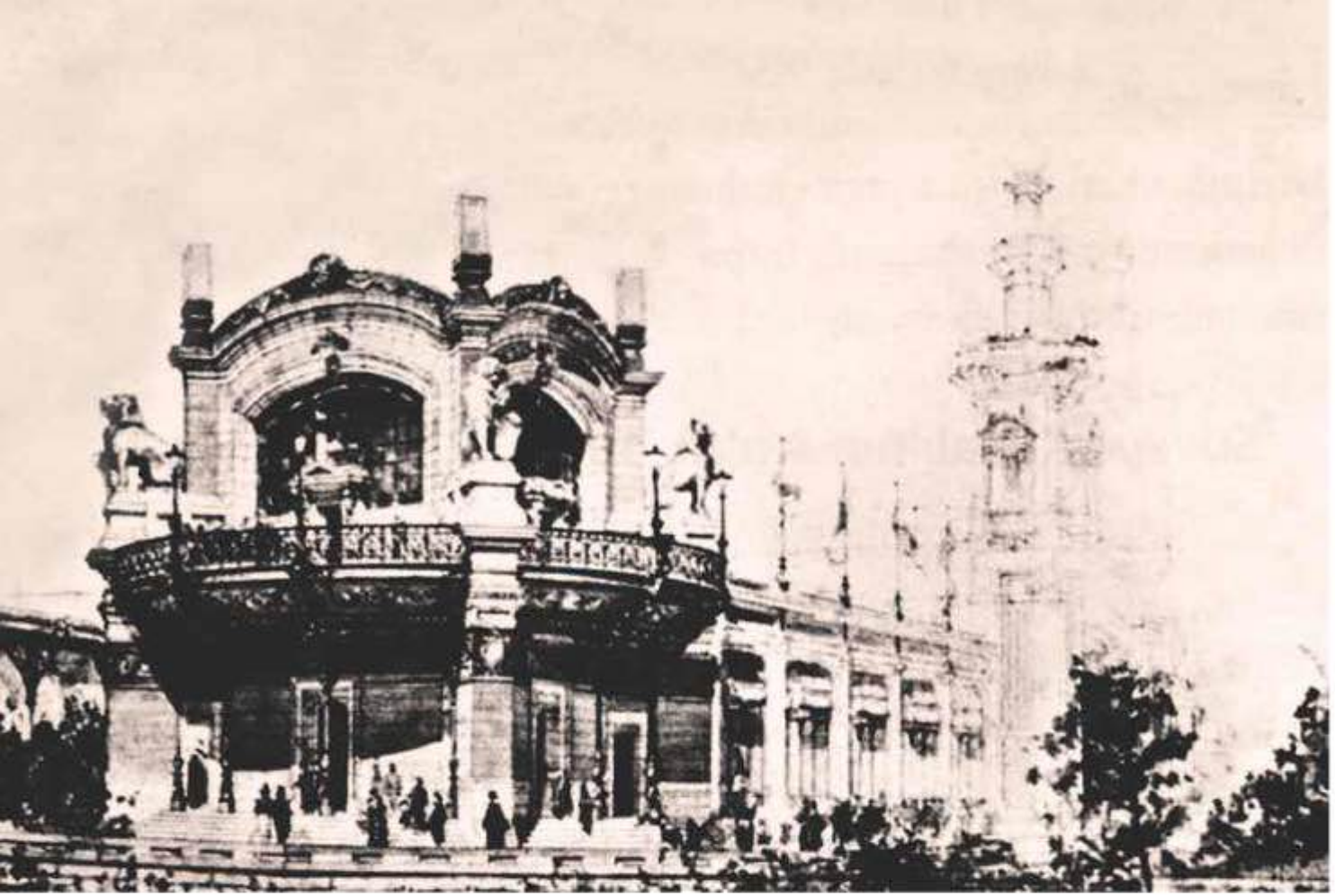
Eastern Ex press'te çıkan bir başyazıya göre, tertip heyeti, serginin kalıcı olmasının öngörülmesi nedeniyle, pavyonların taş, tuğla ve demir gibi uzun ömürlü malzemelerle inşa edilmesi gerektiği kararına vardı. Beyoğlu tarafından gelen ziyaretçiler, ana binanın iki cephesini görecek. İçeride girişin solunda yabancı makine ve aletler için bir alan önerilmişti. Orta kesimi, açılış töreni için de kullanılması öngörülen geniş (ve cam çatılı) bir salon kaplayacaktı. Girişin sağ tarafında besi hayvanlarının ve mandıra ürünlerinin sergileneceği bir alan ayrılmıştı. Kuzeydoğu kesiminde tarımsal deneylerin yapılacağı bir tarlanın ve bir at yarış meydanının yer alması tasarlanmaktaydı. Bir padişah köşkünü de kapsayan binaların toplam alanı 44.000 metrekareyi bulacaktı.³ Raylı ulaşım sistemi üslubu, üzerinde önemle durulan bir konuydu.

Mimari anlamda geleneksel İslam tarzıyla Batı üslubunun birlikte kullanılması, yani tarzı-ı cedid tercih ediliyordu. Sergi binalarının yapımı için Avrupa ülkelerinde daha önce çeşitli sergi inşa eden, çok çeşitli üslup arayışları içinde olan Raymondo d'Aronco, 1893 yılında İstanbul'a çağrıldı. D'Aronco, Dersaadet Ziraat ve Sanayi Sergisi'nin inşasından sorumlu olacaktı.⁴ Sergiyle ilgili yaptığı çizimlerden anlaşıldığına göre, ki bu çizimler Dolmabahçe Sarayı arşivindedir, D'Aronco, sergi alanındaki iki yapının, padişah köşkü ile İngiliz pavyonunun tasvirini gerçekleştirmiştir.

D'Aronco'nun sergi alanına ilişkin şeması, peyzaj düzenlemesini de içermekteydi.

Sultan II. Abdülhamid, 1863 İstanbul Sergisi'nden sonra yurtiçi sergi geleneğinin devam ettirilmesini istedi. Bu amaçla 1893'te ilk daimi serginin çalışmalarını başlattı.

1894 Sergisinin çizimleri için İstanbul'a davet edilen D'Aronco, sergi alanındaki iki yapının, padişah köşkü ile İngiliz pavyonunun tasvirini gerçekleştirmiştir.

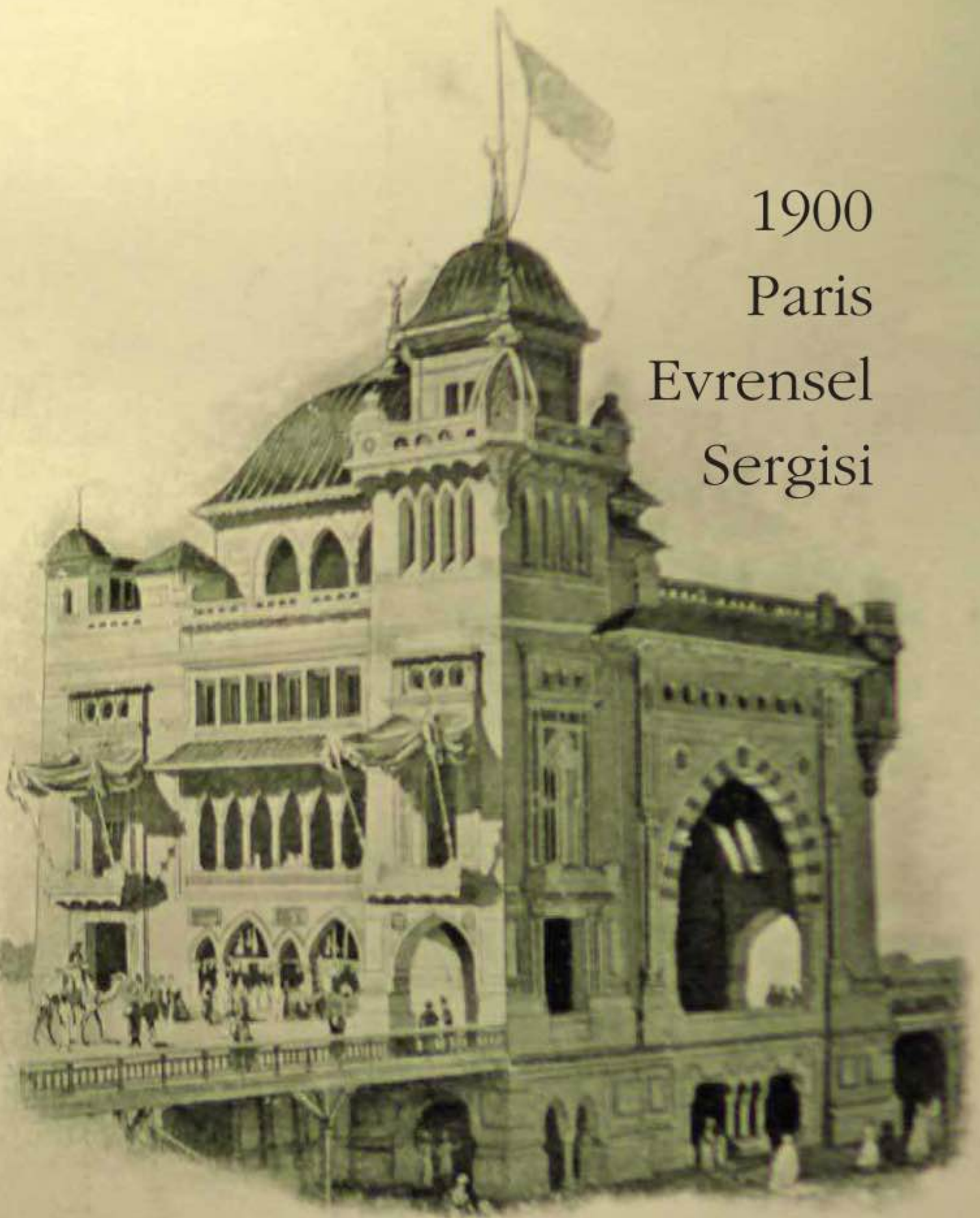
Alanın ortasında Halk Sarayı bulunuyordu. Birkaç ay sonra sergi alanının çok büyük bir maketi padişahın huzuruna çıkarıldı; 3 metreye 2 metre ebadındaki bu maket "her teferruatıyla mükemmel bir şaheser, ...nadir güzellikte bir eser, velhasıl bir sanat eseri" olarak görüldü. Sultan II. Abdulhamid memnuniyetini, mimara verdiği nişan ile gösterdi.⁵

Ne yazık ki Dersaadet Ziraat ve Sanayi Sergisi 1894'te yaşanan ve İstanbul'u tam anlamıyla tahrip eden deprem nedeniyle gerçekleştirilemedi. İstanbul'a önemli ölçüde maddi zarar veren deprem yüzünden Devlet-i Âliye tüm imkanlarını depremin yaralarını sarmak için harcamaya karar verdi. Ve böylece Dersaadet Ziraat ve Sanayi Sergisi, hayata geçmeden, d'Aronco'nun çizimlerinde kaldı.

Sergiden vazgeçilince d'Aranco da sergi binasını inşa etme yerine depremde zarar gören binaları tamir ile görevlendirildi. Ayrıca, 1909 yılında kadar Saray'ın resmî mimarı olarak çalıştı ve İstanbul'da birçok binanın inşasını gerçekleştirdi.⁶

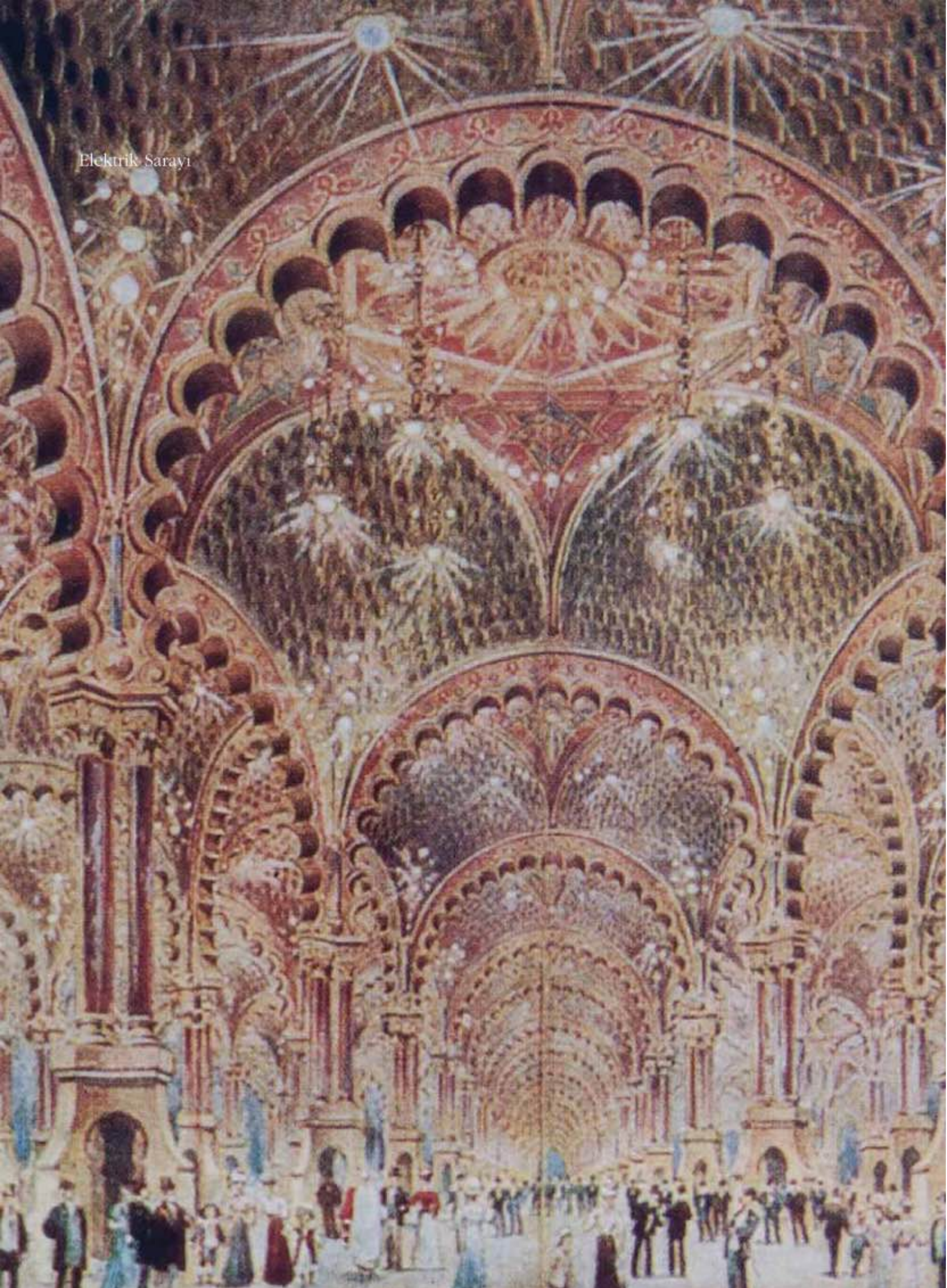
- 1 Çelik, a.g.e., s.152.
- 2 Çelik, a.g.e., s.153.
- 3 Çelik, a.g.e., s.153.
- 4 (Çevrimiçi) www.obarsiv.com/vct_0506_hasan_kuruyazici.html
- 5 Çelik, a.g.e., s.153.
- 6 (Çevrimiçi) www.obarsiv.com/vct_0506_hasan_kuruyazici.html

1900
Paris
Evrensel
Sergisi

Der türkische Pavillon.

Elektrik Sarayı

Osmanlı pavyonu Milletler Caddesi üzerinde, İtalya ile ABD pavyonları arasında idi.

1900 Paris Evrensel Sergisi

20. yüzyılın bu ilk sergisi 14 Nisan ile 12 Kasım tarihleri arasında gerçekleştirildi. Paris'te Champ de Mars, Trocadero, Esplanades des Invalides, Avenue Alexandre III, Bois de Vincennes bölgesinde yapılan sergi, 543 dönem arazi üzerine kuruldu. 76 bin 112 sergileyicinin katıldığı 1900 Paris Sergisi'ni yaklaşık 48 milyon kişi ziyaret etti.

Bu sergide yer alan yenilikler arasında yürüyen merdiven, hareketli filmler ve Olimpiyat Oyunları sayılabilir.¹ Ayrıca 1900 Paris Evrensel Sergisi içinde sergilenen Elektrik Sarayı da sanayileşmenin beraberinde getirdiği imkanları göstermesi bakımından oldukça ilginç bulunmuştu. Elektrik Sarayı ışıl ışıl ve görkemli görünümüyle binlerce ziyaretçinin akınına uğradı.

Paris Sergisi, aslında sanayi ve tarım ürünlerinin, sanat eserlerinin tanıtıldığı, bilimsel buluşların sergilendiği son büyük sergi olarak kabul edilir. Yabancı ülkeler için Milletler Caddesi diye bir alan ayrıldı ve ülkeler, güçlerine ve hiyerarşik

durumlarına göre burada yer aldı. İslam dünyasından sadece Osmanlı İmparatorluğu ile İran, Milletler Caddesi'nde bulunurken, Osmanlı pavyonu İtalya ile ABD pavyonları arasındaydı ve sergi yeri tek bina ile sınırlıydı.² Ancak İmparatorluk, artık gelenek haline getirmiş olmalı ki, bu sergide de bir cami ile temsil edilmiştir. Rene Ducas isimli bir mimarın yaptığı cami, geleneksel mimariyi yansıtırken, Osmanlı pavyon binası genel olarak Kuzey Afrika ve Türk mimari özelliklerinin bir sentezidir. Osmanlı devleti bu sergiye, tarım ve el sanatları ürünlerinin yanı sıra güzel sanatlar dalında da katılmıştır. Başta Halil Paşa ve Levanten E. Della Sudda'nın eserleri oldukça ilgi görmüştür.³

1. Mattie, a.g.e., s.101.
2. Çelik, a.g.e., s.94.
3. Germaner, a.g.e., s.40.

کتابخانه کتب خطی
روز پنجشنبه ۱۳۲۵
از نسخ اعتباری
کرمی غفر و شاد

کتابخانه کتب خطی
هر هفته نشر اولی
مجموعه موقوفه
مکتب اولاد

بیت کتب خطی
بیت کتب خطی
فوقانی
تحتانی
از نسخ اعتباری
۱۳۲۵

1909 Bursa Sergisi

کتابخانه کتب خطی
قبول اولی
صفحه کیسه
کرمی غفر و شاد

کتابخانه کتب خطی
واقع اولی
معارف نامیه
مع الشیخ قبول اولی

ولایت مطهره طبع اولی

Borsa Serisi nin d\u00fc\u015fenlendi\u011fi \u0157irketler alanda do\u011fursuz bir manzara olu\u015fturduken, Bursa'da bir cocuk da 'mefil ruhuzun' kemi izliyor.

Bursa Sergisi, o dönem İmparatorluk sınırları içinde büyük bir sevinçle karşılanan II. Meşrutiyet'in birinci yıldönümünü kutlamak için düzenlenmiştir.

II. Meşrutiyet'e adanan bir sergi: 23 Temmuz 1909 Bursa Sergisi

Osmanlı İmparatorluğu'nda zaman zaman ulusal çapta sergiler de düzenlenmiştir. Bu sergiler, düzenlendiği bölgenin ürünlerinin teşhir edilmesi, tanıtımı ve pazarlaması açısından önemli bir işleve sahiptir. Özellikle 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Avrupa ülkelerinde yapılan ulusal ve evrensel sergilerin oluşturduğu etki halkasından da yararlanan bu sergiler, modern anlamda sergi mantığının hakim olduğu organizasyonlar niteliğindedir.

İmparatorluk vilayetleri içinde Bursa'nın sergi düzenleme geleneği oldukça yerleşmiştir. O dönemdeki adıyla Bursa Hüdavendigâr Vilayeti, coğrafi olarak da geniş bir alana yayılıyordu. Münbit topraklar ile sanatkârlığın geliştiği olduğu bu sınırlar, İmparatorluğu'n evrensel sergilere katılırken götürdüğü yüz ağırtıcı ürünlerin de imal edildiği vilayettir.

Bursa'da tertip edilen sergilerin en önemlisi ve anlamlısı 1909 Bursa Sergisi'dir. Bursa Sergisi, o dönem İmparatorluk sınırları içinde büyük bir sevinçle karşılanan II. Meşrutiyet'in birinci yıldönümünü kutlamak için düzenlenmiştir. Dönemin Bursa yöneticileri, yıldönümü kutlamaları için çeşitli fikirler geliştirirler. Bir abide, bir çeşme ya da bir hayır kurumu yapmak gibi görüşler ortaya atılır. Sürdürülen müzakereler sonunda, bir sergi düzenlenmesinin "çok daha ulvî ve faydalı bir düşünce" olduğuna karar verilir.

بوسه سركيسى

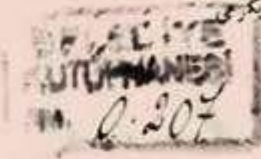
۱۰ تموز ۳۲۵

طهره دن كوندريه جك مکتوبلر
ورسملر بروسه سركيسى رساله سی
ایچون مطبعة ولایت مدیری
نامنه كوندرلملیدر

هر نسخه اوج غروشدر
معافیة سركینك دوای مدتیة
چیقاریلدیق نسخه لر ایچون یکریمی
غروشه آبونده یازیلیر

سركینك مدت دوامیچه هفته ده بردفنه نشر ارلمور مسور مجموعه در

- جمعه -

ولایت امور تجاریه و زراعیه
وصناعیه سنه غائد و منافع وطنه
خادم اولان مقالاته صحیفه لر من
دانما آجیقدر

رسملی رسمیز اعلانات بازاراق
صورتیله قبول ایدیله جکی کسی بهر
سطریشه ۳ غروش و رسملردن اشغال
ایده جکی سطرلره کوره اجرت آلتور

اخیراً سركی دائیره سی آنخان ایدیلمن بروسه دائره بلدییه سی

La Municipalité de Brousse.

Sergi süresince haftada bir yayımlanan ve 10 sayı neşredilen, "Bursa Sergisi" isimli bir mecmua da çıkarılmıştır. Mecmuanın ilk sayısının kapagında sergi binası olarak kullanılan Belediye binasının bir fotoğrafı basılmıştır.

Serginin açılışından yaklaşık 7 hafta sonra, Sultan Reşad, Bursa Sergisi'ni ziyaret gelir. Bursa'da büyük bir heyecan uyandıran bu ziyarete gemiyle gelen Sultan Reşad, önce Mudanya'ya uğrar ve oradan Bursa'ya geçer. Sultan Reşad'a veliahtlar Yusuf İzzettin Efendi ile Vahidettin Efendi, Sadrazam ve Bahriye Nazırı da eşlik eder.

Vilayet-i Bursa Valisi Azmi Beyefendi'nin de 'olur'u alınarak, hemen işe başlanır. Önce Bursa Ticaret, Ziraat ve Sanayi Odası ile görüşülür. Daha sonra bir sergi komisyonu kurulur. Komisyonda belediye başkanı, maarif müdürü, yabancı işler müdürü, Meclis-i İdare-i Vilayet üyelerinden iki kişi, Duviç Avrupa Bankası Bursa Şubesi Direktörü, maarif muhasebecisi, eşraftan bir kişi, nafia başmühendisi, nafia Muhasebecisi bulunmaktadır.¹ Böylece Vali Azmi Bey'in başkanlığında hazırlık çalışmalarını yürüten komisyon, 10 kişiden oluşur. Serginin 10 Temmuz 1320 tarihinde açılması planlanır. Sergi binası olarak da, belediye binası seçilir.

Bursa Sergisi'nin hazırlıkları bitirilirken, serginin etkisi ve büyüklüğü İstanbul'da da duyulur. Bab-ı Ali, Bursa'ya gönderdiği ani bir telgrafla 10 Temmuz 1325 (23 Temmuz 1908)'de yapılacak açılışa hükümet adına katılmak ve nutuk irad eylemek üzere Orman, Maden ve Ziraat Nazırı Aristidi Paşa'nın Bursa'ya geleceğini bildirir. Bu telgraf Bursa Sergisi dergisinde şu ifadeyle değerlendirilir: "Şu hale göre sergimiz hükümetin dahi nazar-ı dikkatini celb etmiş demektir."² Sergi, Cuma günü saat birde, hükümet dairesinde resmi kabul ve tebriklerin kabulüyle başlar. Cuma namazının eda edilmesinden sonra saat altı buçukta da resmi açılış gerçekleştirilir. Aynı günün gecesinde Nazır Paşa'nın da katıldığı bir resmî ziyafet verilir.³

Bursa Sergisi'ni büyük bir memnuniyetle gezen Sultan Reşad, Bursa Sergisi Dergisi'nin 7. sayısına da kapak olmuştur.

۲۱ اغسطس ۱۳۲۵

نومرو: ۷

بیتنا ایچینده یازیلان

بورسا سیرگیسینین

۱۰ لیتون ۳۲۵

ولایت امور مجاریه وزیریه
وستانیه سینه خاند و متابع وطنه
خادم اولان مقالانه صحیفه اولان
دائما آجیتدر

رسولیه رسیمس اعلانات یازاراق
سوزنیله قبول ایلدیگی کیم بیه
سطلرته ۳ هرورسورسورون انقال
ایلمدی سطلر ۳ کوره ایزت آلتور

سیرگیک منته دوامتجه عهلهده بردهمه نشر اولور. مصور مجموعهدن

- ۴۸۴ -

ماتر مدن کوندر لیک مکتوبلار
ورسملر بروسه سیرگیسینین
ایچون مطبوعه ولایت مدیریتی
ایمته کوندر لیکدر

هر نسخه اوج هروددر
موتابقه سیرگیکله عوامی مطبوعه
چوبهاریه جلی سطلر ایچون بکری
هر نسخه آیونه یازیلار

پای تخت اول عثمانینک مسافر مکرم خاص الخاصی ویکو جود عثمانیلیرک پادشاه محترم عالیقباری
شوکتناپ سلطان محمد رشاد خان خامس حضر تلمری

S. M. I. le Sultan Mehmed Han V.

Serginin açılışından yaklaşık 7 hafta sonra, Sultan Mehmed, Bursa Sergisi'ni ziyaret gelir. Bursa'da büyük bir heyecan uyandıran bu ziyarete gemiyle gelen Sultan Reşad, önce Mudanya'ya uğrar ve oradan Bursa'ya geçer. Sultan Reşad'a veliahtlar Yusuf İzzettin Efendi ile Vahidettin Efendi, Sadrazam ve Bahriye Nazırı da eşlik eder.¹ Sultan Reşad Sergi'yi birkaç kez gezer. Ayrıca özel olarak alışveriş etmek için de sergiyi dolaşır. Sergide gezerken uğradığı her şubeyi dikkatlice inceler ve sergiden büyük gurur duyar: Sultan Reşad, "alet katını" gezerken gördüğü kasalar dikkatini çekmiş ve yanındakilere dönerek şöyle demiştir:

"Kasalar Avrupa'da yapılırdı. Bakınız, Bizim memleketimizde de ne güzelleri, ne sanatkâraneleri yapılıyor."

Bursa Valisi Azmi Bey ve Sergi Komisyonu'na sürekli iltifat eder, başarılı organizasyonlarından dolayı tebrik eder. O kadar memnun ayrılır ki sergiden, yanındakilere dönerek şöyle der:

ürünlerimize mahsus olmasından his ettiğim iftihanın derecesi pek büyüktür."

Sergi Komisyonu tarafından, sergi boyunca yayımlanmak üzere bir de Bursa Sergisi adıyla bir mecmua çıkartılmasına karar verilir. Mecmua, sergi devam ettiği müddetçe yayımlanacaktır. 12 sayfadan oluşan Bursa Sergisi Mecmuası, 10 sayı yayımlanır. Sergiden haberler, sergide açılan şubelerin tanıtımı, sektörlerin incelenmesi, sergi fikriyle ilgili makaleler, yabancı sergilerle yerli sergilerin karşılaştırılması ve hepsinden de önemlisi sergiyle ilgili fotoğraflar, bu dergide yer alır.

Bursa Sergisi Hazırlık Komisyonu Başkanlığını, Hüdavendigâr-ı Bursa Vilayeti Valisi Azmi Bey yapmıştır.

Sergi Komisyonu Müdürlüğünü, aynı zamanda Maarif Müdürü de olan Hilmi Bey yürütmüştür.

Sergide çinicilik için özel bir şube açılmıştır. Şubede Kütahya çinileri sergilenirken, dergide de çinicilik üzerine ayrıntılı araştırmalar yayınlanmıştır.

Ayrıca, halıcılık bölümünde Uşak halıları teşhir edilmiş ve Uşak halıcılığının sıkıntıları üzerine önemini bugün bile koruyan yazılar da dergide yer almıştır.

Dergi kapağında, Bursa Sergisi logosunun altında, "Serginin devamı müddetince haftada bir defa neşr olunur, musavver (resimli) mecmuadır" ibaresiyle birlikte şu bilgiler de verilmektedir: "İsminden de anlaşılacağı veçhile bu yolda bir mecmua neşriden maksadın hasreten sergimiz hakkında, hariçte olup da ziyaret edemeyen vatandaşlarımıza malumat ulaştırmaktan ibarettir."⁵

Bursa Sergisi boyunca çeşitli eğlenceler de tertip edilir. Ayrıca ilk kez bir Türk sergisinde sergi nedeniyle fotoğraf yarışması düzenlenir. Bursa Sergisi Fotoğraf Yarışmasında birinciliği Mehmed Reşad Bey kazanır. Reşad Bey'in fotoğraflarından biri (Bursa Şelalelerini gösteren fotoğrafı) derginin dokuzuncu sayısına kapak olur.⁶

Ayrıca siyasi olaylara ve gelişmelere yer verilmeyeceğinin ilk sayı başyazısında beyan edildiği dergide yapılacaklar şöyle anlatılmaktadır: "Bunun için mecmuamızın münderecatının büyük kısmı Bursa Sergisi teşkil edecektir. Sergi nasıl açıldı? Tertip ve istihzaratı ne yolda oldu? Kaç şubesi vardır? Buna kimler iştirak etti? Ne gibi eşyalar teşhir edildi? Satış ne derecededir? Sergiyi kimler ziyaret etti? Hangi nevi eşya ilgi gördü? İlgı görmesinin nedeni neydi? Sergiden ne fayda görüldü? Sergi münasebetiyle ne gibi eğlenceler tertip edildi?"⁷

Mecmuanın en önemli işlevlerinden biri olarak da tanıtıma ihtiyaç duyulan bazı yöre ürünlerinin ayrıntılarıyla anlatılması gösterilir dergide: "Vilayet dahilindeki sanayi ve hususiyle Kütahya çiniciliği ve Uşak halıcılığı gibi teşvik ve tergibe muhtaç bazı mahalli sanayi hakkında da izah için malumat vermekten de geri kalınmayacaktır."⁸

Sergi birçok şubeden (pavyondan) oluşmaktadır. İpek böceği bölümünden meyve sebze bölümüne kadar çok çeşitli alanlarda şubeler vardır. Bunlardan bazıları şunlardır:

Maarif Şubesi, Halıcılık Şubesi, Sanayi-i Nefise Şubesi, Eski Eserler Müzesi Şubesi, Müzik Pavyonu (Şubesi), Halıcılık Şubesi, Toprak Ürünleri Şubesi, Şekercilik Şubesi, Reji İdaresi Pavyonu, Bakırcılık Şubesi, Orman Şubesi, Maden Şubesi, Sergi Piyangosu, Çinicilik Şubesi, Toprak Mahsulleri Şubesi, Ziraat Alet ve Edavatları Şubesi, Duyun-u Umumiye Pavyonu.

Bursa Sergisi'ne ürün katılımı beklenenin üzerinde olur. Öyle ki "teşhir edilen ma'mulat ve mahsulat miktarca o kadar çok ki serginin ayrıldığı her şube adeta eşya istifi halindedir. İlgili memurlardan biri olan Deha Bey, çok eşyanın yersizlik yüzünden teşhir edilemeyerek depolarda yığılı olduğunu söyledi. Bu hal, vilayet sakinlerinin serginin faydalarını layıkıyla takdir etmiş ve erbab-ı ziraat ve sanatın teşhir-i mahsulde adeta yarış eylemiş olduğunu ispat eden delillerdendir."⁹

Dergide halıcılık ve çiniciliğe ayrıntılı yer ayrılmıştır. Halı ve çini şubelerinin fotoğraflarının yanı sıra Kütahya Çiniciliği üzerine uzunca yazılar da sayfalarda yer bulmuştur. Sadece tanıtımı yapılmamış, sorunları tespit edilerek, ortaya çıkan çözüm önerileri de belirtilmiştir.

Serginin çinicilikle ilgili bölümünü anlatan şu haber oldukça ilgi çekicidir:

Bursa Sergisi'nde önemli pavyonlardan biri de Güzel Sanatlar Şubesi'dir. Bu şube diğer şubelerden farklı olarak, İmparatorluğun her köşesinden sanatçılara açık olarak düzenlenmiştir. Güzel Sanatlar Pavyonu'nda dönemin ünlü Türk ressamlarından kabul edilen Hamdi Bey, Halil Paşa ve Rıza Bey gibi sanatçılar eserleriyle yer almıştır.

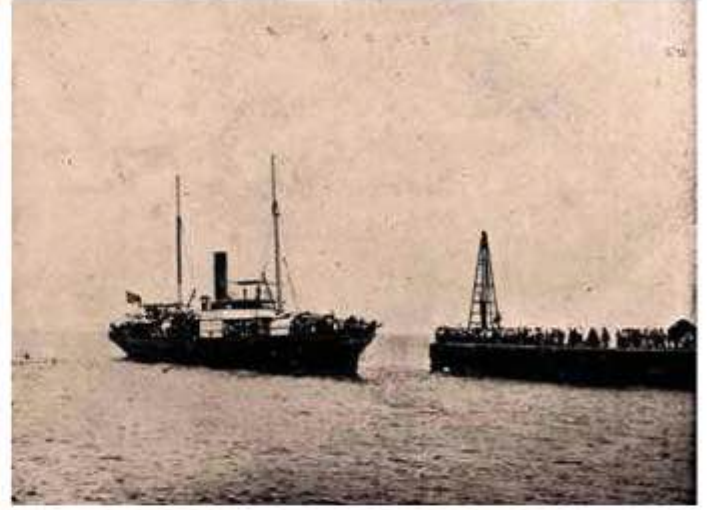

“Ziyaretçi serginin medhalından girerek bu mecmuu nefaisenin önünde bulununca bakışını çekecek bir manzara ile karşılaşır. Önündeki masanın üzeri su kadehleri, üçten onüç kadar parçadan mürekkep ve muhtelif şekillerde iftar tabakları, tabağı ile birlikte kahve fincanları, küçük büyük sürahiler, kadehler, zevraklar, mini mini çiçeklikler velhasıl bin türlü cici ciciler ile doludur... Bunun için ne vakit buraya uğranılsa daima orada toplanmış bir çok erbabı merak ve temaşa görülür.

Masanın medhal-ı melasık kısmına kare şeklinde çinilerden oluşan bir pano istinat ettirilmiştir. Etrafı mai bir su ile çevrilmiş, ortası keza mai ve beyaz bir göbek halinde tertip ve telvin olunmuş şu levha hakikaten pek zarif ve latiftir. Yirmişer cm uzunluk ve genişliğinde, yüzyirmi altı parça çiniden mürekkep olduğu halde, o kadar dikkatkârane yapılmış ki, adeta yekpare zan olunur. Uzunluğu yirmi metre seksenyedi santimetre, genişliği bir metre seksanbeş santimetre ebadında olan bu panoya sahipleri on beş lira kıymet takdir etmişler.

Bu fiyat o kadar pahalı sayılmaz. Bundan başka bir pano daha var ki Sultan Murad Sani türbesindeki çinileri takliden yapılmış. Fakat o kadar iyi yapılmış ki aslı ile yan yana konulsa ayırt edilmesi kabil olamayacak. Dört bir tarafı yirmi altı, içi otuz dört parçadan olmak üzere ceman altmış parçadan oluşuyor...”¹⁰

Bursa Sergisi'nde önemli pavyonlardan biri de Güzel Sanatlar Şubesi'dir. Bu şube diğer şubelerden farklı olarak, İmparatorluğun her köşesinden sanatçılara

açık olarak düzenlenmiştir. Güzel Sanatlar Pavyonu'nda dönemin ünlü Türk ressamlarından kabul edilen Hamdi Bey, Halil Paşa ve Rıza Bey gibi sanatçılar eserleriyle yer almıştır. Şubede yağlı boya tabloların yanı sıra eskizler, akoral resimler, fotoğraflar, karakalem ve kabartma resimler, oyma yazılar ve yontular da yer almıştır. Ayrıca alaturka müzik aletleri de bu şubede teşhir edilmiştir.

Yağlı boya tablolar içinde Sultan Mehmed Reşad'ın bir portresi de bulunmaktadır.

Yine Müze-i Hümayun'un Müdürü Hamdi Bey'in gönderdiği çoğu portrelerin yanı sıra, "ayakta, mahalli kıyafetleriyle bir Mekkeli" çalışması da burada yerini almıştır.

Mekteb-i Harbiye-i Şahane'nin resim öğretmeni Halil Paşa'nın iki tablosu, yine Mekteb-i Harbiye-i Şahane'nin resim öğretmenlerinden Rıza Bey'in çalışmaları da Güzel Sanatlar Şubesi'nde sergilenmiştir.

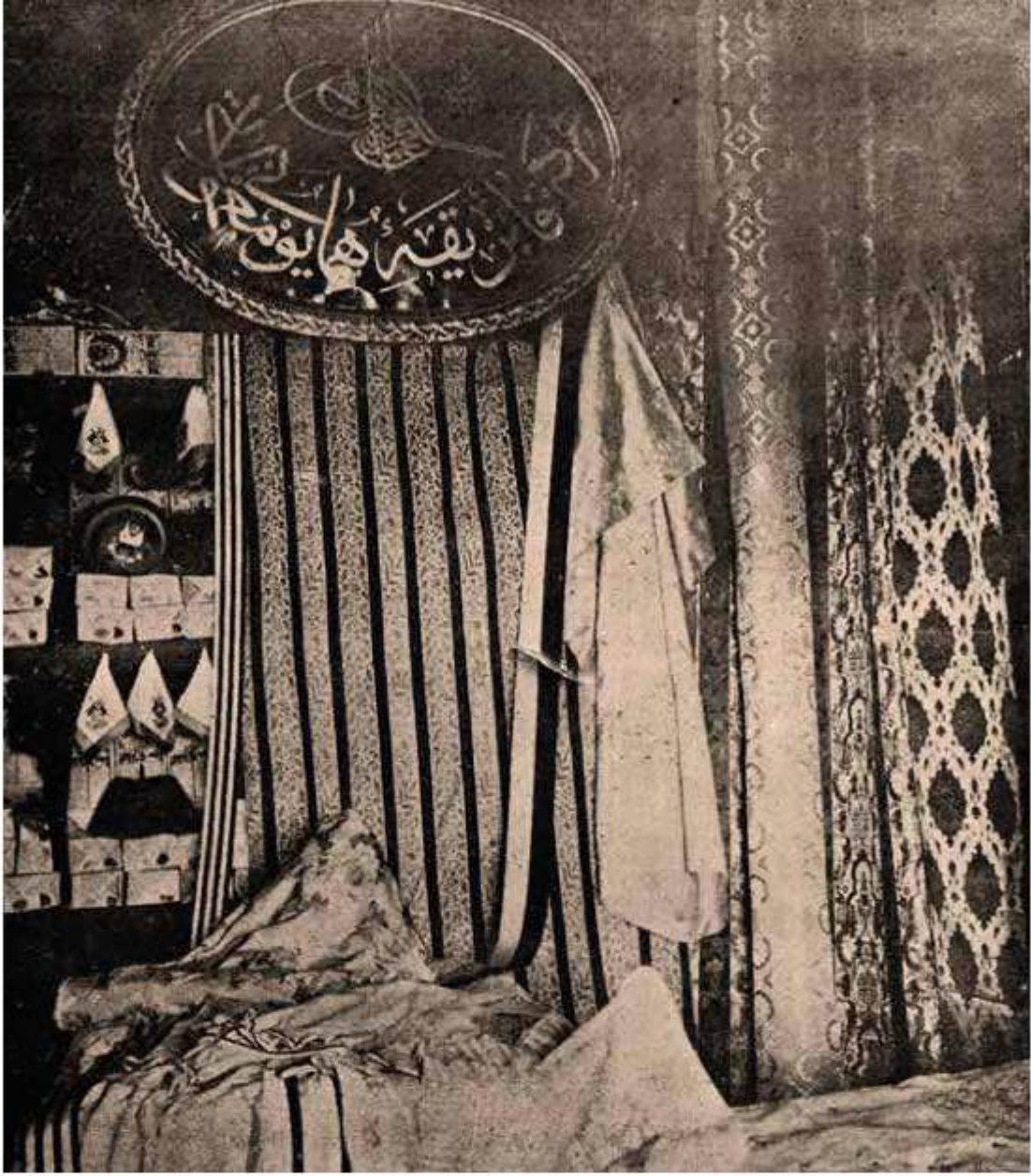
Bursa Sergisi Dergisi'nde Sanayi-i Nefise Şubesi (Güzel Sanatlar Pavyonu) şöyle anlatılmaktadır:

"Bu şube; memleketimiz sanayi-i nefise erbabından bazılarının eserlerinden olan yağlı boya tablolar, eskizler, akoral denilen sulu boya resimler, fotoğraflar, karakalem ve kabartma resimler, oyma yazılar, Kahraman Niyazi Bey'in alçıdan ufak parça yontuları, alaturka müzik aletleri ve diğerleriyle müzeyyendir."¹¹

Bursa Sergisi Mecmuası'nda sergiyi ziyaret eden kişi sayısı, özel ziyaretçiler ve elde edilen gelirler hakkında her hafta düzenli olarak bilgi verilmiştir. Derginin üçüncü sayısında önceki iki haftayla ilgili verilen bilgilere göre, sergiyi ilk hafta, 5495 kişi ziyaret ederken, ikinci hafta toplam 4.916 kişi ziyaret etmiş. Her sayı verilen bilgilerden yola çıkarak her hafta ortalama 5 bin kişinin ziyaret ettiği sergiyi, 10 hafta boyunca toplam 50 bin kişinin ziyaret ettiğini söyleyebiliriz.¹² Ayrıca vilayet dışından da sergiyi ziyaret gelenler olmuştur. Mudanya iskelesine vapurla gelen bu ziyaretçiler hem sayı bakımından hem de mevki bakımından önemli kişilerdir.

Ayrıca vilayet dışından da sergiyi ziyaret gelenler olmuştur. Mudanya iskelesine vapurla gelen bu ziyaretçiler hem sayı bakımından hem de mevki bakımından önemli kişilerdir.

Sergiyi daha sonra ziyaret eden Mefruşatı Şahane ve Hereke Fabrika-i Humayun Müdürü Akif Bey de, fabrikasının ürünlerini sergi açılmış olmasına rağmen Bursa'ya getirerek, sergideki yerini almıştır.

Sergiyile ilgili genel bilgilere de yer verilen bilgilerin bugün bile son derece doğru olması oldukça ilginçtir. Bu yazılardan birinde sergi “masnuat ve mahsulat ve ma'mulatin izhar-ı umumiyeye arz ve teşhiridir” şeklinde tarif edilir. Sonra bu tanım, Fransızların sergiyi tanımlamak için kullandığı exposition ile karşılaştırılır ve şöyle bir sonuca varılır: “Fransızların bu manada kullandıkları “exposition” kelimesi yalnız teşhir manasını tazmin ettiği için bizim “sergi”miz Fransızcasından daha şumullu ve manidardır.”¹⁵

Yine Mecmua'nın dördüncü sayısında “hususî sergiler ve Fransa'nın bunlardan istifadesi” başlıklı bir yazıda, sergilerin neveleri anlatıldıktan sonra, ilk ulusal sergiyi bir Fransızın düşündüğü belirtiliyor. Tamamen, doğru bilgilerin yer aldığı bu yazıdan bir kısmı şöyledir:

“Bu başlıkla yayımlanan bir makalede, oldukça isabetli bilgiler aktarılmaktadır.

“Sergiler, teşhir edilen eşyanın nevine göre sanayi-i nefise sergisi, ziraat sergisi gibi adlarla bazı kısımlara ayrıldığı gibi inzar-ı umumiyeye arz edilen eşyanın menşei itibariyle de “umumi sergiler – Expositions internationales et universelles”

ve “özel sergiler – Expositions regionales” adıyla iki kısma ayrılır.

Hususi sergiler, yalnız bir vilayetin veya -daha umumi bir tabir ile- bir milletin mamulat, masnuat ve mahsulatına münhasır kılınarak ülke haricinin eşyası kabul edilmeyen sergilerdir.

İlk hususi sergi açılışı en evvel Markiz d’Avede adında bir Fransız tarafından düşünülmüştür.

Bu zat, Fransa inkilab-ı kebirindin beşinci senesinde (Sevr) ve (Goblen) fabrikalarında işsiz kalan işçilere yardım olarak (Sen Gölü)nde tertip olunacak piyango ile beraber bir de sergi açmak fikrini beslemişti. Fakat osene ortaya çıkan bazı önemli siyasi olaylar bu fikrin fiiliyata geçmesine maalesef mani oldu.

Ertesi sene 1897 sene-i miladiyesinde Dahiliye Nezaretinde bulunan Fransuva de Neufehatean adındaki zat bu fikre bir şekli hakikat vermeğe muvafakat olabildi. Bu zat İtalya seferini müteakip mahalli sanayiye fevkalade ehemmiyet vermeye başlamıştı....”¹⁴

Bursa sergisinin etkisi sadece İmparatorluğun başkenti İstanbul’da olmamıştır. Sergiyi yurtdışından (Berlin’den) muhabirler ve mühendisler de ziyaret etmişlerdir. Sergiyi daha sonra ziyaret eden Mefruşatı Şahane ve Hereke Fabrika-i Humayun Müdürü Akif Bey de, fabrikasının ürünlerini daha sergi açılmış olmasına rağmen Bursa’ya getirerek, sergideki yerini almıştır.¹⁵ Bu, Bursa Sergisinin etkisini göstermesi bakımından oldukça ilginç bir gelişmedir. Bu durum, beşinci sayıda okuyuculara şöyle duyurulur:

“Geçen nüshalarımızın birinde şerefsadar olan musaadei humayunu mulukane üzerine Hereke Fabrika-i Humayunun dahi sergimize iştirak edeceğini tebşir ve dördüncü nüshamızda da Fabrika-i Humayun mezkur müdürü Akif Beyefendinin şehrimize gelerek teşhir olacak eşyayı getirdiklerini beyan ve tezbir eylemiştik.

Fabrikanın eşya ve mamulat-ı nefisesi son olarak serginin üst katında hazırlanmış olan daire-i mahsusaya itina-i mahsusayla yerleştirilerek inzar-ı umumiyeye çıkarılmıştır.

Bursa Sergisi’nde teşhir edilen ürünler, komisyon tarafından incelenerek nitelikli olanlara madalyalar verilmiştir.

“Sergimiz bahtiyardır”

Maden şubesinde vilayetin zengin maden numuneleri sergilenmiştir. Ayrıca, Sergi dergisinde vilayetin madencilik imkanlarıyla ilgili geniş bir yazı kaleme alınmıştır.

Hereke Fabrikası –evvelce söylediğimiz gibi- nefaset ve mükemmeliyeti fevkaladesiyle mevcudiyetini memalik-i garbiyyede bile tanıştırmış bir müstesna müessesedir.”¹⁶

Bursa Mecmuası'nda vilayet sınırları içindeki sektörler hakkında yazılan yazılar, gerçekten de sektör hakkında bilgi sahibi kişilerin kaleminden çıkmış gibi görünüyor. Ayrıca, analizi yapan yazarlar, genel ekonomi bilgilerine sahip olmanın yanı sıra Avrupa'daki ticari ve ekonomik gelişmeleri de yakından takip eden kişilerdir. Sözelimi halıcılık şubesini anlatan yazıda, Bursa Vilayeti içinde yer alan Uşak halıları da incelenerek, önemli tespitler yapılıyor. Bu tespitlerden birinde, yazar, Avrupa'dan gelenlerin buradaki piyasa değerinin de üzerinde halıları alıp kendilerince bazı yöntemlerle eskiterek çok daha pahalıya sattığını anlatıyor. Ancak bu gibi hileli satışların Uşak halılarının itibarını zedelediğine dikkat çekerek, telafi edici önlemler alınması gerektiğinin altını çiziyor. Avrupalılara karşı rekabeti artırıcı önlemler alınmasını tavsiye eden yazarın bugün bile geçerliliğini koruyan şu tespitleri oldukça yerindedir:

“Çare-i telafisi var mı? Şüphesiz var: Onun yaptığını aynıyle yaparak rekabet etmek yoluyla bir şehir muvafık olabilir. Bu takdire göre Osmanlı halı sermayedarı birleşerek büyük olmak şartıyla, sermayelerini tevhid ve Avrupa'da çeşitli şubeler küşad eylemeli. Vakian bizdeki sermayedarlar öyle külliyetli sermayeye sahip değildir. Fakat katre katre göl olur. Öyle zan olunarak böyle bir ittihat hasıl olursa toplanacak sermaye yarım milyonu geçer.

İşte bu suretle bir şirket veya sandık teşkil edince, memalik-i ecnebiyyede açılacak şubeler vasıtasıyla ilanlar yapılarak nefis şark halıları imal ve Avrupa'ya isal edilecektir...”¹⁷

Bursa Sergisi Dergisi, sergi kapandıktan sonra 10. sayısını çıkararak kapanır.

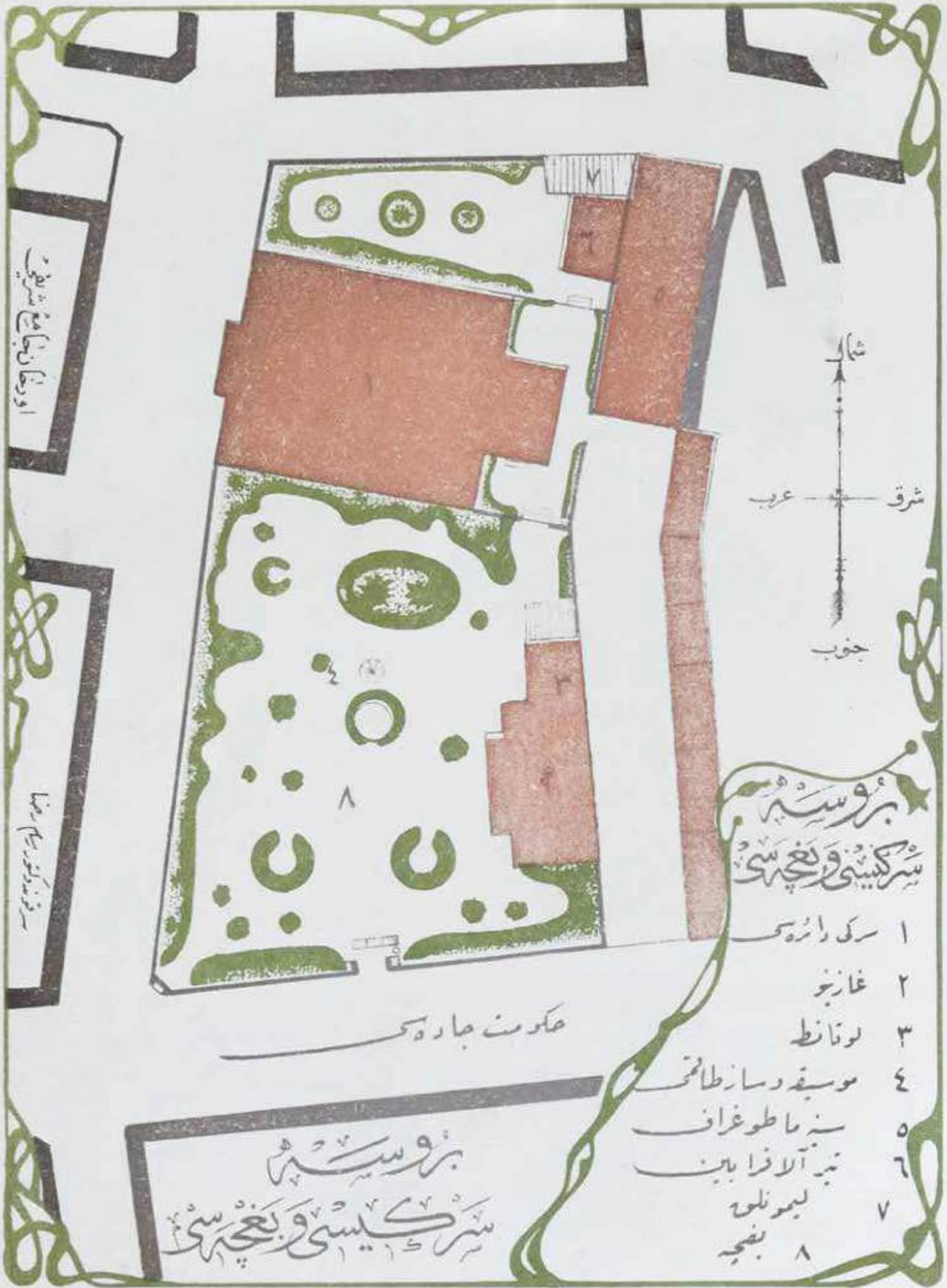

Yayın Kurulu adına kapanış yazısını kaleme alan Rauf Bey, eksikleri olabileceğini vurgular, ama çok önemli bir iş yaptıklarının da altını çizmeyi ihmal etmez:

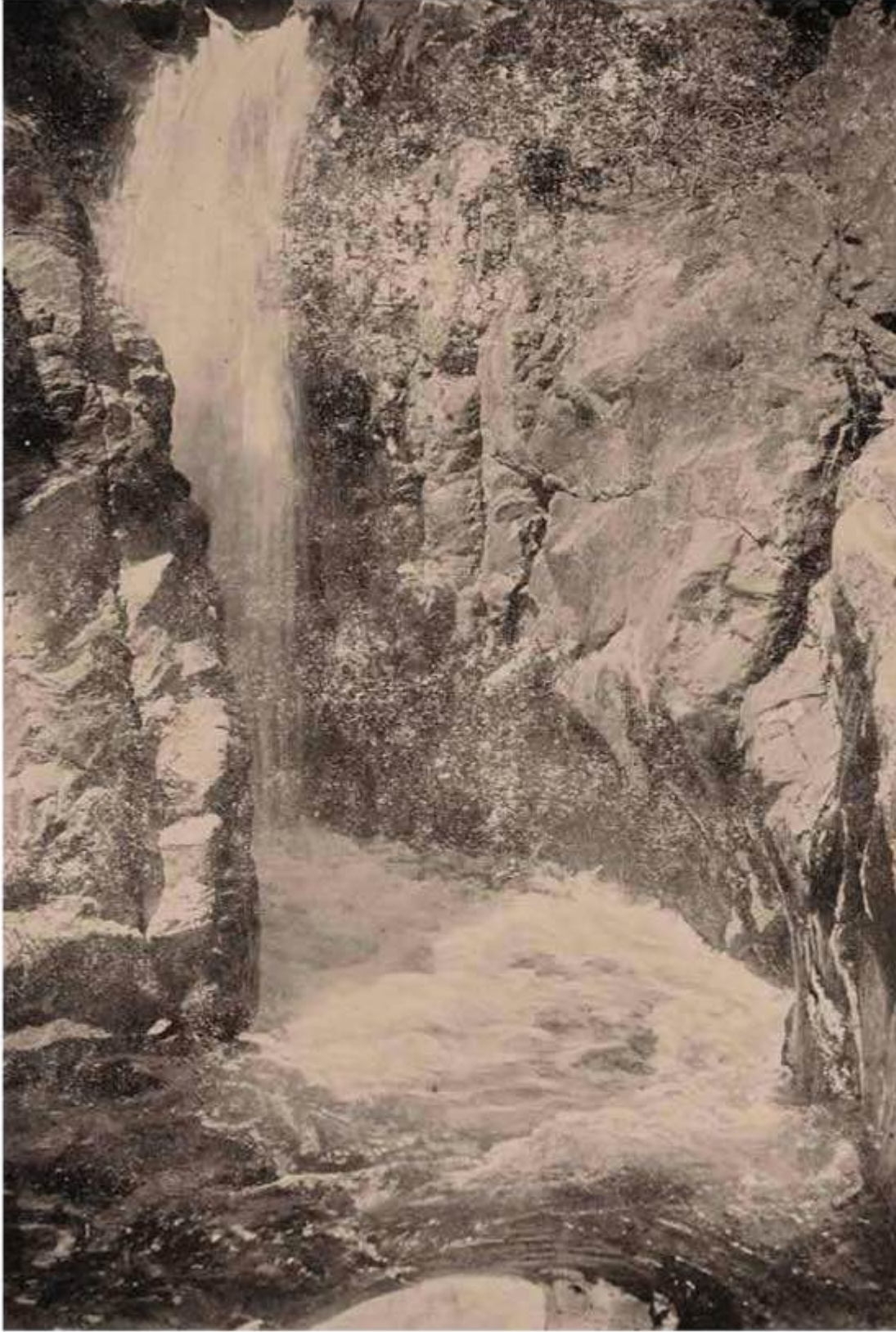
“Bizim için bu mecmuanın bir kıymeti vardır. O da sergiye mahsus olmak üzere Memalik-i Osmaniyye’de ilk defa intişar etmek muvaffakiyetine mazhar olmasıdır.”¹⁸

Toprak Ürünleri Şubesi’nde hububat numuneleri teşhir edilmiş ve ipek kozacılığına özel yer ayrılmıştır.

- 1 Bursa Sergisi Mecmuası, sayı 1, sayfa 5.
- 2 a.g.y., Sayı 1, sayfa 11.
- 3 a.g.y., Sayı 1, sayfa 11.
- 4 a.g.y., Sayı 8, kapak sayfası.
- 5 a.g.y., sayı 1, sayfa 4.
- 6 a.g.y., Sayı 9, kapak.
- 7 a.g.y., sayı 1, sayfa 4.
- 8 a.g.y., Sayı 1, sayfa 4.
- 9 a.g.y., Sayı 2, sayfa 18.
- 10 a.g.y., Sayı 3, sayfa 28.
- 11 a.g.y., Sayı 7, sayfa 76.
- 12 a.g.y., Sayı 3, sayfa 33.
- 13 a.g.y., Sayı 1, sayfa 7.
- 14 a.g.y., Sayı 4, sayfa 45.
- 15 a.g.y., Sayı 4, sayfa 47.
- 16 a.g.y., Sayı 5, sayfa 57.
- 17 a.g.y., Sayı 6, sayfa 69.
- 18 a.g.y., Sayı 10, sayfa 120.

Avrupa'da yapılan sergi organizasyonlarında gözetilen tüm başlıklar bu sergide de yapılmıştır. Sergi krokisi de bunlardan bir tanesidir.

ilk kez bir Türk sergisinde sergi nedeniyle fotoğraf yarışması düzenlenir. Bursa Sergisi Fotoğraf Yarışmasında birinciliği Mehmed Reşad Bey kazanır. Reşad Bey'in fotoğraflarından biri (Bursa Şelalelerini gösteren fotoğrafı) derginin dokuzuncu sayısına kapak olur.

1

Fennî ve Zevalî Saat

Sergide teşhir edilen eşya meyanında bazen pek zarif mamulat ve mahsulat bulunduğu gibi bazen de yeni icatlardan sayılması lazım gelen eşyaya tesadüf ediliyor.

İşte bu kabilden olmak üzere fotoğrafını bu nüshamızda der etmiş olduğumuz "fenni ve zevali saat" tarzı imal ve istimalince pek rakik ve dakik ve herhalde nazarı dikkati canibtir.

Resminden de anlaşılmakta olduğu üzere bu saatin kadranı büyük ve yirmidört saate bölünmüştür. Akrebi ve kadranı yirme dört saatte bir, yelkovanı da saatte bir devr eder. (sayfa 24) Şu halde bunun diğer saatlerdene farkı, on iki saati göstereceği yerde yirmidört saati göstermesidir.

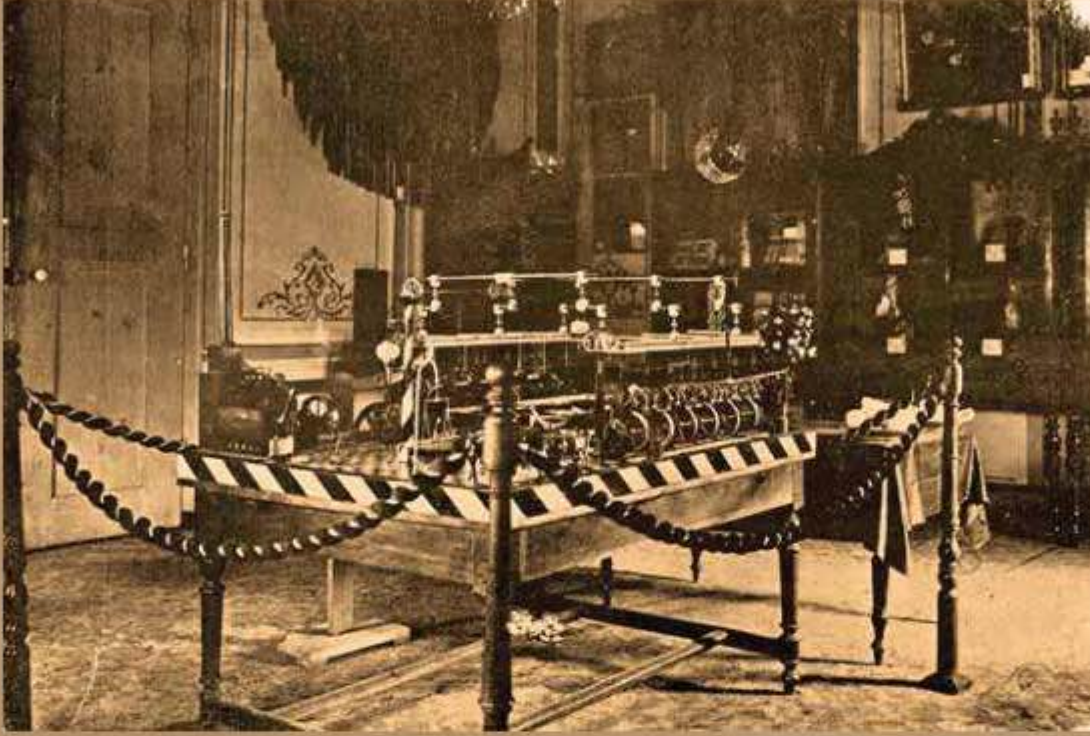
Kadranın içindeki taksimat üçyüz altmış derecedir. Her derece dört dakika itibar edildiğinden bu vasita ile gündeğümü ve günbatımı zamanları, "zevalî" olarak tayin edilebiliyor. Mesela gündeğümü ve günbatımı zamanlarını tayin için özel daireleri içinde gösterilen ayların aralarını ayırt eden hatlar arasında bulunduğumuz günü yaklaşık olarak tayin ettikten sonra o noktadan mebhüs bilitibar beher dereceyi dört dakika kabul ederek, istenilen günün gündeğümü ve günbatımı zamanları tayin olunur.

Bundan başka mine içinde başkaca iki daire daha var. Bunun biri ayları, diğeri günleri gösterir.

Şu izahdan anlaşılır ki bu saat hakikaten faydalı ve cevval bir zekanın mahsul-u bediidir. Saatin yapan, Bandırma saatçilerinden Osman Efendi, buna elli lira fiyat koymuş ve fiyat komisyonca da kabul olunmuştur. Osman Efendi, geçen 1322 Bursa Mamulat ve Mahsulat Sergisinde de bu saatin bir başka nevini teşhir eylemişti. Bu gibi muvaffakiyetlerinden dolayı Osman Efendiyi takdir eder, diğer sanatkarlarımızın da bu yolda çalışarak mamulat icatkarane meydana getimelerini arzu ederiz.

(Bursa Sergisi Mecmuası, Sayı 3, sayfa 23-24)

Belgelerle 1909 Bursa Sergisi

Doyun-u Umumiye Şubesi'nde sergilenen ürünler arasında bir 'flatür' de bulunmaktadır.

Bursa sanatkarlarından Uşaklıyan Efendi'nin sergide teşhir edilen ürünleri.

Sergiler nasıl meydana geldi?

Onsekizinci asrın ondokuzuncu (yüzyıl) ile an vedaında doğan ve son asır zarfında tekemmül eden bir şekil kazanan sergiler -yapılan istatistiklere göre- gittikçe hem sıklaşıyor hem de daha umumileşerek mükemmelleşiyor, bu hal sergi küşadı için özel bir temayül bulunduğunu gösterir. Peki bu meyil neden neşet ediyor? Burası tetkike değerdir. Fakat tetkik ve araştırmalarımızın neticelerini sırasıyla izah edebilmek için, önce serginin ne olduğunu, nasıl ve nerede kurulduğunu ve çeşitlerinin neden ibaret bulunduğunu bilmekliğimiz lazım gelir.

Sergiyi, "masnuat ve mahsulat ve mamulatin enzar-ı umumiyeye arz ve teşhirdir" suretinde tarif edebiliriz. Fransızların bu manada kullandıkları (exposition) kelimesi yalnız teşhir manasını içerdiği için bizim "sergi"miz Fransızca'dan daha kapsamlı, daha manidardır.

Sergiler, ihdasat ve tesisat-ı saire gibi birden bire meydana gelmiş değildir. Belki asar-ı adidenin mahsul-i tevalisidir. Esası, hatta ilk insanlık dönemlerine kadar uzayan bir mevcudiyete sahiptir.

Bu mütalaa biraz izaha muhtaçtır.

Tarih inceleme ve araştırmalarıyla ilgilenenlerin malumudur ki, bu zemin-i pestiye (yeryüzüne) ilk defa ayak basan insanlar, yaşamak için yalnız kendi kuvvet ve çalışmalarına güveniyorlar ve bir günlük mahsul gayretiyle ancak o gün geçinebiliyorlardı. Fakat yeryüzü gittikçe istila-yı beşere (insanın yayılmasına) maruz kalınca her ferd bir aile ve aileler birer heyet-i beşeriye teşkil ve mesai-yi hayatiyyelerini teşrik ve taksim ettiler. Mürur-u zaman ile bu heyetlerin üzerinden geçen gelişim rüzgarları, her biri bir başka alemin mensubu gibi yekdiğerinden sakınır ve çekinircesine yaşayan bu toplulukları, anen fe-anen birbirine yakınlaşıp aralarında alakalar ve muhasebat tesis etti. Evvelden her fert, bütün hayati ihtiyaçlarını sağlamakta, yalnız pazısına itimad ederken, toplulukların oluşmasıyla başka Kişilerin efradına mahsul-ı mesaisinden istifade etmek hakkını kazandı. Fakat bu hakka mukabil başkalarının faydasını temine de kendisi bir nevi mecburiyet yüklendi. Yaşam kaydı böyle hafifleşince ve özellikle mesai-yi hayatiyyenin yalnız bir kısmı kendi uhdesinden kalınca insan, intisab ettiği çalışma alanında bir nevi uzmanlaşma ve yetenek elde etti. Bunun neticesi olarak da bütün vasıtalar ve hayati ihtiyaçlar uhdelere yüklenen efradın her biri başka başka sanatlarda ustalığa sahip oldular. Mesela bir takımı çiftçilikle, bazıları vesait ve alat-ı ziraiyye imaliyle, kimisi de giysiler yapmakla vs. iştigale başladılar. Yani tabir-i fenniyesiyle bir nevi taksim-i imal-i ibtidai meydana geldi.

Her ferd mensub olduğu şube-i sanatta meydana getirdiği mahsulün kendi ihtiyacından fazlasını başka bir sanatın müntesibine verir ve ondan kendisine lazım olan -fakat bizzat imaline vakit bulamadığı- başka eşyayı alırdı.

Lakin bir kabile içinde bunun ihtiyaçlar ve levazım-ı beşeriyyeyi izaleye hadim

Belgelerle 1909 Bursa Sergisi

Sergide teşhir edilen ve özel komisyon tarafından takdir edilen esyaya verilerek üzere bir de 'şahadetname' hazırlanmıştır. Şahadetname'nin tasarımcısı Meskukat-ı Şahane memurlarından Süfüt Bey tarafından resmedilmiştir.

Belgelerle 1909 Bursa Sergisi

Bursa Sergisi Komisyon üyeleri, Sultan Resad'ı karşılamak için bekliyorlar.

her türlü eşya meydana getirebilmek mümkün değildir. O halde bir kabileden mevcut olmayan eşyayı tedarik için diğer kabile ile ilişkiye girmek lazım gelir. Aradan çok geçmeden bu esas da teşekkür etti. Ancak beşeriyet o zamanlarda henüz hal-i vahşetten kurtulamamış olduğu için bir amel (işleyen), kendi ürettiklerini yalnız başına alıp uzak bir mesafede rekz-i hiyam-ı ikamet etmiş olan diğer kabilelerin yanına gidemez ve çünkü yolların selametinden emin olamaz idi. Yolda yol kesicilere tesadüf ederek mahsulattan ve hatta hayatından mahrum olmak tehlikesi her an baş ucunda döner bir afet idi. Onun için ekseriya bir kabilenin çeşitli üreticileri birleşirler ve kervanlar teşkiliyle diğer kabilelerin yanına beraber giderek oralarda münasip meydanlarda

mahsullerini meydana çıkararak, daha açık tabirle pazar ve panayır kurarak mübadele vasıtası o vakit her ne ise onunla elden çıkarırlardı. İşte bu suretle oluşan pazar ve panayırlar zaman ve asırlar geçtikçe tekemmül etti. Genişleyen insani ihtiyaçlar, sanayiye tenvi' ve tahlil etti. Vaktiyle bir mahsul tek bir elden çıkarken maruz olduğu çeşitli işler bir çok çalışmanı geçindirir birer bağımsız sanat haline geldi. Diğer taraftan tahassüs-ü insaniyye de gittikçe incelediğinden bir ihtiyacın giderilmesine hizmet edecek eşyada nefaset, zerafet aranmaya başladı. Böylece zevk-i erbab-ı sanatı tevfir-i mesaiye, isticlab-ı ezvak-ı umumiyeye sevk eyledi. Her tarafın üreticileri, bu nokta-ı nazarı hedef ittihaz ederek çalıştılar. Vakıa bu mesai neticesinde hangi üreticinin muvaffak olduğu revaç ile de tayin eyliyor idiye de güzel rekabet muhtelif üreticilerin mahsullerini bir yerde toplayarak ona göre verdirmeye sanatkarları sevk ediyordu. Bu babta suret-i teşekkürlerini yukarıda izah ettiğimiz pazar ve panayırların pek çok faidesi olmuştur.

Bu üretici ve mustahsiller muayyen veya gayr-ı muayyen vakitlerde kurulan pazar ve panayırlara giderek mahsullerini umumun bakışlarına açar ve başarılı olanlar tabii ki faydalanmış, mahsulleri diğerleri derecesinde mükemmel veya zevk-i umumiyeye mutabık olmayanlar da mükemmelleri görmeye yararlanmış olurlardı. Şüphesiz ki zekanın sanayiye olan tesiri, görgü ile daha ziyade tazeleniyor. İşte bugün sergi dediğimiz mecami-i sanaiyenin esası, bu izah ettiğimiz pazar ve panayırlardır. Bunlar asırlar ve dönemler geçtikçe ile kanun-ı tekamüle tabi olmuş ve en nihayet şimdiki şeklini almıştır.

Sergi ortaya çıkarma şerefine hangi kavim veya zata aid olduğu bahsine gelince: Bu konuda görüşler farklıdır. Bizim müracaat müracaat ettiğimiz kaynak, bu noktayı layıkıyla aydınlatamıyor.

Belgelerle 1909 Bursa Sergisi

Bir fikre göre miladi olarak İsa Aleyhisselam'dan yedi yüz yetmiş beş sene evvel başlamış ve her dört senede bir defa açılmış olan meşhur Yunan olimpiyatları sergilerin ilkidir. Bu fikre itimad olunursa, sergilerin başlatıcısının Yunanlılar olması lazım geliyor. Ancak olimpiyatlar malum olduğu veçhile müsaraa, müsabaka gibi adale kuvvetine dayanan oyunlarla meşhur olmasına göre bunlar, bildiğimiz sergilerin değil belki pehlivan güreşlerinin koşularak, sporların esası, ilki olabilir. Binaenaleyh, olimpiyatlar sergilerin esası ve Yunanlılar da başlatıcısı olmamak lazım gelir.

Diğer bir fikre göre sergilerin başlatıcısı Çinlilerdir. Çünkü Çinliler imparatorun yalnız bir defa istimal ettiği eşyayı büyük şehirlerde kamuoyuna sunarlar ve bunları hakiki fiyatından fazla bedel ile satın almaya mandarinleri (Çinli tüccarlar) mecbur tutarlar imiş.

Fakat bu hal Çinlilere serginin buluşcusu ve başlatıcısı olma özelliğini vermeğe kafi değildir. Çünkü sergi kurulması ve açılmasından daima bir ticari ve sanai istifade aranır, sergilerden umumen istifade edebilmesi iltizam olunur. Halbuki imparatorun levn-i mukaddes olan sarıya boyanmış kullanılmış eşyası teşhir olununca bundan umum veya sanayi için ne istifade vardır? Bundan olsa olsa imparatorun şahsı madden müstefid olur. Çünkü artık istimaline lüzum görmediği eşyasını aldığı fiyattan fazla bedel ile elden çıkarabilir. İmparatorun istifadesi ise elbette menfaat-ı umumiyye makamına kaim olamaz. Bunda sergiye benzer bir nokta varsa o da yalnız o eşyanın enzar-ı umumiyyeye çıkarılmasıdır. Yalnız bu müşabehet Çinlilere vazı-yi meşahir olmak şerefini bahşedebilir mi?

Bizim fikrimizce sergilerin ilk başlatıcısını layıkıyla tayin ve izhar edebilmek için tarihin ta ilk dönemlerine kadar enzar-ı tetkik ve tetebbu-yı isal etmek lazım gelir.

Bu nokta ancak o devirlerin puşhide-i azam olan hal ve olaylarını aydınlatmakla açıklık kazanıp tenevvür edebilecektir.

(Bursa Sergisi Mecmuası, Sayı 1, sayfa6-7..)

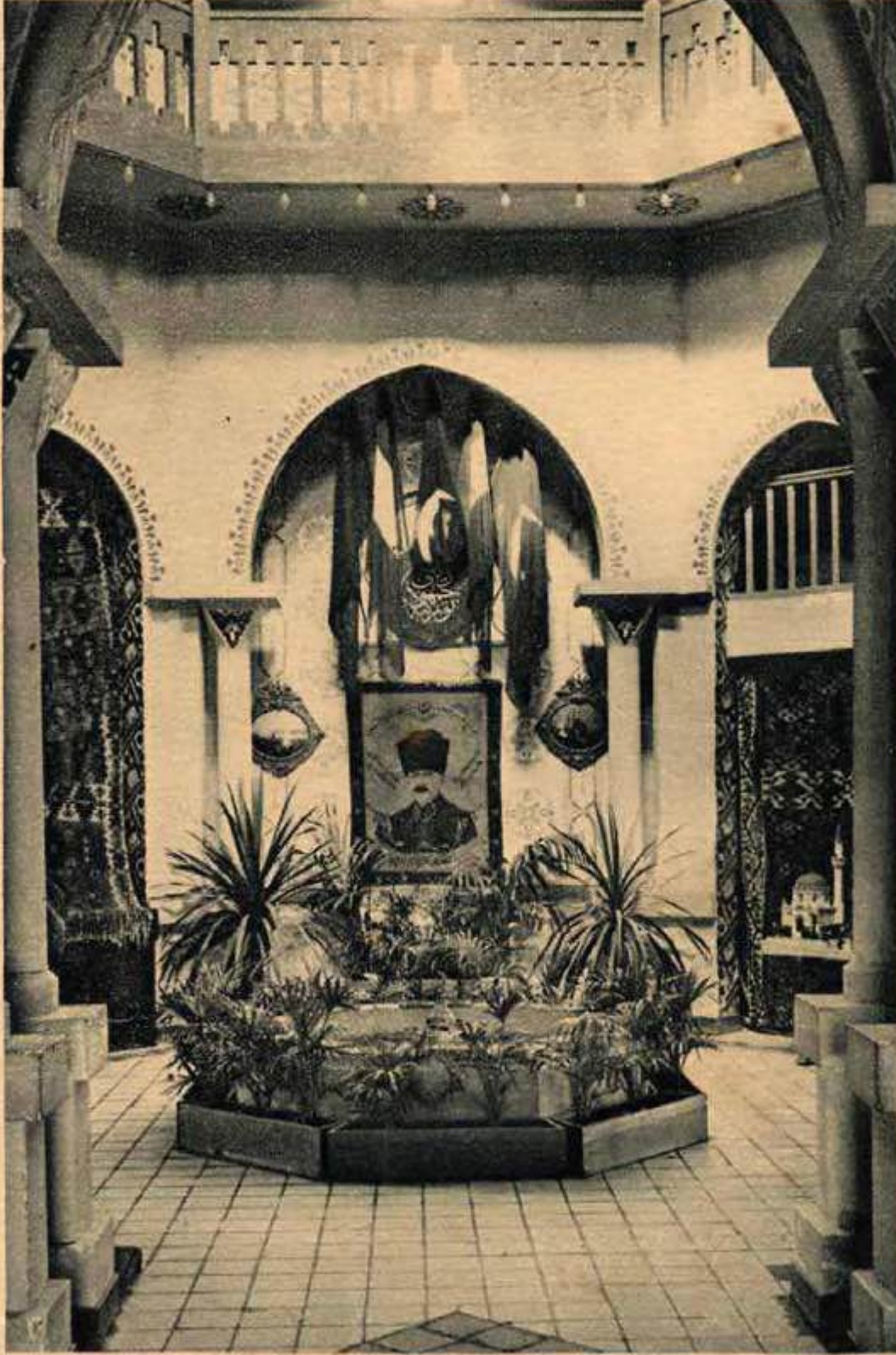

Sergi bahçesinde dinlenen ziyaretçilerden bir görünüm.

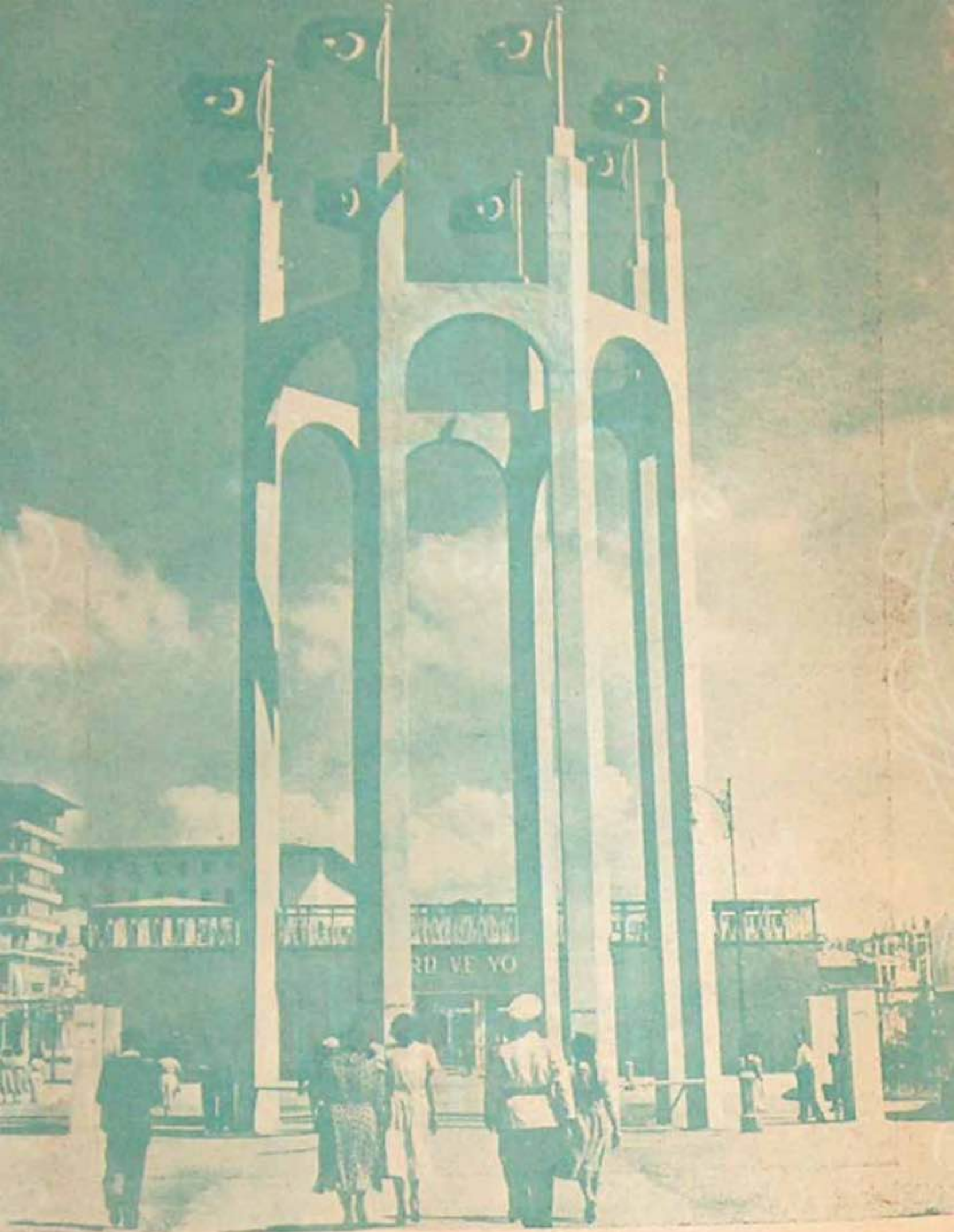
(Alta)

Cumhuriyet Döneminde Fuarçılık

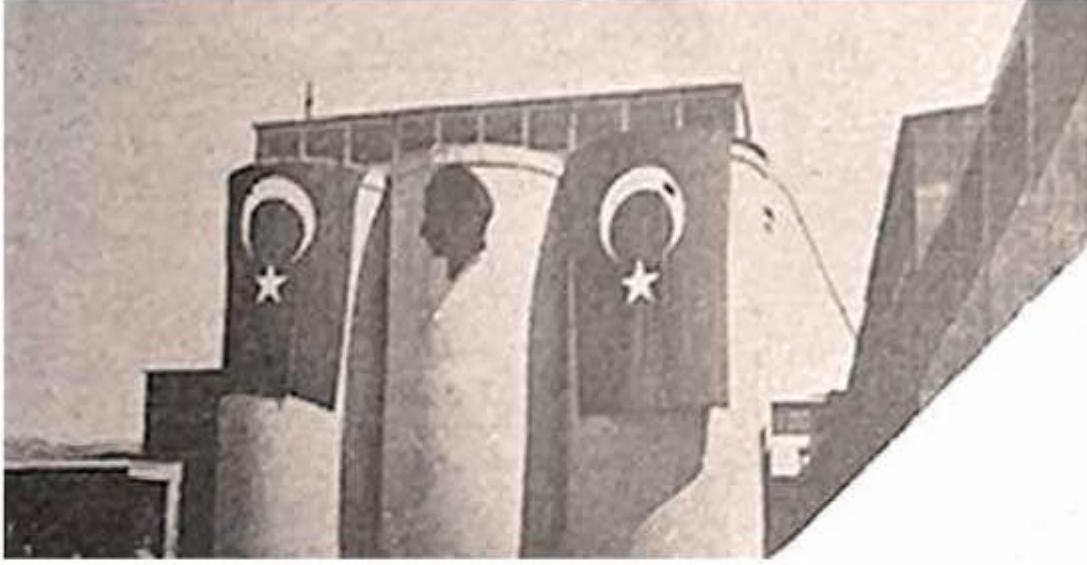
Paris — Exposition Internationale des Arts Décoratifs, 1925

PAVILLON TURC (Fildier, Arch.) HALL CENTRAL

İstanbul Sergisinin Şeref Kapısı

Cumhuriyet Döneminde Fuarçılık

Anadolu toprakları dünya tarihine birçok "ilk"i sunmuştur. Tarım ve ticaretin ilk gerçekleştiği, paranın ilk kullanıldığı yer Anadolu'dur. Truva, Çatalhöyük gibi antik kent kalıntılarında ticaretin ve pazarların izlerine rastlanmaktadır. Türklerin dönemi boyunca da canlı bir ticaretin yaşandığı Anadolu'da önemli fuarlar, panayır, pazarlar ve sergiler kurula gelmiştir. Özellikle Osmanlı İmparatorluğu döneminde hem ticaret yollarına egemen olması dolayısıyla büyük ticaret merkezleri canlılığını korumuş, hem de sanayi devrimi sonrası gerçekleşen dünya fuarlarına katılım gerçekleşmiştir.

Cumhuriyet döneminin fuarcılık faaliyetleri ise Cumhuriyetin ilan edilmesinden bile önceden başlatılmıştır. 17 Şubat 1923 tarihinde toplanan Birinci Türkiye İktisat Kongresi'nde fuarcılığın daha düzenli gerçekleştirilmesi için bazı kararlar alınmıştır. Atatürk, kongrenin açılışında yeni dönemin ekonomiye vereceği önemi gösteren önemli bir konuşma yapmıştır: "...Yeni Türkiyemizi layık olduğu düzeye erdirmeye için mutlaka ekonomimize birinci derecede önem vermek zorundayız. Çünkü, zamanımız tamamen bir ekonomi devresinden başka bir şey değildir... Kılıç ile zaferler kazananlar sabanla zaferler kazananlara mağlup olmaya ve netice olarak yerlerini onlara vermeye mecburdur... Siyasi, askeri zaferler ne kadar büyük olurlarsa olsunlar ekonomik zaferlerle taçlandırılmazlarsa meydana gelen zaferler devamlı olamaz, az zamanda söner... Ekonomi demek her şey demektir,

Mustafa Kemal Atatürk, bu sergiyle ilgili; "İktisat sergisi çok güzel olmuş, her sene tekrarlayın bunu. Bölgemizde böyle sergiler, iktisadın gelişmesine yol açar" şeklinde görüş belirterek, fuarın sürekli olmasını direktifini vermiştir.

yaşamak için, mutlu olmak için, insan varlığı için ne lazımsa onların hepsi demektir. Ziraat demektir, ticaret demektir, çalışma demektir, her şey demektir."¹

Birinci Türkiye İktisat Kongresi'nin ardından, İzmir Ticaret Odası'nın teklifi ve İzmir Valisi Kazım Dirik'in kararıyla ilk, 9 Eylül Yerli Mallar Sergisi adıyla

açılmıştır.² Bir başka kaynakta isim, 9 Eylül Panayırı'dır.³ Mustafa Kemal Atatürk, bu sergiyle ilgili; "İktisat sergisi çok güzel olmuş, her sene tekrarlayın bunu. Bölgemizde böyle sergiler, iktisadın gelişmesine yol açar"⁴ şeklinde görüş belirterek, fuarın sürekli olmasının direktifini vermiştir.

1932⁵ yılında gerçekleşen ilk fuara 338 kuruluş katılmış, 80 bin 744 kişi de ziyaret etmiştir. İkinci sergiye 55'i yabancı, 415 kuruluş katılmıştır.⁶ Ancak aynı fuarlarla ilgili değişik kaynaklarda farklı rakamlar verilmektedir. Örneğin 1944 yılı fuarı için hazırlanmış Fuara Bakış adlı kitapta birinci sergiye uluslararası olmadığı halde 23 yabancı firmanın katıldığı belirtiliyor. Aynı kitapta 1934 yılında 3 devlet ve 30 yabancı firma standı olduğu belirtiliyor. Konuyla ilgili kitapta verilen rakamlar şöyle:

İlk Yıllarında İzmir Fuarına Katılan Firma ve Ziyaretçiler⁷

Senesi	İştirak Eden Devlet Adedi	Ecnebi Firmalar	Yarı Resmî Kurumlar	Yerli Firmalar	Ziyaretçi Yekunu
933	-	23	20	130	168877
934	3	30	30	136	286259
935	5	38	38	165	311009
936	3	48	52	423	361527
937	3	104	78	424	608571
938	9	140	46	527	727191
939	11	509	27	334	624580
940	7	248	48	415	730928
941	4	180	87	332	832409
943	8	369	58	315	1017553

Fuarın 9-30 Eylül tarihleri arasında açık kalması geleneği bir süre devam etmiş, İzmir Şehir Meclisi'nin 14 Mayıs 1934 tarihinde aldığı karar gereğince 1 Ocak 1936 tarihinde temeli atılan Kültür Park o yıl tamamlanmış ve fuar tarihi 20 Ağustos – 20 Eylül tarihleri arasına alınmıştır.

İzmir'deki bu başarılı serginin ardından Türkiye'nin çeşitli şehirlerindeki fuarların düzenlenmesi hız kazanmıştır. Özellikle 1964 ile 1973 yılları arasında Samsun, Bursa, Balıkesir, Kayseri, Trabzon, Erzurum, Tatvan, Konya, Kocaeli ve Gaziantep'te çeşitli ulusal fuarlar gerçekleştirilmiştir.⁸ 1970'li yılların ortasından itibaren yaşanan kaotik ortamda ekonomik faaliyetlerin ve üretimin sürekli kriz halinde bulunması nedeniyle ciddi bir fuarcılık faaliyeti görülmemiştir. 1980 yıllarla birlikte dışa açık büyüme modelinin benimsenmesi fuarcılığı da geliştirmiş ve dönüştürmüştür. Özellikle 1980'li yılların ikinci yarısından itibaren gerçekleşen ihracat faaliyetleri fuarcılığın uluslararası boyutlarda gerçekleştirilmesi için en

1944 yılı fuarı için hazırlanmış Fuara Bakış adlı kitapta birinci sergiye uluslararası olmadığı halde 23 yabancı firmanın katıldığı belirtiliyor. Aynı kitapta 1934 yılında 3 devlet ve 30 yabancı firma standı olduğu belirtiliyor.

ciddi adımların atılmasını sağlayan dönemi başlatmıştır.

Özellikle son yıllarda onlarca fuar firması, yurt içi ve yurt dışında yüzlerce fuar düzenlemektedir. Türkiye firmalarının ürünlerinin sergilendiği yurtdışı fuarları tüm komşularımız ve ticari faaliyetlerimizin yoğun olduğu ülkelerde gerçekleşmektedir. Yurt içindeki fuarlara binlerce yabancı ziyaretçi ve katılımcı yabancı firma gelmektedir. Türk firmaları yurt dışında gerçekleşen fuarların en önemlilerine yoğun bir biçimde katılmaktadır.

Tüm bu yoğun fuarcılık faaliyetleri sayesinde de Türkiye'nin ihracatı rekor üstüne rekor kırmakta ve 100 milyar dolar barajına yaklaşmaktadır.

Türkiye'deki Fuar Alanları

Türkiye'de gelişen fuarcılığa koşut olarak fuar alanları da sürekli olarak artmaktadır. 2007 yılında faaliyet gösteren ve fuar alanı olarak inşa edilen önemli fuar alanları şunlardır:

Şehir	İsim	Salon Sayısı	Açık Alan(m ²)	Kapalı Alan(m ²)	Sergi Alanı(m ²)	Toplam Alan(m ²)
İstanbul	TÜYAP Beylikdüzü	10	60.000	60.000	42.000	120.000
İstanbul	İstanbul Fuar Merkezi	11	-	-	100.000	162.035
Antalya	Expo Center	6	11.000	40.000	40.000	65.000
Gaziantep	Kongre ve Fuar Merkezi	1	90.000	15.000	-	105.000
İzmir	Kültürpark	14	-	-	11.000	55.000
Ankara	Altınpark	-	2.500	7.500	-	10.000
Trabzon	Dünya Ticaret Merkezi	1	-	-	3.750	11.000
Konya	TÜYAP	2	20.000	26.000	-	480.000
Adana	TÜYAP	1	13.500	13.500	-	80.000
Kayseri	Dünya Ticaret Merkezi	1	-	-	8.400	13.000
İstanbul	Lütfi Kırdar Kongre ve Sergi Sarayı	1	-	7.000	-	7.000
Bursa	TÜYAP	4	20.000	30.000	-	119.000

1. Utkan Kocaturk, Prof. Dr., Doğumundan Ölümüne Kadar Kaynakçılı Atatürk Günlüğü, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 1999, s.325
2. Yaşar Aksoy, "İktisat Sergisi'nden Fuara", Yeni Asır Gazetesi Özel Fuar Eki, İzmir, 1995, s. 36. Aktaran: Göksel ve Sohodol, s.33
3. Meydan Larousse, C. 10, s.223
4. Aksoy, s.33
5. Meydan Larousse, C. 10, s.223
6. Aksoy, s.36
7. Avni Altınar, Fuara Bakış, s.42
8. A. Çiğdem Pehlivan, Türkiye ve Avrupa Fuarcılığına Karşılaştırmalı Bir Bakış, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Tanıtım ve Halkla İlişkiler Anabilim Dalı, İstanbul, 1996, s.6

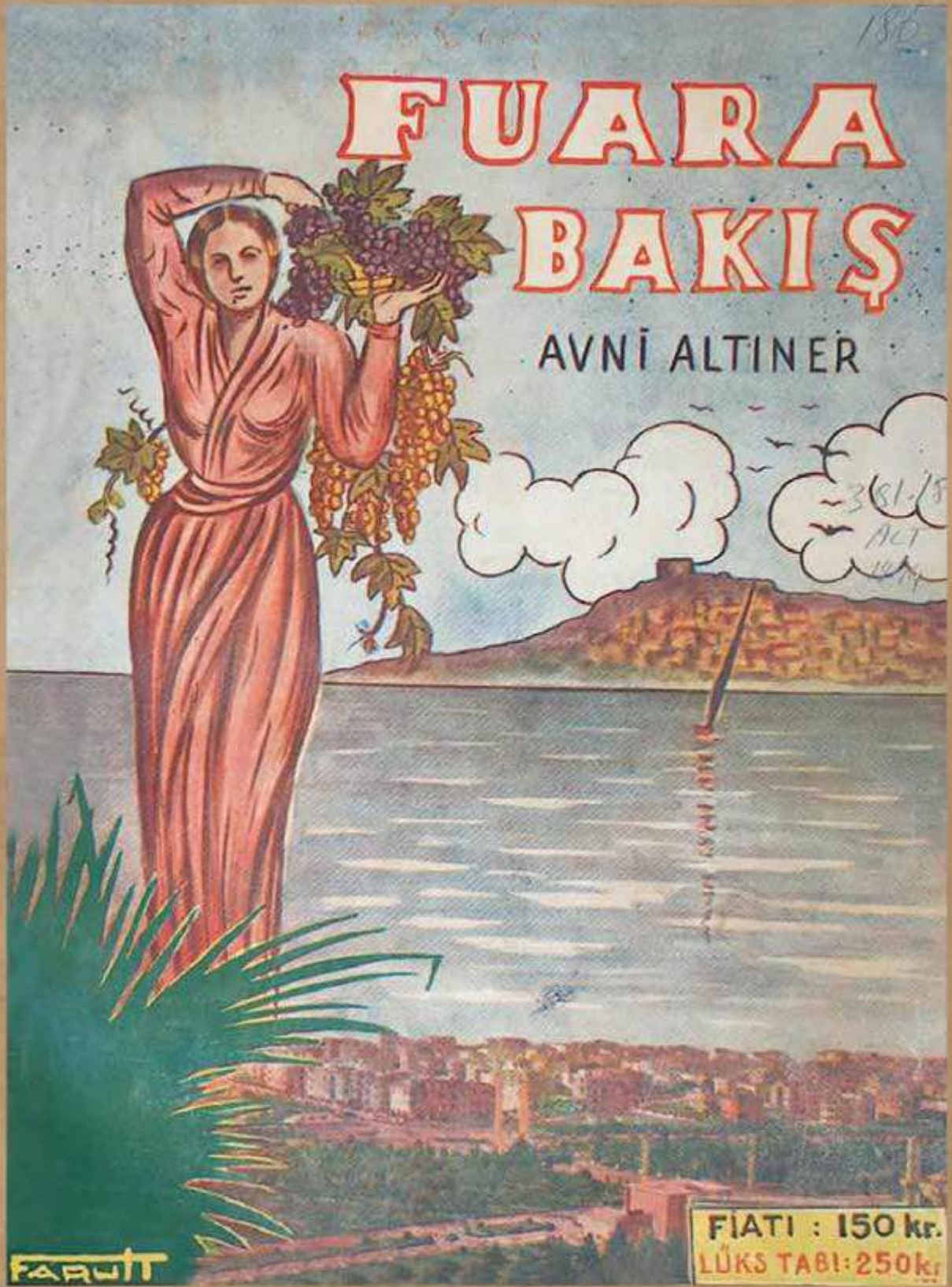
İzmir Fuarı

12. İzmir Foa alanı

Belgelerle 12. İzmir Fuarı

FARUK

FIATI : 150 kr.
LÜKS TABİ: 250kr

Belgelerle 12. İzmir Fuarı

Bir Minnet Borcu

İzmirimizin mütejebbis ve çahşkan Belediyesi önüne çıkan ve dünya hâdiselerinin yarattığı bütün güçlükleri yenererek, büyüklereinden aldığı ilham ve direktiflerle 1944 senesi İzmir Fuarını da milli bir Fuar olarak hazırladı.

Dünyanın bugünkü karışık durumunun doğurduğu huzursuzluk, tereddüt, endişe karşısında, harp içinde sülh sonrası; düşünülebilirken, büyüklerimizin metin ve zaurlu idarelerinin yurt içinde sağladığı varlık ve emniyetten faydalanılarak her şeye rağmen memleketinde sergiler açmak, yani sanai, ticari eserleri millete göstermek yolunda devam edilmektedir.

1944 de İzmirde belki, diğer senelerde olduğu gibi yurdun her köşesinden ziyaretçiler gelebilecektir. Unutmamalıyızki bu gayri tabii durumu sonuna erdirecek, dünyanın gelecek sülh yıllarında daha olyn Fuarlar kuracağız.

Yangın ve harabe yerlerini az zamanda bütün dünyayı inrendiren bir esere çeviren Türk teşebbüsü; Kültürpark gibi neşe, güzellik ve ticaretin toplandığı yerdeki ilk büyük Fuarı; nurlu elleriyle açan sayın büyüğümüzün, tavsif edilemeyecek kadar yüksek görüş ve iradesine borçluyuz.

Aziz Şefimize karşı duyduğumuz minnet hislerini bu vesile ile bir kerre daha ihtar etmeyi ve O'nun feyizli ışığı altında yürülmeği ve yeni başarılar elde etmeği de milli bir vazife biliriz.

Belgelerle 12. İzmir Fuarı

XII inci İZMİR FUARI

* XII inci İZMİR FUARI

Yazan: **Avni ALTINER**

G.T.E.E. şubesi mezunu

Akdenizin güzel incisi İzmir Millî mücadelede cihanın gözlerini diktiği bir Türklük mabedi olmuş ve Türklük istiklâlini 9. Eylül günü İzmir'in kurtuluşunda bulmuştu.

Tarihe şanlı destanını geçirdikten sonra İzmir kendini unutturmadı. Ufak yerli malı sergisinden bu günkü güzel Fuarını yaratan Ekonomi ve ticaretinde de ölmez bir mabet oldu.

Kültür Parkta kurulan Fuarı: 1932 -1936 da Başvekil sıfatile açan Milli şefimizin nutuklarından aldığımız şu satırlar ne kadar manalıdır.

(Beynelmilel İzmir panayırı halkın alâkasını ve teveccühünü celbetmek için bütün şartlara maliktir.) (Ege denizindeki hususî mevki ve kıymeti bütün Türkiyenin İzmir mıntikasına olan geniş bağlılığı beynelmilel Panayırı faydalı ve meraklı kılacaktır.)

(Burası iktisadî hareketlerin ve memleket sanayii için bir numune sergisi olarak düşünmek ve burada bir Kültür Park yaratmak fikri asil ve yüksek bir düşüncedir.)

Bu direktifler bir ilham kaynağı olmuş ve yerine getirilmesi için İzmir yıllardır çalışmış ve çalışmaktadır. Dünya buhranına rağmen 12 inci İzmir Enternasyonal Fuarını Hükûmet adına Ticaret Vekilimiz 943 de açmıştır. 944 de de Milli Fuar olarak açılacaktır.

Belgelerle 12. İzmir Fuarı

Göz kamaştırıcı yeşillik ve güzelliğiyle her Yurttaşın göğsünü kabartan, sulhun sembolü olan Fuar, Türk Ekonomisinin de yıldan yıla gelişme meyvelerini gösteren bir sergi olmuştur.

Burada her yıl bir yenisi yükselen fabrika bacalarının, Türk sanayi eserlerinin sembolleri olgunlaşmış bir Millet'in yıllık çalışmalarının Bilançosunu göstermektedir.

Dünya piyasalarıyla yerli mallarımızın karşılaşmasını gösteren Fuar Yurttaşlara seyahat, tanışma zevkini aşılamakta, yeni iş sahalarına yol açacaktır.

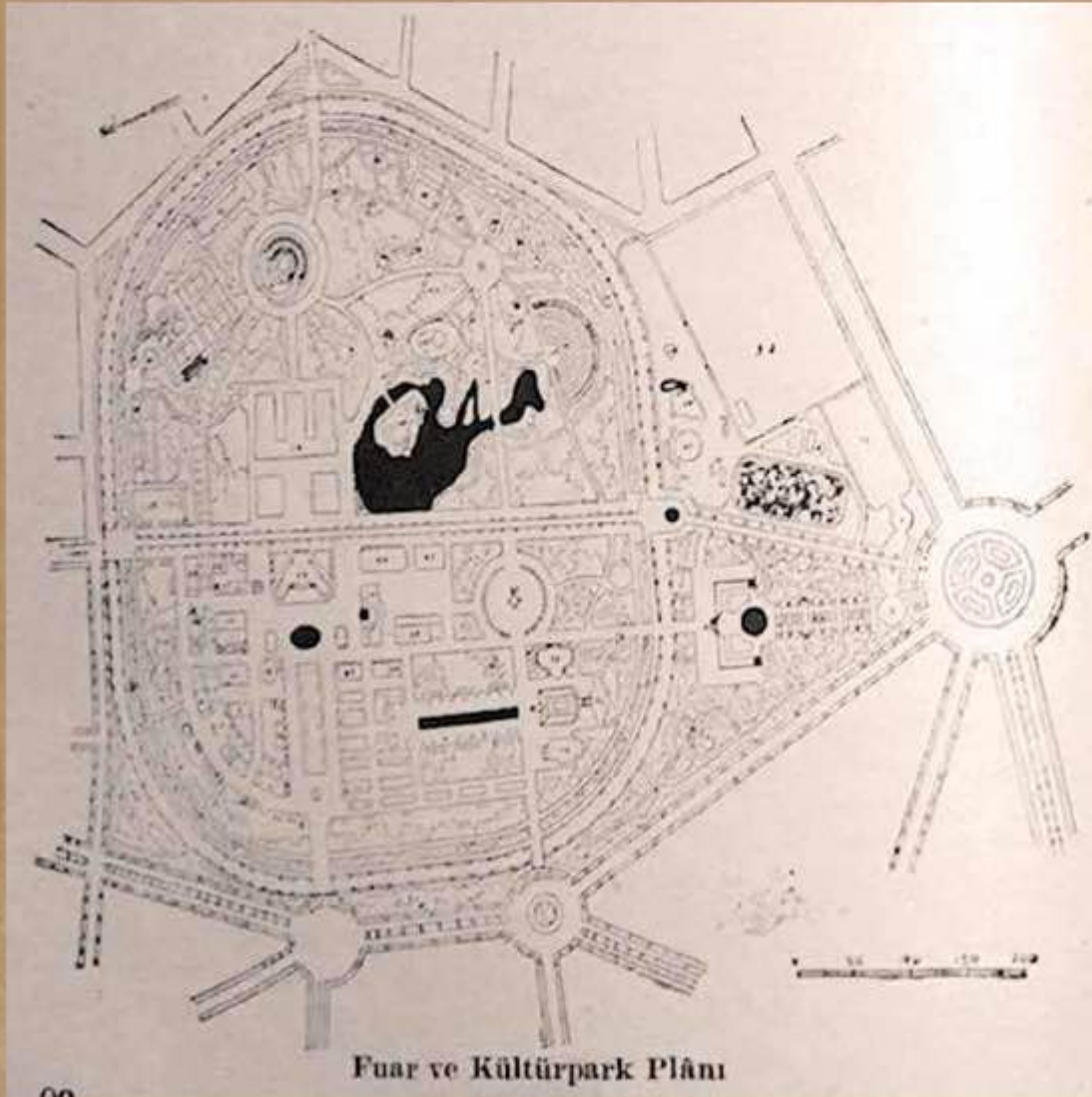
Birçok Fuarları gezmiş olanlar gerek dekorasyon gerekse eklâraj itibarıyla Newyork, Paris sergisinden sonra İzmir Fuarının başta geldiğini söylemektedirler.

Fuarın kapladığı sahaya ait aşağıdaki rakamlar büyüüyüşü göstermektedir.

1933	1934	1935
17000 m ²	32000 m ²	32000 m ²

Bu günkü 430,000 metrekarelik Kültür Parkta yalnız Fuarın kapladığı sahaya bakalım:

1936	1937	1938	1939-1940-1941	1943
51,200 m ²	61,700 m ²	66,500 m ²	70,000 m ²	72,500 m ²

Belgelerle 12. İzmir Fuarı

12 nci Fuar Bütçesi (160,000) liralık olup Varidat ve masarifat baş başa getirmeğe çalışılmaktadır. 13 ncü Fuar bütçesi ise: 271,500 liradır.

Aşağıdaki rakamlar bizi Fuar hakkında aydınlatmaktadır.

Senesi	İştirak eden Devlet adedi	Ecnebi Firmalar Adedi
933	Enternasyonal değildi	23
934	3	30
935	5	38
936	3	48
937	3	104
938	9	140
939	11	509
940	7	248
941	4	180
943	8	369
Yarı resmi müessese ve firmalar adedi	Yerli Firmalar Adedi	Ziyaretçi Yekûnu Adedi
20	130	168877
30	136	286259
38	165	311009
52	423	361527
78	424	6085ü1
46	527	727191
27	334	624580
48	415	730928
87	332	832409
58	315	1,016553

Cihan piyasalarını ayağımıza getiren İzmir Fuarına XII nci Fuarda Almanya, Bulgaristan, Filistin, İngiltere, İtalya, Macaristan, Romanya; filen Hint hükümeti de sembolik olarak iştirak etmişti.

FUARIMIZ İÇİN NE DİYORLAR

* Güzel İzmirimizin Mebusu sıfatile sayın Maarif Vekilimiz bay Hasan Ali Yücel'in Fuar hakkındaki ihtisasları

2

Hemen yirmi üç seneden beri, işgali elem ve kurtuluşu saadet olan İzmir'i, kaybedilip bulmuş bir sevgili gibi, yüreklerimizde saklıyoruz. Garp Anadolunun yüreği İzmir'in, bütün memleket varlığına çarpan sevgisi, her yıl, Fuar vesilesiyle güzel bir tezahür imkanı kazanıyor. Günün güç şartlarına rağmen bu akın devam etmektedir. Ekonomik hayatımız bakımından da önemli olan bu harekete baş olmuş arkadaşlarımızı şükranla anıyoruz. İzmir, Fuar ile, sanat, Ticaret ve seyahat davalarımıza çok tesirli bir hizmet görmektedir. Umumi takdire, güzel İzmir'in bir mebusu sıfatımı da katarak candan iştirak ederim.

Maarif Vekili

HASAN ALİ YÜCEL

Güzel İzmirimizin Mebusu sıfatile sayın Maarif Vekilimiz bay Hasan Ali Yücel'in Fuar hakkında ihtisasları

SAYIN AVNİ ALTINER

Fuara bakış albümü sahibi :

Hemen yirmi üç seneden beri, işgali elem ve kurtuluşu saadet olan İzmir'i, kaybedilip bulmuş bir sevgili gibi, yüreklerimizde saklıyoruz. Garp Anadolunun yüreği İzmir'in, bütün memleket varlığına çarpan sevgisi, her yıl, Fuar vesilesiyle güzel bir tezahür imkanı kazanıyor. Günün güç şartlarına rağmen bu akın devam etmektedir. Ekonomik hayatımız bakımından da önemli olan bu harekete baş olmuş arkadaşlarımızı şükranla anıyoruz. İzmir, Fuar ile, sanat, Ticaret ve seyahat davalarımıza çok tesirli bir hizmet görmektedir. Umumi takdire, güzel İzmir'in bir mebusu sıfatımı da katarak candan iştirak ederim.

Maarif Vekili
HASAN ALİ YÜCEL

Belgelerle 12. İzmir Fuarı

Sultan II. Abdülhamid, 1863 İstanbul Sergisi'nden sonra yurtiçi sergi geleneğinin devam ettirilmesini istedi. Bu amaçla 1893'te ilk daimi serginin çalışmalarını başlattı.

İzmir Fuarı

Türk Fuarçılık Tarihi

Belgelerle 12. İzmir Fuarı

FUARIMIZ İÇİN NE DİYORLAR

* Türk iktisadiyatını yükseltme çareleri

3

Yazan: Vehbi KOÇ

Ankara Ticaret Odası Reisi

Yirmi seneyi tecavüz eden ticaret hayatında edindiğim tecrübeye nazaran Türk iktisadiyatını yükseltmek hususundaki düşüncelerim şunlardır:

Türk ticareti Cümhuriyet Hükûmeti zamanında inkişafa başlamıştır. Bundan evvelki devirde, ticaret mesleğiyle adeta Türklerin uğraşması hoş görülmemeyen bir meslek olduğu yolundaki yersiz telâkkiler yüzünden bu mesleğe karşı hiç alâka gösterilmemiş ve tüccar yetiştirilmemiştir. Halbuki bir milletin her sahada yükselebilmesi, ancak o imlet fertlerinin iktisadî sahada hâkimiyetle kabildir.

Dürüst, tecrübeli, iyi Türk tüccarı yetiştirmek için kanaatimce çok çalışma icabetmektedir. Türk tüccarının zekâsı yerindedir; yalnız görgüsü, tecrübesi azdır. Her meslek erbabı için olduğu gibi, iyi tüccarın yetişmesi için de zamana ihtiyaç vardır. Bu işe evvelâ memleketimizdeki orta ve lise Ticaret Mekteplerinin adedini arttırmakla başlamak ve bu mekteplerde lisan tedrisatına çok ehemmiyet vermek katî surette lâzımdır. Aynı zamanda buralarda yetişmekte olan gençlere, bankalara ve hükûmet dairelerine memur olarak yerleşmek düşüncesi yerine serbest

Türk iktisadiyatını yükseltme çareleri

(20 cildi Ankara Ticaret Odası Reisi büyük devlet adamı Vehbi Koç'ın ticaret üzerine açtığı sergi yazıları, okuyucularımızın istifadesine sunulmuştur.)

Yazan: Vehbi KOÇ

Yirmi seneyi tecavüz eden ticaret hayatında edindiğim tecrübeye nazaran Türk iktisadiyatını yükseltmek hususundaki düşüncelerim şunlardır:

Türk ticareti Cümhuriyet Hükûmeti zamanında inkişafa başlamıştır. Bundan evvelki devirde, ticaret mesleğiyle adeta Türklerin uğraşması hoş görülmemeyen bir meslek olduğu yolundaki yersiz telâkkiler yüzünden bu mesleğe karşı hiç alâka gösterilmemiş ve tüccar yetiştirilmemiştir. Halbuki bir milletin her sahada yükselebilmesi, ancak o imlet fertlerinin iktisadî sahada hâkimiyetle kabildir.

Dürüst, tecrübeli, iyi Türk tüccarı yetiştirmek için kanaatimce çok çalışma icabetmektedir. Türk tüccarının zekâsı yerindedir; yalnız görgüsü, tecrübesi azdır. Her meslek erbabı için olduğu gibi, iyi tüccarın yetişmesi için de zamana ihtiyaç vardır. Bu işe evvelâ memleketimizdeki orta ve lise Ticaret Mekteplerinin adedini arttırmakla başlamak ve bu mekteplerde lisan tedrisatına çok ehemmiyet vermek katî surette lâzımdır. Aynı zamanda buralarda yetişmekte olan gençlere, bankalara ve hükûmet dairelerine memur olarak yerleşmek düşüncesi yerine serbest mesleğe atılmak ve burada muvaffak olmak için mücadele etmek zihniyeti aynlanmalıdır.

Böylece iyi satış yetiştirmek için gençleri açılmak ve Ticaret mekteplerinden çıkan gençleri satış işlerinde çalıştırmakla, mağazalarında serbestlik mektep mezunları gençleri çalıştırmakla, iyi bir satış bir müessesenin en kıymetli elementidir. Müşterilere yapılacak muameleleri hakkıyla bilen satıcıların yetiştirilmesi çok lâzımdır.

Ticaretin inkişafında ikisî mülahim nokta da sergi sistemine tazyik değil, teşvik ve teşkilatî bir şekilde olmalıdır. Kazançla ilgili konulara değinilmeli, her kazanmanın kazancı mübalede sergi vermesi temin edilmelidir. Bu şekilde hem ferah tepkibü münekketle ken-

Ankara Ticaret Odası Reisi Vehbi Koç

şine bir iş sahası bu'dülür, hem de devlet her sene açılan sâfillere bir vergi alır.

Diğer taraftan her tüccarın içtimal yardım işleriyle yukarıdan sâkkalanması ve memleketin kalkınması için elinden gelen maddî ve manevî yardımı esâgemesi lâzımdır. Bu memlekette yabancı her tüccar sericinin yalnız kendisinin zih olmalıdır, kazandığı parayı memleketin içtimal yardım hizmetinin de bulduğuna daına zâta müne bulmalıdır (1).

İşte bu sergi hareketi münekketle en sergi tarafında memleketin ticaret cephesinde büyük ilerleme'ler elde edileceği kanaatindeyim.

VEHBI KOÇ

(1) BÜYÜK ATATÜRK'ün büyük devlet adamı Vehbi Koç'ın ticaret üzerine açtığı sergi yazıları, okuyucularımızın istifadesine sunulmuştur.)

(2) BÜYÜK ATATÜRK'ün büyük devlet adamı Vehbi Koç'ın ticaret üzerine açtığı sergi yazıları, okuyucularımızın istifadesine sunulmuştur.)

K. Atatürk

Belgelerle 12. İzmir Fuarı

mesleğe atılmak ve bunda muvaffak olmak için mücadele etmek zihniyeti aşılmalıdır.

Bilhassa iyi satıcı yetiştirmek için gece kursları açılmalı ve Ticaret mekteplerinden çıkan gençler satış işlerinde çalıştırılmalı, mağazalarda satıcılıkla mektep mezunu gençler meşgul olmalıdır. İyi bir satıcı bir müessesenin en kıymetli elemanıdır. Müşterilere yapılacak muameleyi hakkile bilen satıcıların yetiştirilmesi çok lüzumludur.

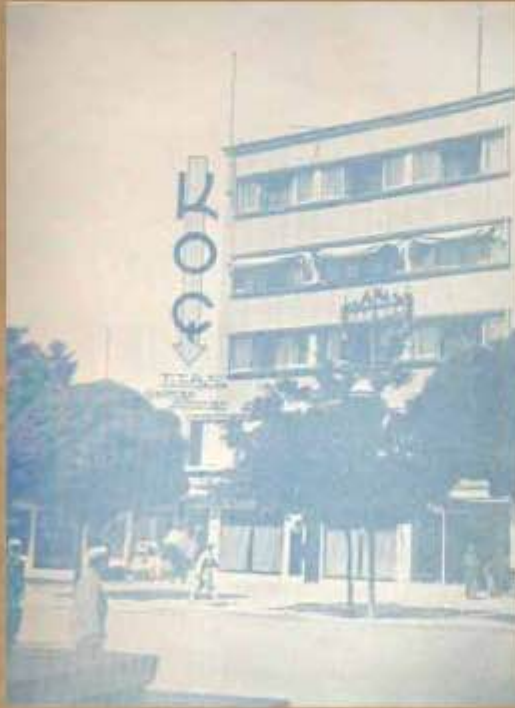
Ticaretin inkişafında ikinci mühim nokta da vergi sisteminin tazyik değil, teşvik ve tergi edici bir şekilde olmasıdır. Kazançla ilgili kanunlar âdilâne olmalı, her kazananın kazancı nisbetinde vergi vermesi temin edilmelidir. Bu şekilde hem ferdin teşebbüsü memlekette kendine bir iş sahası bulabilir, hem de devlet her sene çoğalan âdilâne bir vergi alır.

Diğer taraftan her tüccarın içtimaî yardım işleriyle yakından alâkalanması ve memleketin kalkınması için elinden gelen maddî ve manevî yardımı esirgememesi lâzımdır. Bu memlekette yaşayan her tüccar servetinin yalnız kendisine ait olmadığını, kazandığı parada memleketin içtimaî yardım hissesinin de bulunduğunu daima göz önünde bulundurmalıdır (1).

İşte bu suretle hareket edildiği takdirde on sene zarfında memleketin ticaret cephesinde büyük ilerlemeler elde edileceği kanaatindeyim.

(1) Büyük Atanın tüccar hakkındaki bir vecizesini kaydediyoruz:

"Tüccar Milletin emeği ve üretimi kıymetlendirmek için eline ve zekâsına emniyet edilen ve bu emniyete liyakat göstermesi gereken adamdır."

FUARIMIZ İÇİN NE DİYORLAR

Bu girişit çok önemli ve faydalı bir iştir

4

Yazan: **Hikmet Bayurun**

Manisa Mebusu

* Değerli fikir Adamımız Eski Maarif Vekili Manisa mebusu sayın Hikmet Bayurun Fuar hakkındaki görüşlerini de okuyucularımıza sunuyoruz

Bu girişit çok önemli ve faydalı bir iştir.

A) Her yöndeki ve hele yeni gelişmiş olan sanayi alanındaki başarılarımızı gerek kendi ulusumuzun ve gerekse yabancıların gözü önüne sermekte ve böylelikle bizim kendimize güvenimizi ve yabancıların bize saygısını arttırmaktadır.

B) bir çok yurttaşa ülkemizin en zengin kısımlarını gezip görmeyi kolaylaştırmakta ve onların ufuklarına genişletmektedir.

Ancak şunu eklemeliyim ki geçirmekte olduğumuz bu sıkıntılı devirde ve taşıt buhranı bu kadar ağır bir biçimde duyulurken bu işin daha uygun zamanlara bırakılmasını daha doğru bulmaktayım: hele ki, pancar ve buğday mevsimlerine yakın bir zamanda ve bazı çok önemli taşımaların gerektiği bir sırada yapılan Fuar Ege bölgesinin bir çok taşıt işlerini güçleştirmektedir.

HİKMET BUYUR

Manisa Mebusu

Belgelerle 12. İzmir Fuarı

Nuri Demirağ tayyareleriyle Fuara geliyor

Nuri Demirağ kendi tayyaresi önünde, yanındakiler Tasviri Efkar sahibi Ziyad ve pilot M. Altınbay

Fuar için yapılan her şeyi yazarak belirtmek isteyen ve bu suretle geleceğin tarihine belgeler hazırlayan «Fuara Bakış»ın son formlarını test ederken sevincil bir haber aldık. Hususî tayyare imali gibi mühim bir memleket davasında teşvikiyetimize örnek olacak bir fabrika kuran Nuri Demirağın tayyareleriyle talebesinin Fuara açılış törenine istedikleri benzin müsaadesi verildiği takdirde iştirak edeceğini duyduk. Bu haberin doğru olup olmadığını tabii ki bir yazarmızın gönderdik. Bu arkadaşımızın ihtisallarını yer derliğinden kısaca okuyucularımıza sunuyoruz.

Fuara Bakış

Fabrikaya giderek Nuri Demirağ ile buluştuktan ve görüştikten sonra ihtisallarını kaydedyorum. Fabrikaları ve mektebi geçerken dikkatimi çeken şu vezirleri bütün okuyucularımıza duyurmayı borç bilmekteyim:

«Göklete hükim olmayan milletler yetlerde sürünmeye, yetin dibinde çürümeye malikündür 1932».

«Büyük eserler; lüks hayattan, bol masraflardan içtinap sayesinde yapılan tasarruflardan mey-

dana gelir, şahsi servetler; Türk milletinin beyeti mecmuasıdır, vatanın nefise her zaman hasrî tahsisî âmade ferdler cinde emanettir. Bunu kimse için bol bol ve sefahate sarfetmek, israf, müstahale hakkı yoktur 1936».

«Zafer süngünün ucunda değildir, zafer kartalı süngünün ucundan kalktı havalandı, tayyare pervanesinin ucuna kondu 1936».

«Türk; insan kudretinin vurabiloacağı her faydalı şeyi memleket için düşünmeğe, düşündüğünü aypmağa, başarmağa kadirdir. Yapmamak, yapmadım demek benliğimden, varlığımdan geçtim, acı, zâfi kabul ettim demektir.»

Memleketin müdafası için yukarıdaki sözlerini aynı zamanda tatbik sahasına koyan ve ticaretimizin yüksek görüş ve kabiliyetli mütevellibi bir ferdi olarak bütün servetini de 7 Mayıs 349 tarihli vasiyetnamesiyle 20 sene evvel kazandığına ve kazanacağı bilûmum servetinden ben öldükten sonra nilemi orta halde geçireceğim ve çocuklarımla yüksek tahsilini tamamlayacak bir meblâğ ayrıldıktan sonra sağlığımda yapmadığım hayır müesseselerine sarfedilmek üzere kalacak servetim vakıftır».

Belgelerle 12. İzmir Fuarı

FUARIMIZ İÇİN NE DİYORLAR

* İzmir Fuarınının Ege Turizmi üzerindeki tesirleri

3

Yazan: **Suad Yurtkoru**

Afyon Mebusu

İzmire ve dolayısıyla memlekete İktisadî, İçtimaî, Kültürel bakımlardan büyük faydeler getiren Fuar, bir taraftan da Ege turizmi üzerinde ümitli, müsbet tesirler yapmaktadır.

İzmir Enternasyonal Fuarı ege turizmine başlıca şu noktalardan faydeli olmaktadır.

Fuarın kurulduğu 1993 senesindenberi ve bilhassa Kültürpark içine nakl edilerek her hususta inkişafına mazhar olduğu 1936 dan beri, matbuat ve radyo ile, binlerce afiş, broşür, rehber dağıtılmak suretiyle her sene yapılan Fuar propagandasında İzmir ve civarı turizm kıymetlerine de geniş bir yer ayrılmaktadır.

Diğer taraftan, memleketimizde muayyen bir mıntıkaya veya şehre muayyen bir zaman zarfında yapılan toplu seyahatlerin en büyük ölçüde olanına hiç şüphesiz İzmir Fuarı yol açmıştır. Bu hususta bir rakam ile bir fikir vermek lazım gelirse, bir ay içinde İzmire 140.000 – 180.000 kadar ziyaretçi geldiğini söyleyebiliriz. Mal teşhir etmek, satmak, satın almak, eğlencelere iştirak etmek için gelen bu ziyaretçilerin bir kısmı turizm merkezlerine uğramağa fırsat bulamıyorlar. Şu suretle yurt içinden ve dışından harekete gelen büyük seyyah kabilelerinin memleket nakil vasıtalarına, İzmire ve civarındaki turizm merkezlerine, uğradıkları diğer şehirlere her sene bıraktıkları paranın tutarı ortalama olarak 8-10 milyon lira arasında hesaplanmaktadır. Fuarın ticari sahada doğrudan doğruya temin etmekte olduğu kazançlı hareketin yanbaşında bu munzam mübadele hacmi hiç şüphesiz ki küçümsenemez.

FUARDA ÇAMLIK BEŞİR GAZINOSU

TÜRKİYENİN TANINMIŞ SES, SAZ
VE VARYETE SANATKARLARININ
BİR ARAYA TOPLANDIĞI HAVADAR
NEŞ'E YERİDİR.

Belgelerle 12. İzmir Fuarı

FUARIMIZ İÇİN NE DİYORLAR

* İktisadi Hayatımızda Fuarın Rolü

5

Yazan: **Enver Benhan ŞAPOLYO**

Tarîhi yazılar muharriri

Modern çağ devletlerinin bünyeleri iktisadi esaslara dayanmaktadır. İktisadi hayatını tanzim edemeyen milletlerin daima geri kalmakta ve inkişaf edememekte olduklarını görmekteyiz. Bu sebeptendir ki Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti daima iktisadi inkişafımızı göz önünde tutmaktadır. Yer altı ve yer üstü servetlerimizi işlemek yolunda gösterdiğimiz faaliyetin meyvalarını da almaktayız.

memleketidir. Yurdumuzda dünya piyasalarına toptan satabileceğimiz ziraî maddelerimiz vardı. Bilhassa bu orijinal maddeler Ege bölgesinde toparlanmaktadır. Türk tütünü, Türk inciri, Türk pamuğu, Türk afyonu gibi bunlardan maada Türk kromu, Türk yapacağı, derileri bir de mühim olan zeytin yağlarıdır. Türk ipliği de mühim bir rol oynamaktadır. Diğer çeşitli ziraî bir çokta mahsullerimiz vardır.

Bütün bu ziraî mahsullerimiz, Türk milletine büyük bir yekûn teşkil eden bir varidat temin etmektedir.

Bugünkü ticaret âleminde en mühim âmil propagandadır. Bu propaganda vasıtalarının en mühimi de malları toplu bir şekilde alıcılara teşhir etmek, reklam yapmaktır. Malını iyi

İktisadi Hayatımızda Fuarın rolü

Yazan: **Enver Benhan ŞAPOLYO**
Tarîhi yazılar muharriri

Enver Benhan Şapolyo

Modern çağ devletlerinin bünyeleri iktisadi esaslara dayanmaktadır. İktisadi hayatını tanzim edemeyen milletlerin daima geri kalmakta ve inkişaf edememekte olduklarını görmekteyiz. Bu sebeptendir ki Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti daima iktisadi inkişafımızı göz önünde tutmaktadır. Yer altı ve yer üstü servetlerimizi işlemek yolunda gösterdiğimiz faaliyetin meyvalarını da almaktayız.

Amadei yer altı ve yer üstü servetlerle pek zengindir. Bütün bu servetlerini işlemek yolunda iktisadi programımızı çizdik. Bunun kökeninde tabii ki bir zaman meselenin olduğu için programımız bir plan tabiiyatında devam etmektedir. 1939 tanzimatı haricinde de garp medeniyetini taklit ediyoruz. Büyük sanayi devrine giriyoruz. Avrupa devletleri gibi Türkiye'de de büyük devrimden kurtularak büyük sanayi devrine giriyoruz. Tanzimat devri bir makineler devriydi. Fakat köleler büyük sanayi devrine girmedi. Halâki Tanzimatın sonu Türkiye'nin sermaye ile el sanayii vardı. Buna milli devrim katıldı, modernizm, sanayilik, dokümanlık, demir çelik gibi... Bu el sanatları değil bir büyük bir millî bir devrimdir. Fakat tanzimat bilâhâ bunlar olmadı.

Büyük sanayi devrine girmemiz için büyük sermaye ve bunun yüksek bir teşebbüsü lazımdır. Fakat bizde ne teşebbüs tabii sermayesi, ne de büyük sermaye teşebbüsü vardı. Yer altı ve yer üstü servetlerimiz vardı. Fakat bunları işlemek için büyük bir kapital lazımdır. Bu da teşebbüs içinde pekmi.

Liberalizm iktisadi sistemi ise ferdi sermayenin inkişafını teşvik ederek bize gösteriyor. İktisadi tabiiyatın işleri edemez. Millî sanayii bir sanayi esasıdır. İktisadi teşebbüsleri de teşebbüs ve teşebbüsün beklemek için gelirdir. Beklemek sermaye, teşebbüsümüzün bir iktisadi bir devrimdir. 1939 Tanzimat ve 1908 Mevzuatı inkişaflarını iktisadi programları bu merkezde olduğundan Türkiye bir türlü

Yine bel bir sermaye bulamıyor. Büyük sanayi devrine girmedi.

Fakat yine Türkiye (Avusturya) bu konuda Kemalî inkişaf, ile nihayet (Devletçilik) kabul ederek, ferdi teşebbüsün iktisadi teşebbüsleri devlet yapar. Ferdi tabii ama sanayi olarak kabul etti. Kemalî Devletçilik tabii bir zaruret tabii ile sermaye olarak doğdu. Avrupalıların iktisadi esasları daima bir sermaye kendi teşebbüsüne çalışarak, sermaye ve refahı kendi nefesine kullanıyordu. Eski zamanlarda da iktisadi işlerde mühim rolü gören mihi (Eski) bir sınıf idi. Yunanistan'da Metek, Roma'da seneler ve Pilepler çalışarak bir Roma vatandaşlarının zevk ve sefalarının karışımında idiler. Ota zamanlarda ise bütün ağır işler (Serf) birisi yani toprak esirlerinin omuzlarına yüklenmişti. Serf'ler arazi ile beraber alıntı ve satırlardı. Bunlar hakim sınıfın esirleri idi. Yeni zamanlarda ise (Büyük Kapital) doğarak, Avrupalılar büyük sanayi devrimine girmekle fabrikalar kuruldular. Bu zaman ise kapitalistler, işçileri çalıştırmaya başladılar. Nihayet işçi sınıfları da haklarını istemeye başladılar, bir çok haklara sahip oldular. Son zamanlarda Avrupalı-

Belgelerle 12. İzmir Fuarı

satmasını bilen bir millet, piyasalara fazla mal sürerek, ancak devamlı ve sistemli bir şekilde Fuarlar açmakla kaimdir. Büyük ticaret yapan Avrupalılar Fuarlara çok ehemmiyet vermektedir. Artık Fuarlar beynelmilel bir şekil olmuştur. Avrupa Devletlerinin bir çoklarında büyük masraflarla büyük sergiler, Fuarlar kurulmaktadır.

İşte Kemalist Türkiyede Fuarcılığın ehemmiyetini takdir ederek Fuara lâıyk olduğu önemi vermiştir.

9 Eylül vatanın harimi ismetinden düşmanın denize dökülerek Türk milletinin istiklaline kavuştuğu ilk gündür. Bu kutlu güne düşen 9 Eylül Türk Fuarının en kalabalık günüdür. İzmirde her yıl açmağa muvaffak olduğumuz İzmir Fuarı, iktisadî inkişafımıza, bilhassa Türk ticaretinin yarın dünya piyasalarında büyük kazanç temin etmesine bir yol açmaktadır. İzmir Belediyesinin yılmaz iradesi, yüksek zevki, ticari zihniyeti çok iyi kavrayışı bütün Türklerin göğsünü kabartmaktadır.

Gönül arzu eder ki, Türkler dünya Fuarlarının hepsine iştirak etsinler. Bilhassa el sanatlarımıza ait orijinal eserlerimizi, dünya insanları zevkle ve hayretle temaşa edeceklerdir. Türk milletinin yüksek kabiliyetini bütün dünyaya tanıtmak bize bir borçtur. Bunu duyduk. Bu sebeptendir ki Türk Fuarlarında çalışacak sanatkarlarımız da yetişmektedir. Onların yüksek zevkleriyle kurulan pavyonlar ve içinde teşhir edeceğimiz mallarda sistemli ve anlayışlı olsun. Ticaretin inkişaf ve yaşamasında en mühim âmil reklam, rekabet, propagandadır. Bunu hiçbir zaman ihmal etmemek lazımdır. Esasen Türkiyede Cümhuriyeti idare eden kuvvetli eller, bu mühim işi de lâıyk olduğu dereceye yükseltmektedirler. Türk Fuarcılığının inkişafını, Türk iktisadi hayatında büyük roller oynayarak, zengin ve kuvvetli bir Türkiye yaratacaktır. Bu işe azmini veren ellere teşekkür etmek bizlere bir borçtur.

Fuar ve Kültürparktan bir görünüş

Belgelerle 12. İzmir Fuarı

FUARIMIZ İÇİN NE DİYORLAR

* İzmir'in Fuar Alemleri

6

Yazan: **Ulvi Olgaç**

Gazeteci, Muharrir

Şimdi ne zaman kavuşacağımızı bilemediğimiz sulh günlerini beklerken Hükümetimizin güzel İzmir'deki Fuarımızı 1944 de de açmaya devam edeceği haberini alarak seviniyoruz. Bu sene Fuar yine mutantan bir merasim ile 20 Ağustos'ta açılacak ve yine bir ay devam edecektir.

Hiç şüphe yokki İzmir Belediyesinin hummalı faaliyeti sayesinde Türkiyemizin yüzünü ağartacak bu Fuar bu sene de müteselsil muvaffakiyetlerine yeni bir haleli şeref daha çizecektir.

Fuarların her sene açılışında göğsümüzü kabartan bu muvaffakiyetleri alkışlarken nedense mes'ut Dünya sulh günlerinin sonlarına tesadüf eden 1939 Fuarını daima hatırlanm. O sene fuara onbir Devlet iştirak ediyordu. Bu onbir Devletin isimlerini alfabe sırasile not defterimden tekrar ediyorum.

1-Almanya, 2- Belçika, 3- İngiltere, 4- Fransa, 5- Yunan, 6- İtalya, 7- Filistin, 8- Polonya, 9- İran, 10-Romanya, 11- Sovyet Rusya. Bu onbir Devletin içinden Fransa ve Polonya ilk def'a olarak Fuara iştirak ediyorlardı.

O sene Devlet müesseseleriyle Ticaret odaları ve hususî yerli olarak (358) firma Ecnebilerden (590) firma bu onbir Devlet Pavyonlarına ilaveten mevki almışlardı.

Kültür Park kemale doğru yol almıştı. (430) bin metre murabbai bir saha içinde, yemyeşil, Billûrî havuz ve derelerile, hemen dört beş sene evvelki toz ve moloz yığınlarının korkunç bir harabe üstündeki çirkinliklerini tamamen silmiş ve unutturmuş güzellikleriyle insana ferah ve neşe veren bir muhit ve bir alem yaratan eşsiz kıymetleri ortasında (665000) metremurabbai bir kısmını Fuar Pavyonlarına ayırmıştı.

Belgelerle 12. İzmir Fuarı

9 Eylül Kapısı önlerinde elli bin kişi toplanmıştı. Mutat açılış nutuklarından sonra ehalinin camları kıran ve turnikeleri aşan kişileri tanımayan bir galeyana ile ellibin kişilik bir kütle Kültür Parkın içine doğru bir sel gibi akmağa başlamıştı. Halk o derece sabırsızlık göstererek Fuara koşuyordu.

O sene Kültür Parkı (624573) kişi ziyaret etmişti. Fakat yirmi Ağustostan sonra 1 Eylül'e kadar muhtelif şekillerde temevvüç eden ziyaretçi miktarı, halen hemen hemen bütün Dünyayı boğaza getiren bu feci harp badiresinin ilk topları patladığı günlerden sonra azalmış. Ecnebler çekilmiş kâinatı şaşırtan muharebe endişeleri park ziyaretçilerini de başka işler daldırmıştı.

Ertesi sene Fuara yedi Devlet iştirak etmişti. Macar ve Yugoslavya Devletleri de ilk defa olarak geliyorlardı. Harp zuhur etmeseydi Enternasyonel Fuarımız Dünyanın biricik İktisadî buluşma merkezi olacaktı. 1940 ziyaretçilerinin yekûnu (730928) kişiye çıkmıştı.

Fakat 1941 senesinde Fuara iştirak eden Devletlerin adedi dörde kadar inmişti. Almanya, İngiltere, İtalya, İran. 1941 de ziyaretçilerin yekûnu (832409) kişiye baliğ olmuştu.

İşte Kemalist Türkiyede Fuarcılığın ehemmiyetini takdir ederek Fuara lâıyk olduğu önemi vermiştir.

9 Eylül vatanın harimi ismetinden düşmanın denize dökülerek Türk milletinin istiklaline kavuştuğu ilk gündür. Bu kutlu güne düşen 9 eylül Türk Fuarının en kalabalık günüdür. İzmirde her yıl açmağa muvaffak olduğumuz İzmir Fuarı, iktisadî inkişafımıza, bilhassa Türk ticaretinin yarın dünya piyasalarında büyük kazanç temin etmesine bir yol açmaktadır. İzmir Belediyesinin yılmaz iradesi, yüksek zevki, ticari zihniyeti çok iyi kavrayışı bütün Türklerin göğsünü kabartmaktadır.

Gönül arzu eder ki, Türkler dünya Fuarlarının hepsine iştirak etsinler. Bilhassa el sanatlarımıza ait orijinal eserlerimizi, dünya insanları zevkle ve hayretle temaşa edeceklerdir. Türk milletinin yüksek kabiliyetini bütün dünyaya tanıtmak bize bir borçtur. Bunu duyduk. Bu sebepledir ki Türk Fuarlarında çalışacak sanatkarlarımız da yetişmektedir. Onların yüksek zevkleriyle kurulan pavyonlar ve içinde teşhir edeceğimiz mallarda sistemli ve anlayışlı olsun. Ticaretin inkişaf ve yaşamasında en mühim âmil reklam, rekabet, propagandadır. Bunu hiçbir zaman ihmal etmemek lazımdır. Esasen Türkiyede Cümhuriyeti idare eden kuvvetli eller, bu mühim işi de lâıyk olduğu dereceye yükseltmektedirler. Türk Fuarcılığının inkişafını, Türk iktisadî hayatında büyük roller oynayarak, zengin ve kuvvetli bir Türkiye yaratacaktır. Bu işe azmini veren ellere teşekkür etmek bizlere bir borçtur.

* **Fuar Hakkında Malûmat**
“İZMİRİ GEZECEKLERE”

7

MÜDDET:

İzmir Fuarı 20 ağustosta açılıp 20 eylülde kapanmak üzere bir ay devam eder. Açılış töreni Lozan kapısında yapılır.

YER VE GİRİŞ:

Fuar şehrin ortasında 430,000 metre kare arazi kaplayan (Kültür Park) içinde kurulmaktadır.

Fuar ve Kültürpark sahasına yalnız beş kuruşluk bir bilet alınarak girilir.

Kültürpark zengin ağaçlıklar, yeşillik ve çiçeklerle, müteaddit havuzlar, 10.000 metre murabbı kaplıyan bir sun'i göl, Paraşüt kulesi, kapalı atış poligonu, tenis kordları, atlı spor konkuripik sahası, muhtelif oyun yerleri, sağlık, ziraat, kültür ve İzmir şehir müzeleri, hayvanat ve nebatat bahçeleri, büyük bir anfiteatr ile bezenmiştir. Fuar ziyaretçileri bütün bu müesseseselerden ve güzelliklerden de istifade edeceklerdir.

İzmir Fuarı ve kültürparkın beş muhtelif istikametten giriş ve çıkış kapıları vardır. Bu kapılara şehrin her istikametinden gelen geniş bulvarlar açılır.

Bakışlar

Bir Teşebbüsün

En Küçük Değeri

Yazan: Peyami SAFA

İzmir Fuarı açılıyor.

Teşebbüsün iktisadi kıymeti üstünde duracak değilim. Yalnız iç turizm ve paranın yurd içi deveranını hızlandırması bakımından İzmir Fuarının müsbet neticeler verdiğini kabul etsek bile onun, adına rağmen Enternasyonal bir muvaffakiyet kazanmamış olmasının sebebi, kurulduğu tarihtenberi süren dünya buhranı değildir. Bu cinsten bir milletlerarası teşebbüsün yalnız bir şehir değil bir memleket, yalnız bir memleket değil bir kıta, yalnız bir kıta değil dünya çapında bir teşkilât işi olduğunu bilemedik, bir belediye reisinden daha fazlasını beklemeye de hakkımız yoktu.

İzmir Fuarı, yalnız şehircilik, iç turizm ve milli mahsullerimizin teşviki bakımından çok faydalı bir yerli mallar sergisi kıymetindedir. Yüz hareketi bize, arkasını dünyaya çevirmiştir. Bunun tenkidini iktisatçılarımız yapsınlar.. Biz teşebbüsün müsbet tarafı üstünde duracağız.

Her şeyden önce bu sergi İzmirin imarında büyük bir merhale sayıldığı için alkışlanmaya değer: Pasaport iskelesinden Basmahaneye, Basmahaneden Alsancığa kadar 430 bin metre murabbar tutan kocan bir çöplükten sergiyi kucaklayan Kültürpark doğmuştur. Bundan başka yepyeni binalarile ve asfalt yollarile, modern bir belde.

İstanbulun Yerli Mallar sergisi her yıl biraz daha ölüme doğru sarkarken, İzmirin, Enternasyonal olmak gayretine rağmen milli kalan bu yerli mallar sergisi her yıl biraz daha boy atıyordu. Bu harbin ilk yılında bir neşvünema buhranı geçirdi ve ziyaretçileri 100 bin kadar eksildi. Fakat geçen yıl, harpten evvelki ziyaretçilerininin 184 bin kadar fazlasını bile elde etti ve böylece Fuarı 1,016.553 vatandaş gördü ve gezdi. Fuarı kuranları ve vatanları tebrik ederiz.

Belgelerle 12. İzmir Fuarı

FUARIMIZ İÇİN NE DİYORLAR

Sergide inşa edilen Boğaziçi köşkünün iç görüntüsü.

* Türk iktisadiyatını yükseltme çareleri

8

Yazan: **Peyami SAFA**

Gazeteci, Muharrir

İzmir Fuarı açılıyor.

Teşebbüsün iktisadi kıymeti üstünde duracak değilim. Yalnız iç turizm ve paranın yurd içi deveranını hızlandırması bakımından İzmir Fuarının müsbet neticeler verdiğini kabul etsek bile onun, adına rağmen Enternasyonal bir muvaffakiyet kazanamamış olmasının sebebi, kurulduğu tarihten beri süren dünya buhranı değildir. Bu cinsten bir milletlerarası teşebbüsün yalnız bir şehir değil bir memleket, yalnız bir memleket değil bir kıta, yalnız bir kıta değil dünya çapında bir teşkilât işi olduğunu bilemedik, bir belediye reisinden daha fazlasını beklemeye de hakkımız yoktu.

İzmir Fuarı, yalnız şehircilik, iç turizm ve milli mahsullerimizin teşviki bakımından çok faydalı bir yerli mallar sergisi kıymetindedir. Yüz hareketi bize, arkasını dünyaya çevirmiştir. Bunun tenkidini iktisatçılarımız yapsınlar. Bi teşebbüsün müsbet tarafı üstünde duracağız.

Her şeyden önce bu sergi İzmirin imarında büyük bir merhale sayıldığı için alkışlanmaya değer: Pasaport iskelesinden Basmahaneye, Basmahaneden Alsancağa kadar 430 bin metre murabbai tutan koca bir çöplükten sergiyi kucaklayan Kültürpark doğmuştur. Bundan başka yepyeni binalarile ve asfalt yollarile, modern bir belde.

İstanbulun Yerli Mallar sergisi her yıl biraz daha ölüme doğru sarkarken, İzmirin, Enternasyonal olmak gayretine rağmen milli kalan bu yerli mallar sergisi her yıl biraz daha boy atıyordu. Bu harbin ilk yılında bir neşvünema buhranı geçirdi ve ziyaretçileri 100 bin kadar eksildi. Fakat geçen yıl, harpten evvelki ziyaretçilerininin 184 bin kadar fazlasını bile elde etti ve böylece Fuarı 1.016.553 vatandaş gördü ve gezdi. Fuarı kuranları ve vatandaşları tebrik ederiz.

T.C
ZİRAAT
BANKASI

KILIÇ VE
SABAN

BU İKİ
FATİHTEN
BİRİNCİSİ
İKİNCİSİNE
DAİMA
MAĞLÛP
OLDU
KATATURK

•DARA•
BİRİKTİREN
RAHAT-EDER

Belgelerle 12. İzmir Fuarı

12. İzmir Fuarı için hazırlanan Fuara Bakış adlı kitapta yayımlanan reklamlar, dönemin anlayışını ve ruhunu yansıtmaya bakımından oldukça ilginçtir.

Ömer Pulat — Sadullah Çetin

Her nevi Yaş ve Kuru meyve, sebze, Bakliyat ve saire

KOMİSYONCUSU

Hal karşı No. 142 - Tel. PULAT

MANISA

Toptan Alım - Satım siparişleri sür'atle yerine getirilir.

47

İstanbul Dünya Ticaret Merkezi

Türkiye'de ekonomik ve ticari hayatın gelişimi, fuarcılığı hızla gelişmesine neden oldu. Özellikle 1980 yılından itibaren ihracata dayalı bir ekonomik büyüme modelini tercih eden Türkiye, dünya ekonomisiyle de entegre olma yolunda hızlı adımlarla yürüdü. Bu gelişmeler, Türkiye ekonomisinde lokomotif il olan İstanbul'da dünya standartlarında bir fuar merkezi kurulmasını ihtiyaç haline getirdi.

Kurulduğu günden bu yana sürekli serbest ticareti savunan ve liberal bir ekonomik anlayışın yerleşmesi için çaba gösteren İstanbul Ticaret Odası, Türk işadamlarının rekabetçiliğinin gelişmesi, sektörel gelişme ve ilerlemeleri anında takip edebilmesi için Türkiye, gerçek anlamda ilk sabit fuar alanının kurulması için harekete geçti. Bu amaçla Dünya Ticaret Merkezleri Birliği'ne bağlı olarak İstanbul Dünya Ticaret Merkezi 1982 yılında kuruldu.

Uluslararası ticaretin gelişmesi amacıyla kurulan Dünya Ticaret Merkezleri, uluslararası ticaretin kalbinin attığı merkezler olarak görülüyor. Bugüne kadar 100'e yakın ülkede kurulan ve sayıları 300'ü aşan Dünya Ticaret Merkezleri, merkezi New York, ABD'de bulunan Dünya Ticaret Merkezleri Birliği'ne (WTCA) bağlı olarak faaliyet gösteriyor. Dünya Ticaret Merkezleri, şirketler ve işadamları arasındaki ilişkileri geliştirip bilgi alışverişini kolaylaştırıyor, işbirliği imkanları oluşturuyor.

İstanbul Ticaret Odası öncülüğünde kurulan İstanbul Dünya Ticaret Merkezi (İDTM)'nin diğer kurucu ortakları Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, İstanbul Büyükşehir Belediyesi, İstanbul Sanayi Odası, İstanbul Ticaret Borsası, Bakırköy Belediyesi ve İktisadi Kalkınma Vakfı'dır.

Dünyanın en geniş ve kapsamlı ticaret merkezlerinden biri olan İDTM, ulaşım kolaylığı da göz önünde bulundurularak, İstanbul Atatürk Havalimanı yakınındaki 500 bin metrekarelik bir alan üzerine kuruldu. Bu alan içinde 11 tane fuar salonu, 17'şer katlı 3 ayrı plazadan oluşan ticaret ve iş merkezleri, geçici ofisler, konferans salonları yer alıyor. Bu yapılara ek olarak, biri 5 yıldızlı, diğeri 4 yıldızlı iki otel ve 3 bin 500 kişilik bir kongre merkezinin de yapımı tamamlanarak 2007 yılında hizmete açıldı.

İDTM, Kayseri ve Antalya'daki şubelerinin yanı sıra Kayseri ve Trabzon'da kurulan, Dünya Ticaret Merkezleri'nin de iştirakçileri arasında yer alarak hizmet ve faaliyet alanı içerisine Anadolu'yu da katarak, fuarcılığın ve uluslararası ticaretin tüm Türkiye'de yaygınlaşması hedeflendi.

İDTM'nin en büyük yatırımı fuarcılık alanındadır. 162 bin metrekarelik alanı kaplayan fuar alanlarında bulunan 11 adet salonun, 8'i özel sektör, 3'ü de İDTM tarafından işletiliyor.

Türk fuarcılığını uluslararası standartların üstüne taşıyarak, İstanbul'u dünya fuarcılığının başkenti yapma amacıyla yola çıkan İstanbul Fuar Merkezi, her yıl 80'nin üzerinde fuara ev sahipliği yapıyor.

World Trade Center İstanbul

İstanbul Dünya Ticaret Merkezi

İstanbul Fuar Merkezi Halleri ve Kullanım Kapasiteleri

Haller	Stant Kurulabilir Alan	Fuaye Alanı	Yükseklik
Hall 1: 10.800 m ²	7.600 m ²	400 m ²	12 m
Hall 2: 9.860 m ²	6.902 m ²	*	11 m
Hall 3: 10.800 m ²	7.600 m ²	*	9 m
Hall 4: 12.376 m ²	8.700 m ²	*	11 m
Hall 5: 9.860 m ²	6.902 m ²	*	11 m
Hall 6: 9.000 m ²	6.300 m ²	*	11 m
Hall 7: 5000 m ²	3.500 m ²	*	11 m
Hall 8: 9000 m ²	6.300 m ²	*	11 m
Hall 9: 6000 m ²	4.000 m ²	1800 m ²	9 m
Hall 10: 6000 m ²	4.000 m ²	1800 m ²	9 m
Hall 11: 4750 m ²	3.000 m ²	400 m ²	5 m

* işaretli yerler toplam 5.000 m² alana sahiptir

İDTM İş Plazaları:

İDTM, ticareti bir bütün olarak ele aldığı için kompleks içinde iş bloklarına da yer verilmiştir. İş Blokları, 1998 yılında yaklaşık 180 dönüm arazi içinde, EGS Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı AŞ'ye kat karşılığı olarak yaptırılarak 200 yılında hizmete başladı. İş plazaları, 17 adet ofis katı olan 3 ayrı blok ile birbirine geçişleri bulunan 3 adet çarşı katından oluşuyor. Modern ve dayanıklı malzemeleri kullanılarak yapılan İş plazaları, geniş yeşil alanları ve otoparkları ile İstanbul'un önemli İş Merkezlerinden biri olarak sıvrlıyor.

Her blokta 43 dükkan,115 ofis olmak üzere, İş Merkezimizde toplam 130 dükkan, 346 ofis bulunuyor. İş Merkezindeki kiralanabilir ofis ve çarşı alanı, toplam 60 bin metrekare üzerinde yer alıyor.

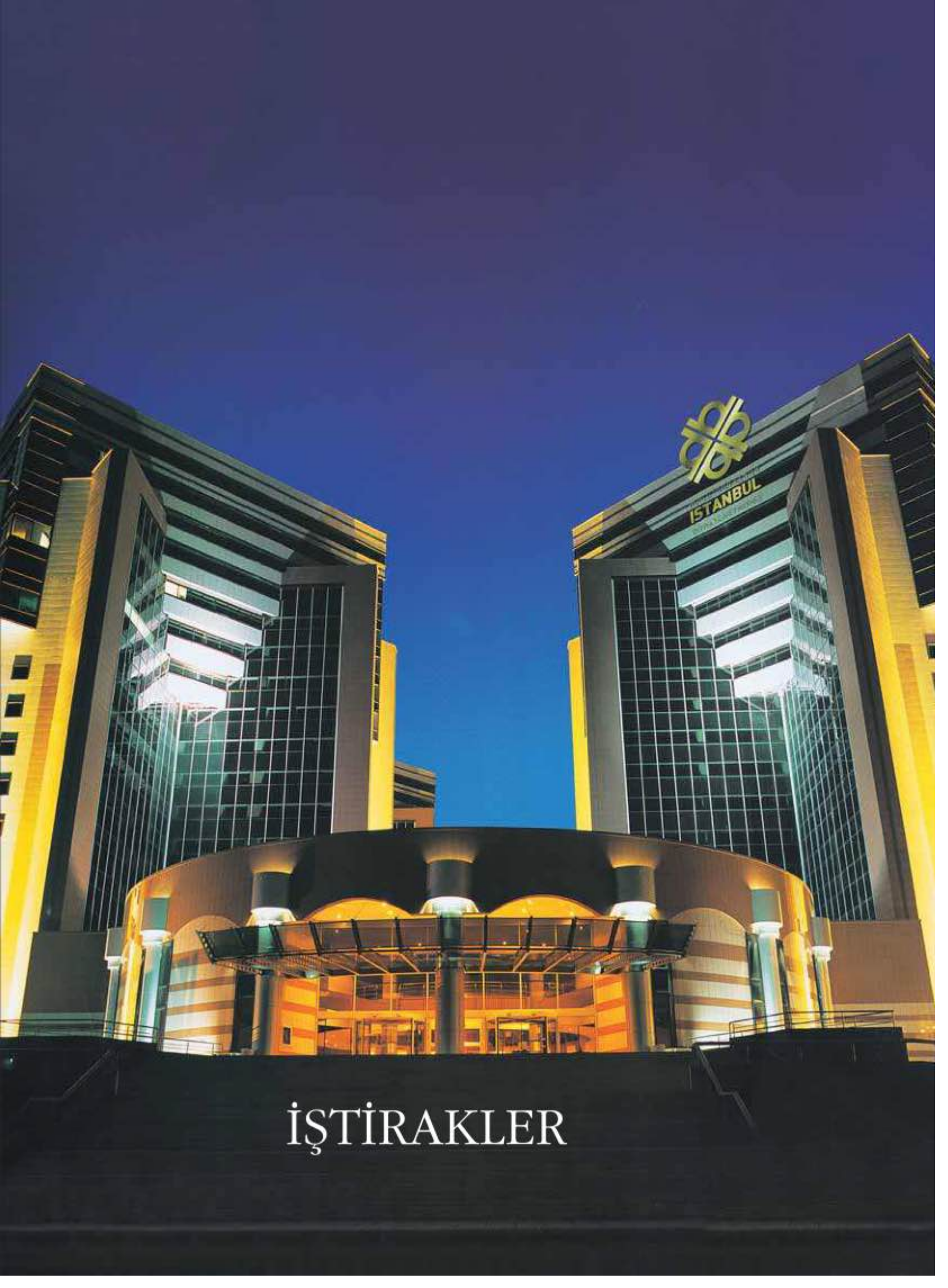
Otel ve Kongre Merkezi

Fuar ve iş merkezleriyle bütünleşik bir şekilde İDTM kompleksi içinde, otel ve kongre merkezi de kuruldu. Bu amaçla 74 bin 30 metrekarelik bir alan üzerinde yer alan dört ve beş yıldızlı oteller ile kongre merkezinin temeli de 2005 yılında atıldı. MNG İnşaat tarafından 'yap-işlet-devret' modeliyle yapılan otel ve kongre merkezi, Mayıs 2007 tarihinde hizmete başladı. Oteller, 1280 yatak kapasiteli 638 odaya sahiptir. Çok amaçlı olarak planlanan Kongre Merkezi ise 3 bin 500 kişiliktir.

İOTM'İN GÜÇLÜ YAPISI

İŞTİRAKLER

Trabzon Dünya Ticaret Merkezi

Asya ve Avrupa arasında, doğu-batı ve kuzey-güney ulaşım hatlarının kesiştiği bir konumda yer alan Trabzon, Türkiye'nin önemli şehirlerinden biridir. Kafkasya, Orta Asya ve Ortadoğu'nun yükselen piyasalarına ulaşım noktası olan "Trabzon Dünya Ticaret Merkezi" 2003 yılının Mayıs ayından itibaren Trabzon'da hizmet vermeye başlamıştır.

Trabzon Dünya Ticaret Merkezi bünyesinde Trabzon Fuar Merkezi, Dört Yıldızlı Otel Kompleksi ve Alışveriş Merkezi bulunmaktadır.

Trabzon Fuar Merkezi'nde, 3 bin 750 metrekarelik bir fuar salonu yer alıyor. Fuar merkezinde yapılan fuar sayısı da her geçen yıl daha da artmaktadır.

Trabzon Dünya Ticaret Merkezi'nde yer alan dört yıldızlı otel kompleksi, Akfen Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı ile yap-işlet-devret modeliyle gerçekleştiriliyor. Temmuz 2006 yılında temeli atılan otelin, en kısa zamanda hizmete açılması planlanıyor.

Trabzon Dünya Ticaret Merkezi bünyesindeki Alışveriş Merkezi de SÜMELA İnşaat tarafından 'yap-işlet-devret' modeline göre yapılıyor.

Kayseri Şubesi ve Kayseri Dünya Ticaret Merkezi

Kayseri Dünya Ticaret Merkezi, İç Anadolu Bölgesi'nde bölgelerarası ekonomik, sosyal, kültürel ve ticari ilişkilerin gelişimini sağlamak amacıyla İstanbul Dünya Ticaret Merkezi, Kayseri Ticaret Odası, Kayseri Sanayi Odası ve Kayseri Büyükşehir Belediyesi öncülüğünde kurularak, 15 Kasım 2003 tarihinde hizmete açıldı.

Yap-işlet-devret modeliyle inşa edilen Kayseri Dünya Ticaret Merkezi Fuar alanı, 8 bin 400 metrekarelik bir kullanım alanına sahip. Fuar alanının işletimi, 29 yıl boyunca İDTM Kayseri Şubesi tarafından gerçekleştirilecektir.

Kayseri Dünya Ticaret Merkezi'nde ilave fuar alanıyla bir otel ve alışveriş merkezi yapımı için de çalışmalar sürüyor.

Antalya Şubesi

İstanbul Dünya Ticaret Merkezi Antalya Şubesi, 2006 yılında ANFAŞ'ın sahip olduğu Antalya Expo Center içinde açıldı. Antalya'nın gelişen potansiyeli göz önünde bulundurularak, ortaya çıkan ihtiyaçların karşılanması için açılan Antalya Şubesi, İDTM'nin fuarcılık sektöründeki deneyim ve birikimlerini bölgeye aktarmayı hedefliyor. Böylece Antalya Fuar ve Kongre Merkezi'nde düzenlenen fuarların uluslararası nitelikte sektörel fuarlara dönüştürülmesi ve Antalya'nın turizmin yanı sıra sektörel fuarcılık alanında da dünyada gündeme gelmesi planlanıyor.

İDTM KRONOLOJİSİ

- 1982 : İDTM, İstanbul Ticaret Odası öncülüğünde, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, İstanbul Sanayi Odası, İstanbul Ticaret Borsası, İstanbul Vilayeti Özel İdaresi, İktisadi kalkınma Vakfı ortaklıkları ile kuruldu.
- 1984 : İstanbul Büyükşehir Belediyesi İDTM ortaklığına katıldı.
- 1986 : İDTM, 1 Numaralı Sergi Salonu inşaatına başlandı.
- 1993 : 1 Numaralı Sergi Salonu, özel sektöre kiraya verildi.
- 1994 : 3 Numaralı Sergi Salonu'nun, yap-işlet devret modeliyle başlandı.
- 1995 : Bakırköy Belediyesi İDTM ortaklığına katıldı.
- 1995 : 2 Numaralı Sergi Salonu inşaatına başlandı.
- 1996 : 2 Numaralı Sergi Salonu hizmete açıldı.
- 1997 : 2 Numaralı Sergi Salonu, özel sektöre kiraya verildi.
- 1997 : İDTM İş Blokları inşaatı EGS Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı A.Ş'ye kat karşılığı verilerek inşaatı başlatıldı.
- 1997 : 5 Numaralı Sergi Salonu'nun inşaatına başlandı.
- 1998 : 3 Numaralı Sergi Salonu özel sektöre kiraya verildi.
- 1998 : 4 Numaralı Sergi Salonu'nun yapımına, yap-işlet-devret modeli ile başlandı.
- 1998 : 5, 6 ve 7 Numaralı Sergi Salonlarının inşaatlarına başlandı.
- 2000 : 5, 6, ve 7 Numaralı Sergi Salonları kiraya verildi.
- 2000 : Ağustos ayından itibaren İDTM İş Bloklarına geçici kabul yapılmaya başlandı.
- 2001 : İDTM İş Blokları kiraya verilerek hizmete açıldı.
- 2003 : 9 ve 10 Numaralı Sergi Salonlarının temeli atıldı.
- 2003 : Kayseri Dünya Ticaret Merkezi ve Trabzon Dünya Ticaret Merkezi hizmete açıldı.
- 2004 : 9 ve 10 Numaralı Sergi Salonları açıldı. Alanlar İDTM tarafından işletildi.
- 2005 : İDTM Otelleri ve Kongre Merkezi'nin temeli, yap-işlet-devret modeliyle atıldı.
- 2006 : İDTM Antalya Şubesi Know-How ortaklığı ile kuruldu.
- 2006 : Trabzon Alışveriş Merkezi ve Trabzon Novotel'in temeli, yap-işlet-devret modeliyle atıldı.
- 2006 : Dünya Ticaret Merkezleri Birliği 37. Genel Kurulu İDTM'nin ev sahipliğinde yapıldı.
- 2007 : 11 Numaralı Sergi Salonu hizmete alındı.
- 2007 : Kompleks içinde 4-5 yıldızlı oteller ve kongre merkezi açıldı.

KAYNAKLAR

Kitaplar

- A. Çiğdem Pehlivan, Türkiye ve Avrupa Fuarçılığı'na Karşılaştırmalı Bir Bakış, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Tanıtım ve Halkla İlişkiler Anabilim Dalı, İstanbul, 1996.
- Ahmet Bülent Göksel ve Çisil Sohodol, Stratejik Fuar Yönetimi, MediaCad Yayınları, İstanbul 2005
- Avni Altuner, Fuara Bakış.
- Erik Mattie, World's Fairs, Princeton Arcitectural Pres, New York, 1998.
- Frans Outendirck, La Turquie A Propos De L'Exposition Universelle de 1867, Paris, 1867.
- Meydan Larousse, "Sergi-i Umumi-i Osmani Madalyaları" Maddesi, Cilt 14.
- Meydan Larousse, C. 7.
- Meydan Larousse, C. 10.
- Osman Nuri Ergin, Mecelle-i Umûr-ı Belediye, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları, İstanbul, 1995.
- Türkçe Sözlük, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Dil Kurumu, Ankara 1988, C. 1
- Orhan Hançerlioglu, Ekonomi Sözlüğü, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1976.
- Pars Tuğlacı, Okyanus Ansiklopedik Sözlük, Cem Yayınevi, İstanbul, 1985, C. 3.
- Tansel Gülsoy, Reklam Terimleri ve Kavramları Sözlüğü, Adam Yayınları, İstanbul, 1999.
- The New Caxton Eneyelopedia, Fairs, The Caxton Publishing Limited, Londra, C. 7.
- Utkan Kocatürk, Prof. Dr., Doğumundan Ölümüne Kadar Kaynakçalı Atatürk Günlüğü, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 1999.
- Zeynep Çelik, Şark'ın Sergilenişi, Tarih Vakfı Yayını, İstanbul, 2005.

Makaleler

- Adnan Giz, "Dünya Sergilerinde Türk Mamülleri", İstanbul Sanayi Odası Dergisi, Sayı 18, 15 Ağustos 1967.
- Adnan Giz, "1863 İstanbul Sergisi", İstanbul Sanayi Odası Dergisi, Sayı 28, 15 Haziran 1968.
- Haydar Kazgan, "Osmanlı Sanayinin Dışa Açılması, 1893 Şikago Sergisinde Osmanlı Pavyonu", Diyalog Dergisi, Şubat 1984.
- Rıfat Önsoy, "Osmanlı İmparatorluğu'nun Katıldığı İlk Uluslararası Sergiler ve Sergi-i Umumi-i Osmani (1863 İstanbul Sergisi)", Belleten 185, 1983.
- Semra Germaner, "Osmanlı İmparatorluğunun Uluslararası Sergilere Katılımı ve Kültürel Sonuçları", Tarih ve Toplum Dergisi, Sayı 95, Kasım 1991.
- Yaşar Aksoy, "İktisat Sergisi'nden Fuara", Yeni Asır Gazetesi Özel Fuar Eki, İzmir, 1995.

Gazeteler

- Ceride-i Havadis, 22 Cemaziyelevvel 1271, Numara 727.
- Ceride-i Havadis, 7 Cemaziyelahire 1271, Numara 729.
- Ceride-i Havadis, 15 Cemaziyelevvel 1271, Numara 726.
- Ceride-i Havadis, 22 Zilkade 1271, Numara 751
- Ceride-i Havadis, 13 Cemaziyelevvel 1272.

Dergiler

- Bursa Sergisi Mecmuası.
- Musavver Şikago Sergisi Mecmuası.

İnternet Kaynakları

- <http://columbus.iit.edu/dreamcity/00034085.html>
- www.obarsiv.com/vct_0506_hasan_kuruyazici.html

